

Hallituksen vuosikertomus 2022

Liite 1 Ministeriöiden tuloksellisuuden kuvaukset

VALTIONEUVOSTON JULKAISUJA 2023:37

vn.fi

VALTIONEUVOSTO
STATSRÅDET

Hallituksen vuosikertomus 2022

Liite 1 Ministeriöiden tuloksellisuuden kuvaukset

Julkaisujen jakelu

Distribution av publikationer

**Valtioneuvoston
julkaisuarkisto Valto**

Publikations-
arkivet Valto

julkaisut.valtioneuvosto.fi

Julkaisumyynti

Beställningar av publikationer

**Valtioneuvoston
verkkokirjakauppa**

Statsrådets
nätbokhandel

vnjulkaisumyynti.fi

Valtioneuvosto

Valtioneuvoston kanslia

Tekijänoikeuslaki (404/1961) 9 § Tekijänoikeussuojaa vailla olevat teokset

ISBN pdf: 978-952-383-664-8

ISSN pdf: 2490-0966

ISBN painettu: 978-952-383-648-8

ISSN painettu: 2490-0613

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö, Julkaisutuotanto

Helsinki 2023

Paino: PunaMusta Oy, 2023

Painotuotteet
4041-0619

Hallituksen vuosikertomus 2022

Liite 1 Ministeriöiden tuloksellisuuden kuvaukset

Valtioneuvoston julkaisu ja 2023:37

Julkaisija Valtioneuvosto

Yhteisötekijä Valtioneuvoston kanslia

Kieli suomi

Sivumäärä

216

Tiivistelmä

Valtioneuvosto antaa eduskunnalle hallituksen vuosikertomuksen perustuslain 46 §:ssä säädettyä kertomuksena hallituksen toiminnasta, valtiontalouden hoidosta ja talousarvion noudattamisesta sekä niistä toimista, joihin hallitus on eduskunnan päätösten johdosta ryhtynyt. Hallituksen vuosikertomuksesta säädetään tarkemmin valtioneuvostosta annetun lain (175/2003) 9 a §:ssä sekä valtion talousarviosta annetun lain (423/1988) 17 ja 18 §:ssä.

Talousarviolain 18 §:ssä edellytetään, että hallituksen vuosikertomukseen otettavien valtiontalouden ja valtion taloudenhoidon sekä toiminnan tuloksellisuuden kuvausten tulee antaa oikeat ja riittävät tiedot talousarvion noudattamisesta, valtion tuotoista ja kuluista, valtion taloudellisesta asemasta sekä tuloksellisuudesta (oikea ja riittävä kuva). Säädösten kertomuksen sisältöä määrittävät erityisesti myös valtion talousarviosta annetun asetuksen (1243/1992) vaatimukset. Hallituksen vuosikertomus vuodelta 2022 muodostuu viidestä osasta:

- Hallituksen vuosikertomus
- liite 1 Ministeriöiden tuloksellisuuden kuvaukset
- liite 2 Tilinpäätöslaskelmat
- liite 3 Toimenpiteet eduskunnan lausumien ja kannanottojen johdosta
- liite 4 Valtion yhtiöomistus

Asiasanat

hallituksen vuosikertomukset, eduskunta, tiedonsaanti, valtioneuvosto, hallituksen kertomukset, tilinpäätös, omistajaohjaus

ISBN PDF 978-952-383-664-8

ISBN painettu 978-952-383-648-8

Asianumero VN/23578/2022

ISSN PDF 2490-0966

ISSN painettu 2490-0613

Julkaisun osoite <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-664-8>

Regeringens årsberättelse 2022

Bilaga 1 Ministeriernas resultatöversikter

Statsrådets publikationer 2023:37**Utgivare** Statsrådet**Utarbetad av** Statsrådets kansli**Språk** finska**Sidantal**216

Referat

Enligt 46 § i grundlagen ska statsrådet lämna en berättelse till riksdagen om regeringens verksamhet, skötseln av statsfinanserna och om hur budgeten har följts samt om regeringens åtgärder med anledning av riksdagens beslut. Närmare bestämmelser om regeringens årsberättelse finns i 9 a § i lagen om statsrådet (175/2003) och i 17 och 18 § i lagen om statsbudgeten (423/1988).

I 18 § i lagen om statsbudgeten förutsätts det att de redogörelser för statsfinanserna och skötseln av statsfinanserna samt resultat av statens verksamhet som tas in i regeringens årsberättelse ska ge riktiga och tillräckliga uppgifter om hur budgeten följts och om statens intäkter och kostnader, om statens ekonomiska ställning och resultat (rättvisande bild). På författningsnivå fastställs årsberättelsens innehåll i synnerhet i förordningen om statsbudgeten (1243/1992). Regeringens årsberättelse för 2022 består av fem delar:

- Regeringens årsberättelse
- Bilaga 1 Ministeriernas resultatöversikter
- Bilaga 2 Bokslutskalkyler
- Bilaga 3 Åtgärder med anledning av riksdagens uttalanden och ställningstaganden
- Bilaga 4 Statens bolagsinnehav

Nyckelord regeringens årsberättelser, riksdagen, tillgång till information, statsrådet, regeringens berättelser, bokslut, ägarstyrning**ISBN PDF** 978-952-383-664-8**ISSN PDF** 2490-0966**ISBN tryckt** 978-952-383-648-8**ISSN tryckt** 2490-0613**Ärendenummer** VN/23578/2022**URN-adress** <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-664-8>

Sisältö

1	Valtioneuvoston kanslia	9
1.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin.....	10
1.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	11
1.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	12
2	Ulkoministeriö	19
2.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin.....	20
2.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	21
2.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	22
3	Oikeusministeriö	33
3.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin.....	34
3.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	35
3.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	36
3.4	Saamelaiskäräjien kertomus vuodelta 2022.....	49
4	Sisäministeriö	63
4.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin.....	64
4.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	65
4.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	66
5	Puolustusministeriö	81
5.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin.....	82
5.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	83
5.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	84
6	Valtiovarainministeriö	95
6.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	96
6.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit.....	97
6.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	98

7	Opetus- ja kulttuuriministeriö	108
7.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	109
7.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	110
7.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	111
8	Maa- ja metsätalousministeriö	124
8.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	125
8.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	126
8.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	127
9	Liikenne- ja viestintäministeriö	137
9.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	138
9.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	139
9.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	140
10	Työ- ja elinkeinoministeriö	147
10.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	148
10.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	149
10.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	150
11	Sosiaali- ja terveysministeriö	161
11.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	162
11.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	163
11.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	164
12	Ympäristöministeriö	177
12.1	Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin	178
12.2	Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit	179
12.3	Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys	180

13 Valtion liikelaitokset ja talousarvion ulkopuoliset rahastot	194
13.1 Valtion liikelaitokset	194
Metsähallitus	194
Senaatti-kiinteistöt	196
Puolustuskiinteistöt	198
13.2 Valtion talousarvion ulkopuoliset rahastot	200
Huoltovarmuusrahasto	200
Maatalouden interventiorahasto (Mira)	202
Maatilatalouden kehittämisrahasto (Makera)	203
Palosuojelurahasto	205
Rahoitusvakauserahasto	206
Valtion asuntorahasto	208
Valtion eläkerahasto	209
Valtion televisio- ja radiorahasto	211
Valtion takuurahasto	212
Ydinjätehuoltorahasto	214
Öljysuojarahasto	215

JOHDANTO

Hallituksen vuosikertomuksen liite 1

Tässä hallituksen vuosikertomuksen liitteessä esitellään kunkin hallinnonalan rakenne ja keskeiset tunnusluvut. Tunnuslukujen määrärahatiedot esitetään talousarvion menojen laadun pääryhmittäin (kulutus-, siirto-, sijoitus- ja muut menot) momentti-tunnusten mukaisina. Vakiosisällöstä poikkeavien menomomenttien (niin sanottujen sekamomenttien) määrärahat ovat siinä laadun mukaisessa pääryhmässä, millä numero-tunnuksella kyseessä oleva momentti on merkitty talousarviossa. Täydelliseen kattavuuteen ei ole pyritty.

Liitteessä esitetään myös katsaukset toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin sekä arviot toimintaympäristön ja toimialan keskeisimmistä riskeistä. Tuloksellisuuskuvaukset sisältävät ministeriöiden arviot vaikuttavuustavoitteiden toteutumisesta ja tiiviit kuvaukset tuloksellisuuden kehityksestä kertomusvuonna. Tavoitteiden toteutumisen arvioinnissa on ministeriöissä käytetty seuraavaa asteikkoa:

Erinomainen	Tavoite ylitetty.
Hyvä	Tavoite saavutettu.
Tyydyttävä	Tavoite toteutunut osittain.
Välttävä	Tavoite ei toteutunut.
Aloittamatta/ heikko	Toimenpiteitä tavoitteen saavuttamiseksi ei aloitettu tai tavoitteesta luovuttu harkinnan jälkeen.

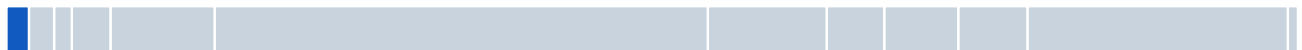
Lisäksi erikseen on kuvattu kestävä kehityksen ja sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttamisesta kullakin hallinnonalalla. Oikeusministeriön luvussa on esitetty saamelaiskäräjien kertomus vuodelta 2022. Liitteen loppuun on koottu keskeiset tiedot valtion liikelaitoksista ja valtion talousarvion ulkopuolella olevista rahastoista.

1 Valtioneuvoston kanslia

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **87 800 milj. €**

- Valtioneuvoston kanslian osuus **1 529 milj. €**

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 194 milj. €
- Siirtomenot 38 milj. €
- Sijoitusmenot 611 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

55 %

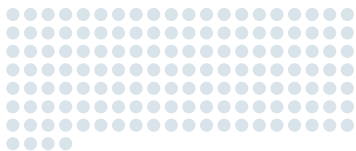
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **77 450 henkilötyövuotta**

- Valtioneuvoston kansliassa **666 henkilötyövuotta**

Virastot 0 KPL

• Ei virastoja

Rahastot 0 KPL

• Ei rahastoja

Liikelaitokset 0 KPL

• Ei liikelaitoksia

Yhtiöt 30 KPL

STRATEGISEN JA/TAI FINANSSI-INTRESSI

- Arctia Oy
- Boreal Kasvinjalostus Oy
- Edita Group Oyj
- Finavia Oyj
- Finnair Oyj
- Fortum Oyj
- Gasum Oy
- Kemijoki Oy
- Leijona Catering Oy
- Motiva Oy
- Neova Oy
- Neste Oyj
- Patria Oyj
- Posti Oyj
- Suomen Lauttaliikenne Oy
- Suomen Rahapaja Oy
- Suomen Siemenperunakeskus Oy
- Suomen Viljava Oy
- SSAB AB
- Tapio Oy
- VR-Yhtymä Oy

ERITYISTEHTÄVÄT

- Finnpiilot Pilotage Oy
- Gasonia Oy
- Governia Oy
- Kuntarahoitus Oyj
- Solidium Oy (omistusta 12 yhtiössä)
- Suomen Erillisverkot Oy
- Suomen Ilmailuopisto Oy
- Suomen Malminjalostus Oy
- Veikkaus Oy

1.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan, energiakriisi, hintojen nousu ja Nato-jäsenyyden valmistelut vaikuttivat hallituksen ja valtioneuvoston toimintaan. Erityisesti vaikutukset näkyivät valtioneuvoston sisäisessä EU-valmistelussa, omistajaohjauksessa sekä turvallisuusasioiden ja pakotteiden huomioimisessa valtioneuvoston kanslian eri toiminnoissa.

Uuteen hallituskauteen valmistautuminen käynnistettiin. Valtioneuvoston tulevaisuusselonteossa (VNS 16/2022 vp) on käsitelty poikkihallinnollisesti toimintaympäristön kehitykseen liittyvää epävarmuutta. Kansainvälinen tilanne on poliittisesti ja taloudellisesti epävakaa, ja turvallisuusympäristömme on syvässä muutoksessa. Ilmastomuutos ja luontokato tunnistetaan globaalisti merkittävimmiksi uhkiksi, jotka heikentävät elämän perusedellytyksiä. Myös talousnäkymiin ja tuottavuuden kehitykseen sisältyy epävarmuutta. Valtionhallinnon kyvykyys ja ketteryys epävarmuuden käsittelyyn sekä tarve ennakoivammalle päätöksenteolle on siten korostunut.

Hallitusohjelmaneuvoitteluja varten on koottu ministeriöiden tulevaisuuskatsaukset ja kansliapäälliköiden virkamiesnäkemykset kahden seuraavan vaalikauden avainkysymyksistä [Mahdollisuudet Suomelle -raporttiin](#).

Kertomusvuonna päivitettiin [hallituksen kestävyystiekartta](#). Tiekartta vastaa hallituksen edellisen vuoden kehys- ja budjettiriihen toimeksiantoihin kestävyystiekartan seurannan toteuttamisesta ja jatkovalmistelusta.

Lisääntynyt informaatiovaikuttaminen on edellyttänyt valtioneuvoston viestintäosastolta parempaa kykyä tunnistaa uhat ja vastata niihin.

Omistajaohjauksessa toimintaympäristöön vaikutti Venäjän hyökkäyssota sekä energia-markkinoiden mahdollisten jakelu- ja hintahäiriöiden vaikutusten ennakointi ja seuranta. Poikkeuksellinen toimintaympäristö edellytti toimenpiteitä energiayhtiöissä, erityisesti Fortum Oyj:ssä, sekä liikenne- ja logistiikkayhtiöissä.

1.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Valtioneuvoston toimintaa ei saada sovitettua yhteen ja yhteisen toimintakulttuurin tuomia synergiaetuja ei synny

Riskiin varaudutaan tehokkaalla toiminnan ohjauksella. Lisäksi kehitetään uusia yhteistyötapoja ja työkaluja. Valtioneuvoston tietotekniikkaa ja -järjestelmiä uudistetaan ja yhennäistään teknisen tietoympäristön toimivuuden ja tietoturvan varmistamiseksi.

Valtion yhtiöomistusten taloudellinen tulos heikkenee

Riskillä on vaikutus valtion yhtiötuloon. Riski huomioidaan omistajastrategisessa työssä ennakoimalla taloudellinen kehitys ja sen vaikutukset valtion yhtiötuloon. Lisäksi hyvää hallintotapaa vahvistetaan koko valtioneuvostossa ja kehitetään omistajaohjauksen hyviä käytäntöjä.

EU heikentyy ja kaupallinen protektionismi voimistuu

Riskiin varaudutaan vaikuttamalla Suomen kannalta keskeisiin asioihin ja edistämällä unionin yhtenäisyyttä edistäviä ratkaisuja, joita ovat vahvat ja yhtenäiset sisämarkkinat, avoin ja vastuullinen kauppapolitiikka sekä EU:n arvojen ja etujen entistä määrätietoisempi tukeminen. Tavoitteena on myös kansallisten asiantuntijoiden määrän lisääminen EU:n toimielimissä.

Politiikan tueksi tuotetun tiedon kohteet ja laatu eivät tue päätöksentekoa

Strategisessa politiikkavalmistelussa on tunnistettu tarve tarkastella yhteiskuntaa ja politiikan vaikutuksia kokonaisvaltaisesti ja tasapainottaen keskenään taloudellista, ekologista ja sosiaalista näkökulmaa. Riskinä ovat näkökulmien välinen epätasapaino ja siihen liittyen politiikan ei-toivotut vaikutukset kuten esimerkiksi julkisen talouden sopeuttaminen siten, että se johtaisi haavoittuvassa asemassa olevien tilanteiden pahenemiseen ja tämän myötä myöhemmin suurempiin korjaavien palveluiden tarpeisiin. Hallituksen kestävyysriippuvuus auttaa riskin hallinnassa. Poliittisessa päätöksenteossa on riskinä päätöksenteon lyhytjännitteisyys. Pitkäjännitteisyyttä on vahvistettu tulevaisuusselontekotyöllä. Työ korostaa ylisukupolvista näkökulmaa ja on se vahvistanut valtioneuvoston ennakointiosaamista.

1.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö

Taulukko 1. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

VNK	Talousarvion luku	2020	2021	2022
23.01	Hallinto	168	183	189
23.10	Omistajaohjaus	288	380	611
23.20	Poliittisen toiminnan avustaminen	36	36	36
23.30	Oikeuskanslerin virasto	4	4	4
23.90	Muut menot	3	2	3
23	VNK:n hallinnonala yhteensä	498	604	843

Valtioneuvoston kanslian pääluokan määrärahojen käyttö vuonna 2022 oli 843,5 miljoonaa euroa, mikä oli 239,8 miljoonaa euroa enemmän kuin edellisvuonna. Määrärahojen käytöstä 611,1 miljoonaa euroa aiheutui Finnair Oyj:lle myönnetystä 400 miljoonan euron pääomelainasta ja Governia Oy:n Gasum Oy:lle antaman pääomelainan (korkosaatavineen 209,4 miljoonaa euroa) lunastamisesta valtiolle.

Hallinnon määrärahojen käyttö oli 189,4 miljoonaa euroa, missä oli 6,6 miljoonaa euroa kasvua edelliseen vuoteen verrattuna. Kasvu johtuu pääosin valtioneuvoston kanslian toimintamenojen käytöstä, joka kasvoi 142,9 miljoonasta eurosta 148,6 miljoonaan euroon. Toimintamenojen merkittävimmät menoerät aiheutuvat valtioneuvoston yhteisistä tietohallintopalveluista, toimitiloista sekä valtioneuvoston kanslian henkilöstömenoista. Nämä erät kasvoivat edellisvuodesta siitä huolimatta, että kustannustehokkuutta tavoitellaan yhtenäistämällä valtioneuvoston tietotekniikkaa ja -järjestelmiä, sujuvoittamalla valtioneuvoston toimintaa informaatioteknologiaa ja digitalisaatiota hyödyntäen sekä parantamalla valtioneuvoston toimitilojen tilatehokkuutta peruskorjausten yhteydessä muun muassa siirtymällä monitilatoimistoihin ja lisäämällä tilojen yhteiskäyttöä.

Pääluokan määrärahojen käytöstä merkittävä osa koostui puoluetuista (35,6 miljoonaa euroa), ministereiden, heidän valtiosihteeriensä ja erityisavustajiensa palkkauksista (12,0 miljoonaa euroa) sekä valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnasta (10,2 miljoonaa euroa).

Hallinnonalan vaikuttavuustavoitteen toteutuminen

Vaikuttavuustavoite: Sosiaalisesti, taloudellisesti sekä ekologisesti kestävä Suomi

Toteutuminen: Hyvä

Hallitusohjelman toimeenpano

Turvallisuusympäristön muutos vaikutti hallituksen ja valtioneuvoston toimintaan. Kertomusvuonna järjestettiin 21 hallituksen neuvottelua (2021: 49) ja kahdeksan iltakoulua (2021: 9). Valtioneuvoston yleisistuntoja pidettiin 75 (2021: 109). Valtioneuvoston yleisistuntoja pidetään tyypillisesti noin 50–60 vuodessa.

Valtioneuvoston kanslia vastasi [tulevaisuusselonteon](#) valmistelusta (osa I ja II, VNS 16/2022 vp). Ensimmäisessä osassa on yhdessä ministeriöiden kanssa kartoitettu yhteiskunnallisia, teknologisia, taloudellisia, ympäristöllisiä ja poliittisia muutoksia, epävarmuuksia sekä vaihtoehtoisia kehityskulkuja ja niiden vaikutuksia Suomelle. Toisessa osassa on selvitetty ennakointitiedon nykyistä parempaa hyödyntämistä ja tulevien sukupolvien oikeuksien huomioimista lainvalmistelussa. Tulevaisuusselontekotyö on vahvistanut valtioneuvoston ennakointiosaamista muun muassa varautumisen tukena ja luonut pohjan ministeriöiden tulevaisuuskatsaukselle.

Valtioneuvoston kanslia on julkaissut [hallituksen kestävyystiekartan](#). Yhteiskuntapoliittisen kestävyysarvioinnin tuottamista varten ja laajemmin kestävyystarkastelun tueksi perustettiin kanslian yhteyteen kestävyyspaneeli. Kanslia on yhdessä ministeriöiden kanssa valmistellut [oppaan](#), jolla selkeytetään valtioneuvoston yleisistunnossa päätettyjen ohjausasiakirjojen kokonaisuutta. Tietoa päätöksenteon tueksi on tuotettu [Kansalaispulssikyselyllä](#). Lisäksi kriisijohtamisen kehittämisen hanke on edennyt ja kanslian oma häiriötilanteen hallintamalli on hyväksytty.

Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimussuunnitelmasta käynnistettiin 53 hanketta. Covid-19 tutkimuskatsauksia laadittiin noin 20 kappaletta. Lisäksi valmisteltiin valtioneuvoston päätösstrategisen tutkimuksen painopisteistä ja teema-alueista seuraavalle vuodelle.

Loppuvaalikauden kevät- ja syysistuntokausien 2022 lainsäädäntösuunnitelmat vahvistettiin. Lainsäädäntötyötä on käsitelty tarkemmin kertomusosan luvussa 1.6. Kanslian yhteydessä toimiva itsenäinen ja riippumaton lainsäädännön arviointineuvosto antoi 43 lausuntoa. Hallituksen esitys (HE 192/2022 vp) valtioneuvoston jäsenen tehtävään liittyvästä karenssista annettiin eduskunnalle, mutta se raukesi valtiopäivien päättyessä.

Saamelaisten totuus- ja sovintokomission kokoonpanossa tapahtui muutoksia ja saamelaisten yhteisökuulemiset päästiin aloittamaan loppuvuonna. Lapin sairaanhoitopiirin yhteyteen perustettiin saamelaisten kansallinen psykososiaalisen tuen palveluyksikkö.

Suomen EU-politiikan johtaminen

EU jatkoi läpi vuoden vahvaa ja yhtenäistä vastaamista Venäjän sotilaalliseen hyökkäykseen Ukrainaan. Merkittävimpiä kokonaisuuksia olivat pakotteet sekä EU:n poliittinen, sotilaallinen, taloudellinen ja humanitaarinen tuki Ukrainalle. Lisäksi loppuvuotta kohden painottui EU:n huoltovarmuuden (mukaan lukien energiakysymykset) varmistaminen.

Suomi toimi oikeusvaltiokysymysten esillä pitämiseksi ja EU:n oikeusvaltiovälineiden hyödyntämiseksi sekä edisti oikeusvaltioperiaatteen toteutumista osallistumalla SEU 7 artiklan menettelyjen edistämiseen ja osallistumalla oikeusvaltiovuoropuheluun ja komission oikeusvaltioarviointeihin.

Suomi osallistui EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkakysymysten edistämiseen. Tämä toteutui muun muassa 175 turvapaikanhakijan sisäisenä siirtona Välimeren alueelta sekä tilapäisen suojelun direktiivin ripeänä käyttöönottona Venäjän hyökättyä Ukrainaan. Kanslia vaikutti yhteensovittamisvastuunsa puitteissa EU:n rahoitusvälineiden ja eri sektorilainsäädäntöehdotuksiin sisältyvien rahoituksellisten kysymysten sekä ilmasto- ja energia-alan 55-valmiuspaketin eri aloitteissa.

EU:n tulevaisuuskonferenssin [loppuraportti](#) luovutettiin neuvoston, komission ja Euroopan parlamentin puheenjohtajille. Tulevaisuuskonferenssiin liittyneen Eurooppa olemme me -tapahtumasarjan puitteissa järjestettiin Suomessa 19 keskustelutapahtumaa.

Valtioneuvostossa otettiin käyttöön aiempaa tehokkaampi ja systemaattisempi EU-ennakkovaikuttamisen prosessi. Toimintaohjelma suomalaisten EU-rekrytointien edistämisestä hyväksyttiin. Rekrytointeja ja EU-urapolkuja edistettiin tehostamalla tiedotusta, neuvontaa ja valmennusta. Vaikuttamista EU-toimielimiin jatkettiin yhteistyössä Suomen EU-edustuston kanssa. Kansallisten asiantuntijoiden määrää on saatu lisättyä EU:n toimielimissä (vuoden 2021 lopussa 42 kansallista asiantuntijaa ja vuoden 2022 lopussa 60).

Valtion aktiivinen ja selkeä omistajapolitiikka

Omistajaohjauksessa keskityttiin Venäjän hyökkäyssodan sekä energiamarkkinoiden jakelu- ja hintahäiriöiden eri vaikutusten ennakointiin ja seurantaan. Poikkeuksellinen toimintaympäristö edellytti aktiivisia toimenpiteitä erityisesti energiayhtiöissä ja liikenne- ja logistiikkayhtiöissä.

Fortum Oyj:lle järjestettiin Solidium Oy:n kautta 2,35 miljardin euron rahoitus, jotta yhtiö pystyi turvaamaan energiamarkkinoiden häiriöttömän toiminnan. Uniper SE:n kaasuliiketoiminta joutui raskaisiin tappioihin Venäjän rajoitettua kaasun vientiä Saksaan. Fortum Oyj, Saksan valtio ja Uniper SE sopivat Uniperin vakautuspaketin ehdoista, ja Fortum Oyj sai päätökseen Uniper-omistuksensa myynnin. Uniper SE:hen liittyvillä ratkaisulla pyrittiin

turvaamaan valtion strateginen intressi sekä Fortum Oyj:n pidemmän aikavälin toiminta- ja investointikyky, vaikka Uniper-investointi aiheutti Fortum Oyj:lle merkittävän taloudellisen tappion.

Poikkeuksellinen toimintaympäristö vaikutti myös Gasum Oy:n sekä valtio-omisteisten liikenne- ja logistiikkayhtiöiden toimintaan. Edellisenä vuonna Gasum Oy:lle Governia Oy:n kautta annettu pääomailain (200 miljoonaa euroa) hankittiin valtiolle. VR-Yhtymä Oyj lopetti idän tavaraliikenteen ja Finnair Oyj kärsi vaikeuksista toteuttaa Aasia-painotteista strategiaansa. Valtio konvertoi koronaviruksen johdosta Finnair Oyj:lle annetun hybridilainainstrumentin pääomailainaksi vahvistaakseen emoyhtiön omaa pääomaa ja jatkoi Finnair Oyj:n TyEL-takaisinlainalle myönnetyn valtiontakauksen voimassaoloaikaa yhtiön maksuvalmiuden ylläpitämiseksi.

Tuottokehityksen kannalta vuosi oli haastava. Valtion pörssiomistusten kokonaistuotto oli -14,5 (2021: 2,9) prosenttia. Solidium Oy:n osakeomistusten kokonaistuotto oli -9 (2021: 33,4) prosenttia ja valtion suoraan omistamien pörssiyhtiöiden -16,2 (-4,6) prosenttia, jota painoi Fortum Oyj:n heikko kehitys. Vuoden 2022 talousarvion 2,4 miljardin euron omaisuustuloarviota laskettiin neljännessä lisätalousarviossa 974 miljoonalla eurolla. Omaisuustuloarvio oli siten 1,4 miljardia euroa ja omaisuustuloja kertyi 1,4 (2,1) miljardia euroa. Merkittävin muutos edelliseen vuoteen verrattuna oli Solidium Oy:n valtiolle maksamissa osingoissa ja pääomanpalautuksissa (-561 miljoonaa euroa). Kanslian osuus omaisuustuloista oli 1,234 miljardia euroa (-34,9 prosenttia). Omaisuustulot muodostuivat pääosin Fortum Oyj:n (514 miljoonaa euroa), Neste Oyj:n (226 miljoonaa euroa) ja Solidium Oy:n (307 miljoonaa euroa) maksamista osingoista.

Omistajan vaikuttamistyössä on korostunut valmistautuminen kasvavaan regulaatioon, hiilineutraalisuustavoitteiden ja toimintasuunnitelmien tärkeys sekä päästöraportoinnin kattavuuden parantaminen.

Valtion yhtiöomistuksesta kerrotaan tarkemmin hallituksen vuosikertomuksen liitteessä 4.

Valtioneuvoston yhteinen toimintakulttuuri ja kehittämishankkeet

Valtioneuvoston yhteistä toimintakulttuuria edistettiin, osaamista kehitettiin (muun muassa digitalisaatio, viestintäosaaminen) ja toimintaprosesseja parannettiin informaatioteknologiaa hyödyntäen (muun muassa valtioneuvoston yhteiseen asianhallintaan, EU-tiedon käsittelyyn sekä valtioneuvoston yhteiseen sähköpostiin liittyen). Valtioneuvoston sisäistä yhteistyötä laajennettiin, toimintaa yhdenmukaistettiin ja tietoa jaettiin useissa eri aihealueista koostuvissa verkostoissa (43 kappaletta).

Valtioneuvoston korttelit 1 ja 2 -hanke on merkittävä peruskorjaus- ja uudisrakennus-hanke, jolla edistetään valtioneuvoston ja sen ministeriöiden yhtenäisyyttä, tuetaan uusia työntekemisen muotoja ja tehostetaan tilankäyttöä. Talouspoliittinen ministerivaliokunta puolsi peruskorjaus- ja uudisrakentamishanketta. Lisäksi Valtion vierastalon peruskorjaus ja Säätytalon peruskorjauksen yleissuunnittelu käynnistettiin.

Teknistä tieto- ja kyberturvallisuutta kehitettiin useilla valtioneuvoston kokonaisuutta koskevilla tieto- ja viestintäteknisillä ratkaisulla. Valtioneuvoston kansliassa laadittiin tietoturvan hallintamallin ISO27001 standardin mukainen nykytila-analyysi, jonka pohjalta tehtiin tulevaisuuden kehittämisen tiekartta. Lisäksi valtioneuvoston tietoturvallisuuden tilannekuvakyvykkyyttä parannettiin. Identiteetin ja käyttövaltuushallinnan ratkaisussa toteutettiin nykytilan kartoitus ja esiselvitystä tarkentava ratkaisuarkkitehtuurin määrittelytyö. Nykytilan kartoituksessa esille nousi muun muassa havainto, että useiden eri aikana käyttöön otettujen ja teknologisesti erilaisten ratkaisujen johdosta valtioneuvoston käyttövaltuuksien hallinta ja sitä tukeva prosessi ei ole kaikilta osin riittävän yhtenäinen eikä toiminnallisesti tehokas.

Nato-jäsenyyteen liittyvät valmistelut ovat vaikuttaneet laajasti kanslian eri toimintoihin, kuten tiedonhallintaan, toimitilaturvallisuuteen, käännös- ja kielipalveluihin sekä viestintään.

Kanslian vastuulla olevat palvelutyypiset tehtävät on hoidettu hyvin. Käännösmäärät lisääntyivät olennaisesti ruotsin säädöskäännöksissä johtuen hallituskauden lopun vilkkaasta säädösvalmistelusta. Palvelunhallintajärjestelmää (Virkku) laajennettiin neljällä palvelulla. Kirjaamotoiminnassa aloitettiin robotiikan hyödyntäminen aineistojen käsittelyssä. Asianhallintajärjestelmä (VAHVA) on otettu käyttöön kaikissa ministeriöissä. Päätelaitte- ja käyttäjätukipalveluiden uudistamisesta valmistui esiselvitys.

Valtioneuvoston yhteisten palvelu- ja hallintotehtävien menot kasvoivat noin 4,2 miljonna euroa. Muutos aiheutui pääosin tietohallintopalvelujen kustannusten kasvusta sekä vuokramenoista, jotka kasvoivat vuokrantarkistuksista sekä peruskorjattujen kiinteistöjen käyttöönottojen jälkeisestä korkeammasta vuokratasosta johtuen. Myös henkilöstömenot sekä muiden tukipalveluiden menot kasvoivat edellisvuodesta. Toisaalta toimitilapalveluihin ja turvallisuuteen liittyen oli jonkin verran vähemmän menoja kuin vertailuvuonna 2021, jolloin käynnissä oli laajoja toimitilojen peruskorjaushankkeita.

Taulukko 2. Valtioneuvoston yhteisten hallinto- ja palvelutehtävien menot 2020–2022, tuhatta euroa

	Toteuma 2020	Toteuma 2021	Toteuma 2022
Toimitilavuokrat	30 934	37 098	39 119
Toimitilapalvelut ja turvallisuus	14 343	16 990	13 558
Tietohallintopalvelut	39 210	39 334	42 992
Muut tukipalvelut	7 822	7 804	8 247
Henkilöstömenot	27 478	29 090	30 639
Yhteensä	119 787	130 316	134 554

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Tutkimustiedosta toimintaan ja vaikuttavuuteen: Strategisen tutkimuksen rahoitusinstrumentin arviointi (TIETOVA)
- Suomen Agenda2030-toimeenpanon arviointi
- Arktinen yhteistyö uuden edessä: analyysi Venäjän hyökkäyssodan vaikutuksista
- Toimintaympäristön seuranta ja ennakointi strategisen päätöksenteon tukena

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Valtioneuvoston kansliassa toimiva Suomen kestävän kehityksen toimikunnan pääsihteeristö tuki toimikunnan työskentelyä, etenkin toimikunnan maaliskuussa 2022 uudistetun [strategian](#) valmistelua ja sen toimeenpanon ripeää käynnistymistä. Pääsihteeristö aloitti kestävän kehityksen tilan seurantarajajärjestelmän uudistuksen suunnittelun uutta strategiaa vastaavaksi kertomusvuoden syksyllä.

Vuoden 2022 aikana valmisteltiin helmikuussa 2023 julkaistu Suomen kansallisen Agenda2030:n toimeenpanon ja kestävän kehityksen työn ohjausjärjestelmän ulkopuolinen arviointi. Arviointiraportin mukaan Suomella on nykytilanteessa vaikeuksia saavuttaa Agenda2030:n tavoitteet, vaikka se on kansainvälisesti vertailtuna kestävän kehityksen johtomaita. Arvioinnissa keskityttiin Suomen valtionhallinnon toimiin sekä kestävän kehityksen työn ohjausjärjestelmään, ja se sisältää myös vertailun verrokkimaihin.

Itsenäinen, viisitoistahenkinen Kestävyyspaneeeli siirtyi valtioneuvoston kanslian yhteyteen joulukuussa 2022, vahvistaen tiedepohjaisen päätöksenteon edellytyksiä koko valtioneuvostossa.

Valtioneuvoston kanslia koordinoi Suomen toimia EU:ssa Agenda2030:n ja kestävä kehityksen edistämiseksi ja osallistui aktiivisesti yhdessä ulkoministeriön kanssa EU:n ensimmäisen YK:lle heinäkuussa 2023 toimitettavan kestävä kehityksen vapaaehtoisen raportin (voluntary review) valmisteluun neuvoston Agenda2030 –työryhmässä.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Valtioneuvoston kanslian omistajaohjauksessa oleviin yhtiöihin nimitettiin vuonna 2022 yhteensä 206 hallitusjäsentä, joista valtion nimeämiä oli yhteensä 176. Näistä uusia jäseniä oli 34. Naisten osuus valtion nimitysvallassa olevista hallitusjäsenistä oli 45 prosenttia ja naisten osuus hallitusten puheenjohtajista nousi 33 prosenttiin.

Toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma vuosille 2019–2022 on sisältänyt ne toimenpiteet, joilla varmistetaan naisten ja miesten tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa sekä sukupuolinäkökulman huomioon ottaminen keskeisissä kanslian toimintaprosesseissa. Kertomusvuonna valtioneuvoston kansliassa laadittiin ensimmäinen [vastuullisuusraportti](#) vuodelta 2021. Yhdeksi Agenda2030:n mukaiseksi vastuullisuustavoitteeksi on tunnistettu sukupuolten tasa-arvo.

Kansliassa toteutetaan vuosittain työtyytyväisyystutkimus. Kyselyssä kartoitetaan vuosittain myös sukupuolten tasa-arvon koettua toteutumista työyhteisössä. Vuoden 2022 kyselyssä sukupuolten tasa-arvon koettiin toteutuvan hyvin: sukupuolten tasa-arvoa koskevan kysymyksen vastausten keskiarvo asteikolla 1–5 oli 4,16 (4,08 vuonna 2021).

Lisätietoa tuloksellisuudesta

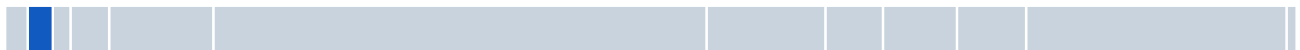
[Valtioneuvoston kanslian tilinpäätös 2022](#)

2 Ulkoministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **87 800 milj. €**

• Ulkoministeriön osuus **1 711 milj. €**

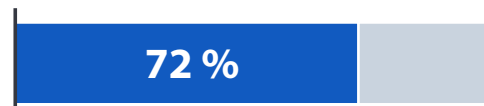

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 332 milj. €
- Siirtomenot 843 milj. €
- Sijoitusmenot 71 milj. €
- Muut menot -1 milj. €

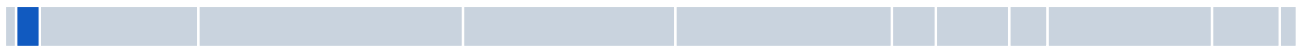
Määrärahojen käyttöprosentti

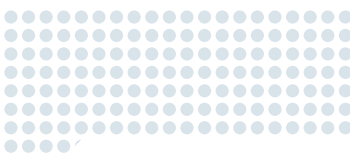
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **77 450 henkilötyövuotta**

• Ulkoministeriössä **1 426 henkilötyövuotta**

Virastot **0** KPL

- Ei virastoja

Rahastot **0** KPL

- Ei rahastoja

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **1** KPL

- Teollisen yhteistyön rahasto Oy (Finnfund)

Hallinnonalaan liittyviä tunnuslukuja

Ulkomaanedustustot

95 kpl

Edustustojen vuosimenot

168 milj. €

Kehitysyhteistyön maksatukset (ennakko)

1 528 milj. €

Kehitysyhteistyön osuus BKTL:sta (arvio)

0,55 %

Kehitysyhteistyömäärärahat

1 342 milj. €

2.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Ulko- ja turvallisuuspolitiikan toimintaympäristö muuttui perustavanlaatuisesti Venäjän Ukrainaa vastaan aloittaman hyökkäyssodan seurauksena. Sotatoimet ovat räikeä kansainvälisen oikeuden ja YK:n peruskirjan loukkaus ja samalla hyökkäys koko Euroopan turvallisuusjärjestystä vastaan, ja niillä on pitkäkestoisia vaikutuksia turvallisuusympäristöön Euroopassa ja Suomen lähialueilla. Venäjän hyökkäys vaikutti Suomen ja Venäjän kahdenväliisiin suhteisiin ja yhteistyömahdollisuuksiin laaja-alaisesti. Yhteistyö Venäjän kanssa jäädytettiin useimmilla sektoreilla. Suomi osana Euroopan unionia antoi vahvan tukensa Ukrainalle.

Toimintaympäristön muutos vaikutti merkittävästi Suomen turvallisuuspoliittiseen asemaan ja merkitsi ulkoministeriön toimialalle kovan ulko- ja turvallisuuspolitiikan korostumista. Nato-jäsenyyshakemuksen jättämisen jälkeen ja Nato-maiden allekirjoitettua Suomen jäsenyyttä koskevan liittymispöytäkirjan, Suomesta tuli liittokunnan tarkkailijajäsen, mikä paransi Suomen turvallisuuspoliittista asemaa ja laajensi diplomatian kenttää. Ulkoasiainhallinnon työmäärä lisääntyi.

Pakotteiden käsittely nousi ulkoministeriön keskeiseksi tehtäväksi. Myös ulkoministeriön rooli valmiusorganisaationa ja tilannekuvan tuottajana korostui.

Nato-jäsenyyden hakemisesta huolimatta Euroopan unioni säilyi Suomen ulkosuhteiden tärkeimpänä viitekehyksenä ja turvallisuusyhteisönä. Suomi vastasi Venäjän sotatoimiin lähtökohtaisesti osana Euroopan unionia. EU toimi nopeasti ja yhtenäisesti, mikä nosti sen painoarvoa turvallisuuspoliittisena toimijana sekä jäsenmaissa että kansainvälisessä politiikassa. Suomen yhteydet lähimpään kumppanimaahan Ruotsiin syvenivät ja suhteet Yhdysvaltoihin tiivistyivät merkittävästi. Suomen turvallisuuspoliittinen yhteistyö syveni myös Britannian kanssa.

Yhdysvaltojen ja Kiinan välinen suurvaltakamppailu jatkui, ja Kiinan toiminta omien globaalien tavoitteidensa edistämässä oli entistä määrätietoisempää. Kiinan läheinen Venäjä-kumppanuus monimutkaisti EU:n ja Suomen Kiina-suhdetta. Geopoliittinen kilpailu näkyi entistä vahvemmin myös Afrikassa ja Lähi-idässä, missä monet konfliktit ja kriisit jatkuivat. Venäjän läsnäolo Afrikassa, maan välittämä disinformaatio sekä rooli monissa alueen konflikteissa tuli korostuneesti esille. EU:ssa suurvaltakamppailu näkyi strategisen autonomian kehittämisenä, mikä näkyi lainsäädäntöehdotuksissa ja keskusteluna valtiontukien ja EU:n rahoitusvälineen käytöstä. EU:n [Global Gateway](#)’n toimeenpano vastasi osaltaan suurvaltakamppailuun.

Venäjän hyökkäyssota johti laajamittaiseen humanitaariseen kriisiin, pakolaisuuteen ja globaaliin ruokakriisiin. Kehityspolitiikan merkitys ulko- ja turvallisuuspolitiikan välineenä korostui.

Globaalit haasteet, kuten ilmastonmuutos ja luontokato jatkuivat. Koronapandemia ja siitä johtuvat rajoitustoimet keventyivät kertomusvuoden aikana helpottaen kansainvälistä kanssakäymistä. Kiina jatkoi tiukkoja rajoitustoimiaan aina loppuvuoden nopeaan avautumiseen saakka.

Venäjän hyökkäyssodan aiheuttamat energian, raaka-aineiden ja elintarvikkeiden markkinahäiriöt aiheuttivat merkittäviä muutoksia ja jatkuvaa epävarmuutta sekä Euroopan että maailmantaloudessa. Irtautuminen Venäjän energiariippuvuudesta vauhditti vihreää siirtymää Euroopassa ja korosti ilmastotoimien tärkeyttä myös omavaraisuuden, huoltovarmuuden ja arvoketjujen näkökulmasta. Inflaation nopea nousu johti euroalueen rahapolitiikan merkittävään kiristymiseen, mikä puolestaan vaikuttaa laajasti EU-tason päätöksentekoon useilla sektoreilla. Kansainväliseen talouteen ja kauppaan liittyvä protektionismi on nousussa ja vaikuttaa taloudellisiin ulkosuhteisiin. Myös EU:n paineet toimia omien intressiensä puolustamiseksi kasvoivat.

2.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Toimintakykyä uhkaavat turvallisuusriskit

Ulkoasiainhallinnossa henkilöstön toimintakykyä uhkaavat turvallisuusriskit (muun muassa rikollisuus, vakoilu ja vaikuttamisyrietykset, terrori-iskut, konfliktit, luonnonkatastrofit, sodat) ovat jatkuvasti läsnä työn jakautuessa Helsinkiin ja edustustoihin maailmalla. Turvallisuusriskien hallinta vaatii toimien systematisoinnin kehittämistä ja kytkemistä käytännön työtehtäviin. Kehittämistoimia tuetaan pitämällä riskianalyysi osana toiminnan ja talouden suunnitteluprosessia. Edustustojen ohuet henkilöresurssit lisäävät toimintakykyä heikentäviä riskejä etenkin poikkeustilanteissa, ja varsinkin jos osan henkilöstöstä toiminta estyy tai vaarantuu. Töiden priorisointia, tavoitteellisuutta ja työhyvinvointia vahvistetaan. Panostetaan rekrytointiin ja ammattitaidon kehittämiseen. Edustustojen tietojärjestelmien toimivuus ja verkkoyhteyksien parantaminen on edellytys edustustojen toimintakyvyn ylläpitämiseksi.

Tietoturvariskit

Kohdennetut haaitaohjelmat, kehittyneet verkkohyökkäykset, valeutisointi ja tiedonkeruu- ja hybriditoiminnaksi katsottavat vaikuttamisyritykset lisääntyvät. Tietoturvariskeihin varaudutaan teknisissä ja tilaratkaisuissa sekä henkilöstön osaamisen kehittämisessä. Ministeriön tietoturvallisuus on sertifioitu ISO27001- standardin mukaisesti. Ulkoasiainhallinnon erityistarpeita ei ole huomioitu riittävästi valtioneuvoston keskitetyssä ratkaisussa. Ministeriö on korostanut, että heikomman infrastruktuurin ja vaikeamman toimintaympäristön maissa toimivilla edustustoilla on oltava mahdollisuus käyttää yhteisiä järjestelmiä. On lisäksi riski, että valtioneuvoston järjestelmät vaarantuvat tilanteessa, jossa verkkohyökkäys kohdistuisi edustustoon. Tämän kokonaisuuden ratkaiseminen edellyttää lisätoimenpiteitä.

Toimintaympäristön nopeat muutokset

Toimintaympäristön nopeat muutokset ja kahden tai useamman suuren poikkeustilanteen samanaikaisuus on riski, joka korostaa toimivan tilannejohdon roolia. Koulutus ja harjoittelu parantaa edustustojen varautumistasoa ja kykyä hoitaa tilanteita itsenäisesti. Muutokset vaikuttavat henkilöstöön niin Helsingissä kuin edustustoissa (evakuoinnit, toimintakyvyn ylläpito). Toimintaympäristön nopeat muutokset vaikuttavat myös kahden- ja monenvälisten suhteiden hoitamiseen.

2.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö

Taulukko 3. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

UM	Talousarvion luku	2020	2021	2022
24.01	Ulkoasiainhallinto	246	257	286
24.10	Kriisinhallinta	62	58	60
24.30	Kansainvälinen kehitysyhteistyö	932	990	791
24.90	Ulkoministeriön hallinnonalan muut menot	95	96	108
24	UM:n hallinnonala yhteensä	1 335	1 401	1 245

Ulkoasiainhallinnon pääluokkaan osoitettiin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa määrärahoja yhteensä 1 321,1 miljoonaa euroa. Lisätalousarvioissa hallinnonalan määrärahoihin lisättiin yhteensä 71,4 miljoonaa euroa. Ulkoasiainhallinnon toimintamenot varsinaisessa talousarviossa vuonna 2022 olivat 262,4 miljoonaa euroa ja lisätalousarvioissa määrärahoja lisättiin yhteensä 4,9 miljoonaa euroa.

Toimintamenojen nettokäyttö vuonna 2022 oli 260,7 miljoonaa euroa. Määrärahoista 4,2 miljoonaa euroa oli hallituksen kertaluonteisia tulevaisuusinvestointeja. Lisäksi ministeriön toimintamenoihin sisältyi yhteensä 6,11 miljoonaa euroa EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen tuloja osana elpymis- ja palautumissuunnitelmaa.

Vuoden 2022 kustannuslaskelmien mukaan ulkoasiainhallinnossa ydintoimintoihin käytettiin yhteensä 1 059 htv:n (43,3 prosenttia), ohjaustoimintoihin 15 htv:n (0,6 prosenttia) sekä johtamiseen, hallintoon ja muihin tukitehtäviin 1 267 htv:n (54,1 prosenttia) työpanos. Kustannuksista ydintoimintojen osuus oli 154 miljoonaa euroa (44,5 prosenttia), ohjaustoimintojen 2,1 miljoonaa euroa (0,6 prosenttia) sekä johtamisen, hallinnon ja muiden tukitehtävien 189,7 miljoonaa euroa (54,9 prosenttia). Ydintoimintojen kustannukset jakaantuivat seuraavasti: ulko- ja turvallisuuspolitiikka 55,7 miljoonaa euroa (36,2 prosenttia), kauppapolitiikka ja kaupallistaloudelliset suhteet, mukaan lukien Team Finland, 26,8 miljoonaa euroa (17,4 prosenttia), kehityspolitiikka ja kehitysyhteistyö 12,7 miljoonaa euroa (8,3 prosenttia), konsulipalvelut ja maahantulotehtävät 31,5 miljoonaa euroa (20,5 prosenttia), ulkoasiainhallinnon muut kansainväliset tehtävät, mukaan lukien maakuvatyö, 17,6 miljoonaa euroa (11,5 prosenttia) ja muut sisältötehtävät 9,3 miljoonaa euroa (6,1 prosenttia). Kustannukset sisältävät valtioneuvoston hallintoyksilön ilmoittamat vuoden 2022 palvelutuotannon kustannukset.

Sotilaalliseen kriisinhallintaan osoitettiin vuoden 2022 talousarviossa yhteensä 53,1 miljoonaa euroa, josta Puolustusvoimille jaettiin 52,7 miljoonaa euroa. Siviilihenkilöstön osallistumiseen kriisinhallintaan osoitettiin 18,3 miljoonaa euroa, josta ulkoministeriölle jääneestä osuudesta 1,2 miljoonaa euroa jäi käyttämättä noin 0,12 miljoonaa euroa. Rauhanyhteistyön määrärahat olivat 4,4 miljoonaa euroa, josta käyttämättä jäi 1,0 miljoonaa euroa. Määrärahoista 2,5 miljoonaa euroa oli hallituksen kertaluonteisia tulevaisuusinvestointeja.

Varsinaisen kehitysyhteistyön momentille osoitetut määrärahat olivat varsinaisessa talousarviossa vuonna 2022 yhteensä 706,8 miljoonaa euroa ja lisätalousarvioissa yhteensä 67,7 miljoonaa euroa. Näiden määrärahojen käyttö oli 727,5 miljoonaa euroa. Tästä humanitaarista apua oli 114 miljoonaa euroa, monenkeskisen kehitysyhteistyön käyttösuunnitelmakohdalta maksettiin 229 miljoonaa euroa ja kansalaisjärjestöyhteistyön käyttösuunnitelmakohdalta 87 miljoonaa euroa. Varsinaisen kehitysyhteistyön momentin

vuoden 2022 maksatusaste oli 79 prosenttia. Maksatusaste laski noin kolme prosenttiyksikköä vuoden 2021 tasosta ja noin kahdeksan prosenttiyksikköä vuosien 2017–2020 tasosta. Vuodelle 2023 määrärahoja siirtyi 195,0 miljoonaa euroa

Kehitysyhteistyön maksatukset olivat alustavan arvion mukaan vuonna 2022 yhteensä 1 528 miljoonaa euroa eli noin 0,55 prosenttia bruttokansantulosta, mukaan lukien edellisiltä vuosilta siirtyneet määrärahat sekä kehitysyhteistyöksi muilta kuin varsinaisen kehitysyhteistyön momentilta laskettava osuus. Jälkimmäisen osuus maksatuksista oli arviolta 801 miljoonaa euroa vuonna 2022. Vuonna 2022 varsinaisen kehitysyhteistyön ja finanssijoitusten momenteilta tehtyjen rahoituspäätösten summa oli 0,867 miljardia euroa. Rahoituspäätösten euromäärästä 83 prosenttia tuki yhtä tai useampaa kehityspolitiikan painopistettä. Naisten ja tyttöjen oikeuksien ja aseman vahvistamista tuki ensi- tai toissijaisesti 57 prosenttia päätöksistä. Laadukasta ja inklusiivista koulutusta ensisijaisesti 9 prosenttia, demokratiakehitystä tuki vastaavasti 46 prosenttia, työpaikkojen lisäämistä ja talouden vahvistamista kehityvissä maissa 33 prosenttia sekä ruokaturvaa ja luonnonvarojen kestävää käyttöä 34 prosenttia rahoituspäätösten euromäärästä.

Hallinnonalan muihin menoihin osoitettiin talousarviossa yhteensä 106,5 miljoonaa euroa. Muiden menojen suurimmat erät olivat ulkoministeriön toimialaan kuuluvien kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja rahoitusosuudet ja rahoitus Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyöhankkeisiin.

Hallinnonalan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite: Ulkoasiainhallinto edistää Suomen ja suomalaisten turvallisuutta ja hyvinvointia

Toteutuminen: Erinomainen

Suomi tuomitsi välittömästi Venäjän aloittaman hyökkäyssodan Ukrainassa ja vaati Venäjää pysäyttämään sotatoimet. Suomi vastasi Venäjän toimiin osana Euroopan unionia sekä osoitti solidaarisuutta ja tuki Ukrainan itsenäisyyttä, suvereniteettia ja alueellista koskemattomuutta.

Venäjän toimintaa ja Suomen ja Euroopan turvallisuustilannetta arvioitiin valtioneuvoston eduskunnalle antamassa [ajankohtaissselonteossa](#) ja Suomen liittymistä Pohjois-Atlantin liittoon esitettiin tätä koskevassa [selonteossa](#). Suomi haki Naton jäsenyyttä toukokuussa. Ministeriön johdolla laadittiin myöhemmin hallituksen esitys Suomen liittymiseksi Natoon. Suomen ja Ruotsin Nato-jäsenyys vahvistaa koko liittokunnan turvallisuutta sekä Itämeren alueen vakautta.

Suomi osallistui Naton toimintaan tarkkailijajäsenenä ja vahvisti suhteitaan tulevien liittolaisten kanssa diplomatian keinoin. Suomen jäsenyyshakemuksen ennätysellisen nopea ratifiointiprosessi oli yksi osoitus Suomen pitkäjänteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tuloksellisuudesta. Ulkoministeriön johdolla käytiin keskusteluja Turkin kanssa Suomen, Ruotsin ja Turkin ulkoministerien allekirjoittaman kolmenvälisen yhteisymmärryspöytäkirjan toimeenpanemiseksi.

Suomi vaikutti aktiivisesti Euroopan unionissa alueen turvallisuutta koskeviin linjauksiin. Ulkoministeriön tuella Suomi tiivistä merkittävästi yhteistyötä lähimmän kumppanimaansa Ruotsin kanssa ja lisäsi yhteydenpitoa ulko- ja turvallisuuspoliittisissa kysymyksissä poliittisella ja virkatasolla Pohjoismaiden ja Baltian maiden kanssa. Suomi jäädettiin EU:n ja Venäjän välisen viisumihelpotussopimuksen ja rajoitti valtioneuvoston periaatepäätöksellä 29.9.2022 venäläisten matkustamista turismitarkoituksessa Suomeen. Suomi tuki EU:n ja sen lähialueiden yhteistyötä ja sitä kautta Euroopan turvallisuutta ja vakautta vahvistavia toimia, kuten Länsi-Balkanin, Ukrainan, Moldovan ja Georgian EU-lähentymistä.

Suomi tiivistä yhteistyötään Yhdysvaltojen kanssa. Molempinpuolinen vierailuvaihto ja yhteydenpito korkeimmalla valtionjohdon, poliittisella ja virkamiestasolla oli poikkeuksellisen vilkasta. Suomi ja Yhdysvallat sopivat aloittavansa neuvottelut puolustusyhteistyösopimuksesta, joka luo puitteet ja oikeudellisen pohjan Suomen ja Yhdysvaltain väliselle säännölliselle puolustusyhteistyölle. Sopimus loisi myös edellytyksiä yhteistyön tiivistämiselle, mikäli turvallisuustilanne sitä edellyttäisi.

Suomi jatkoi puolustusyhteistyön tiivistämistä Britannian kanssa. Yhteistyötä käsittelevä puitejärjestely päivitettiin toukokuussa 2022, jolloin myös presidentti Niinistö ja pääministeri Johnson allekirjoittivat julkilausuman turvallisuus- ja puolustusyhteistyön tiivistämisestä. Maiden puolustusministerit allekirjoittivat puolustusyhteistyötä koskevan puitejärjestelyn.

Suomi tuki Ukrainaa kehitysyhteistyön, humanitaarisen avun, materiaaliavun ja puolustus-tarviketuen kautta. Humanitaarisen avun ja kehitysyhteistyötuen osuus oli vuonna 2022 noin 103 miljoonaa euroa. Ukrainasta tuli Suomen suurin kehitysyhteistyötuen kohdema. Ukrainan tukea jatketaan ja Ukrainan jälleenrakennusta valmistellaan. EU myönsi Ukrainalle ehdokasmaa-aseman kesäkuussa 2022.

Afrikan mantereiden kehitys on koko Euroopan kannalta keskeistä. Suomi monipuolisti [Afrikka-strategian](#) mukaisesti suhteitaan Afrikkaan keskittyen erityisesti poliittisiin ja kaupallistaloudellisiin suhteisiin. Afrikan ja Pohjoismaiden ulkoministerit keskustelivat kesäkuussa epävirallisessa kokouksessa Helsingissä rauhan ja turvallisuuden kysymyksistä, kestävästä yhteiskunnasta ja ilmastomuutoksen vastaisista toimista.

Ulkoasianhallinto panosti Venäjän informaatiovaikuttamisen torjuntaan kolmansissa maissa diplomatian, koulutuksen ja strategisen viestinnän keinoin.

Suomi jatkoi Barentsin euroarktisen neuvoston puheenjohtajana (2021–2023). Barents-yhteistyö Venäjän kanssa keskeytettiin.

Suomi jatkoi kriisinhallintaosallistumista osana Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Suomi osallistui vuonna 2022 yhdeksään sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon yhteensä 335 sotilaalla YK:n, EU:n ja Naton sekä kansainvälisen Isisin vastaisen koalition puitteissa. Suomella oli noin 125 siviilikriisinhallintatehtäviin lähetettyä asiantuntijaa EU-, Etyj- ja YK-operaatioissa, toimistoissa ja sihteeristössä.

Ulkoministeriö laati [selonteon pohjoismaisista rajaesteistä](#). Rajaestetyö edistää liikkuvuutta ja Pohjoismaiden pääministerien visiota Pohjolasta maailman kestävämpänä ja integroituneimpana alueena vuoteen 2030 mennessä.

Ulkoministeriö toimitti eduskunnalle [selvityksen](#) Suomen toiminnasta Afganistanissa 2001–2021 osana laajempaa valtionhallinnon arviotyötä Suomen läsnäolosta Afganistanissa. Selvityksen mukaan osallistuminen kansainvälisen yhteisön toimintaan vahvisti Suomen kumppanuuksia ja asemaa luotettavana ja uskottavana toimijana, ja vaikutti kriisinhallintalainsäädäntömme kehittymiseen, kehitysyhteistyön toteuttamiseen ja Puolustusvoimien toimintaan. Selvityksen mukaan Afganistanissa saavutettiin kehitystuloksia, vaikka keskeiset tavoitteet eivät toteutuneet täysimääräisesti tai kestävällä tavalla.

Vaikuttavuustavoite: Ulkoasiainhallinto edistää Agenda2030:n toimeenpanoa ja toimii ilmastonmuutoksen torjumiseksi

Toteutuminen: Hyvä

Kertomusvuonna ulkoministeriö julkaisi kehityspolitiikan ja kehitysyhteistyön [tuloraportin](#) vuosilta 2019–2021. Raportin mukaan parhaat tulokset syntyvät keskittymällä Suomen omiin vahvuuksiin ja osaamiseen. Suomi yhdessä kumppaniensa kanssa paransi kehittyvien maiden ihmisten ja yhteiskuntien toiminta- ja kriisinsietokykyä ja lujitti monenvälistä sääntöpohjaista järjestelmää.

Suomi painotti YK:n kestävä kehityksen vuosittaisessa seurantakokouksessa hyviä käytäntöjä Agenda2030-toimeenpanemiseksi, kuten koko yhteiskunnan osallistaminen ja siihen liittyvät innovaatiot (tuoreimpina [Agenda2030-tiekartta](#) ja [-strategia](#)), vahvat kansalliset toimeenpanorakenteet, sekä toimeenpanon arviointi.

Suomi antoi vuonna 2022 yleistukea YK-järjestöille vakauden ja ihmisoikeuksien edistämiseksi. Suurimmat tuen saajat olivat YK:n väestörahassto UNFPA ja tasa-arvojärjestö UN Women. Tukea ohjattiin myös lastenjärjestö Unicefille, kehitysohjelma UNDP:lle ja ympäristöjärjestö UNEP:lle. Suomi teetti yleistukea saavista järjestöistä riskienhallinta-arviot, joiden mukaan maksatusten kontrollimekanismit toimivat.

Ulkoministeriö järjesti korkean tason kokouksen ilmastomuutokseen sopeutumisrahoituksesta Lahdessa 3.–4.4.2022 ennen COP27-kokousta. Suomi ja EU pettyivät COP27:n tuloksiin erityisesti päästöjen vähentämisen osalta. Nykyisiä ilmastolupauksia on kiristettävä, jos halutaan saavuttaa Pariisin ilmastosopimuksen tavoite pysäyttää maapallon keskilämpötilan nousu 1,5 asteeseen.

Suomi isännöi globaalin kouluruokakoalition ministeritason kokouksen lokakuussa Helsingissä. Kokouksessa korostuivat kouluruokailun myönteiset vaikutukset eri sektoreilla ja sen rooli elintärkeänä sosiaalisena turvaverkkona monissa maissa.

Suomi allekirjoitti sijoituksen Suomen ja Latinalaisen Amerikan ja Karibian kehityspankin väliseen ilmastorahastoon, joka kanavoidaan yksityisen sektorin investointeihin, ja sitoutui avustamaan Afrikan kehityspankin alaista kehitysrahastoa vahvistaen pankin työtä etenkin ilmastomuutokseen sopeutumisessa. Kehittyvien maiden perusinfrastruktuurin ja hyvän hallinnon vahvistaminen luo edellytyksiä vastuulliselle yritystoiminnalle.

Suomi osallistui YK:n biodiversiteettisopimuksen osapuolten COP15-kokoukseen, missä sovittiin uusista kansainvälisistä luonnon monimuotoisuutta koskevista tavoitteista.

Suomen humanitaarinen apu nousi vuonna 2022 yhteensä lähes 120 miljoonaan euroon. Apua ohjattiin muun muassa ruokaturvattomuuden helpottamiseen ja pakolaisten suojeluun ja hätäapuun. Eniten apua ohjattiin Ukrainan ohella Afganistaniin, Myanmariin ja Syyriaan. Ulkoministeriö myönsi valtionavustusta suomalaisten kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyöhankkeisiin noin 21 miljoonaa euroa vuosille 2023–2026. Hankkeilla pyritään poistamaan köyhyyttä, vähentämään eriarvoisuutta ja edistämään ihmisoikeuksien toteutumista.

Vaikuttavuustavoite: Ulkoasiainhallinto edistää sääntöpohjaista kansainvälistä järjestelmää

Toteutuminen: Erinomainen

Ulkoministeriö analysoi ja taustoitti valtiojohtoa Venäjän hyökkäyssodan kansainvälis-oikeudellisista kysymyksistä päätöksenteon tueksi. Ulkoasiainhallinto tuki pyrkimyksiä saattaa Venäjä vastuuseen sekä hyökkäyksestä (valtiovastuu) että sotarikoksista (yksilö-vastuu). Suomi muun muassa tuki sekä kahdenvälisesti että EU:n kautta Ukrainan kansallisia viranomaisia, joilla on ensisijainen tutkinta- ja tuomitsemisvastuu, ja oli yksi 43 valtiosta, jotka tekivät Kansainväliselle rikostuomioituimelle (ICC) tutkintapyynnön Ukrainassa epäillyistä sotarikoksista ja rikoksista ihmisyyttä vastaan. Suomi myös päätti osallistua kahteen oikeudenkäyntiin, joissa käsitellään Venäjän hyökkäyssotaan liittyviä vakavia oikeudenloukkauksia.

Ulkoasiainhallinnon pakotteita koskevien tapausten määrä kasvoi merkittävästi. Suomi osallistui EU:n asettamien yhdeksän Venäjään kohdistuvan pakotepaketin valmisteluun, kansalliseen täytäntöönpanoon ja pakotejärjestelmistä tiedottamiseen ja neuvontaan. Ulkoasiainhallinto selvitti mahdollisten pakotevaihtoehtojen vaikutuksia ja kriittisiä herkyksiä Suomelle. Suomen kansallisia intressejä kartoitettiin elinkeinoelämää konsultoiden, ja varmistettiin suomalaisyritysten tuki pakotteille. Pakotteiden tarkoituksena on heikentää Venäjän taloudellista perustaa, estää sitä hyödyntämästä kriittisiä teknologioita ja markkinoita ja rajoittaa merkittävästi sen kykyä käydä sotaa. Ulkoministeriö toimi pakotteita koskevien poikkeusten ja vientivalvonnan lupaviranomaisena ja neuvoi yrityksiä ja elinkeinoelämää. Teknologisen kehityksen vuoksi vientivalvontatapaukset ovat monimutkaistuneet. Ulkoministeriö käsiteli maaliskuu–joulukuussa 2022 EU:n Venäjä-pakotteisiin liittyviä lupa-asioita ja antoi tullille pakotteita koskevia lausuntoja yhteensä lähes tuhat kappaletta, ja vastasi niin ikään lähes tuhanteen tiedusteluun yrityksiltä ja muilta tahoilta. Erityistä huomiota kiinnitettiin pakotteiden kiertämisen ehkäisemiseen.

Suomi äänesti sekä YK:n yleiskokouksen Venäjän hyökkäyksen tuomitsevan että Venäjän miehittämien neljän alueen annektoinnit tuomitsevan päätöslauselman puolesta. Suomi osallistui EU:n vaikuttamistoimintaan päätöslauselmien laajan hyväksymisen puolesta. Suomi vaikutti ja äänesti niin ikään yleiskokouksen päätöslauselman puolesta, jossa Venäjä päätettiin erottaa väliaikaisesti YK:n ihmisoikeusneuvostosta.

Ulkoasiainhallinto vaikutti keskusteluissa Venäjän osallistumisen rajoittamisesta ja Venäjän erottamisesta eri kansainvälisistä järjestöistä, niiden päätöksentekojärjestelmistä tai yhteistyöjärjestelyistä osana EU:n ja sen kumppanimaiden vastatoimia hyökkäyssodalle. EU:n ulkoasiainneuvosto hyväksyi asiaa koskevat periaatteet, joiden mukaisesti yhteistyö keskeytettiin tai sitä rajoitettiin merkittävästi muilla kuin sellaisilla aloilla, joilla yhteyksien ylläpitämistä pidettiin EU:n lähtökohdista tarpeellisena (muun muassa ydinturvallisuus-, terveys- ja ympäristöalat sekä humanitaarinen apu).

Ulkoministeriö vastasi valtion edustamisesta poikkeuksellisen suuressa määrässä ihmis-oikeusvalituksia Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa sekä EU-tuomioistuimessa.

Ulkoministeriö jatkoi YK:n kansainvälisen oikeuden toimikunnan ja sen suomalaisen erityisraportoijan työn tukemista. Raportoijan työn tuloksena toimikunta selvensi, tulkitsi ja kehitti kansainvälisen humanitaarisen oikeuden periaatteita koskien ympäristönsuojelua aseellisissa konflikteissa.

Ulkoministeriö piti Ahvenanmaaratkaisun 100-vuotta esillä tapaamisissa ja tapahtumissa.

Vaikuttavuustavoite: Ulkoasiainhallinto työskentelee ihmisoikeuksien, tasa-arvon, demokratian ja oikeusvaltiokehityksen vahvistamiseksi

Toteutuminen: Hyvä

Suomi kiinnitti erityistä huomiota oikeusvaltiokysymykseen ja eurooppalaisiin arvoihin kahdenvälisissä suhteissaan, myös EU:ssa. Suomi jatkoi tukeaan EU:n lähialueiden demokratia- ja oikeusvaltiokehityksen tukemiseksi vaikuttamalla EU:n laajentumispolitiikan linjauksiin ja muun muassa Twinning/TALEX-hankeyhteistyön kautta.

Suomi aloitti kolmivuotisen kautensa (2022–2024) YK:n ihmisoikeusneuvostossa, jossa se otti kantaa ajankohtaisiin ihmisoikeusrikkomuksiin ja jatkoi pitkäjänteistä työtään universaalien ihmisoikeuksien edistämiseksi. Suomi tuomitsi Venäjän Ukrainassa tekemät ihmisoikeusrikkomukset ja äänesti Venäjän erottamiseksi neuvostosta.

Suomen ihmisoikeustilanne oli YK:n yleismaailmallisessa määräaikaistarkastelussa. Tarkastelun lähtökohtana oli [Suomen ihmisoikeustilannetta käsittelevä kansallinen raportti](#), joka julkaistiin heinäkuussa 2022. Suomi sai tarkastelussa yhteensä 229 suositusta, joista enemmistö koski naisiin kohdistuvaa väkivaltaa; syrjintää, rasismia, muukalaisvihaa ja vihapuhetta; sekä ihmisoikeussopimusten ratifiointia. Suomen hallituksen kanta suositukseen annettiin helmikuussa 2023. Suosituksista hyväksyttiin kokonaan 168, osittain 14 ja tiedoksi otettiin 47. Suomen tarkastelun tulos hyväksyttiin ihmisoikeusneuvoston päätöksellä maaliskuussa 2023.

Suomi jatkoi tukeaan YK:n ihmisoikeusvaltuutetun toimistolle, jolla on keskeinen rooli ihmisoikeusneuvoston aloitteiden seurannassa ja ihmisoikeuksien toteutumisessa käytännön tasolla.

Suomi jatkoi työtään monenkeskisissä järjestöissä ja kahdenvälisesti sukupuolten välisen tasa-arvon ja naisten oikeuksien täysimääräiseksi toteutumiseksi. Suomi toimi [Istanbulin sopimuksen](#) laajan hyväksymisen eteen ja EU:n liittymiseksi sopimukseen sekä torjui näiden tavoitteiden vastustamispyrkimyksiä. Suomi piti esillä syrjimättömyyden periaatetta ja haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden oikeuksia sekä vammaisten henkilöiden, alkuperäiskansojen ja erilaisia seksuaali- ja sukupuoli-identiteettejä omaavien henkilöiden oikeuksia. Suomi vaikutti Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden ja EU:n välisissä neuvotteluissa EU:n liittymisestä Euroopan ihmisoikeussopimukseen.

Suomi jatkoi johtorooliaan kansainvälisen [Generation Equality -kampanjan](#) toiminta-koalitiossa, joka keskittyy teknologiaan ja innovaatioihin tasa-arvon tukena. Suomi oli vuonna 2022 YK:n tasa-arvojärjestö UN Womenin suurin yleisrahoittaja.

Vaikuttavuustavoite: Ulkoasiainhallinto edistää Suomen kasvua tukevia avoimia taloussuhteita ja tukee suomalaisyritysten osallistumista kansainväliseen kauppaan ja arvoketjuihin

Toteutuminen: Hyvä

Ulkoasiainhallinto avusti tuhansia suomalaisyrityksiä kansainvälisillä markkinoilla osana Team Finland -verkostoa. Apu oli muun muassa neuvontaa, markkina-analyysyjä, kaupan esteiden selvittämistä, verkottamista ja ovenavaamispalveluja. Yrityksiltä saatu palaute vienninedistämisavusta säilyi erinomaisella tasolla.

Venäjän hyökkäyssodan ja sen seurauksena Venäjälle asetettujen pakotteiden sekä Venäjän vastatoimien seurauksena moni suomalaisyritys teki päätöksen vetäytymisestä Venäjältä. Näitä yrityksiä neuvottiin ja avustettiin tiedon välittämisessä ja uusien markkinoiden kartoittamisessa. Suomalaisyritysten vientiä ja kansainvälistymistä edistettiin laajasti vienninedistämismatkoilla ja edustustojen toimesta. Irtautuminen Venäjän energia-riippuvuudesta vauhditti osaltaan vihreää siirtymää, mikä näkyi myös vienninedistämismatkojen painotuksissa. Ulkoministeriö tuki suomalaisyritysten valmistautumista Ukrainan jälleenrakennukseen.

Suomi avasi suurlähetystön Islamabadiin ja pääkonsulaatin Mumbaiin edesauttaakseen kaupallistaloudellisten suhteiden vahvistamista ja työperäistä maahanmuuttoa. Suomi otti käyttöön ulkoministeriön valmisteleman pitkäaikaisen niin sanotun kansallisen D-vii-
sumin erityisasiantuntijoille, kasvuyrittäjille ja heidän perheenjäsenilleen. Ulkoministeriö jatkoi [Virtual Finlandin](#) kehittämistä ja edisti työperäistä maahanmuuttoa sujuvoittamalla maahantuloprosesseja. Suomen kansainvälinen näkyvyys oli vuonna 2022 historiallisen korkea, mikä vahvisti myönteistä maakuvaa Suomesta myös liiketoimintaympäristönä.

Suomi jatkoi pyrkimyksiä EU:n kahdenvälisen kauppasopimusverkoston vahvistamiseksi. Toiminnassa pidettiin keskeisenä, että kauppapolitiikalla tuetaan Suomen talouskasvua ja työllisyyttä. EU:n kriisinsietokyvyn vahvistamisen noustua yhä keskeisemmäksi teemaksi keskusteluissa, Suomi korosti EU:n pysymistä jatkossakin avoimena kaupalle ja investoinneille.

Suomi tuki ratkaisujen etsimistä monenkeskisen kauppajärjestelmän tulevaisuuden turvaamiseksi ja sen osana Maailman kauppajärjestön (WTO) uudistamista ja erityisesti toimivan kauppariitojen ratkaisun palauttamista osaksi järjestön toimintaa. Suomi vaikutti osana EU:ta siihen, että WTO:n ministerikokouksessa kesäkuussa 2022 saatiin sääntöpohjaista kauppajärjestelmää eteenpäin vieviä tuloksia kuten sitoumus WTO:n uudistamisesta.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Kehittyvissä maissa Suomi tukee YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumista kehityspolitiikan ja -yhteistyön avulla sekä ulkopoliittisin, taloudellisten ulkosuhteiden ja kansallisin kestävän kehityksen toimin. Kestävän kehityksen tavoitteiden toteutuminen näkyy muun muassa Afrikka-strategian ja kehityspoliittisten maaohjelmien toimeenpanossa.

Ulkoasiainhallinto edisti Suomen kunnianhimoisia kestävän kehityksen ja ilmastotavoitteita EU:ssa ja oli aloitteellinen ilmastokysymyksissä yhdessä samanmielisten kanssa. Suomi nosti ilmastomuutoksen hillinnän ja siihen sopeutumisen esille vuoropuheluissa ja monenkeskisessä yhteistyössä kaikilla ulko- ja turvallisuuspolitiikan sektoreilla, mukaan lukien kauppa- ja kehityspolitiikassa.

Pääministeri Marinin hallituskaudella Suomen kansainvälinen ilmastorahoitus miltei kaksinkertaistui verrattuna edelliseen nelivuotiskauteen. Noin puolet ilmastorahoituksesta on kehityspoliittisia lainoja ja sijoituksia, joiden avulla vivutetaan lisäksi merkittäviä määriä yksityistä rahoitusta. Kertomusvuonna kehityspoliittista lainoista ja sijoituksista kohdistui ilmastorahoitukseen 100 prosenttia. Koko hallituskauden aikana kaikista kehityspoliittisista lainoista ja sijoituksista on tavoitteena kohdistaa ilmastoon 75 prosenttia.

Kertomusvuonna kehityspoliittisilla lainoilla ja sijoituksilla rahoitettiin noin 50 miljoonan euron edestä YK:n kestävän kehityksen tavoitteita tukevia ohjelmia ja hankkeita.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Ulkoministeriö teetti [tilaustutkimuksen](#) siitä, miten tasa-arvo on näkynyt ulkopoliitikassa pääministeri Marinin hallituskaudella. Tutkimuksen johtopäätöksenä oli, että tasa-arvon edistämässä on onnistuttu erityisesti kehityspoliitiikan ja ihmisoikeuspolitiikan aloilla. Lisäksi naisten suuri osuus Suomen siviilikriisinhallinnassa on vahvuus. Sukupuolten tasa-arvoa ei oltu valtavirtaistettu kaikkeen toimintaan – puutteita esiintyi erityisesti perinteiseen turvallisuuspolitiikan alalla.

Sukupuolten tasa-arvoa edistetään Suomen kehitysyhteistyössä valtavirtaistamalla ja erityistoimin. Alustavien laskelmien mukaan vuonna 2022 ulkoministeriön kehitysyhteistyörahoituksesta 72 prosenttia kohdistui toimille, jotka sisälsivät sukupuolten tasa-arvoa edistäviä tavoitteita. Alustavan arvion mukaan vuoden aikana tuettiin 625 miljoonalla eurolla monenkeskisiä järjestöjä ja kehitysyhteistyöhankkeita, joiden osa- tai päätavoitteena on sukupuolten tasa-arvon vahvistaminen.

Suomi edisti naisten osallistumisen vahvistamista sotilaalliseen kriisinhallintaan muun muassa tukemalla naisrauhanturvaajien koulutusta ja rekrytointia. Vuonna 2022 sotilaallisessa kriisinhallinnassa palvelevien naisten osuus oli noin 6 prosenttia kaikista suomalaisista rauhanturvaajista. Siviilikriisinhallinnan suomalaisista asiantuntijoista 46 prosenttia oli naisia.

Ulkoministeriö työnantajana on sitoutunut henkilöstöpoliittisen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumiseen arvojensa ja henkilöstöstrategiansa tavoitteiden kautta. Lähes 70 prosenttia ulkoministeriön työntekijöistä on naisia. Johtotehtävissä naisia oli 50 prosenttia vuonna 2021. Hallintouralla naisten osuus on lähes 90 prosenttia, diplomaattuuralla noin 60 prosenttia. Lähes kaikki virastomestarit ovat miehiä. Ulkoasiainhallinnon suurin henkilöstöryhmä on edustustojen paikallisesti palkatut, joista 65 prosenttia on naisia.

Diplomaattiuran virkarakenteessa naiset ovat selvänä enemmistönä lähetystöneuvoksen tasolle asti, mutta ulkoasiainneuvoksista 51 prosenttia on miehiä. Tämä heijastaa diplomaattiuran rekrytoinnin muuttumista naisvaltaiseksi noin 20 vuotta sitten. Hallintouran puolella tilanne on päinvastainen: toimistosiihteereistä lähes 80 prosenttia on naisia, ja hallinnollisista ulkoasiainsiihteereistä yli 90 prosenttia. Naiset käyttävät edelleen huomattavasti enemmän perhevapaita kuin miehet. Vuonna 2021 naisten osuus näistä virkavapauksista oli lähes 80 prosenttia.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

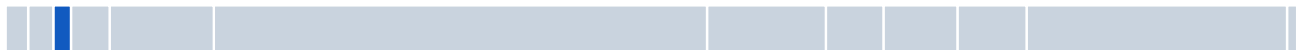
[Ulkoministeriön tilinpäätös 2022](#)

3 Oikeusministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **87 800 milj. €**

• Oikeusministeriön osuus **1 202 milj. €**

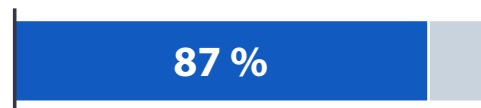

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 930 milj. €
- Siirtomenot 110 milj. €
- Sijoitusmenot 5 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

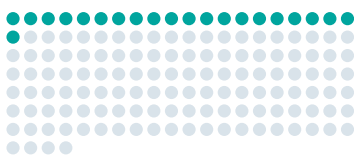
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **77 450 henkilötyövuotta**

• Oikeusministeriössä **9 497 henkilötyövuotta**

Virastot **21** KPL

- Tuomioistuinlaitos
- Etelä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
- Itä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
- Kaakkois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
- Lounais-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
- Länsi- ja Sisä-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
- Pohjois-Suomen oikeusapu- ja edunvalvontapiiri
- Kuluttajariitalautakunta
- Ulosottolaitos
- Konkurssiasiamiehen toimisto
- Syyttäjälaitos
- Rikosseuraamuslaitos
- Oikeusrekisterikeskus
- Onnettomuustutkintakeskus
- HEUNI (Euroopan Kriminaalipoliitiikan Instituutti)
- Tietosuojavaltuutetun toimisto
- Tasa-arvovaltuutetun toimisto
- Lapsiasiavaltuutetun toimisto
- Yhdenvertaisuusvaltuutetun toimisto
- Tiedusteluvaltuutetun toimisto
- Vanhusiasiavaltuutettu

Rahastot **0** KPL

- Ei rahastoja

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **0** KPL

- Ei yhtiöitä

3.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Yhteiskunnalliset muutokset ja oikeusongelmien monimutkaistuminen vaikuttavat oikeudenhoidon viranomaisten hoitamien asioiden määrään ja laatuun. Ylikansallisen normiston määrä on kasvanut ja oikeudellisessa harkinnassa tulee ottaa huomioon EU-lainsäädäntö sekä EU-tuomioistuimen ratkaisukäytäntö. Teknologia ja digitalisaatio muuttavat työympäristöjä.

Kansainvälistymisen ja teknologian kehittymisen kielteisinä ilmiöinä oikeudenhoidossa näkyvät huumausaine- ja verkkorikollisuuden kasvu sekä ihmiskauppa. Käännös- ja tulkkauspalvelujen käyttö sekä kansainvälinen viranomaisyhteistyö ovat lisääntyneet kasvattaen samalla viranomaisten työmäärää ja kustannuksia. Myös järjestäytyneen rikollisuuden kasvu muuttaa asiarakennetta ja asiakaskuntaa.

Vuonna 2022 esitutkintaviranomaisten tietoon tuli 2 prosenttia vähemmän rikoslakirikoksia kuin vuonna 2021. Oikeuslaitoksella on tästä huolimatta haasteita käsitellä rikosasioita joutuisasti. Syyttäjälaitoksessa käsittelyajat jatkoivat kasvuaan, ja tuomioistuimissa on runsaasti asioita, jotka ovat olleet vireillä yli vuoden. Tämä on oikeusturvariski. Vankimäärän oletetaan seuraavina vuosina nousevan. Yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden määrä pysynee vielä vuonna 2023 korkeana koronapandemian vaikutusten vuoksi, minkä jälkeen asiamäärän ennakoitua tasaantuvan. Rikosseuraamuslaitoksen taloudellista tilannetta vaikeuttaa erityisesti korkea inflaatio, esimerkiksi toimitilamenojen kasvuna. Venäjän hyökkäyssotaan Ukrainassa liittyvien pakotteiden käsittely työllisti kertomusvuonna Ulosottolaitoksen erityistytäntöönpanoa ja toiminnon resursseja lisättiin lisärahoituksen turvin.

Väestön keskittyessä kaupunkeihin ja niiden lähialueille myös oikeuspalvelujen suurin määrällinen tarve kohdentuu sinne. Ikärakenteen osalta voidaan havaita, että yhä nuoremmat henkilöt ovat osallisina vakavissa rikoksissa. Ikääntyneet puolestaan ovat aiempaa useammin rikosten uhreja. Väestön ikääntyminen lisää myös edunvalvontapalvelujen tarvetta.

Suomalaisten velkaantuminen on ollut pitkään kasvussa. Velkaantumisongelman syvenemisestä ja ylivelkaantumisriskin kasvusta kertovat muun muassa kotitalouksien velkaantumisaste, maksuhäiriöisten henkilöiden ja ulosottovelallisten määrät, jotka ovat pysyneet korkealla tasolla. Velkaantumiskehitykseen vaikuttavat monet yhteiskunnalliset muutostekijät kuten esimerkiksi työttömyys ja sosiaaliturvan taso sekä luottotarjonta ja korkotasot. Ylivelkaantumiseen liittyviä ongelmia on pyritty ehkäisemään lainsäädäntömuutoksilla ja erilaisilla tukitoimilla.

Suomi sijoittuu erinomaisesti kansainvälisissä yhteiskuntarauhaa mittaavissa vertailuissa. Sama koskee demokratiaa, perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista, lehdistönvapautta, korruptoitumattomuutta, tuomioistuinlaitoksen riippumattomuutta ja hallinnon toimivuutta sekä luottamusta viranomaisiin ja oikeusjärjestelmään.

Kansalaiset ovat kiinnostuneita aiempaa monimuotoisemmasta vaikuttamisesta, ja kansalaisaloitteen suosio on säilynyt korkealla.

Uusiksi haasteiksi ovat osallistumisen eriarvoistumisen lisäksi nousseet kyberuhat, disinformaatio sekä muun muassa epädemokraattisen, vaaleihin kohdistuvan häirinnän uhka. Tarve huolehtia tietoturvasta ja huomioida tietosuojariskit on lisääntynyt. Kansainvälisesti demokratiaan ja oikeusvaltioon kohdistuvat uhat ovat nousseet vahvasti keskusteluun.

3.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Resurssipuutteet ja kiireellinen aikataulu vaarantavat valtioneuvoston lainvalmistelun laatua

Laadukas lainvalmistelu on erityisen tärkeää monimutkaisten ongelmien ratkaisemisessa. Hyvä lainvalmistelutapa edellyttää vaihtoehtojen avointa punnintaa, vaikutusarviointia ja sidosryhmien kuulemistä. Lainvalmistelun ja resurssiennakoinnin yhteistyönä tulee varmistaa riittävä ja tehokas lainsäädännön täytäntöönpanon vaatima määrärahamitoitus. Nämä ovat vaarassa, jos valmistelijaresurssit ovat riittämättömiä tai lainvalmistelulle ei ole varattu riittävästi aikaa. Riski on mahdollinen ja vaikutuksiltaan suuri. Sen toteutumisen estämiseksi tarvitaan tietoa lainvalmisteluprosessista, huolellista suunnittelua ja tehokasta lainsäädäntöjohtamista.

Väestöryhmien välinen polarisaatio ja viharikollisuuden lisääntyminen johtavat laaja-alaisiin ongelmiin monilla elämän osa-alueilla

Eriarvoisuuden kokemus ja väestöryhmien välinen polarisaatio voivat horjuttaa yhteiskunnan vakautta, heikentää turvallisuuden tunnetta ja altistaa konflikteille. Riski on mahdollinen ja vaikutuksiltaan kohtalainen. Hyvien väestösuhteiden tukeminen on avaintekijä rasististen rikosten ja vihapuheen ehkäisyssä ja sovittelussa. Riskin torjumiseksi on myös edistettävä paikallista rikosentorjuntayhteistyötä. Lisäksi on ehkäistävä syrjintää ja vihapuhetta tukemalla yhdenvertaisuustyötä ja edistämällä hyviä väestösuhteita laaja-alaisesti poikkihallinnollisessa yhteistyössä.

Rikosvastuu ei toteudu joutuisasti ja tasapuolisesti kaikille kansalaisille rikosasioiden laadusta ja käsittelypaikasta riippumatta

Syytteeseen ja seuraamusten määräämiseen johtaa aikaisempaa merkittävästi pienempi osa syyttäjien käsiteltäviksi tulleista rikosepäilyistä, mikä heikentää rikosvastuun toteutumista. Riski on mahdollinen ja vaikutuksiltaan merkittävä. Sen torjumiseksi on varmistettava, että koko rikosoikeudellisen ketjun (poliisitoimi, Syyttäjälaitos, tuomioistuimet, oikeusapu ja Rikosseuraamuslaitos) voimavarat ovat oikeasuhteiset, yhteistyötä rikosprosessiketjun eri toimijoiden välillä tiivistetään ja että toimintatapoja yhtenäistetään, jotta missään rikosketjun kohdassa käsittelyajat eivät pidentyisi eivätkä oikeusturva ja rangaistusten täytäntöönpano heikkenisi tai vankilaturvallisuus vaarantuisi.

Hallinnonalan merkittävimpien ICT-hankkeiden tuottavuushyödyt eivät toteudu

Riskin toteutuessa uudet sähköiset palvelut eivät vastaa oikeudenhoidon toimintaedellytyksiä ja asiakkaiden tarpeita eikä toiminnan tehostamis- ja tuottavuushyötyjä saavuteta. Riskin toteutuminen on melko todennäköistä ja kriittistä hallinnonalalle. Sen hallitsemiseksi hallinnonalalla on panostettava muutosjohtamiseen, digihankkeiden pitkäjänteiseen ohjaukseen ja seurantaan sekä kehitettävä riskien havaitsemista ja oikea-aikaista hallintaa. Lisäksi on huolehdittava tietosuojan sekä tieto- ja kyberturvallisuuden toteutumisesta tietojärjestelmien ja toiminnan uudistamisessa.

3.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö

Taulukko 4. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

OM	Talousarvion luku	2020	2021	2022
25.01	Ministeriö ja hallinto	152	134	139
25.10	Tuomioistuimet ja oikeusapu	460	473	475
25.20	Maksuhäiriöt, ulosotto ja konkurssivalvonta	110	107	110
25.30	Syyttäjät	50	52	55
25.40	Rangaistusten täytäntöönpano	227	243	252
25.50	Vaalimenot	3	17	15
25	OM:n hallinnonala yhteensä	1 002	1 026	1 045

Viime vuosina oikeusministeriön pääluokan vuosittainen määrärahojen käyttö on ollut noin miljardi euroa vuodessa. Määrärahoilla tuotetaan demokraattisen oikeusvaltion ydintoimintoja, joita ovat muun muassa koko tuomioistuinlaitoksen toiminta (noin 37 prosenttia hallinnonalan määrärahojen käytöstä), kattava julkinen oikeusapu ja edunvalvonta mukaan lukien kuluttajariitalautakunta (noin 8 prosenttia hallinnonalan määrärahojen käytöstä), laadukas syyttäjätoiminta (noin 5 prosenttia hallinnonalan määrärahojen käytöstä), tehokas ulosottotoiminta mukaan lukien konkurssiasiamies (noin 11 prosenttia hallinnonalan määrärahojen käytöstä) sekä vaikuttava vankeusrangaistusten ja yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpano (noin 24 prosenttia hallinnonalan määrärahojen käytöstä).

Oikeusministeriön hallinnonalan toimintamenoista valtaosa, noin 70 prosenttia kohdentuu henkilöstömenoihin. Hallinnonalan henkilöstövuosien kokonaismäärä on kasvanut viime vuosina ja oli kertomusvuonna 9 495. Kuluvalle hallituskaudella on kohdennettu lisärahoitusta muun muassa käsittelyaikojen lyhentämiseen sekä koronavirusepidemiasta johtuneiden ruuhkien purkamiseen. Lisämäärärahojen kohdentamisessa kiinnitetään huomiota oikeudenhoidon ketjumaisuuteen ja toimijoiden välisiin riippuvuussuhteisiin sekä siihen, että voimavarat ovat oikeasuhteiset koko ketjussa. Hallinnonalan tavoitteiden toteutumista ja tuloksellisuutta on käsitelty osana vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen analyysiä.

Kertomusvuonna valmistuneessa [Oikeudenhoidon selonteossa](#) (VNS 13/2022) käsitellään oikeudenhoidon nykytilaa, kehityssuuntia ja resurssitarpeita.

Hallinnonalan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite: Osallistumisoikeudet ja vaikutusmahdollisuudet toteutuvat yhdenvertaisesti.

Toteutuminen: Hyvä

Suomi sijoittuu maailman kärkimaiden joukkoon kansainvälisten järjestöjen julkaisemissa demokratiaa, ihmisoikeuksia ja hallinnon toimivuutta mittaavissa vertailuissa. Demokratiaa tukevia tekijöitä Suomessa ovat laajat osallistumisoikeudet, vakaa ja laillisuusperiaatteeseen nojautuva hallinto, vapaa kansalaisyhteiskunta, korkea sivistystaso, hallinnon epähierarkkisuus, vähäinen korruptio sekä sukupuolten välinen tasa-arvo. Suomi sijoitui vuonna 2022 Freedom Housen kansainvälisessä [demokratiavertailussa](#) jaetulle ykkösjajalle Norjan ja Ruotsin kanssa. Suomi saa osallistumisoikeuksien osalta vertailussa täydet pisteet.

Ihmisoikeuksien seurantamahdollisuuksia on parannettu laatimalla seurannan indikaattorit osana perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmaa, mikä mahdollistaa jatkossa kehityksen tarkempaa seuranta. Oikeuksien toteutumisen seurannan kehittämiseksi ja erityisesti rakenteellisen eriarvoisuuden havaitsemiseksi on myös käynnistetty tutkimushanke, jossa kartoitetaan ihmisoikeusperustaisen väestöryhmittäin eriteltävän tiedonkeruun oikeudellisia ja eettisiä reunaehtoja ja tarjotaan suuntaviivoja tiedonkeruun kehittämiseksi.

Eduskuntavaalitutkimuksen mukaan selkeä trendi sekä Suomessa että muualla Euroopassa on se, että kansalaiset ovat siirtyneet käyttämään yksilöllisempiä osallistumisen muotoja. Suomi sijoittuu eurooppalaisessa vertailussa eri poliittisten osallistumismuotojen osalta harvoin kaikkein aktiivisimpien maiden joukkoon, mutta suomalaiset ovat keskimääräistä aktiivisempia poliittisia osallistujia. Suomessa suosittujen kansalaisaloitteiden kautta kansalaiset voivat suunnata vaatimuksia poliittiseen päätöksentekoon, mikä voi lisätä edustuksellisen demokratian legitimitettä.

Perusoikeusbarometrin tietojen perusteella voidaan kuitenkin tunnistaa huolestuttavia eroavaisuuksia joidenkin vähemmistöryhmien ja koko väestön välillä perusoikeuksien toteutumisessa, tietoisuudessa oikeuksista ja oikeussuojasta sekä luottamuksessa viranomaisiin. Erityinen ongelma on etnisiin vähemmistöihin kohdistuva syrjintä, häirintä ja väkivalta, jotka voivat estää yhdenvertaisten osallistumismahdollisuuksien toteutumista eri elämänalueilla. Oikeusministeriön seurantaselvityksestä vihapuheesta ja häirinnästä ja niiden vaikutuksista eri vähemmistöryhmiin (Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2022:10) käy ilmi, että vähemmistöryhmiin kohdistuva vihapuhe ja häirintä vaikuttavat muun muassa yksilöiden yleiseen turvallisuuden tunteeseen ja psyykkiseen hyvinvointiin.

Vaikuttavuustavoite: Ajanmukainen ja kannustava oikeusjärjestys edistää ja turvaa ihmisten, yritysten ja yhteisöjen toimintamahdollisuuksia

Toteutuminen: Hyvä

Hallitus on kertomusvuonna määrätietoisesti jatkanut toimia ylivelkaantumisen ja siitä aiheutuvien ongelmien vähentämiseksi.

Elokuussa tuli voimaan laki positiivisesta luottotietorekisteristä. Rekisteri otetaan käyttöön kuluttajaluottojen osalta vuonna 2024 ja luonnollisen henkilön elinkeinotoimintaa varten ottamien luottojen osalta vuonna 2026, ja sillä torjutaan ylivelkaantumista luomalla parempi tietopohja sekä luotonantotilanteisiin että rahoitusvakauden ja luottomarkkinoiden seurantaan ja valvontaan. Kertomusvuonna tulivat voimaan myös uudistukset perintälakiin. Uudistusten myötä perintälaissa säädetään yksityiskohtaisesti myös muiden kuin kuluttajasaatavien perintäkuluista ja pyritään siten parantamaan erityisesti yrityseläallisten asemaa.

Myös ulosottolainsäädäntöä uudistettiin kertomusvuonna, ja lainmuutoksen myötä velallisen suojaosuutta korotetaan vuoden 2023 ajaksi takuueläkkeen tasolle. Lisäksi velalliselle annettavien vapaakuukausien määrä kasvaa pysyvästi. Tavoitteena on helpottaa erityisesti pienituloisten ulosottovelallisten asemaa. Kertomusvuonna voimaan tulleilla yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain ja yrityssaneerauslain muutoksilla helpotettiin ja nopeutettiin elinkeinotoiminnassa velkaantuneiden pääsyä velkajärjestelyyn, helpotettiin velallisten selviytymistä maksuohjelmasta sekä luotiin uusi varhainen saneerausmenettely, johon velallinen voi hakeutua uhkaavan maksukyvyttömyyden perusteella. Lisäksi kertomusvuonna annettiin yrityssaneerauslain kansallisia muutostarpeita koskeva hallituksen esitys (HE 251/2022 vp), jossa ehdotetuilla muutoksilla muun muassa sujuvoitettaisiin saneerausmenettelyä sekä ehkäistäisiin saneerausmenettelyyn liittyviä väärinkäytöksiä. Eduskunta hyväksyi lakimuutokset helmikuussa 2023 ja uudistus tulee voimaan 1.6.2023.

Loppuvuonna 2022 annettiin kuluttajaluottojen sääntelyä koskeva hallituksen esitys (HE 218/2022 vp). Esityksessä ehdotetaan muun muassa kuluttajaluottojen korkokattoa laskettavaksi kuluttajien ylivelkaantumisen vähentämiseksi. Eduskunta hyväksyi lakimuutokset helmikuussa 2023 ja lakimuutokset tulevat voimaan 1.10.2023.

Kansallisen talousosaamisen strategian toimeenpano aloitettiin helmikuussa 2022 yhteistyössä oikeusministeriön, Suomen Pankin ja alan eri toimijoiden kanssa. Talousosaamisen strategiaa toteuttaa Suomen Pankin rahamuseon talousosaamiskeskuksen verkosto, oikeusministeriössä kehitetään ja koordinoidaan toimintaa ja seurantaryhmänä toimii oikeusministeriön taloudenhallinnan neuvottelukunta. Strategian missiona on saada ihmiset ymmärtämään talousosaamisen merkitys omassa elämässään ja toimimaan omassa taloudessaan eettisesti ja kestävällä tavalla.

Oikeusaputoimistoissa talous- ja velkaneuvontaa annettiin kertomusvuonna noin 30 000 asiaan (2021: 29 600). Talousneuvontaa annettiin noin 30 000 kertaa (2021: 30 000). Talous- ja velkaneuvonta yhdessä Ulosottolaitoksen kanssa järjesti kansalaisille noin 500 talousaiheista tilaisuutta, joihin osallistui 14 000 henkilöä. Matalan kynnyksen talousneuvoloissa kävi vuoden aikana noin 2 000 asiakasta.

Vaikuttavuustavoite: Laadukas lainvalmistelu turvaa edellytykset hyvinvoinnille ja kilpailukyvyille.

Toteutuminen: Hyvä

Paremman sääntelyn kokonaisvaltaisen toimintaohjelman toimeenpano jatkui kertomusvuonna, jolloin keskityttiin erityisesti lainvalmistelun vaikutusarviointiin.

Uudistettu **lainvalmistelun vaikutusarviointiohje** julkaistiin marraskuussa 2022. Uudistetusta ohjeesta on järjestetty koulutustilaisuuksia valtioneuvoston lainvalmistelijoiden koulutus jatkui raportointivuonna.

Vuonna 2020 perustettu valtioneuvoston vaikutusarvioinnin osaamisverkosto, jonka tavoitteena on vahvistaa ministeriöiden välistä yhteistyötä sekä tukea säädösvalmistelijoita vaikutusten tunnistamisessa ja arvioinnissa, jatkoi toimintaansa kertomusvuonna ja suoritti väliarvioinnin toiminnastaan. Arvioinnin perusteella verkosto on aloittanut valmistelut verkoston uudelleen asettamiseksi vuonna 2023. Tarve poikkihallinnolliselle yhteistyölle ja vaikutusarviointiosaamisen vahvistamiselle on pysyvä.

Oikeusministeriö asetti kertomusvuonna työryhmän valmistelevaan ehdotuksen uudeksi valtioneuvostotaseiseksi lainsäädännön jälkiarviointijärjestelmäksi. Työryhmän raportti valmistuu vuoden 2023 ensimmäisellä puoliskolla.

Laadukas lainvalmistelu on kokonaisuus, jonka kaikkien osien on toteuduttava, jotta lopputuloksena syntyy laadukas laki. Vuonna 2021 käynnistetty VN TEAS -selvitys ”Kohti laadukasta lainvalmistelua” toteutti kertomusvuonna kaksi laajaa barometrikyselyä, joilla selvitettiin lainvalmistelijoiden ja sidosryhmien näkemyksiä lainvalmistelun laadusta. Hanke on kehittänyt indikaattorikoreihin perustuvan tarkastelukehikon sille, miten lainvalmisteluprosessin laatua voitaisiin seurata. Hankkeen [raportti](#) valmistui alkuvuodesta 2023.

Vaikuttavuustavoite: Korkealaatuinen oikeusturva on kaikkien saatavilla

Toteutuminen: Tyydyttävä

Kansainvälisten vertailujen mukaan suomalainen oikeusvaltio on vankalla pohjalla. Kansalaisten ja yritysten käsitys tuomioistuinten ja tuomareiden riippumattomuudesta on korkea. Yritysten käsitys myös lainsäädännön ja tuomioistuimien tarjoaman sijoitussuojan tehokkuudesta on korkea. Vahva oikeusvaltioprofiili on kansainvälinen menestys- ja kilpailukykytekijä. Suomen ongelmakohtiksi on tunnistettu erityisesti oikeusprosessien pituus, oikeudenkäyntien kalleus ja rikostutkinnan heikko tehokkuus.

Tuomioistuimissa yli vuoden vireillä olleiden asioiden määrä on säilynyt korkeana. Asianosaiset voivat vaatia hyvitystä, jos asian käsittely on pitkittynyt. Vuoden 2022 lopussa käräjäoikeuksissa oli yhteensä 6 730 yli vuoden vireillä ollutta riita-asiaa, mikä on 6,1 prosenttia kaikista vireillä olevista riita-asioista. Yli vuoden vireillä olleita rikosoikeudellisia asioita oli 6 480, mikä on 22,3 prosenttia kaikista vireillä olevista rikosoikeudellisista asioista. Hovioikeuksissa oli vuoden lopussa 818 yli vuoden vireillä ollutta asiaa, mikä on 19,1 prosenttia kaikista vireillä olleista asioista. Hallinto-oikeuksissa oli vuoden lopussa 2 538 yli vuoden vireillä ollutta asiaa, mikä on 19,4 prosenttia kaikista vireillä olleista asioista. Vuonna 2022 valtio maksoi viivästyshyvityksiä noin 185 000 euroa, mikä on hieman vähemmän kuin edellisenä vuonna.

Tuomioistuinten keskimääräiset käsittelyajat olivat pääosin edelleen kasvussa. Rikosoikeudellisten asioiden käsittelyaika käräjäoikeuksissa oli 5,1 kk ja laajojen riita-asioiden käsittelyaika 10 kk. Hovioikeuksissa keskimääräinen käsittelyaika oli 6,5 kk, hallinto-oikeuksissa 9,9 kk ja markkinaoikeudessa 8,2 kk.

Vakuutus oikeudessa keskimääräinen käsittelyaika 12,2 kk oli sama kuin edellisenä vuonna. Summaarisissa riita-asioissa käräjäoikeuksien keskimääräinen käsittelyaika aleni edellisen vuoden 2,6 kuukaudesta 2,4 kuukauteen.

Teknologian ja digitalisaation hyödyntäminen sekä teknologiariippuvaisuus eri toiminnoissa muuttavat työympäristöä. Etätyöskentely ja tuomioistuinten etäistunnot ovat koronapandemian aikana arkipäiväistyneet. Tietojärjestelmien kehittäminen jatkuu edelleen. Oikeuslaitoksessa digisiirtymä on kuitenkin ollut varsin hidasta sekä oikeudenhoidon taloutta, toimintaa ja henkilöstöä rasittavaa.

Riita-asioissa korkeat oikeudenkäyntikulut ovat omiaan heikentämään oikeuden saattavuutta. Käräjäoikeuden pääkäsittelyssä ratkaistavissa riita-asioissa oikeudenkäyntikulut ja oikeudenkäyntikuluriski ovat kasvaneet jo 1990-luvulta lähtien. Kertomusvuonna on oikeusministeriössä laadittu [arvioni](#) kevennetystä oikeudenkäyntimenettelystä pienimpiä riita-asioita varten sekä [arvioni](#) etäyhteyksistä oikeudenkäynneissä.

Ulosottolaitoksen toimintaan vaikuttivat vielä rakenneuudistushankkeen toimeenpanoon liittyvät haasteet esimerkiksi rekrytointeihin liittyen. Perintätulos oli edellisvuosien tapaan korkealla tasolla. Ulosoton perintätulos on ollut jo useamman vuoden yli miljardi euroa. Valtiolle perintätuloksesta kertyy vuosittain veroina, muina julkisoikeudellisina asioina ja sakkoina arviolta 350–400 miljoonaa euroa. Perintätulokseen ennakoitiin mahdollista väliaikaista laskua ulosoton organisaatiouudistuksen alkupuolelle, mutta taso onkin kasvanut. Tulokseen vaikuttavat velallisen maksukyky, ulosoton tehokkuus sekä vireille tulleiden asioiden määrä ja laatu. Ulosoton tietojärjestelmien ja työskentelymallien kehittäminen on edesauttanut tuloksen kehittymistä. Tuottavuus oli hieman aiempaa vuotta heikompi ja taloudellisuus oli edellisen vuoden tasolla, tosin tavoiteltua heikompi. Tilanteeseen vaikutti oletettua pienempi saapuneiden asioiden määrä.

Rakenneuudistuksen täytäntöönpanon myötä käsittelyaika on pidentynyt. Toisaalta asioita käsiteltiin enemmän kuin aiempaa vuotena. Organisaatiouudistuksen aikana pidempään vireillä olleiden asioiden loppuun käsitteleminen on toistaiseksi pitänyt keskimääräisen käsittelyajan tavoiteltua korkeampana. Lisäksi perinnän uudelleen järjestelyllä ja sitä kautta vaativimpiin tapauksiin entistä enemmän panostamisella on ollut osaltaan vaikutusta kokonaiskäsittelyaikaan.

Ulosottoon saapuneiden asioiden määrä jäi selvästi ennakoitua pienemmäksi. Velallisten määrä kasvoi, mutta jäi sekin arvioitua pienemmäksi. Asia- ja velallismäärien arvioitiin kasvavan erityisesti koronaviruspandemian seurauksena, mutta vaikutus jäi odotettua pienemmäksi. Määriin vaikuttaa taloustilanteen lisäksi erityisesti suurten velkojien, kuten Verohallinnon, perintäyritysten sekä pankkien toimet ja perinnän rytmitys eri vuosien välillä. Talouden ilmiöt heijastuvat ulosottoon yleensä vasta viiveellä.

Taulukko 5. Ulosottolaitoksen tavoitteet ja tulokset

	Toteuma 2020	Toteuma 2021	Tavoite 2022	Toteuma 2022
Perintätulos eli hakijoille tilitetty rahamäärä, milj euroa	1 157	1 203	1 080	1 264
Käsittelyaika, kuukautta	7,3	9,1	8,4	9,3
Taloudellisuus, euroa/käsitelty asia	36	37	34	37
Tuottavuus, käsiteltyt asiat/henkilötyövuosi	2 736	2 569	2 670	2 526
Erityistäytäntöönpano perintätulos, milj euroa	29	30	25	33

Lähde: Ulosottolaitos

Julkista oikeusapua annettiin kertomusvuonna noin 77 700 oikeusapuasiaan (2021: 81 000). Oikeusavussa käsiteltiin asioita arvioitua vähemmän. Erityisesti asiakkaiden puhe- linneuvontayhteydenottoja oli edellistä vuotta vähemmän, mihin vaikutti muun muassa koronavirusepidemiatilanteen muuttuminen. Tuomioistuimet tekivät yksityisten oikeusavustajien maksatuspäätöksiä edellistä vuotta vähemmän, noin 36 000 asiassa (2021: 37 000).

Yleistä edunvalvontaa annettiin kertomusvuonna noin 43 700 päämiehelle (2021: 43 000). Digi- ja väestötietoviraston ruuhkanpurku edunvalvonta-asioissa ja käsittelyajan lyheneminen edellisestä vuodesta lisäsivät työmäärää edunvalvonnassa, mutta päämiesmäärän kasvu oli arvioitua maltillisempaa.

Taulukko 6. Oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan tavoitteet ja tulokset

	Toteuma 2020	Toteuma 2021	Tavoite 2022	Toteuma 2022
Oikeusapu				
Käsitellyt asiat, kappaletta	48 473	43 957	49 000	41 585
Jonotusaika, päivää	12,8	13,6	11	12,4
Oikeusapupalkkiot, 1000 euroa	3 891	3 705	3 900	3 756
Yleinen edunvalvonta				
Päämiesten määrä, kappaletta	42 832	43 165	45 100	43 725
Tuottavuus, päämiesmäärä/henkilötyövuosi	66	66	70	67
Edunvalvontapalkkiot, 1000 euroa	27 768	27 713	29 000	28 747

Vaikuttavuustavoite: Rikosvastuu toteutuu oikeudenmukaisesti. Rikollisuus ja turvattomuuden tunne vähenevät.**Toteutuminen: Hyvä**

Rikollisuustilanne on pysynyt viime vuosina vakaana, ja arki Suomessa on turvallisempaa kuin koskaan aiemmin. Esimerkiksi henkirikoksen uhriksi joutumisen todennäköisyys on noin puolet pienempi kuin 1980-luvulla. Rikosoikeudellisen vastuun näkökulmasta merkittäviä muutostekijöitä ovat muun muassa liikkuvuuden lisääntyminen, Euroopan unionin sääntely ja sodan vaikutukset rikosoikeuden kansainvälisiin ulottuvuuksiin.

Syyttäjälaitoksessa saapuneiden ja ratkaistujen asioiden määrät ovat hieman laskeneet. Syyttäjille ratkaistavaksi tulleiden asioiden määrä ja rikosprosessien vaativuus on edelleen kasvanut, esitutkinta- ja oikeudenkäyntiaineistot ovat laajentuneet ja juttuihin liittyvät oikeudelliset ongelmat vaikeutuneet, mikä on lisännyt syyttäjien kokonaistyömäärää. Vaikka syyttäjien määrää on saatu viime vuosina lisättyä (vuonna 2020: 381, vuonna 2021: 409, vuonna 2022: 429), ovat vireillä olevien asioiden ja erityisesti pitkään syyteharkinnassa olleiden asioiden määrät edelleen kasvaneet. Keskimääräinen syyteharkinta-aika on myös pidentynyt ylittäen tavoitetason. Keskimääräisessä syyteharkinta-ajassa on eroja eri syyttäjälalueiden välillä, mikä korostuu erityisesti vaativissa asioissa. Tilanteeseen on osaltaan vaikuttanut se, että käräjäoikeudet ovat purkaneet ruuhkaansa pitämällä koronapandemian aikana pitämättä jääneitä istuntoja, minkä vuoksi Syyttäjälaitoksella on ollut käytettävissään vähemmän aikaa syyteharkintaan uusissa asioissa.

Taulukko 7. Syyttäjälaitoksen tavoitteet ja tulokset

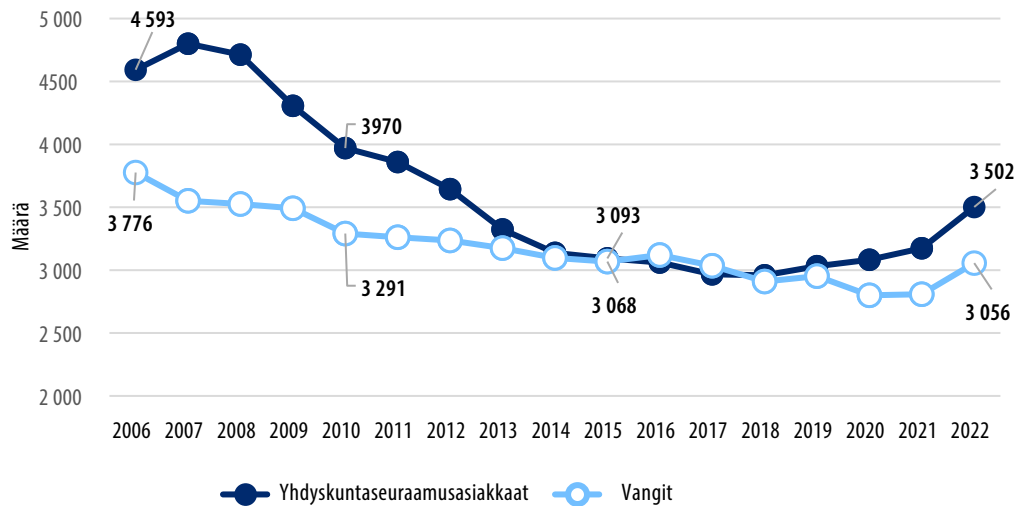
	Toteuma 2020	Toteuma 2021	Tavoite 2022	Toteuma 2022
Toiminnan laajuus				
Syyteharkintaan saapuneet asiat, kpl	91 246	89 256	91 000	85 053
Syyteharkinnassa ratkaistut asiat, kpl	87 530	89 001	91 500	84 185
Joutuisuus				
Keskimääräinen syyteharkinta-aika, kk	1,9	2,2	2,0	2,6
6–12 kk syyteharkinnassa avoinna olleet asiat, kpl	3 568	4 707	3 000	4 192
Yli vuoden syyteharkinnassa avoinna olleet asiat, kpl	625	1 186	900	1 586
Tuottavuus				
Ratkaistut asia (painotettu työmäärä)/htv, koko henkilöstö	927	885	916	862
Ratkaistut asiat (painotettu työmäärä)/htv, syyttäjät	1 275	1 211	1 235	1 179
Ratkaistut asiat/htv koko henkilöstö	167	159		144
Ratkaistut asiat/htv, syyttäjät	230	218		196
Taloudellisuus				
Toimintamenot/ratkaisu (painotettu työmäärä), euroa	104	107	110	109

Toimenpiteistä luopumisten, kuten esitutkinnan rajoittamisen, määrä on viimeisen kymmenen vuoden aikana kasvanut voimakkaasti ollen korkeimmillaan vuonna 2018 (noin 20 000 asiaa). Kasvu vaikuttaa pysähtyneen, mutta taso on edelleen varsin korkea (vuonna 2022 noin 17 000 asiaa). Rajoittamisasioiden suhteellinen osuus on kuitenkin kasvanut hieman. Pidempiaikainen kehityssuunta on ollut, että nostettujen syytteiden osuus kaikista Syyttäjälaitoksen ratkaisuista on laskenut (vuonna 2013 kaikista asioista 71 prosentissa nostettiin syyte ja vuonna 2022 62 prosentissa).

Vuonna 2022 tuli voimaan Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiouudistuksen ensimmäinen vaihe, jossa uudistettiin Rikosseuraamuslaitoksen organisaatorakenteita sekä ohjaus- ja johtamisjärjestelmää. Uudistuksen tavoitteeksi asetettiin Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan tuloksellisuuden, laadun ja tehokkuuden sekä toiminnan yhdenmukaisuuden paraneminen. Uusi asiakastietojärjestelmä Roti otettiin käyttöön. Koronapandemia vaikutti Rikosseuraamuslaitoksen toimintaan erityisesti vuoden 2022 alkupuolella, kun muun muassa vankiloissa järjestettävää toimintaa jouduttiin rajoittamaan laitosepidemioiden vuoksi. Sakon muuntorangaistusta suorittavien täytäntöönpanoa rajoitettiin koronapandemian vuoksi 31.5.2022 asti. Täytäntöönpanon rajoitusten aiheuttamat jonot purkautuivat pitkälti vuoden kuluessa, mikä nosti asiakasmääriä.

Vuonna 2022 vankeja oli keskimäärin 3 056 (2 809 vuonna 2021). Vangeista naisia oli 7,7 prosenttia (7,6 prosenttia vuonna 2021) ja alle 21-vuotiaita 2,9 prosenttia (2,9 prosenttia vuonna 2021). Ulkomaalaisten osuus vangeista oli keskimäärin 16 prosenttia (15 prosenttia vuonna 2021). Vankeusrangaistukset ovat keskimäärin lyhyitä. Yli puolet vankeusvangeista suoritti rangaistusta vankilassa enintään kuusi kuukautta. Yhdyskuntaseuraamuksia suorittavia asiakkaita oli keskimäärin 3 502. Uuden asiakastietojärjestelmän myötä yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden laskentaperusteet muuttuivat, joten luku ei ole täysin vertailukelpoinen aiempien vuosien kanssa. Yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden määrä oli noin yhdeksän prosenttia korkeampi kuin vuonna 2021. Suomessa on kansainvälisesti vertaillen alhainen vankiluku (Suomi: 43 vankia 100 000 asukasta kohden, Ruotsi: 70, Norja: 57, Viro: 176, Saksa: 71, Venäjä: 328, Yhdysvallat: 505).

Toiminnallinen tuloksellisuus oli tyydyttävällä tasolla. Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea on toistuvasti kiinnittänyt huomiota vangeille järjestettävän mielekkään toiminnan ja koulutetun henkilökunnan riittämättömyyteen sekä vankiterveydenhuollon resursseihin. Eduskunnan apulaisoikeusasiamiehen laitostarkastuksissa useat tarkastushavainnot viittaavat erityisesti koulutetun valvontahenkilöstön riittämättömään määrään. Kansainvälisiin suosituksiin perustuva vaatimus vähintään kahdeksan tunnin ajasta vuorokaudessa sellin ulkopuolella ei toteudu. Keskimääräinen toiminta-aika jäi noin 16 tuntiin viikossa. Vankeusvangeista avolaitoksissa oli keskimäärin 41,7 prosenttia (45,6 prosenttia vuonna 2021). Valvotun koevapauden kautta vapautui 22,7 prosenttia vapautuneista vangeista (24,5 prosenttia vuonna 2021). Valvotussa koevapaudessa oli päivittäin keskimäärin 208 vankia (213 vuonna 2021).

Kuvio 1. Vankien ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden määrä vuosina 2006–2022

Yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden määrä v. 2022 ei ole täysin vertailukelpoinen aiempien vuosien kanssa uuden asiakastietojärjestelmän käyttöönotosta johtuneen laskentatapamuutoksen vuoksi.

Taulukko 8. Rangaistusten täytäntöönpanon tavoitteet ja tulokset.

	Toteuma 2020	Toteuma 2021	Toteuma 2022
Vangit toiminnoissa, keskimäärin tuntia vkossa (täysi toiminta-aika 35 h vkossa)*	-	-	15,8
Vankien osallistuminen koulutukseen, keskimäärin tuntia vkossa	-	-	2,7
Vankien osallistuminen toiminta- ja päihdeohjelmiin, keskimäärin tuntia vkossa	-	-	0,4
Nettotoimintamenot/vanki, euroa	67 200	72 530	72 400
Nettotoimintamenot, euroa/yhdyskuntaseuraamusta suorittava	7 380	7 760	7200
Vankeja keskimäärin päivässä/henkilötyövuosi	1,3	1,3	1,3

Lähde: Rikosseuraamuslaitos

* Vankien toimintoihin osallistumista kuvaavien tietojen laskenta muuttui uuden asiakastietojärjestelmän käyttöönoton myötä, joten vertailukelpoisia tietoja aiemmilta vuosilta ei ole tuotettavissa.

Vankilasta vapautuneiden uusintarikollisuus on säilynyt lähes ennallaan viiden vuoden seuranta-aikana. Vankilaan palasi uusista rikoksista puolet (50,0 prosenttia) kaikista vuonna 2017 vapautuneista vangeista. Uusintarikollisuuteen vaikuttavat rangaistusten täytäntöönpanon aikaisten toimien ja yhteiskuntaan integroitumisessa onnistumisen ohella yleinen rikollisuuden määrän kehitys, väestön ikääntyminen ja sitä heijastava rangaistusta suorittavien keski-ikä nousu (uusimistodennäköisyys laskee iän myötä). Ensimmäistä kertaa vankilassa olleista rikoksen uusi 33,8 prosenttia, kun vastaava osuus kuudetta tai useampaa kertaa vankilassa olevista oli 70,6 prosenttia. Valvotun koevapauden kautta vapautuminen edistää yhteiskuntaan integroitumista. Koevapauden kautta vapautuneiden vankien uusintarikollisuus laski vuonna 2022 edelliseen tilastointivuoteen verrattuna 3,7 prosenttiyksikköä. Vankirakenteen muutokset vaikuttavat myös uusintarikollisuuteen. Vankien uusimisriskiä lisäävät etenkin vankien nuori ikä ja aikaisemmat vankilakerrat. Koronaviruspandemian vaikutuksista vankien uusintarikollisuuteen voidaan tehdä arvioita vasta myöhemmin.

Rikoksen uhrien tukipalveluista merkittävin oikeusministeriön pääluokasta rahoitettava on Rikosuhripäivystys (RIKU), jossa tuotetaan uhridirektiivin mukaiset uhrien yleiset tukipalvelut. RIKUn asiakasmäärä jatkoi kasvuaan. Yhteensä asiakkaita RIKUn eri palveluissa oli 28 300. Ihmiskaupan tai ihmiskaupan kaltaisten rikosten uhrien määrä RIKUn asiakkaissa lähes kaksinkertaistui noin 1250 asiakkaaseen.

Kertomusvuoden aikana RIKUssa valmistui valtakunnallinen hälytysjärjestelmä äkillisiä laajoja rikostilanteita varten. Erityisesti vahvistettiin vapaaehtoisten valmiusosaamista. RIKU toteutti naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelmaan sisältyvän hankkeen, jossa järjestettiin seitsemän tuomareille, syyttäjille, poliisille ja oikeusavustajille kohdistettua koulutusta naisiin kohdistuvan väkivallan ilmiöalueista.

RIKUn asiakkaista noin 6 800 tuli palveluun poliisin ohjaamana, mikä oli 15 prosenttia enemmän kuin vuonna 2021. Kertomusvuonna asiakkaiden yhteydenotoista suurin osa liittyi lähisuhdeväkivaltaan (22 prosenttia), seksuaalirikoksiin (16 prosenttia), omaisuusrikoksiin (10 prosenttia) tai pahoinpitelyihin (9 prosenttia). Erilaisten petosrikosten uhrien määrä jatkoi kasvuaan. Kaikista asiakkaista uhreja oli 80 prosenttia, uhrien läheisiä 12 prosenttia, rikosasioiden todistajia kaksi prosenttia ja muita kuusi prosenttia.

Taulukko 9. Rikosuhripäivystyksen avainlukuja

	Toteuma 2020	Toteuma 2021	Toteuma 2022
Asiakkaat eri palveluissa	22 600	26 700	28 300
Tukisuhteet	7 100	8 100	9 400
116 006 puhelin	5 500	6 700	6 700
Juristin puhelin	640	900	850
RIKUchat	3 700	4 000	4 100
Palvelupisteet	31	31	31
Vapaaehtoiset	490	510	560
Henkilökunta perustyössä (htv)	58	64	66

Lähde: Rikosuhripäivystys

Oikeusministeriön pääluokasta rahoitetaan myös Nollalinja, joka on Istanbulin sopimuksessa edellytetty vuorokauden ympäri toiminnassa oleva auttava puhelin lähisuhdeväkivaltaa, naiseen kohdistuvaa väkivaltaa tai väkivallan uhkaa kokeville sekä heidän läheisilleen. Nollalinjaan soitettiin yli 15 300 puhelua (noin 17 400 vuonna 2021). Puheluista noin kahteen kolmesta pystyttiin vastaamaan. Osa yhteydenotoista ja keskusteluista siirtyi keväällä 2021 auttavan puhelimen rinnalle käyttöönotettuun chat-palveluun.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Oikeusministeriön Agenda2030:n tavoitteet sukupuolten tasa-arvosta, eriarvoisuuden vähentämisestä ja hyvästä hallinnosta ovat edenneet. Kestävää kehitystä edistäviä toimenpiteitä on kuvattu vaikuttavuustavoitteiden toteutumisen analyysin yhteydessä sekä vuosikertomuksen kertomusosan luvussa 2.5.2.

Julkisen hallinnon toiminnan avoimuutta ja läpinäkyvyyttä edistävät hankkeet ovat edenneet. Osana kansallista demokratiaohjelmaa on tuettu osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toimeenpanoa ja kehittämistä. Uusilla hyvinvointialueilla kansalaiset saavat vastaavanlaiset osallistumisoikeudet kuin kunnissa. Kunta- ja aluevaalien yhteydessä testataan uusia äänestysaktivointimuotoja, jotka kansainvälisesti ovat osoittautuneet vaikuttaviksi. Varusmiesten osallistumismahdollisuuksia on parannettu ja puolueen perustamista on sujuvoitettu. Uudenlaista digitaalisen osallistumisen alustaa sekä toimintamallia lasten ja nuorten osallistumisen tueksi kehitetään. Verkkodemokratiapalveluiden tunnettuus on kasvanut ja kävijämäärät ovat huomattavasti nousseet.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Sukupuolten tasa-arvon toteuttamiseen liittyvien tavoitteiden toteutumista on analysoitu vuosikertomuksen kertomusosan luvussa 2.5.2. Uusi seksuaalirikoslainsäädäntö on tullut voimaan 1.1.2023. Uudistus vahvistaa jokaisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta ja henkilökohtaisen koskemattomuuden suojaa. Kertomusvuoden syyskuussa hallitus esitti uudistettavaksi lähestymiskieltoon liittyvää lainsäädäntöä. Lait vahvistettiin helmikuussa 2023 lakimuutokset tulevat voimaan lokakuussa 2023. Lakimuutosten tarkoituksena on parantaa lähestymiskiellon tehokkuutta, vähentää sen rikkomista ja lisätä erityisesti lähisuhdeväkivallan uhrien turvallisuutta.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

Oikeusministeriön kirjanpitoyksikön tilinpäätös 2022

Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös 2022

Ulosottolaitoksen tilinpäätös 2022

Syyttäjälaitoksen tilinpäätös 2022

Oikeusrekisterikeskuksen tilinpäätös 2022

Tuomioistuinlaitoksen tilinpäätös 2022

3.4 Saamelaiskäräjien kertomus vuodelta 2022

Saamelaiskäräjistä annetun lain 7 §:n mukaan Saamelaiskäräjät laatii vuosittain valtioneuvostolle hallituksen kertomuksen laatimista varten kertomuksen siitä, mitä merkittävää on tapahtunut saamelaisia erityisesti koskevien asioiden kehityksessä.

Saamelaiskäräjät on käsitellyt asiaa kokouksessaan 24.2.2023 ja toteaa seuraavaa:

1. Saamelaiskäräjien varsinainen toiminta

Saamelaiskäräjät edustaa perustuslain ja saamelaiskäräjistä annetun lain nojalla saamelaisia ja ilmaisee saamelaisten virallisen kannan. Saamelaiskäräjät on kertomusvuonna osallistunut lainsäädäntöhankkeisiin antamalla lakiesityksistä lausuntoja, ollut kuultavana eduskunnan valiokunnissa ja käynyt esityksistä saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisia

neuvotteluja yhteensä 34 kertaa. Useiden neuvottelujen osalta neuvotteluja jatkettiin jat-koneuvotteluiden muodossa. Saamelaiskäräjät antoi lausuntoja yhteensä 151 kpl, aloit-teita ja esityksiä 17 kpl sekä muistioita, kannanottoja ja julkilausumia 26 kpl, yhteensä 196 kpl. Kaiken kaikkiaan Saamelaiskäräjien tuottamien ja sidosryhmiensä suuntaan toimitta-mien asiakirjojen määrä on kasvanut voimakkaasti (42 prosenttia), vuodesta 2021, mikä osaltaan osoittaa muun muassa voimakasta pyrkimystä kehittää Saamelaiskäräjien yhteis-työtä ja tiedonvälitystä Suomen valtion suuntaan. Yleisesti ottaen toimintaa ja yhteistyötä on koronapandemian myötä lisäksi kehitetty entistä enemmän etäyhteysvälineitä hyö-dyntäväksi. Kertomusvuonna saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisten neuvotteluiden määrä on edelleen pysynyt suurena, mikä Saamelaiskäräjien käsityksen mukaan kertoo myös siitä, että Saamelaisille kuuluvien oikeuksien toteuttamisessa alkuperäiskansana on pal-jon tehtävää, jotta Suomen perustuslain turvaama saamelaisten oikeus ylläpitää ja kehit-tää kieltään ja kulttuuriaan sekä kieltä ja kulttuuria koskeva itsehallinto itsessään voisivat asianmukaisesti toteutua. Neuvottelumenettelyn toteuttamisessa havaittujen ongel-mien ja epätietoisuuden vuoksi Saamelaiskäräjät on pyrkinyt kertomusvuoden aikana käymissään Saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisissa neuvotteluissa edelleen painottamaan Saamelaiskäräjien ja oikeusministeriön yhdessä laatiman ohjeen sisältöä saamelaiskäräjä-lain 9 §:n mukaisen neuvotteluvollisuuden asianmukaiseksi toteuttamiseksi. Lisäksi 9 §:n mukaisen neuvotteluvollisuuden kehittämistä on pidetty yhtenä saamelaiskäräjälain uudistusesityksen sisältämistä tärkeimmistä kokonaisuuksista (9–9b§). Saamelaiskäräjien ja eri ministeriöiden välistä yhteistyötä on myös pyritty edistämään muun muassa saame-laisasioiden neuvottelupäivien yhteydessä tapahtuvien keskustelujen sekä suorien, vapaa-muotoisempien neuvotteluiden avulla.

Saamelaiskäräjien rahoitusta on kertomusvuonna kasvatettu valtion lisätalousarviossa 90 000 euron kertaluonteisena avustuksena Saamelaiskäräjien yleishallinnon ja saamen-kielentoimiston toiminnan turvaamiseksi. Saamelaiskäräjien tehokasta toimintaa ja vaiku-tusmahdollisuuksia heikentää edelleen resurssipula. Muun muassa Työterveyshuolto on terveystarkastuslausunnoissaan pyytänyt Saamelaiskäräjiä kiinnittämään huomiota työn kuormittavuuden vähentämiseen. Saamelaiskäräjillä on läsnäolo- ja puheoikeus Lapin lii-ton hallituksessa. Saamelaiskäräjillä on ollut edustus kirkolliskokouksessa.

2. Saamelaisten perus- ja ihmisoikeuksien kehittyminen

Saamelaisten totuus- ja sovintoprosessin toteuttamiseksi nimitetyn komission työ on ker-tomusvuoden aikana päässyt alkamaan työn alkuvaiheen vaikeuksista huolimatta. Saa-melaiskäräjät päätti 30.9.2022 kokouksessaan jatkaa totuus- ja sovintokomission työtä, ja päätti tehdä valtioneuvostolle ehdotuksen uusiksi komissaareiksi nimitettävistä hen-kilöistä keväällä 2022 eronneiden komissaarien tilalle. Kertomusvuoden syksyllä komis-sio pääsi aloittamaan saamelaisten ryhmäkuulemiset. Komission tavoitteena on koota

saamelaisten kokemukset Suomen valtion ja eri viranomaisten toimista sekä tehdä tämä tieto näkyväksi. Valtioneuvosto asetti totuus- ja sovintokomission 28.10.2021. Tämän lisäksi Saamelaiskäräjien, kolttien kyläkokouksen ja valtioneuvoston kanslian yhdessä valmisteleva psykososiaalisen tuen yksikkö Uvja on kertomusvuoden aikana aloittanut toimintansa. Uvjan psykososiaaliset tukipalvelut ovat saamelaisten käytettävissä osana totuus- ja sovintoprosessin toteuttamista komission työn aikana.

Saamelaisten oikeudellisen aseman kannalta merkityksellisintä lakia, lakia saamelaiskäräjistä, koskeva uudistamistyö käynnistyi vuoden 2020 lopulla oikeusministeriön asettama uudistusta valmistelleen toimikunnan. Toimikunnan tehtävänä oli valmistella tarpeelliset muutokset saamelaiskäräjistä annettuun lakiin. Toimikunnan työn perustana ovat perusoikeudet ja muut perustuslain asettamat velvoitteet, Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset, YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia koskeva julistus sekä muu oikeuden ja kansainvälisen oikeuden kehitys ja viimeaikaiset ratkaisut. Työssä otettiin huomioon myös parafoitu Pohjoismainen saamelaissopimus sekä ILO 169 -sopimus ja YK:n ihmisoikeuskomitean 1.2.2019 antamat Suomea koskevat langettavat ratkaisut CCPR/C/124/D/2668/2015 ja CCPR/C/124/D/2950/2017. Toimikunta luovutti toimikautensa päättyessä 15.5.2021 hallituksen esitysluonnoksen muotoon valmistellun mietintönsä VN/5875/2019 saamelaiskäräjistä annetun lain uudistamiseksi. Kertomusvuoden marraskuussa Suomen hallitus antoi toimikunnan esityksen pohjalta valmistellun esityksensä HE274/2022 eduskunnalle Saamelaiskäräjistä annetun lain uudistamiseksi. Saamelaiskäräjistä annetun lain uudistaminen on totuus- ja sovintokomission työn ohella tärkein Saamelaiskäräjien kertomusvuoden hanke.

3. Saamelaiskäräjien kansainvälinen toiminta

Saamelaiskäräjien kansainvälinen toiminta alkoi kertomusvuoden aikana palautua entiselleen koronapandemian aiheuttaman poikkeustilan jäljiltä. Useat alkuperäiskansoja koskevat kansainväliset kokoukset järjestettiin pandemian jälkeen ensimmäistä kertaa perinteisinä fyysisinä kokouksina, näistä merkittävimpinä YK:n alkuperäiskansojen pysyvän foorumin (UNPFII) istunto New Yorkissa, YK:n alkuperäiskansojen oikeuksia käsittelevän asiantuntijamekanismin (EMRIP) istunto Genevessä sekä YK:n luontokokous (YK:n biodiversiteettisopimuksen 15. sopimuspuolten konferenssi) Montrealissa, joihin Saamelaiskäräjien edustajat osallistuivat. Saamelaiskäräjät osallistui lisäksi muun muassa YK:n ilmastokonferenssiin Sharm el-Sheikhissä (YK:n ilmastopuitesopimuksen 27. sopimuspuolten konferenssi) sekä Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö Etyj:n Demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimiston Wienissä järjestämään asiantuntijakokoukseen alkuperäiskansoihin kohdistuvista viharikoksista. Saamelaisten kannalta merkittäviä päätöksiä tehtiin muun muassa Montrealin luontokokouksessa, jossa sopimuksen osapuolet päättivät uusista kansainvälisistä luonnon monimuotoisuutta

koskevista tavoitteista, joissa myös alkuperäiskansojen oikeudet ovat vahvasti esillä. Saamelaiskäräjät jatkoi aktiivisesti mukana prosessissa, jolla pyritään vahvistamaan alkuperäiskansojen osallistumismahdollisuuksia YK:n eri elimissä alkuperäiskansoja koskevien asioiden käsitellessä ja osallistui YK:n Ihmisoikeusneuvoston järjestämään prosessia koskevaan työpajaan Genevessä. Myös koronaviruspandemian vuoksi siirretty saamelaisparlamentaarikkojen konferenssi järjestettiin Inarissa toimintavuoden aikana. YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea (CERD) julkisti 13.6.2022 ratkaisunsa, jossa se totesi Suomen rikkoneen YK:n kaikkinaisen rotusyrjinnän poistamista koskevaa yleissopimusta Saamelaiskäräjien vaaliluetteloon hyväksyttyjä henkilöitä koskevassa asiassa. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa on vaikuttanut myös Saamelaiskäräjien alueelliseen yhteistyöhön ja vaikeuttanut huomattavasti esimerkiksi Barentsin euroarktisen neuvoston alkuperäiskansatyöryhmän toimintaa.

4. Saamelaisia koskeva erityislainsäädäntö

Saamelaisten kannalta muita merkittäviä lainsäädännön uudistamishankkeita, joiden valmisteluun Saamelaiskäräjät on kertomusvuoden aikana aktiivisesti osallistunut, olivat saamelaiskäräjälain lisäksi muun muassa hankkeet maankäyttö- ja rakennuslain (nyk. esitys kaavoitus- ja rakentamislainsiksi), luonnonsuojelulain, muinaismuistolain, kaivoslain ja ilmastolain uudistamiseksi. Ilmastolaki 423/2022 tuli voimaan 1.7.2022 ja laissa säädetyn saamelaisten ilmastoneuvoston tarkempaa toimeenpanoa on lisäksi edistetty kertomusvuonna ympäristöministeriön kanssa. Ympäristöministeriön lainsäädäntöhanke vuonna 1923 luonnonsuojelulain nojalla perustettuja suojelualueita koskevien lakien muuttamista koskevaksi lainsäädännöksi on lisäksi ollut yksi saamelaisten kannalta keskeisistä saamelaisten kotiseutualueen ympäristöä koskevista säädöshankkeista kertomusvuonna. Saamelaiskäräjät on edistänyt lainvalmistelussa myös Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen (78/1994) art. 8 j ja 10 c pohjalta alkuperäiskansaoikeuksien ja luonnonvarojen käyttöön liittyvän saamelaisten perinteisen tiedon ja saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksien parempaa huomioimista. Osana yleissopimuksen toimeenpanoa Saamelaiskäräjät on myös osallistunut aktiivisesti niin sanotun Nagoyan pöytäkirjan kansalliseksi implementoimiseksi säädetyn geenivaralain täytäntöönpanoon ja valmisteluun yhteistyössä ympäristöministeriön kanssa. Työn tarkoituksena on luoda geenivaralain tarkoittama, saamelaisten hallussa olevia geenivaroja ja niihin liittyvää perinteistä tietoa koskeva tietokanta.

Muita kertomusvuoden aikana valmistelussa edelleen olleita lainsäädännön merkittäviä ja laajoja uudistamishankkeita olivat sosiaali- ja terveydenhuollon kokonaisuudistuksen täytäntöönpano, jonka tuloksena sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut siirtyivät kertomusvuoden lopussa hyvinvointialueiden vastuulle. Lapin hyvinvointialueella on jatkossa päävastuu saamen kielten ja kulttuurin mukaisten sote -palveluiden järjestämisestä.

Lainsäädännön uudistushankkeissa Saamelaiskäräjät on pyrkinyt edistämään saamelaiskulttuurin heikentämiskiellon ja viranomaisten saamelaisten oikeuksien edistämismääräyksen toteutumista ja vahvistamista.

5. Saamelaisten kotiseutualueen ympäristö, maankäyttö ja perinteiset elinkeinot

Kertomusvuonna Saamelaiskäräjät on pyrkinyt edistämään perinteisten saamelaislinkeinojen asemaa ja ympäristön ja maan käyttöä kestäväällä tavalla usealla eri tasolla. Saamelaisten perinteisistä elinkeinoista poronhoidon osalta poronhoidon sijaisapujärjestelmän uudistamiseen liittyvät toimet sekä talven 2021–2022 poikkeuksellisten sääolosuhteiden vuoksi suoritettavat toimet (poikkeusoloista johtuvien porokuolemien ennalta ehkäisyä ja lain porotaloutta kohdanneiden vahinkojen korvaamisesta porovahinkolain soveltamiseksi käydyt neuvottelut) ovat olleet merkittävimpiä toimenpiteitä. Saamelaisten perinteisen kalastuksen osalta erityisen merkittävää on ollut vuonna 2021 alkanut Tenon lohenkalastuksen täysikiellon jatkuminen. Saamelaiskäräjät pyrki vaikuttamaan siihen, että kalastuskaudeksi 2022 olisi saatu aikaan kompromissiratkaisu, joka olisi turvannut sekä lohikantojen tilaa että saamelaisten oikeuksia alkuperäiskansana. Asiasta MMM:n kanssa käydyistä neuvotteluista huolimatta lohenkalastus kuitenkin kiellettiin kalastuskaudeksi 2022 täysin myös saamelaisilta kalastusoikeuksien haltijoilta. Saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaista neuvottelua lohenkalastuksen täysikiellosta ei käyty oikeusministeriön neuvottelumenettelyohjeen eikä hyvän hallinnon edellyttämällä tavalla, ja muun muassa tästä syystä Saamelaiskäräjät kanteli maa- ja metsätalousministeriön toiminnasta oikeuskanslerille. Syksyllä 2022 samat ongelmat toistuivat maa- ja metsätalousministeriön kanssa saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisen neuvottelun osalta kalastuskauden 2023 Tenon lohen kalastuksen täysikieltoa koskevan hallituksen esityksen käsittelyn yhteydessä. Metsähallituksen kanssa neuvoteltiin lisäksi muun muassa metsästyksen ja kalastuksen kiintiöpäätöksistä saamelaisten kotiseutualueella.

Kertomusvuonna korkein oikeus antoi kaksi ennakkopäätöstä saamelaisten kalastusoikeuksiin liittyen. Päätöksessä KKO:2022:26 korkein oikeus katsoi kalastuslain 10 §:n 2 momentin mukaisen lohen ja taimenen nousualueen erillisen kalastusluvan siihen liitettyine lupakäytäntöineen aiheuttavan niin merkittäviä rajoituksia paikallisille saamelaisille, että säännöksen soveltaminen olisi ollut ilmeisessä ristiriidassa PL 17 §:n 3 momentissa turvattujen oikeuksien kanssa. Kalastuslain säännös jätettiin PL 106 §:n nojalla soveltamatta, ja syyte luvattomasta pyynnistä hylättiin. Toisessa ennakkopäätöksessään KKO:2022:25 korkein oikeus katsoi, että asetuksen kalastuskautta koskeva säännös oli ristiriidassa A:lle saamelaisena PL 17 §:n 3 momentissa turvattujen oikeuksien kanssa. Ennakkopäätökset ovat saamelaisten näkökulmasta historiallisia ja erittäin merkittäviä saamelaisten oikeuksien kannalta, ja niillä on ohjausvaikutus myös tulevaisuuteen.

samankaltaisissa lainsoveltamiskysymyksissä. Lapin kärjäoikeus antoi korkeimman oikeuden ennakkopäätösten jälkeen kaksi saamelaisten kalastusoikeuksiin liittyvää tuomiota, joiden lopputulokset ovat yhteneviä korkeimman oikeuden ennakkopäätösten kanssa – syytteet kalastusrikkomuksista hylättiin sillä niin Tenon sivuvesiasetuksen kuin Inarin kalatalousalueen kalastussäännön 2020 katsottiin olevan tietyiltä osin ristiriidassa PL 17.3 §:n kanssa. Tästä syystä mainitut säädökset jätettiin edellä viitatusiin sanotun perustuslain etusijäsäännöksen, (PL 107 §:n) nojalla soveltamatta.

Yhteistoiminta Metsähallituksen kanssa Akwé: Kon -toimintamallin mukaisesti on jatkunut kertomusvuonna eri suojelu- ja erämaa-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelmien välitarkasteluilla sekä Pallas-Yllästunturin kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelman päivitykseen liittyen. Kullanhuuhdontatoimintaan saamelaisten kotiseutualueella liittyen on kertomusvuonna panostettu tiedonvaihtoon kaivosviranomaisen kanssa yksittäistä lausuntoasiaa laajemmilla aluekohtaisilla tarkasteluilla sekä annettiin toimeksi selvitys kullanhuuhdon vaikutuksista saamelaiskulttuuriin kolmen paliskunnan alueella vuosina 2011–2022. Kertomusvuonna Saamelaiskäräjät toimi järjestäjänä Inarin Nellimissä järjestetyillä Luonnonsuojelukäräjillä, joiden teemana oli Inarijärvi ja alueen saamelaiskulttuuri. Luonnon monimuotoisuusstrategia ja kansallinen metsästrategia ovat saamelaisten kannalta merkittäviä kansallisia suunnitelmia, joiden laatimiseen Saamelaiskäräjät on myös kertomusvuonna osallistunut. Saamelaiskäräjät on pyrkinyt erityisesti edistämään saamelaisten kotiseutualueen eri osien ja kaikkien saamelaisten perinteisten elinkeinojen harjoittajien keskinäistä tasavertaisuutta suojelualueita koskevissa säännöksissä. Saamelaiskäräjät järjesti yhteistyössä oikeusministeriön kanssa 3.11.2022 Inarissa koulutustilaisuuden saamelaisten oikeuksien huomioon ottamisesta käytännön viranomaistyössä erityisesti maankäyttösektoria koskien. Koulutus oli osa oikeusministeriön valmisteleman rasmin vastaisen ja hyvien väestösuhteiden toimintaohjelman toteuttamista.

6. Saamelaisten kielelliset oikeudet

Kertomusvuonna saamelaisten kielellisten oikeuksien osalta tapahtui muutoksia, joiden vaikutukset ovat arvioitavissa vasta pidemmällä aikavälillä. Saamelaisväestölle tärkeiden sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämisvastuu siirtyi hyvinvointialueille. Näin myös Lapin hyvinvointialue lisättiin yhdeksi saamen kielilain (1995/202) soveltamisalaan kuuluviiin viranomaisiin. Eri viranomaisten yhteinen huoli saamen kielilain 31 §:n nojalla maksettavan avustuksen määrän riittävydestä kuultiin ja oikeusministeriö myönsi vuodelle 2023 140 000 euron lisämäärärahan avustuksia varten. Saamelaiskäräjät neuvotteli kertomusvuonna oikeusministeriön kanssa saamen kielen käännöstoimiston haasteista vastata viranomaisten käännöspyyntöihin nykyisillä resursseilla. Ministeriön avustuksella kertomusvuonna selvitettiin käännöstoiminnan uudelleenorganisointia vastaamaan paremmin käännöstarpeisiin. Ministeriö myönsi avustuksen saamen kielen toimiston kehittämiseen. Tavoitteena on yhä, että saamen kielten kääntäjäresursseja lisätään yhdellä kääntäjällä kuhunkin kieleen.

Saamelaisten kielellisiä oikeuksia on pyritty edistämään eri keinoin, mutta saamen kielilain toimeenpano toteutuu valitettavasti yhä lain vähimmäistasolla. Tietoa saamelais-ten kielellisistä oikeuksista ja saamen kielilaista on tarvetta lisätä sekä viranomaisten että saamelaisten keskuudessa. Kertomusvuonna Saamelaiskäräjät perusti saamenkielisten viranomaispalveluiden verkoston Mii ovtas. Verkoston toiminnan myötä on ollut huomattavissa positiivista kehitystä viranomaisten halukkuudessa kehittää saamenkielisiä palveluitaan. Suurimpana haasteena kielellisten oikeuksien toteutumisen kannalta voidaan pitää saamenkielisten sähköisten asiointikanavien puuttumista kokonaan viranomaispalveluissa. Toisena suurena haasteena yhä on, etteivät saamelaiset voi käytännössä asioida omalla kielellään, koska viranomaisissa ei työskentele tarpeeksi saamen kielen taitosta henkilökuntaa. On jatkuva tarve kouluttaa lisää saamen kielten kääntäjiä ja tulkkeja ja toisaalta eri alojen saamenkielisiä ammattilaisia. Tästä hyvänä esimerkkinä on eri ministeriöiden (STM, OKM) rahoittamat saamelaisille räätälöidyt koulutushankkeet. Saamen kielilain toimivuutta käytännössä tulisi tarkastella ja sen uudistamistarpeita arvioida. Käytännön kokemus on, että lain toimeenpano ei ole riittävän tehokasta, eikä vastaa lain tarkoitusta. Saamelaiskäräjien tiedossa on kertomusvuoden aikana useita tapauksia, joissa lakisääteisiä palveluita ei ole järjestetty ennen kuin eri valitusprosessien jälkeen. Oikeuksien toteutuminen näyttää vaativan suurta aktiivisuutta kansalaisilta, mikä ei tulisi olla lähtökohtana yksilön perusoikeuksien toteutumiselle. Kertomusvuonna hyväksyttiin hallitusohjelman mukainen kielipoliittinen ohjelma, joka sisältää myös esityksiä saamen kielten edistämiseksi. Kertomusvuonna yhä seurattiin tarkasti opetus- ja kulttuuriministeriön saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämisryhmän raportin (OKM 2021:25) toimenpiteiden toimeenpanoa. Saamelaiskäräjät toteaa, että osia toimenpiteistä on edistynyt, mutta toisaalta kiireellisimpiin toimenpiteisiin, kuten koltansaamen kielen elvyttämistöimiin ei ole vielä ryhdytty.

7. Saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoiminta

Saamelaiskäräjät sai opetus- ja kulttuuriministeriöltä yhteensä 1,57 miljoonaa euroa käytettäväksi saamenkieliseen kulttuuri- ja kielipesätoimintaan vuonna 2022. Kulttuuri- ja kielipesätoimintaan tarkoitettua valtionavustusta käytettiin olemassa olevan kielipesätoiminnan turvaamisen lisäksi kulttuuri- ja kielipesätoiminnan koordinaatioon sekä materiaalityöhön. Kertomusvuonna 2022 Suomessa toimi yhteensä 12 kielipesäryhmää, joista yhdeksän saamelaisten kotiseutualueella ja kolme saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Kielipesistä kaksi on koltansaamenkielisiä, kolme inarinsaamenkielisiä ja seitsemän pohjoissaamenkielisiä. Toiminnassa oli syksyllä 2022 yhteensä 76 lasta (2021 86) ja 28 työntekijää (2021 29). Saamelaiskäräjillä toimii kielipesäohjaaja, jonka työnkuvaan kuuluu muun muassa kielipesäryhmien pedagoginen ohjaus, kielipesien valtionavustuksen hallinnointiin ja koordinointiin liittyvät tehtävät, vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö sekä yleinen konsultointi kielipesiin liittyvissä asioissa. Saamelaiskäräjien yleiskokous päätti

kokouksessaan 20.12.2022 perustaa Saamelaiskäräjien Saamen kielen toimistoon kielipesäohjaajan viran. Viran perustaminen luo jatkuvuutta kielipesätoiminnan pedagogiselle ohjaukselle ja koordinaatiotyölle.

Kulttuuri- ja kielipesätoiminnan valtionavustuksella Saamen kielen toimistoon palkattiin kaksi materiaalityöntekijää, joiden tehtäviin kuului materiaalin tuottaminen ja materiaalityön koordinointi saamelaiseen varhaiskasvatukseen. Vuoden aikana saamelaiseen varhaiskasvatukseen tuotettiin monipuolisesti ja laajasti uutta materiaalia, joista osa tehtiin painotuotteina ja osa digitaalisessa muodossa Kuáti.fi- materiaalipankkiin. Lisäksi Kuáti.fi- materiaalipankin vanhempia sisältöjä selkiytettiin ja sivustoa päivitettiin vastaamaan paremmin saamelaisen varhaiskasvatuksen tämänhetkisiä tarpeita. Kaikki materiaali tuotettiin kolmella saamen kielellä.

8. Kieliyhteistyö ja Sámi Giellagáldu

Sámi Giellagáldu on saamen kansan yhteinen pohjoismainen asiantuntijaelin saamen kieliä koskeissa kysymyksissä, jonka toimintaa rahoittavat Norjan, Ruotsin ja Suomen Saamelaiskäräjät. Vuonna 2020 valitun organisaatiomallin toteuttaminen on edennyt ja Sámi Giellagáldun toiminta on organisoitu vuoden 2022 aikana Norjan Saamelaiskäräjien yhteisen kaikkien kolmen Saamelaiskäräjien yhteisenä toimintana. Sámi Giellagáldun hallitus on nimittänyt Sámi Giellagáldulle johtajan, joka aloitti tehtävässään 4.7.2022. Johtaja on aloittanut Sámi Giellagáldun käytännön toiminnan järjestämisen, jotta Sámi Giellagáldun tehtäviin kuuluvat kielenhuolto, kielen kehittäminen, sanastotyö, kielen normitus ja neuvonta saamen kieliä koskeissa kysymyksissä voidaan aloittaa. Saamen kielten viikko järjestettiin jo neljännen kerran Suomen, Ruotsin ja Norjan Saamelaiskäräjien koordinoimana lokakuun viimeisellä viikolla ja se on saanut vakiintuneen aseman. Saamen kielten viikon tavoitteena on saada saamen kielille huomiota, näkyvyyttä ja kuuluvuutta kaikilla yhteiskunnan osa-alueilla kaikkialla Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Saamelaiskäräjät on osallistunut YK:n julistamaan kansainväliseen Alkuperäiskansakielten vuosikymmeneen IDIL 2022–2032 yhteistyössä Ruotsin ja Norja Saamelaiskäräjien kanssa järjestämällä yhdessä kieliteknologiaseminaarin toukokuussa Luulajassa sekä päättämällä osallistua kaikkien kolmen Saamelaiskäräjien IDIL 2022–2032 aikana toteutettavaan yhteiseen IDIL-kärki-hankkeeseen. Syksyllä 2022 Gollegiella -arviointikomitea valitsi kymmenennen Gollegiella -Pohjoismaisen saamen kielen kielipalkinnon saajan. Palkinto jaettiin ensimmäisen kerran vuonna 2004 ja se jaetaan joka toinen vuosi. Kielipalkinnon tavoitteena on myötävaikuttaa saamen kielten edistämiseen, kehittämiseen tai säilymiseen Norjassa, Ruotsissa, Suomessa ja Venäjällä.

9. Saamenkieliset varhaiskasvatuspalvelut

Varhaiskasvatuslain 8 §:n edellyttämää äidinkielistä varhaiskasvatusta järjestettiin Enontekiön, Inarin ja Utsjoen kunnissa sekä Helsingin, Oulun ja Rovaniemen kaupungeissa. Lasten kasvaminen omaan kieleen ja kulttuuriin kotiseutualueen ulkopuolella on huomattavan haastavaa. Kotiseutualueen kuntien ulkopuolista saamenkielistä varhaiskasvatusta ei tueta erityisellä valtionavustuksella, joka Saamelaiskäräjien mielestä olisi tarpeen. Saamelaiskäräjien kautta maksettiin saamelaisten kotiseutualueen kunnille 240 000 euroa saamenkielisen varhaiskasvatuksen saatavuuden turvaamiseksi. Määräraha turvaa toiminnan säilymisen saamenkielisenä ja saamelaista varhaiskasvatuspedagogiikkaa toteuttavana. Saamenkielisen varhaiskasvatuksen suurin haaste on puute ammatillisen kelpoisuuden ja hyvän saamen kielen taidon omaavista työntekijöistä. Oulun yliopisto käynnisti vuoden lopussa OKM:n myöntämän hankerahoituksen turvin kolmevuotisen varhaiskasvatuksen opettajien ja varhaiskasvatuksen erityisopettajien koulutushankkeen (SaVeO ja SaVoPe), jossa kiinnitetään erityistä huomiota saamen kieleen ja saamelaiseen kulttuuriin.

10. Saamelaisopetus ja oppimateriaalityö

Saamelaisopetuksen pitkään jatkuneita ongelmia ovat 1) opetuksen alueellinen kahlittavuus ja saamelaisoppilaiden oman kielen ja omakieliseen opetukseen liittyvä opetuksen lainsäädännöstä ja rahoituksesta johtuva eriarvoisuus; kotiseutualueen kuntien ulkopuolella annetaan lähes yksinomaan vain 2 vt kielen opetusta, jolla ei ole oikean oppiaineen asemaa, 2) puute hyvätasoisista ja voimassaolevien opetussuunnitelman perusteiden mukaisista oppimateriaaleista, 3) puute kelpoisuuden omaavista saamenkielistä opettajista erityisesti aineenopetuksessa, 4) saamen kielten heikko asema lukiossa ja ylioppilastutkinnossa, 5) saamenkielisten opettajien koulutuspolkujen puuttuminen yliopistoista, sekä lisäksi 6) saamelaisia, saamelaisten historiaa, saamen kieliä ja kulttuuria sekä asemaa yhteiskunnassa koskevan tiedon puuttuminen opetuksesta. OKM:n asettama saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämistyöryhmä (loppuraportti OKM 2021:25) teki 4 laajaa erillisselvitystä. Osa työryhmän tekemistä esityksistä johti toimenpiteisiin vuonna 2022.

Työryhmän teettämässä erillisselvityksissä selvitettiin 1) saamenkielisen oppimateriaalin saatavuutta ja tulevia tarpeita, 2) saamenkielisten opettajien koulutuspolkuja ja tulevia tarpeita, 3) suomen- ja ruotsinkielisten perusopetuksen oppimateriaalien sisältämän saamelaistiedon määrää ja laatua sekä 4) saamenkielisen sosiaali- ja terveysalan henkilöstön koulutuksen nykytilannetta ja kehittämistarpeita. OKM myönsi rahoitukset SaVoE- ja SaVoPe -hankkeisiin sekä 2 miljoonan euron rahoituksen Oulun yliopistolle ja Lapin ammattikorkeakoululle yhteistyössä Lapin yliopiston ja muiden korkeakoulujen kanssa toteutettavia saamenkielisen ja saamelaiskulttuuria tuntevan sosiaali- ja terveysalan henkilöstön koulutushankkeisiin.

OKM:n työryhmälle tehty selvitys (2020:28) osoitti, että saamenkielisen oppimateriaalin tilanne on kestävä. Saamenkielisen oppimateriaalin tuottamiseksi osoitettavaa valtionavustusta ei ole kuitenkaan nostettu pysyvästi tasolle, joka mahdollistaisi oppimateriaalitilanteen korjaamisen kohtuullisessa ajassa. Saamelaiskäräjät tuottaa saamen kielten ja saamenkielisessä opetuksessa tarvittavan oppimateriaalin. Tarkoitukseen valtion talousarviossa osoitettu rahoitus, vuodesta 2015 alkaen 500 000 euroa/vuosi, on osoittautunut riittämättömäksi. Eduskunta korotti vuoden 2022 rahoitusta vuoden 2021 lisätalousarviossaan OKM:n työryhmän esittämälle tasolle 1 miljoonaa euroon. Lisäys tehosti oppimateriaalityötä vuodeksi ja sillä pystyttiin lisäämään digimateriaalien osuutta tuntuvasti. Valtioneuvoston määrärahaesitys vuodelle 2023 oli edelleen 500 000 euroa, mutta Eduskunta korotti tulevan vuoden määrärahaa 200 000 eurolla. Oppimateriaalien saamelais-tietoa koskenut selvitys (2020:29) osoitti, että tieto on vähäistä, epätasaista, vääristynyttä ja että oppimateriaali luo usein stereotyyppistä saamelaiskuvaa. Saamelaisia käsitellään useimmiten menneisyyteen kuuluvana ryhmänä ja menneessä aikamuodossa. Saamelaiskäräjät toteutti yhteistyössä Nuorten Akatemian kanssa OPH:n rahoittaman Kulttuurien koulu-hankkeen (2021-22), jossa tarjottiin opettajille ilmaista täydennyskoulutusta saamelais- ja romani-nuorten kohtaamiseen. Lisäksi Saamelaiskäräjät jakoi saamelais-tietoa kouluille tarjoavan www.oktavuolta.com -sivuston toimittamista. Sivuston ylläpitoa ja kehittämistä varten ei ole saatu rahoitusta.

Saamen kielten etäyhteyksiä hyödyntävän opetuksen pilottihanke (2018–23) www.saamenetaopetus.com kehittää saamen kielten opetusta valtakunnallisesti. Sen oppilasmäärä on kolminkertaistunut ensimmäisestä vuodesta. Lukuvuonna 2022–2023 hankkeessa opiskelee 148 oppilasta ja opiskelijaa yli 40 kunnasta ja noin 90 koulusta. Hanke kehittää saamen kielten etäopetuksen pedagogiikkaa ja teknisiä toteuttamistapoja ja sen tavoitteena on purkaa opetuksen valtakunnallista kahtia jakautuneisuutta luomalla saamen kielten etäopetukselle pysyvä malli ja tuomalla saamen kielen oppiminen osaksi jokaisen saamelaisoppilaan normaalia koulunkäyntiä myös kotiseutualueen kuntien ulkopuolella. Toistaiseksi opetus on epävarmalla pohjalla, eikä hankkeessa annettavalla opetuksella ole oikean oppiaineen asemaa. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus käynnisti vuonna 2022 hankkeessa kehitettyä toimintamallia ja siinä annettua opetusta koskevan arviointihankkeen, joka valmistuu vuoden 2023 alussa. Saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella annettavan saamelaisopetuksen asema lainsäädännössä, opetussuunnitelman perusteissa ja opetuksen rahoituksessa tulisi ratkaista kokonaisuutena, jossa etäopetuksen rinnalla on mahdollisuus myös tasokkaan luokkaopetuksen järjestämiseen. Saamen kielten lähiopetusta kotiseutualueen kuntien ulkopuolella on Rovaniemellä, Oulussa ja Helsingissä, jossa on myös pohjoissaame-suomi kaksikielistä luokkaopetusta. Oulun kaupunki päätti aloittaa vastaavan kaksikielisen alkuopetuksen syksyllä 2023.

Oulun yliopiston OKM:n rahoituksella toteuttaman saamenkielisten aineenopettajien koulutushankkeen (Ketterä korkeakoulu 2019–2022) odotetaan parantavan opettajatilannetta. Hanke teki uraauurtavaa työtä kehittämällä saamen kielten ainedidaktiikan ja saamelaisen kirjallisuuden opintoja opettajaopiskelijoille ja järjesti tehokkaalla aikataululla saamen kielten (inarin-, koltan- ja pohjoissaamen) perus- ja aineopinnot sekä opettajan pedagogiset opinnot. Hankkeesta tulee valmistumaan huomattava määrä uusia kelpoisia saamenkielisiä aineenopettajia. Hanke mahdollisti pitkän aikavälin koulutussuunnittelun ja sen tulokset ovat nähtävissä tulevina vuosina.

11. Kulttuuritoiminta

Saamelaiskäräjät jakoi vuoden 2022 avustuksina 179 000 euroa saamenkielisen kulttuurin edistämiseen ja Pohjoismaisten saamelaisjärjestöjen tukemiseen sekä Utsjoen kirkkotupien ylläpitoon. Määrärahasta myönnettiin toiminta- ja projektiavustuksia inarin-, koltan- ja pohjoissaamenkielillä toimiville saamelaisyhdistyksille, työskentely- ja projektiavustuksia saamelaistaiteilijoille ja käsityöntekijöille sekä julkaisuavustuksia muun muassa musiikin ja inarinsaamenkielisen lehden julkaisemiseksi. Saamelaiskäräjät on jatkanut Saamelaisen parlamentaarisen neuvoston (SPN) vuoden 2021–2022 toimintasuunnitelman mukaisesti valmisteluja, joita on tehty kulturárbbi ja árbevierolaš dieđu (kulttuuriperinnön ja perinteisen tiedon) osalta Saamelaiskäräjillä Suomessa, Ruotsissa ja Norjassa. Saamelaiskäräjät osallistui kertomusvuoden marraskuussa järjestettyyn konferenssiin Norjan Trondheimissä saamelaisen immateriaalisen kulttuuriperinnön suojelusta. Työn tavoitteena on yhtenäinen linjaus saamelaisen kulttuuriperinnön ja perinteisen tiedon vastuullisesta, eettisesti kestävästä käytöstä ja suojelusta. OKM:n ehdotus Kulttuuriperintöstrategiaksi 2022–2030 ”Kulttuuriperintö voimavarana kestäväälle tulevaisuudelle ja hyvälle elämälle” eteni kertomusvuonna valtioneuvoston hyväksyttäväksi.

12. Saamenkieliset sosiaali- ja terveyspalvelut

Sosiaali- ja terveyspalvelut eivät vuonna 2022 toteutuneet saamelaisten kotiseutualueella saamen kielilain (1086/2003) säädösten mukaisesti. Tavoitteiden saavuttamiseksi olisi välttämätöntä ryhtyä uudistamaan viranomaisten toimintaan liittyvää lainsäädäntöä siten, että viranomaisille asetettaisiin velvollisuus järjestää palveluitaan myös saamen kielillä. Eräs tuoreimmista ja merkittävimmistä esimerkeistä on Suomen sote-uudistuksen yhteydessä vuonna 2021 säädetty laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021). Lain säätämisen yhteydessä Saamelaiskäräjät on vaatinut Suomen valtiota sisällyttämään lakiin velvoitteen järjestää sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita myös saamenkielisinä. Saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palveluiden saatavuus on todettu riittämättömäksi myös muiden viranomaisten tekemissä arvioinneissa (THL 2021: Sosiaali- ja

terveyspalvelut Lapin hyvinvointialueella 2020; OKM 2021: Saamenkielisen sosiaali- ja terveysalan henkilöstön koulutuksen nykytilanne ja kehittämistarpeet. OKM 2021:18; Sote rakenneuudistus Lapissa -hanke 2021: Lapin alueen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden nykytila-analyysi. Loppuraportti 10.12.2021; Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämissuunnitelma 2021–2024. Lapin PTH:n yksikön ohjausryhmä 24.8.2021. LSHP:n alueen jäsenkunnat). Lapin alueen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden nykytila-analyysin mukaan saamenkielisten ja -kulttuurinmukaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaaminen ei liity pelkästään palvelujen saatavuuteen, vaan sosiaali- ja terveyspalveluilla voidaan nähdä olevan osaltaan vaikutus saamen kielen ja kulttuurin säilyttämiseen sekä hoito- ja palvelutarpeen arvioinnissa oikeusturvakysymyksenä (Sote rakenneuudistus Lapissa -hanke 2021: Lapin alueen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden nykytila-analyysi. Loppuraportti 10.12.2021).

Saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi vuonna 2022 valtion talousarviossa (momentti 33.60.36) myönnettiin 0,56 miljoonaa euroa. Saamelaisten kotiseutualueen kuntia tuettiin saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palveluiden järjestämisessä. Valtion määräraha on toimiva rahoitusmekanismi ja kannustin saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palvelujen turvaamiseksi. Saamelaiskäräjät ja saamelaisten kotiseutualueiden kunnat ovat kuitenkin vuosittain nostaneet esille, että valtion talousarvioon varattu määräraha on riittämätön. Suomi ei ole nostanut rahoitusmekanismin kautta turvattavien saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palveluiden määrärahaa vastaamaan saamelaisten tarpeita. Saamelaiskäräjät on esittänyt määrärahaksi momentille 33.60.36 (valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi) vuosittain 3 miljoonaa euroa. Saamelaiskäräjien nimeämä asiantuntijajäsen on osallistunut Lapin hyvinvointialueen väliaikaisen valmistelutoimielimen (vate) toimintaan elokuusta 2021 alkaen. Saamelaiskäräjät on myös tuonut saamelaisten palvelutarpeita esiin alueellisesti toteutettavissa sote-kehittämishankkeiden valmistelussa. Sote-uudistuksen yhteydessä käynnistettyihin kehittämishankkeisiin Saamelaiskäräjät on neuvotellut saamelaiskäräjälain 9 §:n mukaisesti alueellisten toimijoiden kanssa erillisresursseja saamenkielisten palveluiden kehittämiseen, ja vuonna 2022 kehittämisresurssia on useissa eri hankkeissa enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Suuri osa näistä edistämistoimista päättyi vuoden 2022 lopussa. Valtio osoitti myös 2 miljoonan euron rahoituksen saamenkielisen sosiaali- ja terveysalan henkilöstön koulutuksen kehittämiseen ja järjestämiseen. Rahoitus oli haettavana korkeakouluille syksyllä 2022.

Kuluneiden vuosien aikana saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palveluiden kehittämistä on tehty useissa eri hankkeissa, olisi tarve kansallisen kehityksen varmistamiseksi valmistella alueellisia ja paikallisia toimijoita ohjaavia lainsäädäntö- tai muita ohjaavia mekanismeja jo olemassa olevien lisäksi. Kansallisilla kieli- ja vähemmistöpoliittisilla linjauksilla sekä kehittämisohjelmilla olisi tärkeä rooli, sillä ne loisivat edellytykset, olosuhteet ja mahdollisuudet vähemmistöasemassa olevien kansanryhmien aseman

systemaattiselle parantamiselle. Nykyisessä tilanteessa valtio on jättänyt Saamelaiskäräjät sopimaan paikallisesti ja prosessikohtaisesti erillistoimia saamelaisten tarpeet huomioiden. Tämä kuormittaa Saamelaiskäräjien niukkoja resursseja. Kielellisten oikeuksien toteutumiseen ei ole riittävää kansallista ohjausta, eikä paikallisella ja alueellisella tasolla usein huomioida Suomen kansainvälisiä velvoitteita kyseessä olevissa asioissa. Tämä myös heijastuu siinä, ettei edes saamelaisten kotiseutualueella ole muuhun väestöön verrattaessa saatavilla yhdenvertaisesti omakielisiä palveluita. Saamelaiskäräjät on esittänyt huolensa siitä, että saamelaisten asemaa alkuperäiskansana ei ole huomioitu kansallisessa sosiaaliturvauudistuksessa. On tarpeen varmistaa, että saamelaisten oikeutta kieleen ja kulttuuriin ei heikennetä. Vuonna 2022 aloitettiin saamelaisten mielenterveyspalveluiden kehittäminen ja järjestäminen.

Saamelaisten totuus- ja sovintoprosessin yhteyteen valmisteltu psykososiaalisen tuen yksikkö Uvjj – Uvjâ – Uvja aloitti toimintansa keväällä. Yksikkö on Lapin sairaanhoitopiirissä (vuodesta 2022 Lapin hyvinvointialue) toimiva saamelainen psykososiaalisen tuen yksikkö, joka tarjoaa saamelaiskulttuurin mukaisia mielenterveyspalveluita matalalla kynnyksellä kaikilla kolmella Suomessa puhuttavalla saamen kielellä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen saamelaisväestön palvelutarpeiden huomioimista varten perustetun yksikön alaisuudessa Saamelaiskäräjillä työskenteli kertomusvuonna yksi osa-aikainen työntekijä. Yksikkö on pyrkinyt edistämään saamen kielten ja kulttuurin mukaisten sosiaali- ja terveyspalveluiden järjestämistä ja kehittämistä tulevan hyvinvointialueen alaisuudessa. Riittämätön rahoitus, joka ei ole mahdollistanut kokoaikaisen työntekijän palkkaamista, on haitannut merkittävästi yksikön asianmukaista toimintaa.

Tietoa saamenkielisten ja kulttuurinmukaisten palveluiden tarpeesta ja niiden nykytilasta on vähän ja lisäksi se on sirpaleista. Näin ollen kattavan kokonaiskuvan muodostaminen saamelaisten osalta sosiaali- ja terveyspalveluita tuottavien viranomaisten tilastotiedon perusteella ei ole mahdollista. Saamelaiskäräjät on esittänyt sosiaali- ja terveysministeriölle toimenpiteitä, joilla parannettaisiin saamelaisia koskevaa tiedonkeruujärjestelmää YK:n taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä (TSS) oikeuksia koskevaa yleissopimusta (SopS6/1978) valvovan komitean vuonna 2021 antaman suosituksen (E/C.12/FIN/CO/7) mukaisesti. Toistaiseksi toimenpide-ehdotuksia ei ole lähdetty edistämään

13. Nuorisoneuvoston toiminta

Nuorisoneuvosto sai opetus- ja kulttuuriministeriöltä toiminta-avustusta 173 000 euroa käytettäväksi 1.1.2022– 31.12.2022 välisenä aikana. Myönnetyllä avustuksella tuetaan saamelaisnuorten osallisuutta, yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa sekä kielellisten ja kulttuuristen oikeuksien toteutumista. Toiminta-avustukseen sisältyy nuorisoneuvoston toiminnan lisäksi Saamelaisnuorten taidetapahtuman järjestäminen. Nuorisoneuvoston päätavoitteet kertomusvuonna liittyivät saamelaisnuorten vapaa-ajan toiminnan kehittämiseen. Nuorisoneuvosto järjesti toimintavuonna saamelaisnuorille kohdistetun vapaa-ajan toiminnan kiertueen. Nuorisoneuvosto piti kertomusvuonna 6 kokousta ja osallistui aktiivisesti vaikuttamistyöhön. Nuorisoneuvostolla oli vuonna 2022 käynnissä OKM:n rahoittama Dihtosis-hanke, jossa jaettiin tietoa saamelaisista Suomen kouluihin ja oppilaitoksiin muun muassa kouluvierailutoiminnan muodossa.

4 Sisäministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **87 800 milj. €**

• Sisäministeriön osuus **2 628 milj. €**

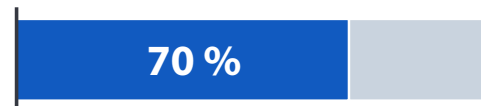

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 1 768 milj. €
- Siirtomenot 67 milj. €
- Sijoitusmenot 17 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

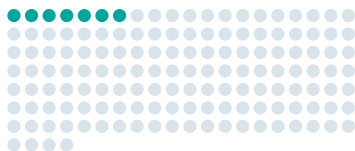
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **77 450 henkilötyövuotta**

• Sisäministeriössä **15 869 henkilötyövuotta**

Virastot **7** KPL

- Rajavartiolaitos
- Häätokeskuslaitos
- Maahanmuuttovirasto
- Suojelupoliisi
- Pelastusopisto
- Poliisihallitus ja sen alaiset poliisilaitokset
- Kriisinhallintakeskus CMC Finland

Rahastot **1** KPL

- Palosuojelurahasto

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **0** KPL

- Ei yhtiöitä

4.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Turvallisuussympäristön perustavanlaatuinen muutos näkyi monin tavoin sisäministeriön hallinnonalalla. Muutoksiin vastatakseen sisäministeriö käynnisti useita selvitys- ja kehittämishankkeita liittyen kyberturvallisuuden edistämiseen, varautumisen ja valmiuden parantamiseen sekä kriittisen infrastruktuurin ja väestön suojaamiseen.

Venäjän hyökkäys Ukrainaan aiheutti Euroopassa suurimman pakolaistilanteen toisen maailmansodan jälkeen. Ukrainasta pakenevien auttamiseksi EU aktivoi ensi kertaa tilapäisen suojelun direktiivin. Suomessa tilapäistä suojelua haki lähes 48 000 ukrainalaista. Maahanmuuton resursseja kohdistettiin tilapäisen suojelun hakemusprosessiin. Vastaanoton kapasiteetti on pysynyt hyvällä tasolla.

Sisäministeriö organisoii Ukrainaan toimitettavan siviilipuolen materiaaliavun kansallisen koordinaation. Ukrainaan on toimitettu EU:n pelastuspalvelumekanismin kautta merkittävä määrä siviilipuolen materiaaliapua vuoden 2022 aikana ja avun toimittaminen jatkuu edelleen. Materiaaliapua lähetettiin Ukrainan lisäksi myös Moldovaan.

Toimintaympäristön muutoksesta huolimatta rajatilanne säilyi suhteellisen rauhallisena ja vakaana. Merkkejä luvattoman tai rikollisen toiminnan lisääntymisestä raja-alueilla tai rajanylityspaikoilla on kuitenkin nähtävissä. Rajavartiolaitos lisäsi tilanteen mukaisesti rajojen valvontaa ja osoitti siihen lisähenkilöstöä sisäisin toimenpitein. Henkilökunnan ja varusmiesten koulutusta lisättiin ja kertausharjoitusten määrää kasvatettiin. Rajavartiolaian muutoksilla varauduttiin muun muassa muuttoliikettä hyväksikäyttävään hybridivaikuttamiseen. Euroopan ulkorajoilla laitton maahantulo on kasvussa pandemian aikaisesta ajasta. Laajamittaisen maahantulon riski on noussut Suomessa ja siirtolaisuutta käytetään Euroopassa yhä enemmän hybridivaikuttamisen välineenä.

Koronapandemian myötä erityisesti nuorten pahoinvointi on kasvanut. Venäjän hyökkäys Ukrainaan on lisännyt ihmisten huolia entisestään, ja osalla on myös toimeentulovaikeuksia inflaation ja energiaepävarmuuden takia. Tällä kehityksellä voi olla vaikutusta perheiden hyvinvoinnin kautta myös sisäiseen turvallisuuteen keskipitkällä aikavälillä. Väestön luottamus viranomaisiin ja turvallisuuden tunne ovat kuitenkin pysyneet korkealla tasolla. Positiivisena asiana voidaan pitää myös sitä, että ihmiset ovat viime aikoina kiinnostuneet aiempaa enemmän omatoimisesta varautumisesta ja muun muassa kotivaran hankkimisesta.

Rikollisuuskehityksessä korostuu väkivallan, ampuma-aseiden ja huumausaineiden lisääntyminen sekä kokonaan tai osin tietoverkossa toteutetun ja rajat ylittävän rikollisuuden kasvaminen, koveneminen ja monimuotoistuminen. Alaikäisten tekemien väkivaltarikosten lisääntyminen ja katujuongit ovat kasvavaa huolta aiheuttavia ilmiöitä, joiden taustalla on usein yhteiskuntaan kuulumattomuuden tunnetta, ulkopuolisuutta ja ongelmia koulussa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen palveluiden järjestäminen siirtyi 21 hyvinvointialueelle ja Helsingin kaupungille. Sisäministeriö ohjaa hyvinvointialueiden ja Helsingin kaupungin pelastustoimen järjestämistä. Valtioneuvosto päätti kertomusvuonna valtakunnallisista strategisista tavoitteista pelastustoimen järjestämiselle vuosille 2023-2026.

4.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Globaalin toimintaympäristön muutokset

Globaali turvallisuustilanne on lisännyt varautumisen merkitystä ja tarvetta entisestään. Varautumistoimenpiteitä ja viranomaisten toimintakykyä onkin merkittävästi lisätty kertomusvuoden aikana. Toimintaympäristön muutosten ennakointia ja kriisivalmiutta ja niihin liittyvää yhteistyötä on voimakkaasti kehitetty. Riskeihin on varauduttu kansallisen riskiarvion, riskikartoitusten, yhteistyön ja tiedonvaihdon keinoin myös poikkihallinnollisesti. Sisäisen turvallisuuden toimintaympäristöön vaikuttavat lisäksi keskeisesti esimerkiksi ilmastonmuutos, pandemiat ja maahantulotilanteen kehityksen yllättävät muutokset. Venäjän Suomeen kohdistamien sotilaallisten keinojen käyttö on epätodennäköistä, mutta riski on kasvanut. Terrorismin uhka on säilynyt Suomessa kohonneella tasolla.

Yhteiskunnan häiriötilanteet

Suomeen kohdistuva hybrdivaikuttaminen voi horjuttaa yhteiskunnan vakautta uusilla ja ennakoimattomilla tavoilla. Hallinnonalalle on luotu tiedonkulkua ja uhkien tunnistamista parantavia järjestelyjä, joilla tähän voidaan vastata. Laajamittaisen ja välineellistetyn maahantulon tai Suomeen kohdistuvan, muuttoliikettä hyväksikäyttävän hybrdivaikuttamisen tilanteeseen on varauduttu lainsäädäntömuutoksin. Erilaiset maahanmuuton häiriötilanteet voivat heikentää sisäistä turvallisuutta sitoen viranomaisten resursseja. Laaja sähkönsaannin häiriö vaikeuttaisi turvallisuusviranomaisten toimintaa merkittävästi. Häiriön mahdollisuus on huomioitu hallinnonalalla laajalti arvioimalla häiriön vaikutuksia sekä suunnittelemalla varautumistoimia.

Henkilöstön hyvinvointi ja turvallisuus

Hallinnonalan riskiarvioinnissa ovat korostuneet henkilöstön työkyky ja osaamisen hallinta erityisesti henkilövaihdosten osalta. Henkilöstöön kohdistuva tiedonhankinta, vaikuttaminen tai vaikuttamisyrietykset ovat ajankohtaisia, mutta hankalasti tunnistettavia ja sitä kautta myös hankalasti hallittavia. Keskeisessä roolissa ovat henkilöstön ammattitaito, osaaminen ja tietoisuuden lisääminen, toimintaohjeiden ajantasaisuus sekä koulutus. Riskien vähentämiseksi henkilöstön osaamisen kehittäminen on ollut arviointivuonna erityinen painopistealue koko hallinnonalalla.

Toiminnan riippuvuus tietotekniikasta

Turvallisuusviranomaisten toiminta on laajalti teknologiariippuvaista. Riskeiksi on tunnistettu muun muassa tietojärjestelmien turvallisuuteen kohdistuvat uhat ja tietovuotojen mahdollisuus. Näihin varaudutaan tiiviissä yhteistyössä keskeisten toimijoiden kanssa. Turvallisuusviranomaisten tulee seurata teknologista kehitystä ja varautua muun muassa tekoälyn kehityksen mukanaan tuomiin turvallisuusuhkiin. Teknologian kustannusten nousulla voi myös olla negatiivisia vaikutuksia viranomaisten toimintaan, mikäli laitteistoja ja järjestelmiä ei kyetä ylläpitämään toiminnan edellyttämällä tasolla. Kybertoimintaympäristön turvallisuuden merkitys on lisääntynyt merkittävästi digitalisaation ja teknologia-riippuvuuden myötä. Kyberturvallisuutta saatiin arviointivuonna kehitettyä hallinnonalalle myönnettyjen lisävoimavarojen avulla.

4.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö

Taulukko 10. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

SM	Talousarvion luku	2020	2021	2022
26.01	Hallinto	149	151	196
26.10	Poliisitoimi	862	866	914
26.20	Rajavartiolaitos	270	295	301
26.30	Pelastustoimi ja hätäkeskustoiminta	77	85	92
26.40	Maahanmuutto	158	143	348
26	SM:n hallinnonala yhteensä	1 516	1 539	1 851

Hallinnonalan yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita toimeenpantiin erityisesti toteuttamalla hallitusohjelmaa ja hallinnonalan konsernistrategiaa. Toimintaympäristön muutoksesta johtuen kertomusvuonna resurssien kohdistumisessa korostuivat hallinnonalan turvallisuusviranomaisten ja maahanmuuton toimintakyvyn vahvistamiseen tähtäävät toimenpiteet. Sisäministeriön hallinnonalan pääluokkaan varsinaisessa vuoden 2022 talousarviossa myönnetty määrärahat olivat noin yhdeksän miljoonaa euroa edellisvuotta suuremmat. Vuoden 2022 lisätalousarvioissa hallinnonalalle myönnettiin nettomääräistä lisäystä yhteensä 458 miljoonaa euroa.

Poliisitoimen käytössä ollut määrärahataso oli vuonna 2022 hieman edellisvuotta alhaisempi ja toimintaa rahoitettiin osittain siirtyvällä erällä. Poliisin lupatuotot kasvoivat edellisvuodesta matkustusasiakirjojen kysynnän nousun takia. Poliisin henkilötövuosille asetettu tavoite (7 500 henkilötövuotta) saavutettiin hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti. Resursseja on pystytty kohdistamaan hieman edellisvuotta enemmän muun muassa rikostorjuntaan ja hälytystoimintaan. Suojelupoliisin rahoitusta nosti suorituskyvyn säilyttämisen ja muuttuneen turvallisuusympäristön johdosta tehdyt lisäykset, yhteensä 4,9 miljoonaa euroa. Resurssien kohdentumisessa tapahtui vain pieniä muutoksia.

Rajavartiolaitoksen suorituskykyä parannettiin erityisesti itärajalla ja merellä johtuen toimintaympäristön muuttumisesta. Kahden valvontalentokoneen hankintaan saatiin rahoitusta 163 miljoonaa euroa ja ulkovartiolaivahankinnasta tehtiin 448 miljoonan euron valtuuden puitteissa sopimus kesällä 2022. Itärajan esteen rakentamisesta tehtiin päätös, ja rakentaminen käynnistettiin 6 miljoonan euron pilottirahoituksella. Rajavartiolaitoksen toimintakyvyn turvaamista rahoitettiin 20 miljoonan euron valmiuspaketilla.

Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa lisäsi merkittävästi sisäministeriön koordinoiman siviilipuolen materiaaliavun toimittamista Ukrainaan. Materiaaliavun toimittamiseen varattua rahoitusta nostettiin vuoden 2021 3 miljoonan euron tasosta 8 miljoonaan euroon. Pelastustoimen osalta rahoitusta lisättiin myös pelastustoimen valtakunnalliseen ohjaukseen hyvinvointialueiden aloittaessa. Hätäkeskuslaitos käynnisti hätäviestijärjestelmän uudistamisen vuodelle 2022 myönnettyllä 2,8 miljoonan euron rahoituksella.

Maahanmuuton resursseja kohdennettiin erityisesti Ukrainasta tulleiden tilapäistä suojelua hakevien henkilöiden vastaanottoon ja hakemuskäsittelyyn. Maahanmuuttoviraston toimintamenoihin rahoitusta lisättiin yli 7 miljoonaa euroa. Vastaanottomenoihin ja asiakkaille maksettuihin tukiin varattu rahoitus nousi edellisvuoteen verrattuna yli kolminkertaiseksi ollen yhteensä 346 miljoonaa euroa vuonna 2022.

Määrärahojen käyttö on hieman noussut edellisvuoteen verrattuna. Hallinnonalan seuraavalle vuodelle siirtyneiden määrärahojen osuutta voidaan pitää kohtuullisena, ja niistä sitomattomia määrärahoja on kokonaisuutena vähän.

Hallinnonalan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite: Turvallisuuden tunne on korkea

Toteutuminen: Hyvä

Sisäministeriön [Sentimentti-kyselyn](#) perusteella ihmisten turvallisuuden tunne on yleisesti parantunut, vaikka huolenaiheita on paljon. Vaikka turvallisuuden tunne ja luottamus viranomaisiin on yleisesti korkea, on väestöryhmiä, joissa näin ei ole. Vastaajista seitsemän prosenttia hyväksyy väkivallan käyttämisen omien tavoitteiden ajamisessa ja 10 prosenttia kokee katkeruutta yhteiskuntaa kohtaan. Nämä tunteet korostuvat väestöryhmissä, joissa on selvästi matalampi turvallisuuden tunne ja luottamus viranomaisiin.

Vuonna 2022 julkaistun Luottamus ja Maine -tutkimuksen mukaan Rajavartiolaitoksella, pelastuslaitoksella ja Häätakeskuslaitoksella on julkishallinnon organisaatioista paras maine.

[Poliisin määrärahan käyttöä ja määrärahojen riittävyyteen liittyviä tekijöitä koskeva selvitys](#) julkaistiin kehittämis ehdotuksineen helmikuussa 2022. Selvityksen mukaan ilman poliisin menojen sopeutusta tai määrärahojen tasokorotusta poliisihallinnon esittämien resurssitarpeiden ja budjetin määrärahojen ero on vaarassa kasvaa tulevina vuosina. Osana kehittämis ehdotusten toimeenpanoa sisäministeriö käynnisti poliisin toimialan uudistamisen ja toimintaedellytysten vakauttamisen, jotta poliisi pystyy tulevaisuudessa-kin vastaamaan yhteiskunnan odotuksiin ja huolehtimaan ihmisten turvallisuudesta muuttuvassa toimintaympäristössä. Vakauttamistoimina käynnistettiin muun muassa poliisin hallintorakenteen kehittämisvaihtoehtojen arviointi sekä toimipisteverkon kehittäminen.

Poliisin hälytystoiminnan toimintavalmiusajat ovat hieman heikentyneet. Enimmäistointavalmiusaikojen tavoitteet saavutettiin 86 prosentissa kunnista. Maaseutumaisissa kunnissa saavutettiin asetettu enimmäisaikatavoite vain 75 prosentissa kunnista. Poliisin hälytystoiminnan tuloksellisuuteen, erityisesti pienillä paikkakunnilla, vaikutti erityisesti poliisin suorittamat Ukrainan sodasta paenneiden rekisteröinnit.

Taulukko 11. Poliisin enimmäistoimintavalmiusajat kunnittain

	Alle enimmäisajan olevien kuntien määrä	Alle enimmäisajan %-osuus	Kuntien määrä
Kaikkien kuntien osalta	253	86 %	293
Isot kaupungit	7	100 %	7
Kaupunkimaiset kunnat	43	86 %	50
Taajaan asutut kunnat	55	85 %	65
Maaseutumaiset kunnat	27	75 %	36
Maaseutumaiset kunnat, joissa 5 vuoden keskiarvo 50 tai alle A-tehtävää (poliisin kiireellisimmät hälytystehtävät)	121	90 %	135

Lähde: Poliisihallitus.

Ajankohtaisista ilmiöistä, kuten nuorten rikollisuudesta ja jengiytymisestä, ja poliisin torjuntatoimista viestittiin aktiivisesti turvallisuuden tunteeseen vaikuttamiseksi. [Kansallisen lapsiuhritutkimuksen](#) mukaan lasten ja nuorten kokemus kodin ulkopuolisesta turvallisuudesta on pääosin parantunut vuodesta 2013 lähtien. [Kansallisen rikosuhritutkimuksen](#) mukaan 60 prosenttia pelkäsi joutuvansa verkkorikoksen uhriksi, mikä on selvästi yleisempää kuin katuväkivallan pelko. Moniammatillista Ankkuritoimintaa laajennettiin valtakunnallisesti ja sisäministeriö ajantasaisti [Ankkuritoiminnan käsikirjan](#) toiminnan yhdenmukaistamiseksi.

Vuosien 2020–2021 [pelastustoimen ja siviilivalmiuden suorituskyky ja suunnitteluperusteet](#) -hankkeessa tuotetut pelastustoimen valtakunnalliset suorituskykyvaatimukset ja kyvykkyudet hyväksyttiin käyttöönotettaviksi. Pelastustoimen ja hätäkeskustoiminnan koulutuksen uudistamishanke on käynnissä. Tarkoitus on selvittää millaisia muutoksia muun muassa pelastustoimen koulutusjärjestelmään, koulutusohjelmiin, tutkintoihin ja rahoitukseen on tarvetta tehdä.

Eduskunta hyväksyi tammikuussa 2023 hallituksen esityksen pelastuslain ja Pelastusopistosta annetun lain muuttamisesta (HE 184/2022 vp). Lait tulevat pääosin voimaan 1.1.2024. Pelastuslakiin lisätään säännökset siviilivalmiusneuvottelukunnasta. Asuntojen palovaroittimien hankinta- ja kunnossapitovelvollisuus siirretään asukkaalta rakennuksen omistajalle. Sopimuspalokuntien asemaa pelastustoimintaan kuuluvien palvelujen tuottajana muutetaan hyvinvointialuelainsäädännön edellyttämällä tavalla.

Kansalaisten turvallisuudentunteeseen keskeisesti vaikuttavana tekijänä pystyttiin hätäkeskuspueluihin vastaamaan vuonna 2022 siten, että 10 sekunnin vastausaikatoteuma oli 90 prosenttia (2021: 88 prosenttia) ja 30 sekunnin vastausaikatoteuma 99 prosenttia (2021: 99 prosenttia) vastatuista hätäpueluista. Hätäkeskuspalveluiden tehostuminen on näkynyt myös tehtävänkäsittelyaikojen paranemisena kaikissa hätälinjoissa ja toimialoille välitetyissä tehtävissä, joiden osalta on päästy asetettuihin tulostavoitteisiin. Vuoden 2022 aikana käsiteltiin hätäkeskuksissa hieman yli 2,9 miljoonaa hätäilmoitusta. Hätäilmoitusten kokonaismäärä nousi edelliseen vuoteen verrattuna. Asiattomien ja ilkivaltaisten puheluiden määrä on edelleen laskunut.

Pelastustoimen hälytystehtäviä oli Suomessa vuonna 2022 noin 100 700, joista kiireellisiä tehtäviä noin 66 600. Tulipaloja tehtävistä oli 11 900 ja liikenneonnettomuuksia 16 200. Tehtävien kokonaismäärä on hieman alle aikaisempien vuosien keskiarvon (vuosina 2018–2020 hälytystehtäviä oli keskimäärin yli 107 000 vuodessa). Pelastustoimen hälytystehtävien yleisin tehtävälaji oli aiempien vuosien tapaan tarkastus- ja varmistustehtävä, joita oli 30 900 (esimerkiksi palovaroittimien ja sammutuslaitteistojen tarkistus- ja varmistustehtävät). Toiseksi yleisin oli terveystoimeen kuuluvat ensivastetehtävät, joita oli vuonna 2022 yhteensä 16 900. Vielä vahvistamaton palokuolleiden lukumäärä vuodelle 2022 on 47 henkilöä. Pelastuslaitosten turvallisuusviestinnällä ja erilaisilla koulutuksilla tavoitettiin vuonna 2022 lähes 600 000 ihmistä. Pelastuslaitosten järjestämiä turvallisuusviestintätapahtumia oli noin 7300, joista suuri osa oli suunnattu lapsille ja nuorille.

Maahanmuuttopolitiikan yhteiskunnallista vaikuttavuutta on vahvistettu kertomusvuonna aktiivisella sidosryhmäyhteistyöllä ja yhteiskunnallisella keskustelulla erityisesti maahanmuuttopolitiikkahankkeessa ja ulkomaalaislain kokonaisuudistuksen esiselvityshankkeessa. Syksyllä toteutettiin laaja maahanmuuttodialogien keskustelutarja kansallisten dialogien pilottina. Dialogeista saatu lähtökohtainen laaja aineisto auttaa maahanmuuttopolitiikan moninaisuuden hahmottamisessa ja sen edistämisessä. Maahanmuuttohallinnon prosessien kehittämistä on jatkettu systemaattisesti, jotta voidaan paremmin vastata Suomen ulkomaisen työvoiman ja muun maahanmuuton tarpeisiin. Tulevaisuuden Maahanmuuttovirasto -hankkeen toimenpidesuosituksen pohjalta on kehitetty aktiivisesti tiedolla johtamista ja muuttoliikkeisiin liittyvää tilannekuva-, analyysi- sekä ennakointitoimintaa.

Rajavartiolaitos jatkoi koronapandemian johdosta sisärajavaltontaa 31.1.2022 saakka, laajaa virka-apua terveysviranomaisille 28.2.2022 saakka ja ulkorajaliikenteen rajoittamista 30.6.2022 saakka. Venäjän kansalaisten maahantuloa alettiin rajoittaa Suomen kansainvälisten suhteiden turvaamiseksi 30.9.2022 alkaen. Rajatilanne säilyi suhteellisen vakaana, vaikka laitton maahantulo maastoitse itärajalla kasvoi jonkin verran. Rajavartiolaitokselle jätettiin 5 085 tilapäisen suojelun hakemusta Venäjän hyökättyä Ukraina.

Hyökkäyssodasta johtuu myös venäläisten lisääntynyt turvapaikan haku itärajalla. Maahantulon rajoittamistoimista johtuneiden jatkotoimenpiteiden määrä rajanylityspaikoilla hipoi ennätyslukemia.

Rajavartiolaitoksen tuloksellisuuden seurantajärjestelmän tulosmittareiden perusteella Rajavartiolaitoksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus nousi edellisestä vuodesta ja suunnitellusta tasosta. Syynä tähän oli kustannusvaikuttavuuden nousu, joka johtui erityisesti toimintaympäristön muutoksen johdosta lisääntyneistä suoritteista rajavalvonnassa, alueellisen koskemattomuuden valvonnassa ja sotilaallisessa maanpuolustuksessa.

Vaikuttavuustavoite: Ihmiset, ympäristö ja omaisuus ovat turvassa

Toteutuminen: Tyydyttävä

Poliisien määrää koskeva hallitusohjelman tavoite (7 500 poliisihenkilötyövuotta) saavutettiin vuonna 2022. Huolimatta poliisille osoitetuista lisäresursseista ja kehittämistoimista rikostorjunnassa, tutkinta-aikoja ei saatu lyhennettyä hallitusohjelman mukaisesti, vaan ne jatkoivat kasvuaan. Rikosten määrä on ollut viime vuosina kasvussa. Vuonna 2022 poliisin tietoon tuli 485 000 rikoslakirikosta. Rikosten selvitystaso heikkeni. Henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten ja verkkorikosten sekä petosten määrä kasvoi.

Poliisi tehosti havaintotiedon ja analysoidun tilannekuvan kokoamista Venäjän Ukrainaan kohdistaman hyökkäyssodan vaikutuksista ja toimintaympäristöön kohdistuvista uhkista. Lisäksi tehtiin toimia viranomaisyhteistyössä kriittisen infrastruktuurin suojaamiseksi. Sisäministeriön esiselvityksessä tunnistettiin poliisin reserville entistä selkeämpi tarve poliisin valmiuden tehostamisessa toimintaympäristön muutoksen takia.

Poliisilain (HE 275/2022 vp) muutoksilla poliisin tiedonhankintakeinoja parannettiin rikoksen estämiseksi. Poliisin ihmiskaupan torjunnan tuloksellisuus ja vaikuttavuus parantivat ihmiskauppaan erikoistuneen yksikön toiminnan vakiintuessa. Asiasta lisää kohdassa Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteutuminen.

Kansallinen terrorismintorjunnan strategia vuosille 2022–2025 hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä marraskuussa 2022. Lisäksi 1.2.2023 tuli voimaan verkossa tapahtuvaan terroristiseen sisältöön puuttumista koskeva laki, joka parantaa viranomaisten mahdollisuuksia tunnistaa ja poistaa verkkosisältöä, joka yllyttää terroristisiin tekoihin.

Nuorten rikollisuuden ja katujengi-ilmiön torjuntaan kohdennettiin lisäresursseja nuorten rikoskierteen synnyn ehkäisemiseksi. Haavoittuvassa asemassa olevan suojan turvaamiseksi toteutettiin lakimuutokset poliisin maksuttomasta virka-avusta lastensuojeluasioissa ja sosiaalihuollon kiireellisissä asioissa.

Rajavartiolaitos kykeni osoittamaan tehokkaasti ja luotettavasti apua hätätilanteisiin meripelastus- ja ympäristövahinkojen torjuntatehtävissä. Pelastus- ja ympäristövahinkojen torjuntatehtävissä merellä palattiin määrällisesti pandemiaa edeltävään aikaan; merellä Rajavartiolaitos pelasti 2 724 ihmistä. Rajaseudun asukkaille suunnatun kyselyn tulosten mukaan Rajavartiolaitoksen suorittaman valvonnan maa- ja merirajoilla sekä rajanylityspaikoilla koettiin edistävän rajaseudun turvallisuutta hyvin.

Ministeriön päätöksellä vuonna 2022 kasvatettiin Hätäkeskuslaitoksen päivystäjäkoulutukseen otettavien lukumäärää. Vuoden lopussa valmistui yksi ylimääräinen 24 päivystäjän kurssi, jonka avulla päästään vuoden 2023 alussa viraston tavoitteena olleeseen 630 henkilötyövuoden kokonaismäärään ja 500 päivystäjän kokonaismäärään.

Vaikuttavuustavoite: Kansallisen turvallisuuden uhat torjutaan

Toteutuminen: Hyvä

Rajavartiolaitoksen rajavalvonnan, alueellisen koskemattomuuden turvaamisen ja sotilaallisen maanpuolustuksen suorituskykyä alettiin nostaa eduskunnan myöntämillä lisävoimavaroilla. Materiaalista valmiutta ja kriisinsietokykyä kasvatettiin lisähankinnoin. Kahden uuden ulkovartiolaivan hankinnasta allekirjoitettiin sopimus ja kahden uuden valvontalentokoneen hankinnasta pyydettiin tarjoukset toimittajilta. Maa- ja merirajan teknisen valvontajärjestelmän uudistaminen eteni suunnitellulla tavalla. Eduskunta myönsi rahoituksen itärajan esteaidan rakentamisen aloittamiselle vuoden 2022 aikana.

Henkilökunnan ja asevelvollisten koulutusta lisättiin merkittävästi. Henkilökunnan lisäkoulutuksella parannettiin kykyä välineellistetyn laajan maahantulon hallintaan, alueellisen koskemattomuuden turvaamiseen ja sotilaalliseen maanpuolustukseen. Kertausharjoitusten määrä oli suurempi kuin normaalisti. Rajajoukkojen kehittämistä jatkettiin yhteistyössä Puolustusvoimien kanssa. Saadun palautteen perusteella asevelvollisten koulutuksessa on onnistuttu hyvin.

Rajavartiolakia päivitettiin kiireellisesti turvallisuustilanteen muutoksen vuoksi. Uusi sääntely mahdollistaa muun muassa raja-aidan rakentamisen ja kansainvälisen suojelun hakemisen keskittämisen yhteen tai useampaan rajanylityspaikkaan. Muutokset tulivat voimaan heinäkuussa 2022. Rajavartiolainsäädännön toimivuutta arvioitiin myös laajemmin esiselvityshankkeessa, joka valmistui keväällä 2022. Rajavartiolaitoksella on voimassa olevan lainsäädännön perusteella käytössään useita toimivaltuuksia, joilla voidaan vastata myös muuttoliikettä hyväksikäyttävään hybridivaikuttamiseen. Lainsäädännön edelleen kehittämistä on kuitenkin tarkoituksenmukaista selvittää muuttoliikettä välineellistävään hybridivaikuttamiseen vastaamiseksi.

Rajavartiolaitoksen yhdyshenkilötoiminnan työn tuloksena estettiin ennalta 766 maahanpääsyä Suomeen tai Suomen myöntämien viisumien avulla muihin Schengen-maihin. Vaikka lukumäärä laski edelliseen vuoteen verrattuna, on se suhteessa suuri viisumiha-kemuksiin, joiden lukumäärä laski noin kymmenesosaan pandemiaa edeltävästä tasosta. Yhdyshenkilötoiminnan vaikuttavuus säilyi erittäin hyvänä ja kyselytutkimuksella mitattu tyytyväisyys yhdyshenkilötoiminnan onnistumiseen oli normaalia korkeammalla tasolla. Operatiiviset yhteistyösuhteet Venäjän rajaviranomaisiin pidettiin yllä rajajärjestyksen ylläpitämiseksi.

Kriisivalmiuden ja varautumisen kehittäminen nousi erityisesti Venäjän hyökkäyssodan Ukrainassa takia keskeiseksi teemaksi kansainvälisesti, EU-yhteistyössä ja Pohjoismaiden välisessä yhteistyössä. Suomi osallistui EU:n tasolla yhteiseen valmiussiirtoon lähettämällä henkilöstöä Kreikkaan elokuussa 2022 torjumaan ja sammuttamaan maastopaloja. Valmiussiirtoa tuettiin unionin pelastuspalvelumekanismin kautta. Suomeen saatiin EU-rahoitusta Euroopan komissiolta metsäpalomoduulin kehittämiseen.

Sisäministeriö on jatkanut vahvaa panostustaan kansainväliseen siviilikriisinhallintaan ja vuonna 2022 hallinnonalan asiantuntijoiden osuus lähetetyistä siviilikriisinhallinnan asiantuntijoista nousi lähes 40 prosenttiin. Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa vaikutti merkittävästi siviilikriisinhallinnan toimintaympäristöön Etyjin tarkkailuoperaation päättymisen ja toisaalta EU:n siviilikriisinhallintaoperaation laajentuneen toiminnan kautta. Suomi on lähettänyt EU:n operaatioon esimerkiksi sotarikostutkijoita tukemaan Ukrainan viranomaisia.

EU:n sisäasioiden rahastoilla on mahdollistettu hallinnonalan viranomaisten mittavia kalustohankintoja (muun muassa Rajavartiolaitoksen Valvontajärjestelmä ja -kalusto sekä Partioajoneuvokaluston uudistaminen -hankkeet) ja tuettu merkittävästi toiminnan kehittämistä muun muassa ulkorajavalvonnassa (esimerkiksi Rajavartiolaitoksen Rajan-ylityspaikkojen uudistaminen -hanke) ja tietojärjestelmien (esimerkiksi Poliisihallituksen Aseiden elinkaaritietojen kehittämishanke FILI) osalta. EU:n rahoitusohjelmakauden 2021–2027 ohjelmien toimeenpano on käynnistynyt ja rahastoista rahoitetuilla hankkeilla vaikutaan tehokkaasti sisäisen turvallisuuden vahvistamiseen.

Vuonna 2022 suojelupoliisi on pystynyt reagoimaan turvallisuusympäristössä tapahtuneisiin muutoksiin nopeasti ja uudelleen organisoimaan toimintaansa tarvittavilta osin. Tämä näkyi muun muassa viraston raportoinnissa valtiojohdolle sekä suullisten taustoitusten kysynnän kasvussa. Myös median yhteydenottojen määrä kasvoi huomattavasti verrattuna edelliseen vuoteen. Suojelupoliisin tekemien turvallisuusselvitysten määrä (2022: 97 000 turvallisuusselvitystä) kasvoi edelliseen vuoteen verrattuna johtuen Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainassa.

Sisäministeriö asetti joulukuussa 2022 lainsäädäntöhankkeen, jossa kriittisten toimijoiden häiriönsietokyvystä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (niin sanottu CER-direktiivi) täytäntöönpannaan kansallisesti. Lainsäädäntöhanke koskettaa useita ministeriöitä.

Sisäministeriön ja puolustusministeriön laajapohjaisessa selvityshankkeessa arvioitiin viranomaisten toimintaedellytyksiä kansallisen kyberturvallisuuden varmistamisessa, kyberrikollisuuden torjunnassa ja kyberpuolustuksessa. Selvityshankkeessa luotiin ehdotukset kehittämistoimenpiteiksi, joilla viranomaiset kykenevät tehokkaammin torjumaan vakavia kyberuhkia ja vastaamaan kyberpoikkeamatilanteisiin.

Eduskunta sai alkuvuodesta 2023 päätökseen tiedustelulainsäädännöstä annetun valtioneuvoston selonteon (VNS 11/2021 vp) käsittelyn.

Vaikuttavuustavoite: Maahanmuutto on hallittua ja yhteiskunnallisesti kestävä

Toteutuminen: Tyydyttävä

Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainaan aiheutuneen pakolaistilanteen johdosta EU aktivoi tilapäisen suojelun direktiivin. Sisäministeriö asetti poikkihallinnollisen ryhmän koordinoimaan Ukrainasta Suomeen suuntautuvaa muuttoliikettä. Ryhmän yhteistyöllä on varmistettu maahantulon, vastaanoton sekä oleskeluun ja työskentelyyn liittyvien käytäntöjen sujuvuus. Suomessa tilapäistä suojelua haki vuonna 2022 lähes 48 000 ukrainalaista. Maahanmuuton resursseja kohdistettiin keväällä tilapäistä suojelua hakevien henkilöiden vastaanottoon ja hakemuskäsittelyyn. Hakemusprosessi saatiin nopeasti käyttöön ja vastaanoton kapasitettia kasvatettiin merkittävästi. Hakemuskäsittelyä sujuvoitettiin keväällä automaation avulla ja hakemusten keskimääräinen käsittelyaika oli kertomusvuonna 17 vuorokautta. Uutena vastaanoton majoitusmuotona kehitettiin kuntamalli, jossa mahdollistettiin kuntiin jo asettuneiden tilapäistä suojelua hakevien ja saavien henkilöiden asuminen jatkuminen näissä kunnissa.

Turvapaikanhakijoiden määrä on säilynyt viime vuosina maltillisella tasolla. Vuonna 2022 hakemusmäärät kasvoivat, mutta kasvu johtui pääasiassa Ukrainan ja Venäjän kansalaisten hakemusmäärän kasvusta. Vuonna 2022 Suomessa jätettiin 5 827 turva-paikkahakemusta (2 545 vuonna 2021), joista 1 805 oli ukrainalaisten jättämiä. Ukrainalaiset hakivat turvapaikkaa keväällä ennen tilapäisen suojelun direktiivin aktivoimista. Myöhemmin suuri osa heistä perui turvapaikkahakemuksensa ja haki tilapäistä suojelua. Toiseksi suurin ryhmä olivat venäläiset, jotka jättivät yhteensä noin 1 200 turvapaikkahakemusta. Turvapaikkapäätöksiä tehtiin 3 897, joista vajaa puolet oli myönteisiä päätöksiä. Turvapaikkahakemusten käsittely lain määräämässä käsittelyajassa toteutui vain noin 49 prosentissa hakemuksista johtuen tilapäisen suojelun hakemusten priorisoinnista hakemuskäsittelyssä.

Valtioneuvosto päätti syksyllä 2022, että Suomi vastaanottaa 10 turvapaikanhakijaa sisäisinä siirtoina Ranskaan rantautuneesta Ocean Viking -aluksesta. Lisäksi valtioneuvosto päätti loppuvuonna 2022, että Suomi vastaanottaa 175 turvapaikanhakijaa sisäisinä siirtoina osana EU:n jäsenvaltioiden välisiä tilapäisiä ja vapaaehtoisia yhteisvastuutoimia. Päätökset edistävät osaltaan Suomen neuvottelumahdollisuuksia EU:n turvapaikkajärjestelmän uudistamiseen tähtäävässä työssä. EU:n turvapaikkauudistuksen käsittely on vielä kesken. Merkittävä edistysaskel oli EU:n turvapaikkavirastoa koskevan asetuksen hyväksyminen vuonna 2021 ja asetuksen edellyttämä kansallinen lainsäädäntö tuli voimaan syksyllä 2022.

Kansallisessa pakolaiskiintiössä vastattiin tarpeeseen huomioida Afganistanin tilanne erityisellä Iranista uudelleensijoitettavien afgaanien lisäkiintiöllä. Lisäkiintiön myötä pakolaiskiintiö vuodelle 2022 oli ennätysellisen korkealla 1 500 henkilön tasolla. Hallitus on korottanut pakolaiskiintiötä vuosittain vuoden 2019 yhteensä 750 henkilön tasolta vuoden 2022 yhteensä 1 500 henkilön tasolle. Suomi on korostanut kiintiöpakolaisten uudelleensijoittamisen merkitystä osana kokonaisvaltaista lähestymistapaa muuttoliikkeen hallintaan.

Kielteisen oleskelulupapäätöksen saaneiden paluut ja palautukset eivät ole edenneet suunnitellusti. Avustetun vapaaehtoisen paluun ohjelmassa palasi 130 henkilöä 31 maahan (148 vuonna 2021). Yleisimmät paluumaat ovat Irak ja Georgia. EU-tasolla Suomi on ollut aktiivinen pitäen esillä Irakia ja Somaliaa Suomen prioriteetteina paluuyhteistyön edistämisen kannalta. Yhteistyötä on edistetty myös Suomen edustustojen kautta.

Ensimmäisiä oleskelulupahakemuksia jätettiin 50 728, jossa on kasvua edellisvuoteen verrattuna noin 40 prosenttia. Suomeen muutetaan eniten työn, perheen ja opiskelun vuoksi. Hakemusmäärät kasvoivat kaikissa kategorioissa: opiskelijoiden oleskelulupahakemukset 47 prosenttia, työperusteiset hakemukset 40 prosenttia ja perhesidehakemukset 38 prosenttia.

Vuonna 2020 asetetussa poikkihallinnollisessa ulkomaalaislainsäädännön ja lupamenettelyjen kehittämishankkeessa on luotu erityisasiantuntijoille, startup-yrittäjille ja heidän perheenjäsenilleen nopean luvan reitti eli pikakaista, jossa palvelulupaus käsittelyajalle on enintään 14 vuorokautta. Se otettiin käyttöön kesäkuussa 2022. Ensimmäinen oleskelupa myönnettiin työntekijöille keskimäärin 82 vuorokaudessa (143 vuorokautta vuonna 2020) ja erityisasiantuntijoille keskimäärin yhdeksässä vuorokaudessa (22 vuorokautta vuonna 2020). Hankkeen toimeenpanoon kohdennetaan eri hallinnonaloilla EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen rahoitusta Suomen kestävän kasvun ohjelmasta (RRP) vuosina 2021–2024 yhteensä 20 miljoonaa euroa.

Laittoman maahantulon ja maassa oleskelun vastaisen toimintaohjelman 2021–2024 suositusta vapaaehtoisen paluun kohderyhmän laajentamisesta on selvitetty kertomusvuonna. Selvitys varautumisesta muuttoliikettä hyväksikäyttävään hybridivaikuttamiseen valmistui alkuvuonna 2022. Selvityksessä ehdotetut toimet liittyvät turvapaikkamenettelyyn ja rajaturvallisuuden ylläpitoon.

EU:n turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston varoilla on tuettu merkittävästi hallinnonalan toiminnan kehittämistä muun muassa turvapaikka- ja paluuasioissa. EU-rahoituksella on tuettu eri tavoin myös kiintiöpakolaisten uudelleensijoittamista samoin kuin kotouttamistoimia. EU:n rahoitusohjelmakauden 2021–2027 ohjelmien toimeenpano on käynnistynyt ja rahastoista rahoitetuilla hankkeilla vaikutetaan Suomen maahanmuuttopolitiikan tavoitteiden saavuttamiseen.

Rajanylitysliikenne kasvoi edelliseen vuoteen verrattuna, vaikka liikenne oli edelleen rajoitettua (5,1 miljoonaa rajanylitystä 2022, 2,4 miljoonaa rajanylitystä 2021). Tilapäisen suojelun hakemuksia jätettiin Rajavartiolaitokselle 5 085 ja turvapaikkahakemuksia 807, mikä on selvästi enemmän kuin edellisenä vuonna. Rajavartiolaitos käännitti tai epäsi pääsyn 4 193 henkilöltä ulkorajoilla. Heistä 3 466 käännytettiin tai pääsy evättiin itärajalla, mikä on epätavallisen paljon. Syynä oli venäläisille asetetut matkustusrajoitukset Suomeen. Lento-liikenne Helsinki-Vantaalla ja Lapissa alkoi palautua nopeasti koronapandemian aikaisesta ajasta.

Laiton maahantulo Suomeen lisääntyi itärajalla. Maastorajalla 26 henkilöä ylitti rajan Venäjältä Suomeen laittomasti. Venäjän rajaviranomaiset toisaalta jatkoivat vaikuttavaa toimintaa itärajalla estäen satoja laittoman maahantulon yrityksiä puolellaan. EU:n ulkorajoilla havaittujen laittomien rajanylitysten määrä oli noin 330 000 (196 000 vuonna 2021). Määrä oli korkein sitten vuoden 2015 ja jatkoi selvää kasvuaan. Sisärajojen kautta Suomeen saapui noin 900 henkilöä laittomasti (540 vuonna 2021).

EU:n rajanylitystietojärjestelmää (EES) ja Euroopan matkustustieto- ja lupajärjestelmää (ETIAS) koskeva täydentävä lainsäädäntö vahvistettiin joulukuussa 2022. EU:n yhteisenä tavoitteena on ottaa järjestelmät käyttöön vuoden 2023 aikana. EU-yhteistyössä rajaturvallisuuden osalta keskeisintä oli osallistuminen eurooppalaisen raja- ja merivartioston pysyvien joukkojen operaatioihin. Rajavartiolaitoksen osallistuminen kansainvälisiin Frontex-operaatioihin kasvoi selvästi 6 990 operaatiovuorokaudesta 10 110 vuorokauteen. Pysyvän joukon käyttöä harjoiteltiin myös Suomessa.

Vaikuttavuustavoite: Hyvinvoiva henkilöstö mahdollistaa strategian toimeenpanon

Toteutuminen: Hyvä

Painopisteenä on ollut muun muassa osaamisen hallinnan prosessin tehostaminen sekä osaamisen määrittely ja johtaminen konsernistrategian ja virastolle asetettujen tavoitteiden pohjalta. Osaamista on kehitetty systemaattisesti ja toimenpiteet ovat olleet moninaisia. Esimerkiksi strategisia osaamisia on määritelty, kriittisiä ja ydinosoamisia on vahvistettu ja osaamiskapeikkoja kavennettu. Yhteisiä ydinosoamisia ja kriittisiä osaamisia on muotoiltu kaikille pakollisiksi koulutuksiksi. Useassa virastossa on ollut lisäksi erillisiä osaamisen kehittämishankkeita. Pääsääntöisesti osaamisen hallintaa ja kehittämistä koskevat tulokset henkilöstökyselyissä ovat toimenpiteiden myötä parantuneet.

Sisäministeriön ylijohdolle ja hallinnonalan virastopäälliköille on johtamissopimuksiin kirjattu osaamisen kehittämiseen liittyviä tavoitteita. Painopisteenä on ollut tietoperusteinen johtaminen, toimintatapojen kehittäminen digitalisaation ja uusien teknologioiden avulla sekä henkilöstön osaamisen varmistaminen muuttuvassa toimintaympäristössä konsernistrategian tavoitteet huomioiden.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Sisäministeriö jatkoi vuonna 2022 työtä kestävän kehityksen edistämiseksi. Ministeriön kestävän kehityksen sitoumuksessa tähdätään hallinnonalan hiilijalanjäljen pienentämiseen 75 prosenttia vuoteen 2035 mennessä vuoden 2018 tasosta, hälytyspalveluiden yhdenvertaisuuden edistämiseen sekä uusintarikollisuuden ja uudelleenuhritumisen vähentämiseen. Hallinnonalan hiilijalanjäljen vähentämistä on hidastanut riittämätön rahoitus latausinfrastruktuurin rakentamiseksi, hybridiajoneuvojen hintojen nousu sekä turvallisuustilanteen johdosta suorituskyvyn nostamiseksi tehdyt suuret hankinnat, jotka tulevat todennäköisesti kasvattamaan hallinnonalan hiilijalanjälkeä.

Poliisin alueellisten palvelujen yhdenvertaisuus on kokonaisuutena tyydyttävällä tasolla. Alueiden väliset erot eivät ole kokonaisuutena heikentyneet edellisvuoteen nähden, lupa-hallinnon sähköisen asioinnin määrän osalta tilanne parantunut. Poliisin hälytyspartioita on ohjattu viime vuosina aktiiviseen toimintaan lähisuuhdeväkivallan uhrien ohjaamisessa avun ja tuen piiriin.

Moniammatillisen nuorten rikosten ennaltaehkäisyyn ja rikoskierteiden katkaisuun tarkoitetun Ankkuritoiminnan asema on vakiintunut. Ankkuritoiminnasta lisää kohdassa Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteutuminen.

Lisäksi valtionhallinnon työntekijöille laadittiin Kestävän kehityksen osaajaksi -koulutus, joka lisää valtion työntekijöiden tietoisuutta kestävästä kehityksestä sekä auttaa ottamaan kestävä kehitys huomioon kunkin omassa työssä.

Hätäkeskuspalvelujen yhdenvertaisuutta kehitettiin muun muassa verkkosivuston 112.fi ja 112 Suomi -sovelluksen saavutettavuuden parantamisella ja viittomakielisen hätäilmoituspalvelun jatkamisella. Tässä kokeilussa hätätilanteessa oleva henkilö voi tehdä hätäilmoituksen suomalaisella viittomakielellä 112 Suomi -sovelluksen kautta.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Sisäministeriön tulossopimuksissa vuosille 2022–2026 on linjattu, että hallinnonalan virastot varmistavat ja edistävät henkilöstön ja asiakkaiden yhdenvertaista ja tasa-arvoista kohtelua kaikissa tilanteissa. Keskeisenä painopisteenä on erityisen haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tarpeiden huomioiminen toiminnassa.

Poliisihallituksen tulossopimuksessa vuosille 2022–2026 huomioidaan haavoittuvat ryhmät ja naiseen kohdistuva väkivalta. Poliisiammattikorkeakoulu on toteuttanut selvitys- ja suunnitteluhankkeen parisuhdesurmien ennalta estävän seuranta- ja riskienhallintatoiminnan rakentamiseksi.

Lähisuhdeväkivallan ja naiseen kohdistuvan väkivallan torjumiseksi Poliisihallitus toteutti vuonna 2021 MARAK-projektin, jonka pohjalta laadittiin torjunnan nykytilaa ja kehittämis-kohteita koskeva raportti. Raporttiin perustuen poliisiyksiköissä on tehty kehittämistoimia, kuten verkkokoulutuskokonaisuus lähisuhdeväkivallasta ja poliisin toiminnallinen käsikirja lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseksi ja sen ennalta ehkäisemiseksi.

Poliisin valvonta- ja hälytystoiminnassa otettiin loppuvuodesta 2021 käyttöön uusi suori-teluokka erilaisille palveluohjauksille, joka mahdollistaa haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden palveluihin ohjaamisen mittaamisen.

Poliisin ennalta estävän työn strategian toimeenpanon seuranta vahvistettiin vuonna 2022. Ankkuritoiminta laajentui ja kattaa nyt kaikkien poliisilaitosten alueet, toiminnassa on 47 ankkuritiimiä. Osassa ankkuritiimeistä käsitellään lähisuhdeväkivaltaa ja tehdään työtä sen ehkäisemiseksi. Yhteistyöhön ankkuritiimien ja koulujen sekä oppilaitosten kesken panostetaan entistä enemmän, mikä mahdollistaa lapsen tai perheen haasteisiin entistä varhaisemman puuttumisen. Ankkuritoiminnan extranetin tiedonkeruuta päivitettiin vastaamaan toimijoiden tarpeita ja sen käyttöaste nousi entisestään.

Ankkuritoiminnan vaikuttavuutta selvittäneen hankkeen mukaan Ankkuritoiminnan kohteina olleilla nuorilla oli verrokkeihin nähden merkittävästi pienempi riski päätyä uudestaan rikoksesta epäillyksi seuraavan vuoden aikana.

Vuonna 2021 aloitti ihmiskaupparikoksien paljastamiseen ja tutkimiseen erikoistunut valtakunnallinen ihmiskauppatutkintaryhmä, johon on kohdennettu 20 henkilötyövuoden lisäresurssi. Poliisin avaamien ihmiskauppaan ja siihen läheisesti liittyvien rikosten kokonaismäärä on kasvanut merkittävästi vuodesta 2020. Work Help Finland -applikaatio on kehitetty työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan ennalta ehkäisemiseen, mutta myös työntekijän oikeuksien ja velvollisuuksien selvittämiseksi. Sisäministeriö perusti 2022 hankkeen ihmiskaupan esitutkinnan mallintamiseksi. Ihmiskaupparikosten tutkinnan mallintamisessa on kyse kokonaisuuden ymmärtämisestä ja tutkintaprosessien kehittämisestä moniviranomaisyhteistyön osana. Kuvattujen prosessien avulla varmistetaan esitutkintatoimenpiteiden samankaltaisuus ja laatu.

Kriisinhallintakeskus toimeenpanee YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselmaa 1325 ”Naiset, rauha, turvallisuus” kaikessa toiminnassaan. Esimerkiksi keskuksen perus- ja erikoiskoulutusten kurssisisältöihin on sisällytetty sukupuolinäkökulma. Kriisinhallintakeskus pyrkii myös aktiivisesti kasvattamaan naisten osuutta kansainvälisiin tehtäviin lähetetyistä asiantuntijoista sekä kehittää keinoja tukea naisten rekrytoitumista siviilikriisinhallinnan operatiivisiin ja johtotehtäviin. Vuonna 2022 keskuksen peruskursseille valittiin 47 prosenttia naisia ja 53 prosenttia miehiä.

Rajavartiolaitoksessa on käytössä kesäkuussa 2021 valmistunut tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma vuosille 2021–2022. Vuonna 2022 jatkettiin henkilöstöstrategian mukaisia toimia naisten osuuden kasvattamiseksi sotilasviroissa. Vuoden 2022 lopussa sotilasviroissa palvelevista henkilöistä oli naisia 8,4 prosenttia. Osuus on hieman kasvanut edelliseen vuoteen verrattuna.

Maahanmuuttoviraston yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien 2022–2023 tavoiteisiin kuuluu muun muassa naisten ja miesten välisten palkkaerojen seuraaminen ja tasa-arvoisuuden arviointi. Vuoden 2022 alussa käynnistettiin Häirinnän nollatoleranssi-kampanja, jonka tavoitteena on pitää yllä avointa keskustelua aiheesta ja lisätä henkilöstön tietoisuutta häirinnän kokemusten ilmoittamisesta sekä selvittelyprosessista.

Maaliskuussa 2022 nimettiin pelastustoimen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöryhmä vuosille 2022–2026. Ryhmään kuuluvat pelastusalan keskeiset sidosryhmät. Työryhmä seurasi ja edisti pelastusalan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioiden toimintaohjelmassa esitettyjen toimenpiteiden toteutumista. Kertomusvuonna annettiin häirintään puuttumiseen liittyvä ohjeistus. Ministeriön viestinnässä on kiinnitetty aiempaa enemmän huomiota tasa-arvoa edistävään viestintään. Joulukuussa 2022 annettiin ministeriön suositus sukupuolineutraaleista virkanimikkeistä hyvinvointialueille.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Sisäministeriön tilinpäätös 2022](#)

[Poliisihallituksen tilinpäätös 2022](#)

[Rajavartiolaitoksen tilinpäätös 2022](#)

[Hätäkeskuslaitoksen tilinpäätös 2022](#)

[Maahanmuuttoviraston tilinpäätös 2022](#)

[Pelastusopiston tilinpäätös 2022](#)

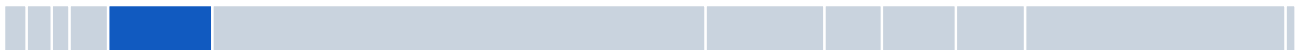
[Suojelupoliisin vuosikirja 2022](#)

5 Puolustusministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **87 800 milj. €**

- Puolustusministeriön osuus **7 082 milj. €**

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 3 822 milj. €
- Siirtomenot 7 milj. €
- Sijoitusmenot 0 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

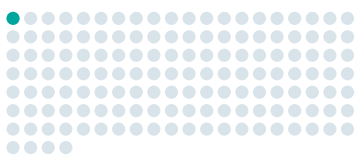
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **77 450 henkilötyövuotta**

- Puolustusministeriössä **12 727 henkilötyövuotta**

Virastot **1** KPL

- Puolustusvoimat

Rahastot **0** KPL

- Ei rahastoja

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **0** KPL

- Ei yhtiöitä

Hallinnonalaan liittyviä tunnuslukuja

Sodan ajan vahvuus

280 000 henkilöä

Kertausharjoituksissa sodan ajan vahvuudesta

10,6 %

Alusvuorokaudet

1 254 vuorokautta

Hornet-hävittäjien lentotunnit

8 944 tuntia

5.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Suomen ja Euroopan turvallisuustympäristö muuttui perustavanlaatuisesti Venäjän hyökkäystä Ukrainaun helmikuussa 2022. Turvallisuustilanne on nyt vakavampi ja vaikeammin ennakoitavissa kuin kertaakaan kylmän sodan jälkeen. Muutoksen arvioidaan olevan pitkäkestoinen. Turvallisuuspoliittisen uudelleenarvioinnin seurauksena Suomi haki Pohjois-Atlantin liiton (Nato) jäsenyyttä. Suomesta tuli Naton tarkkailijajäsen 5.7.2022 ja täysjäsen 4.4.2023.

Suomen arktisten lähialueiden ja Itämeren sotilasstrateginen merkitys on kasvanut. Sotilaalliseen voimankäyttöön Suomea vastaan tai sillä uhkaamiseen ja poliittiseen painostukseen varaudutaan. Suomi varautuu myös siihen, että sotilaallista voimaa kohdistettaisiin yksinomaan Suomea vastaan. Muutos turvallisuus- ja toimintaympäristössä edellyttää kykyä toimia, ennaltaehkäistä ja puolustautua kaikissa operatiivisissa toimintaympäristöissä. Alueellisen koskemattomuuden valvonnan ja turvaamisen sekä valmiuden ylläpidon merkitys korostuu. Puolustuksen kehittämisessä on varauduttava myös laajaan, pitkäkestoiseen ja moniulotteiseen konfliktiin, kuten Ukrainassa käynnissä oleva sota.

Venäjän hyökkäystä Ukrainaun valtioneuvosto antoi eduskunnalle [ajankohtais selonteon turvallisuustympäristön muutoksesta](#) (VNS 1/2022 vp – EK 23/2022 vp) sekä [selonteon Suomen liittymisestä Pohjois-Atlantin liittoon](#) (VNS 3/2022 vp – EK 23/2022 vp). Joulukuussa hallitus antoi eduskunnalle [esityksen Pohjois-Atlantin sopimuksen sekä Pohjois-Atlantin liiton, kansallisten edustajien ja kansainvälisen henkilöstön asemasta tehdyn sopimuksen hyväksymiseksi ja voimaansaattamiseksi](#) (HE 315/2022 vp – EV 327/2022 vp). Valmistelut Suomen puolustuksen integroimiseksi osaksi Naton yhteistä puolustusta on aloitettu. Kaden- ja monenvälinen puolustusyhteistyö on ollut tiivistä. Suomen Ukrainalle antaman tuen valmistelu ja toimeenpano ovat olleet keskeisiä tehtäviä hallinnonalalla.

Muutos sotilaallisessa toimintaympäristössä on edellyttänyt Puolustusvoimien toiminnan ja suunnitelmien tarkentamista vastaamaan muuttunutta turvallisuustilannetta vaikuttaen toiminnan tuloksellisuuteen ja painopisteisiin hallinnonalalla. Merkittävä toiminnan tason nosto, materiaalihankinnat sekä tuki Ukrainalle jatkuvat vuonna 2023.

5.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Hallinnonalan merkittävimiksi riskeiksi on tunnistettu puolustusvalmiuteen ja torjuntakykyyn vaikuttavat tekijät sekä käynnissä oleviin strategisiin suorituskyyhankkeisiin vaikuttavat tekijät.

Puolustusvalmiuteen ja torjuntakykyyn vaikuttavat tekijät

Venäjän hyökkäys Ukrainaun vaikuttaa pitkäkestoisesti turvallisuus- ja toimintaympäristöön Euroopassa sekä Suomen lähialueilla. Turvallisuustilanne on aikaisempaa vakavampi ja vaikeammin ennakoitavissa. Yhteiskunnan kriisinsietokykyä, puolustusvalmiutta ja puolustuskyvyn ylläpitoa pyritään heikentämään laaja-alaisen vaikuttamisen keinoin. Suomen puolustuskykyä kehitetään nopeutetulla aikataululla puolustukseen osoitetuilla lisäresursseilla. Turvallisuus- ja toimintaympäristön tilannekuva sekä ennakkovaroituskyvyn ylläpitäminen mahdollistavat toimenpiteiden käynnistämisen oikea-aikaisesti. Laaja-alaiseen vaikuttamiseen varautuminen ja sen torjunta edellyttävät ajantasaista ja kattavaa tilannekuvaa, viranomaisten yhteistyötä sekä selkeitä johtamis- ja vastuusuhteita. Keskeistä on kaikkien toimijoiden kyky vastata tehtävistään lainsäädännön ja kokonaisturvallisuuden periaatteiden mukaisesti.

Strategisiin hankkeisiin vaikuttavat tekijät

Käynnissä olevissa meri- ja ilmapuolustuksen strategisissa hankkeissa (F-35-hanke ja Laivue 2020 -hanke) rakennettavilla suorituskyyvyillä korvataan täysimääräisesti meri- ja ilmavoimien poistuvat suorituskyyvyt. Strategisten hankkeiden toimeenpanolla ja uusien suorituskyyvien käyttöönoton aloittamisella on kriittinen merkitys Suomen puolustuskyvyille. Strategisten hankkeiden riskienhallintaa toteutettiin aktiivisesti ja laaja-alaisesti kaikilla organisaatiotasolla, ja sitä tuettiin ulkoisella laadunvarmistuksella. Laivue 2020 -hankkeen alusten rakentamisvaiheen viivästymisestä aiheutuneen riskin hallitsemiseksi osapuolet neuvottelivat vuonna 2022 hankkeen toteutumista edistävän sekä Rauma Marine Constructions -telakan toimintaedellytykset turvaavan kokonaisratkaisun.

5.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö

Taulukko 12. Puolustusministeriön hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

Pääluokka 27 osasto	2020	2021	2022
Puolustuspolitiikka ja hallinto ¹⁾	338	339	380
Sotilaallinen maanpuolustus	2 583	2 451	3 391
Sotilaallinen kriisinhallinta	58	54	58
Yhteensä	2 979	2 844	3 829

1) Sisältää hallinnonalan arvonnäköveromenot.

Muutos Suomen turvallisuus- ja toimintaympäristössä edellytti välittömiä toimenpiteitä Suomen puolustuskyvyn vahvistamiseksi, minkä vuoksi hallinnonalalle kohdennettiin vuoden 2022 toisessa lisätalousarviossa yhteensä noin 669 miljoonan euron lisärahoitus, jolla varmistettiin Puolustusvoimien toiminnan taso ja valmius. Rahoituksesta Puolustusvoimien toimintamenoihin kohdentui 176 miljoonaa euroa ja nopeasti käynnistettäviin puolustusmateriaalihankintoihin 490 miljoonaa euroa. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen valtionapua vuodelle 2022 lisättiin noin kolmella miljoonalla eurolla.

Toiminnan ja valmiuden tason nosto ja ylläpitäminen, kriittisen materiaalin hankintojen toimeenpano, Puolustusvoimien henkilöstömäärän lisääminen sekä suunniteltujen materiaalihankkeiden toimeenpanon turvaaminen näkyivät selvästi määrärahojen toteutuneen käytön nousuna vuoteen 2021 verrattuna. Puolustusvoimien toimintamenoihin osoitettu lisämäärärahat mahdollistivat toiminnan turvallisuus- ja toimintaympäristön muutoksen vaatimalla tasolla. Puolustusmateriaalihankintojen rahoituksella kyettiin turvaamaan suunniteltujen hankkeiden toimeenpano ja toimeenpanemaan kriittisen materiaalin lisähankinnat. Koronaepidemian sopeuttamistoimenpiteiden vaikutus määrärahojen käyttöön jäi aikaisempia vuosia alhaisemmalle tasolle.

Hallinnonalan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite: Suomen etujen mukainen puolustuspoliitiikka

Toteutuminen: Hyvä

Suomi puolustaa aluettaan ja kansalaisiaan kokonaisuutensa puolustuksen periaatteiden mukaisesti kaikkia yhteiskunnan voimavaroja hyödyntäen. Puolustusta ylläpidetään ja kehitetään hallitusohjelman ja puolustuselontekojen mukaisesti vastaamaan muuttuvan turvallisuus- ja toimintaympäristön vaatimuksia ja mahdollisuuksia. Puolustuksen kehittämisessä korostuvat vahva oma puolustuskyky, kyky vastata laaja-alaiseen vaikuttamiseen ja puolustuskykyä vahvistava kansainvälinen puolustusyhteistyö. Turvallisuus- ja toimintaympäristön kehitystä vastaavan puolustuskyvyn ylläpito ja sen kehittämisedellytykset varmistetaan turvaamalla puolustushallinnolle riittävät resurssit.

Suomi on osallistunut Naton puolustussuunnitteluprosessiin, ja valmistelut Suomen puolustuksen integroimiseksi osaksi Naton yhteistä puolustusta on aloitettu. Puolustussuunnittelu toteutetaan ministeriön johdolla, ja sen vaikutukset konkretisoituvat hallinnonalalla Nato-jäsenyyden astuttua voimaan. Puolustusvoimat on laatinut kansallisen suunnitelman sotilaallisesta yhteensovittamisesta.

Merivoimien aluskaluston korvaamista koskevassa Laivue 2020 -hankkeessa alusten rakentamisen aloitus viivästyi alusten suunnittelussa esiintyneen merkittävän viiveen vuoksi. Eduskunta hyväksyi vuoden 2022 neljännessä lisätalousarviossa 104 miljoonan euron lisärahoituksen vuosiksi 2025–2027 Rauma Marine Constructions -telakan toimintaedellytysten turvaamiseksi ja Laivue 2020 -hankkeen toteutumisen edistämiseksi neuvoteltuun kokonaisratkaisuun.

Valtioneuvosto päätti joulukuussa 2021 Ilmavoimien Hornet-kaluston korvaamisesta Lockheed Martin F-35A Lightning II -monitoimihävittäjillä. Hankinta sisältää 64 monitoimihävittäjää, niihin liittyvän aseistuksen sekä tarvittavat koulutus- ja ylläpitoratkaisut, muut liitännäiset järjestelmät sekä ylläpito- ja huoltopalvelut vuoden 2030 loppuun. F-35-hankkeen ensimmäiset hankintasopimukset ja teollisen yhteistyön sopimus solmittiin keväällä 2022.

Kahden- ja monenvälistä puolustusyhteistyötä tiivistettiin erityisesti Ruotsin, Yhdysvaltojen, Norjan ja Ison-Britannian kanssa. Yhdysvaltojen kanssa päätettiin aloittaa neuvottelut puolustusyhteistyösopimuksesta. Suomi on toiminut aktiivisesti Euroopan unionin jäsenenä, pohjoismaisessa puolustusyhteistyössä (Nordefco) ja maaryhmissä (European Intervention Initiative, Joint Expeditionary Force, Framework Nations Concept). Myös kahden- ja monenvälinen puolustusmateriaaliyhteistyö on ollut tiivistä ja tuloksellista. Puolustusministeriö on tukenut teollisuutta vienninedistämällä ja edistämällä teollisuuden

osallistumista materiaalien yhteishankkeisiin. Puolustusvoimat on osallistunut kansainväliseen harjoitusyhteistyöhön aktiivisesti yhteistoimintakyvyn edistämiseksi keskeisten kumppanien kanssa. Harjoitusyhteistyötä on tehostettu Venäjän hyökättyä Ukraina.

Suomi on antanut Ukrainalle puolustusmateriaali- ja koulutustukea vuoden 2022 aikana. Puolustusvoimat on lähettänyt Ukrainaan yhteensä 11 puolustusmateriaalituen avustuspakettia ja lähettänyt noin 20 kouluttajaa Isossa-Britanniassa järjestettävään koulutukseen, jonka tarkoituksena on kouluttaa Ukrainan asevoimien sotilaita.

Jatkona asevelvollisuuden kehittämistä ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä selvittäneen parlamentaarisen komitean [mietinnölle](#) puolustusministeriö on asettanut poikkihallinnollisen työryhmän, jonka tehtävänä on tarkemmin selvittää ja suunnitella kutsuntojen laajentamista komitean tavoitetilan mukaisesti. Työryhmä selvittää kutsuntojen kehittämisen vaikutukset lainsäädäntöön sekä viranomaisten vastuisiin, toimintaan ja resursseihin.

Vuonna 2021 Puolustusvoimien toimitilatarpeita hoitamaan perustettu Senaatti-kiinteistöjen tytäriyhtiö Puolustuskiinteistöt saavutti eduskunnan ja puolustusministeriön sille vuodelle 2022 asettamat palvelutavoitteet. Lisäksi [valtioneuvosto antoi eduskunnalle selonteon Senaatti-konsernista ja valtion toimitilahallinnosta](#) (VNS 9/2022 vp), jossa kuvataan henkilöstön aseman kehittymistä uudessa konsernissa, liikelaitosten toimitalapalveluita käyttävien virastojen ja laitosten kokemuksia asiointin sujuvuudesta sekä valtiovarainministeriön ja puolustusministeriön ohjausyhteistyön toimivuutta.

Eduskunnalle annettiin vuonna 2022 hallituksen esitykset koskien asevelvollisuutta (HE 223/2022 vp – EV 187/2022 vp), kiinteistöhankintojen luvanvaraisuutta (HE 222/2022 vp – EV 221/2022 vp), sotilasajoneuvoja (HE 221/2022 vp – EV 253/2022 vp) sekä vapaaehtoista maanpuolustusta (HE 80/2022 vp – EV 98/2022 vp). Esityksillä on vastattu turvallisuus- ja toimintaympäristön muutoksiin. Eduskunnalle annettiin joulukuussa valtioneuvoston selvitys Suomen ampumaratojen tilanteesta (O 59/2022 vp). Lisäksi puolustusministeriö asetti hankkeen selvittämään Venäjän kansalaisiin ja venäläisiin toimijoihin kohdistuvan kiinteistökaupan lisärajoitusten ja/tai kieltämisen tarvetta sekä rajoitustoimenpiteiden tai kiellon käyttöönoton edellytyksiä.

Sotilaskurinpitoa ja rikostorjuntaa Puolustusvoimissa koskevan lainsäädännön muutostarpeita arvioineen puolustusministeriön työryhmän mietintö valmistui. Työryhmä ehdotti Puolustusvoimille uutta rikostorjuntatehtävää sekä uusia toimivaltuuksia. Lisäksi ehdotettiin oikeutta nykyisten toimivaltuuksien itsenäisempään käyttöön.

Vaikuttavuustavoite: Ennaltaehkäisevä sotilaallinen puolustuskyky, sekä kyky laaja-alaisen vaikuttamisen ja sotilaallisen voimankäytön torjuntaan

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoite on hallituksen esityksessä eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2022 (HE 146/2021 vp – EK 48/2021 vp) ennaltaehkäisevä sotilaallinen puolustuskyky ja kyky sotilaallisen voimankäytön torjuntaan. [Vuoden 2021 puolustusselontekoon](#) (VNS 8/2021 vp – EK 45/2021 vp) perustuen tavoitetta täydennettiin syksyn 2022 valmistelussa lisäämällä siihen viittaus laaja-alaiseen vaikuttamiseen.

Puolustusvoimien ensisijaisena tehtävänä on muodostaa ennaltaehkäisevä sotilaallinen pidäke ja tarvittaessa torjua maahamme kohdistuvat hyökkäykset. Puolustusta kehitetään pitkäjänteisesti ja suunnitelmallisesti yhtenä kokonaisuutena. Arviointi perustuu kokonaisarvioon hallitusohjelman ja valtioneuvoston selonteiden linjausten ja tavoitteiden toteutumisesta puolustuksen valmiuden ja suorituskyvyn kehittämisessä sekä toimintaedellytysten parantamisessa. Puolustuskyvyn vaikuttavuusarvioinnissa huomioitavia tekijöitä ovat Suomen turvallisuus- ja toimintaympäristön kehitys, kyky riittävän valmiuden ylläpitoon, poistuvien suorituskykyjen korvaaminen suunnitellusti sekä Puolustusvoimien tehtävien ja resurssien tasapaino.

Puolustusvalmiuden parantuminen mahdollistaa sen, että alueellisen koskemattomuuden valvonta- ja turvaamiskykyä voidaan vahvistaa joustavasti. Tämä on edellyttänyt uusia nopeasti käyttöön saatavia suorituskykyjä. Yhteistoiminta kansainvälisten kumppaneiden kanssa täydentää alueellisen koskemattomuuden valvontaa ja torjuntaa.

Sotilaallisen toimintaympäristön muutos on vaatinut Puolustusvoimien toiminnan ja suunnitelmien tarkentamista. Toiminnan ja valmiuden tasoa on nostettu ja ylläpidetty, kriittisen materiaalin hankintoja on toimeenpantu ja kyky suunniteltujen materiaalihankkeiden toimeenpanoon on turvattu. Puolustusvoimien henkilöstöresursseja vahvistettiin. Lisäksi suunniteltiin ja toimeenpantiin Suomen Ukrainalle antamaa puolustusmateriaali- ja koulutustukea. Puolustusvoimille keväällä 2022 myönnetty lisärahoitus on mahdollistanut edellä mainittujen toimenpiteiden toteuttamisen.

Puolustusvoimat saavutti tärkeimmät tuloksellisuudelle asetetut tavoitteensa vuonna 2022 ja kykeni täyttämään sille asetetut lakisääteiset tehtävät. Yhdistetyn tilannekuvan ylläpito on mahdollistanut riittävän puolustusvalmiuden sekä tarvittavan reagointikyvyn. Puolustusvoimat on ylläpitänyt valmiuden ennaltaehkäistä ja torjua Suomeen kohdistuva sotilaallinen voimankäyttö ja sillä uhkaaminen, ja se kykenee torjumaan sotilaallisen voiman käyttöä puolustussuunnitelman mukaisesti. Tarvittavat alueellisen koskemattomuuden ja sen valvonnan suorituskyvyt on varmistettu. Puolustusvoimat on edelleen kehittänyt kybertilannekuvan muodostamista, omien järjestelmien suojaamista ja valvontaa sekä puolustuksellisten kyberoperaatioiden suunnittelua ja toimeenpanoa.

Puolustusvoimien osaamista ja yhteistoimintakykyä on parannettu puolustusyhteistyöllä ja kansainvälisillä harjoituksilla. Muutokset Euroopan turvallisuustyöympäristössä, Suomen turvallisuutensa vahvistamiseksi hakema Nato-jäsenyys ja tuleminen Naton tarkkailijajäseneksi sekä kahdenvälisen yhteistoiminnan tiivistyminen muuttivat kansainvälisen puolustusyhteistyön toimeenpanoa oleellisesti suunnitellusta. Valmistelut Naton puolustussuunnitteluprosessiin liittymiseksi on käynnistetty, ja Puolustusvoimat on aloittanut Naton uusien jäsenmaiden sotilaallisen liittymisprosessin sekä laatinut kansallisen suunnitelman sotilaallisesta yhteensovittamisesta. Puolustusyhteistyötä edistettiin erityisesti Ruotsin, Norjan ja Yhdysvaltojen kanssa. Kansainvälisen harjoitustoiminnan volyymi kasvoi kahdeksalla uudella ja 12 muuttuneella harjoituksella. Yhteisellä harjoitustoiminnalla ulkomaalaisten joukkojen kanssa kehitettiin joukkojen yhteensopivuutta, koulutuksen järjestelyitä sekä parannettiin Puolustusvoimien valmiutta.

Suomen sotilaallista puolustuskykyä on kehitetty pitkän aikavälin suunnitelman mukaisesti huomioiden puolustushaarojen ja suorituskykyjen kehittämisen tarpeet. Kehittämällä turvataan maa-, meri- ja ilmavoimien toimintakyky tulevaisuuden turvallisuus- ja toimintaympäristön asettamat vaatimukset huomioiden. Meri- ja ilmapuolustuksen strategiset suorituskykyhankkeet ovat käynnissä. Operatiivisten joukkojen kykyä ylläpidetään maavoimien valmiuden ja suorituskyvyn kehittämistä tukevalla hankinnoilla ja joukkojen koulutuksella. Puolustusjärjestelmän kehittämisen hankkeet etenivät pääosin suunnitellusti. Haasteina materiaallisen suorituskyvyn rakentamiselle olivat materiaalin saatavuus muuttuneessa turvallisuus- ja toimintaympäristössä, komponentti- ja materiaalipula sekä puolustustarvikkeiden hintojen voimakas nousu.

Strategisilla ilma- ja meripuolustuskykyhankkeilla vahvistetaan Suomen puolustuskykyä. F-35-hankkeen ensimmäiset hankintasopimukset ja teollisen yhteistyön sopimus solmittiin keväällä 2022. Aluskaluston korvaamista koskeva Laivue 2020 -hanke on edennyt kohti rakentamisvaihetta.

Varusmieskoulutus kyettiin toteuttamaan suunnitellusti, ja sen laadulliset tavoitteet saavutettiin. Koronaepidemia vaikutti vielä alkuvuonna osaltaan poistumaan sekä varusmieskoulutuksen järjestelyihin. Loppuvuonna varusmieskoulutusta toteutettiin lähes normaalisti. Koulutettujen varusmiesten määrä jäi noin 1 000 henkilöä alle asetetun tavoitteen. Syynä tälle oli normaalia suurempi valtakunnallinen poistuma. Aselvelvollisten koulutusta on kehitetty muun muassa hyödyntämällä verkko-, virtuaali- ja simulointijärjestelmien mahdollisuuksia. Varusmiesten loppukyselystä saadun palautteen perusteella varusmiehet olivat tyytyväisiä varusmiespalvelukseen ja -koulutukseen. Varusmiesten maanpuolustustahto oli mittaushistorian korkeimmalla tasolla.

Turvallisuusympäristössä tapahtuneista muutoksista johtuen reservin koulutusta on lisätty merkittävästi. Koulutettavien reserviläisten edellisestä vuodesta nostettu tavoitevahvuus ylitettiin ja reserviläisiä koulutettiin yhteensä 29 623. Reserviläisten palautekyselyjen tulokset olivat korkealla tasolla. Puolustusvoimien vapaaehtoisissa harjoituksissa koulutettujen määrä oli 8 392 jätään edelleen alle asetetun 12 000 koulutetun tavoitemäärän.

Vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain (556/2007) 8.7.2022 voimaan astunut muutos mahdollistaa Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen ampuma-aseiden, aseenosien ja patruunoiden käyttämisen tietyin rajoituksin Maanpuolustuskoulutushydistyksen (MPK) sotilaallisia valmiuksia palvelevassa koulutustoiminnassa. MPK:n sotilaallisia valmiuksia palvelevan koulutuksen volyymit kasvoivat huomattavasti toteuman ollessa 76 128 koulutuspäivää, joista Puolustusvoimien joukoille kohdentui 32 820 koulutuspäivää ja niissä koulutettiin yhteensä 14 860 reserviläistä. Puolustusvoimien ja MPK:n kumppanuutta on kehitetty aktiivisesti kohti syvempää operatiivista kumppanuutta.

Taulukko 13. Asevelvollisten koulutus

Tuotokset	2020 toteutuma	2021 toteutuma	2022 tavoite	2022 toteutuma
Koulutetut varusmiehet, lukumäärä	19 911	19 781	20 600	19 558 ¹⁾
Varusmiesten sotaharjoitusperusteiset maastovuorokaudet, lukumäärä	27	28	28	29
Kertausharjoituksissa koulutetut reserviläiset, lukumäärä	14 386	17 938	19 300	29 623 ²⁾
Kertausharjoituksissa koulutetut reserviläiset/sodan ajan joukkoihin sijoitetut, prosenttia	5,1	6,4	6,9	10,6
Laadunhallinta	2020 toteutuma	2021 toteutuma	2022 tavoite	2022 toteutuma
Kouluttajien määrä/koulutusjoukkue, lukumäärä	2,7	2,8	2,5	2,6
Koulutuksen laatu ("armeija-aika" 1–5, varusmiesten loppukysely)	4,3	4,2	4,2	4,2
Reservin koulutuksen laatu (yleisarvosana 1–5, reserviläiskysely)	4,1	4,1	4,0	4,4

1) Sisältää vapaaehtoisen asepalveluksen suorittaneita naisia 1 040.

2) Puolustusvoimat nosti vuoden 2022 talousarviossa asetettua tavoitetta (19 300 reserviläistä) keväällä 2022 turvallisuusympäristössä tapahtuneen muutoksen vuoksi 28 300 reserviläiseen.

Taulukko 14. Sotilaallisen maanpuolustuksen menot

	2020		2021		2022	
	milj. euroa	%	milj. euroa	%	milj. euroa	%
Materiaalisen valmiuden menot	922	37,9	816	34,4	941	35,8
Puolustusmateriaalihankinnat (poislukien F-35 ja Laivue 2020)	470		411		521	
Toimintamenorahoituksella tapahtuva joukkojen varustaminen (poislukien palkat)	40		28		22	
Toimintamenoihin sisältyvät materiaalin kunnossapidon menot (poislukien palkat)	412		377		398	
Kiinteät henkilöstömenot	703	28,9	731	30,9	756	28,8
Kiinteistömenot	262	10,8	262	11,1	267	10,2
Muut sotilaallisen maanpuolustuksen menot	548	22,4	558	23,6	660	25,2
Yhteensä (poislukien F-35 ja Laivue 2020)	2 435	100,0	2 367	100,0	2 624	100,0
Monitoimihävittäjien hankinta (F-35-hankinta)	6		12		702	
Laivue 2020 -hankinta	142		72		65	
Yhteensä	2 583		2 451		3 391	

Puolustusvoimien palveluksessa oli vuoden 2022 päättyessä 12 892 henkilöä. Vaalikauden aikana toteutettava henkilöstön lisääminen noin 100 tehtävällä on toteutettu. Vuonna 2022 perustettiin tähän liittyen 15 tehtävää. Puolustusvoimien henkilöstöön kohdennettavia resursseja lisättiin turvallisuus- ja toimintaympäristön muutoksesta aiheutuen. Henkilöstövoimavarojen vahvistaminen on kohdentunut toimintavalmiuden ylläpitämiseen, asevelvollisten kouluttamiseen sekä uusien suorituskykyjen ylläpidon ja kehittämisen edellyttämiin tehtäviin. Henkilöstön työssä jaksamista ja toimintakykyä on tuettu työaika- ja työkykyjohtamisella sekä joustavien työaikamuotojen käytöllä.

Puolustusvoimat on suunnitellut yhteistyössä Puolustuskiinteistöjen kanssa toimenpideohjelman toimitilakustannusten nousun hillitsemiseksi. Pääosa toimenpideohjelman toimenpiteistä sisältyy Puolustusvoimien toimitilastrategian uudistamistyöhön, joka valmistuu vuoden 2023 kuluessa.

Vaikuttavuustavoite: Turvallinen yhteiskunta

Toteutuminen: Hyvä

Suomalaisen yhteiskunnan varautuminen toteutetaan kokonaisturvallisuuden periaatteella turvaten yhteiskunnan elintärkeät toiminnot viranomaisten, elinkeinoelämän sekä järjestöjen ja kansalaisten yhteistoimintana. Vuonna 2017 päivitetty [yhteiskunnan turvallisuusstrategia](#) yhtenäistää varautumisen kansallisia periaatteita ja ohjaa hallinnonalojen varautumista.

Puolustushallinnolla on tehtävien edellyttämä valmius tukea suorituskyyvyillään, voimavaroillaan ja osaamisellaan muita viranomaisia yhteiskunnan turvallisuusstrategian periaatteiden mukaisesti. Tuki muille viranomaisille sisältää virka-apun sekä osallistumisen pelastustoimintaan. Puolustusvoimilla oli virka-apuun rinnasteisia tehtäviä 457 kappaletta (494 kappaletta vuonna 2021), joista pääosa oli sotilasräjähdeiden tunnistamis- tai raivaimistehtäviä. Koronaepidemian hallintaan liittyvien Puolustusvoimien virka-aputehtävien valmistelu ja päätöksenteko oli keskitetty Pääesikuntaan resurssien käytön tarkoituksen mukaisuuden varmistamiseksi. Koronaepidemiaan liittyvien virka-aputehtävien määrä oli edelleen suhteellisen vähäinen, eikä niiden hoitamiseen jouduttu sitomaan pitkäaikaisesti merkittäviä resursseja.

Vaikuttavuustavoite: Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen

Toteutuminen: Hyvä

Suomi edistää Itämeren alueen ja Pohjois-Euroopan turvallisuutta ylläpitämällä ja vahvistamalla puolustuskykyään. Puolustusyhteistyöllä kehitetään kansallista puolustuskykyä ja yhteistoimintakykyä. Kriisinhallinta on keskeinen ulko-, turvallisuus- ja puolustuspolitiikan väline, jolla tuetaan konfliktien ratkaisua, konfliktien jälkeistä vakauttamista ja turvallisten yhteiskuntien rakentamista. Puolustushallinnon näkökulmasta kriisinhallinnan vaikuttavuutta voidaan arvioida sen pohjalta, kuinka Puolustusvoimat on kyennyt toimeenpanemaan valtiojohdon päättämät sotilaalliset kriisinhallintaoperaatiot. Laajemmin tarkastellen Suomen kriisinhallintaosallistuminen palvelee niitä ulkopolitiikan, sisäisen turvallisuuden ja puolustuspolitiikan tavoitteita, joita Suomi on itselleen asettanut. Osallistumisella on positiivinen vaikutus myös kansalliseen puolustukseen, kriisinhallintaosaamiseen ja suorituskyykyjen kehittämiseen. Operaatiotasolla vaikuttavuutta ei ole sen sijaan helppoa konkreettisesti ja yksityiskohtaisesti osoittaa.

Puolustusvoimat osallistui yhteensä kymmeneen sotilaalliseen kriisinhallintaoperaatioon Euroopassa, Afrikassa ja Lähi-Idässä. Afganistanin operaation vaikuttavuudesta annettiin [puolustusministeriön Afganistan-selvitys](#). Osallistuminen Afganistanin operaatioon on parantanut merkittävästi Puolustusvoimien valmiutta, kykyä ja yhteensopivuutta monikansallisissa yhteisoperaatioissa. Kriisinhallinnan vaikuttavuuden arviointia on kehitetty muiden valtionhallinnon edustajien kanssa. Puolustusvoimilla on valmius suunnitella ja toimeenpanna osallistuminen uuteen kriisinhallintaoperaatioon sekä koulutus- ja neuvonantotehtäviin, ja tarvittaessa laajentaa Suomen osallistumista nykyisissä kriisinhallintaoperaatioissa.

Taulukko 15. Sotilaallisen kriisinhallinnan menot (ulko- ja puolustusministeriöt), miljoonaa euroa

Käyttökohde	Käytetty				Käytettävissä	Käytetty
	2018	2019	2020	2021	2022	2022
Libanonin kriisinhallintaoperaatio	30	27	27	27	35	27
Irakin koulutusoperaatio	28	16	15	13	20	15
Afganistanin kriisinhallintaoperaatio	9	12	13	5	4	2
Muut kriisinhallintamenot ja varalla-kohta yhteensä	37	31	48	49	112	54
Yhteensä	104	86	103	94	171	98

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Puolustusministeriön hallinnonala jatkoi vuonna 2022 kestävän kehityksen edistämistä. Kestävän kehityksen periaatteet sisältyvät hallinnonalan strategioihin, ohjelmiin ja toimintaan. Puolustushallinnon tavoitteena on hallinnonalan tehtävien toteuttaminen taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävällä tavalla. Puolustushallinto on toiminnassaan tunnistanut viisi kestävän kehityksen ja vastuullisuuden painopistealuetta, joihin sen toiminnalla on erityistä vaikutusta: Vakaus ja turvallisuus, Henkilöstön ja koulutettavien tasa-arvo, yhdenvertaisuus ja hyvinvointi, Ympäristövastuullisuus, Energia- ja ilmasto-vastuullisuus sekä Elinkaariajattelu ja kiertotalous.

Puolustushallinto osallistui sotilaallisiin kriisinhallintaoperaatioihin ja koulutti henkilöitä sotilaallisen kriisinhallinnan tehtäviin tavoitteenaan kriisinhallinnan parlamentaarisen komitean loppuraportin suosituksen mukainen osallistumisen vahvistaminen. Ympäristöstrategian toimeenpanoa jatkettiin panostaen ympäristöriskien hallintaan ja haittojen ennaltaehkäisyyn neljä miljoonaa euroa. Valtioneuvoston hiilineutraaliustavoitteen tukemiseksi Puolustusvoimat julkaisi energia- ja ilmasto-ohjelman tavoitteet ja toimenpiteet vuosiksi 2022–2025. Puolustusministeriön energia- ja ilmastostrategisen ohjauksen mukaisesti laaditaan päästövähennysten tiekartta vuoden 2023 loppuun mennessä ([Puolustusvoimien energia- ja ilmasto-ohjelman 2022–2025 tavoitteet ja toimenpiteet](#)). Lisäksi valmisteltiin puolustushallinnon ilmastomuutokseen sopeutumisen suunnitelmaa, joka valmistuu keväällä 2023. Puolustusministeriö julkaisee vuodesta 2022 hallinnonalan yhteisen vastuullisuusraportin, jossa raportoidaan tarkemmin kestävän kehityksen edistämiseksi asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Naisten hakeutumista vapaaehtoiseen asepalvelukseen ja sotilastehtäviin edistetään edelleen, ja tiedottamista naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta lisättiin. Naisten kiinnostus vapaaehtoisesta asepalveluksesta on kasvanut. Vuoden 2022 aikana varusmiespalveluksen aloittaneiden naisten määrä oli 1 211. Määrä oli tähän astisista korkein. Palveluksen suoritti loppuun 1 040 naista. Yhteismajoituskokeilu jatkui vuonna 2022. Sen on havaittu edistävän muun muassa varusmiesten tasa-arvoista kohtelua, ja kokemukset yhteismajoituskokeilusta ovat olleet pääosin myönteisiä. Kokeilu jatkuu vuoden 2023 loppuun asti puolustusministeriön antamalla asetuksella, mikä mahdollistaa kokemusten tarkemman kartoittamisen.

Puolustushallinto toteuttaa YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 ”Naiset, rauha ja turvallisuus” ja sitä tukevan kansallisen toimintaohjelman periaatteita kaikissa sotilaallisissa kriisinhallintaoperaatioissa. Puolustushallinnon osalta päätavoitteet ovat turvallisuussektorin ja kriisinhallinnan sukupuolijakauman tasapainottaminen sekä sukupuolten aseman huomioon ottaminen turvallisuussektorin ja kriisinhallinnan toiminnan suunnittelussa, toteutuksessa, arvioinnissa ja koulutuksessa. Tavoitteena on, että naisten osuus kriisinhallintahenkilöstöstä on vähintään 7 prosenttia ja että sukupuolitehokkuuden ja -yhtäisyyden määrää lisätään. Puolustushallinto on mukana Nordefco-yhteistyössä kehittämässä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävää kriisinhallintatoimintaa. Puolustusvoimien sukupuolinäkökulmaan liittyviä tavoitteita ja kehittämistä käsittelevää ohjeistusta uudistetaan, ja siinä huomioidaan ulkoministeriön johdolla laadittu [Suomen kansallinen toimintaohjelma 2023–2027](#). Maanpuolustuskorkeakoulun ja Puolustusvoimien kansainvälisen keskuksen Naiset, rauha ja turvallisuus -näkökulmaan liittyvää koulutusta on kehitetty. Varusmiehille annettavan Naiset, rauha ja turvallisuus

-koulutuksen suunnittelu on käynnistetty vuonna 2022. Puolustusvoimat varmistaa, että sen antamaan asevelvollisten, kantahenkilökunnan ja kriisinhallintahenkilöstön koulukseen sisällytetään sukupuolinäkökulma ja tarkistaa siltä osin opetussuunnitelmansa.

Asevelvollisuuden kehittämistä ja maanpuolustusvelvollisuuden täyttämistä selvittänyt parlamentaarinen komitea esitti [mietinnössään](#) velvoittavan kutsuntapäivän järjestämistä koko ikäluokalle. Komitea arvioi muun muassa, että yhteinen kutsuntapäivä antaisi nuorille nykyistä laajemmat tiedot ja valmiudet täyttää maanpuolustusvelvollisuus. Puolustusministeriön asettama poikkihallinnollinen työryhmä selvittää ja suunnittelee kutsuntojen kehittämistä komitean tavoitetilan mukaisesti.

Puolustusvoimissa on vuonna 2022 päivitetty kattava ohje syrjinnän ja epäasiallisen käytäytymisen ehkäisystä ja käsittelystä sekä ohjeen sisällön viestimisestä eri tilanteissa. Ohje sisältää konkreettisia toimintaohjeita hyvän toimintakulttuurin edistämisestä, epäasiallisen käytöksen ehkäisystä sekä ongelmatilanteiden käsittelystä.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Puolustusministeriön tilinpäätös 2022](#)

[Puolustusvoimien tilinpäätös 2022](#)

6 Valtiovarainministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **87 800 milj. €**

• Valtiovarainministeriön osuus **33 531 milj. €**

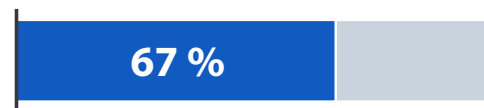

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 6 329 milj. €
- Siirtomenot 16 017 milj. €
- Sijoitusmenot 70 milj. €
- Muut menot 63 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

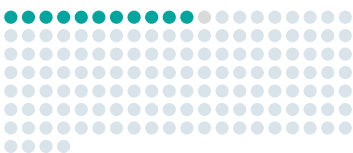
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **77 450 henkilötyövuotta**

• Valtiovarainministeriössä **12 986 henkilötyövuotta**

Virastot **11** KPL

- Verohallinto
- Tulli
- Valtiokonttori
- Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Palkeet
- Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtori
- Tilastokeskus
- Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- Digi- ja väestötietovirasto
- Rahoitusvakuusvirasto
- Aluehallintovirastot 6 kpl
- Ahvenanmaan valtionvirasto

Rahastot **2** KPL

- Valtion Eläkerahasto
- Rahoitusvakuusrahasto

Liikelaitokset **1** KPL

- Senaatti-kiinteistöt

Yhtiöt **5** KPL

- DigiFinland Oy
- Fingrid Oy
- Gasgrid Finland Oy
- Hansel Oy
- HAUS kehittämiskeskus Oy

Keskeiset hallinnolliset muutokset

Suomen Kaasuverkko Oy sulautui vuonna 2022 Gasgrid Finland Oy:öön. | **Maakuntien tilakeskus Oy** siirtyi 1.1.2023 lukien Senaatti-kiinteistöiltä valtion sekä hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUS-yhtymän omistukseen. | Valtio luovutti 1.1.2023 lukien enemmistöomistuksen **DigiFinland Oy:stä** vastikkeetta hyvinvointialueille, Helsingin kaupungille ja HUS-yhtymälle.

Hallinnonalaan liittyviä tunnuslukuja

Suomen väkiluku (lähde: Tilastokeskus)

5 563 970 henkilöä

Verohallinnon keräämien verojen nettokertymä (lähde: Verohallinto)

81,4 mrd. €

Tuonnin arvo (lähde: Tulli)

92,4 mrd. €

Valtion maksuliikkeen volyymi (lähde: Palkeet)

63,8 mrd. €

6.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Ministeriön toimintaympäristöön vaikutti laajasti Venäjän hyökkäyssota Ukrainassa. Taloudelliset vaikutukset liittyvät etenkin energian ja raaka-aineiden saatavuuteen ja hintaan, mutta myös turvallisuuteen ja huoltovarmuuteen kohdistuviin panostuksiin. Tullin [ulko-maankauppatilaston](#) mukaan Suomen tavaraviennin volyymi laski 4,9 prosenttia mutta viennin arvo nousi 18,6 prosenttia. Tuonnin volyymi puolestaan nousi 0,8 prosenttia samalla, kun tuonnin arvo nousi peräti 26,6 prosenttia. Kohonnut inflaatio näkyy näissä luvuissa selvästi.

Yli vuosikymmenen jatkunut hyvin hitaan inflaation ja poikkeuksellisen matalan korkotason aika näyttää olevan ohi. Valtion korkomenot lähtivät ennätyksellisen alhaiselta tasolta jyrkkään kasvuun.

Talouden toipuminen koronapandemiasta jatkui, mutta kotitalouksien ostovoiman heikentyminen, epävarmuus tulevasta investointiympäristöstä ja kansainvälisen talouden hiiptuminen käänsivät talouden laskuun loppuvuonna 2022. Vahva talous- ja työllisyyskehitys pienensi julkisen talouden alijäämää. Verotulot kasvoivat ja koronavirusepidemian hoidosta aiheutuvat menot olivat edellisvuosia pienemmät.

Julkisessa taloudessa on mittava kestävyysvaje suhteessa bruttokansantuotteeseen. Suurin syy rahoituksen epätasapainoon on väestön ikääntyminen, joka on jo kasvattanut eläkemenoja ja luo tulevina vuosikymmeninä merkittäviä kasvupaineita terveys- ja hoivamenoihin. Samalla julkisen talouden rahoituspohja kehittyy heikosti, kun työikäisen väestön määrän odotetaan supistuvan. Ikääntyminen ei ole yhtenäistä koko Suomessa. Kaupunkiseudut kasvavat, ja haja-asutusalueilla väestö vähenee.

Ilmastonmuutosta hillitään tavoittelemalla hiilineutraalia ja resurssiviisasta Suomea. Kansalaisten ja yritysten valintoja ilmasto- ja luontopolitiikan tavoitteiden mukaisiksi ohjataan verotuksen ja rahoitusmarkkinoiden sääntelyn avulla.

Julkisyhteisöjen rakenne muuttui vuoden 2023 alussa, kun sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen järjestämisvastuu siirtyi kunnilta hyvinvointialueille. Väestön ikääntyminen, kaupungistuminen ja syntyvyyden lasku, jotka vaikuttavat kuntien väestöpohjaan, taloudelliseen kantokykyyn ja kuntien edellytyksiin järjestää asukkailleen lakisääteiset palvelut, muuttavat olosuhteita kunnissa eri tavoin. Voimakas murrosvaihe edellyttää ratkaisuja eriytymiskehitykseen vastaamiseksi sekä entistä pitkäjänteisempää ja yhtenäisempää kuntapolitiikkaa.

Etätyö, paikkariippumattomuus ja yhteiskäyttöiset tilat vähentävät julkisen hallinnon tilatarpeita. Valtion toimitilaverkkoa uudistetaan alueellisen läsnäolon suunnitelmalla, valtion toimitilastrategiassa, kiinteistöstrategiassa sekä valtion palvelu- ja toimitilaverkkohankkeessa. Kansainvälisen turvallisuustilanteen muutos on edellyttänyt tieto- ja kyberturvallisuuden sekä varautumisen kehittämistä ja tietoturvan ja tietosuojan parantamista julkisen hallinnon kriittisillä alueilla.

6.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Toivottua heikompi yleinen talouskehitys ja julkisen talouden heikkeneminen merkittävästi

Euroopan ja euroalueen maiden taloudellinen tilanne on kriisien vuoksi edelleen häiriöaltis. Kansainvälinen toimintaympäristö ja turvallisuuspoliittinen tilanne on muuttunut ja on poikkeuksellisen epävakaa, ja samaan aikaan monilla Euroopan mailla on erittäin heikko kyky kestää uusia talouden sokkeja. Ministeriö tuottaa julkisen talouden näkymiä koskevaa tietoa päätöksentekoa varten. Riski on merkittävä.

Valtionvelka, ehdolliset vastuut ja takausten huomattava kasvu

Valtio pystyy kantamaan taloudellisia riskejä aiempaa huonommin, koska taloudelliset vastuut ovat kasvaneet voimakkaasti ja talouden kasvunäkymät pysyvät maltillisina. Valtionvelka on sekä nimellisarvoisesti että suhteessa talouden kokoon kasvanut huomattavasti. Takaus- ja takuuvastuiden riskejä lisää niiden voimakas keskittyminen tietyille toimialoille ja yrityksille. Valtiovarainministeriön [katsauksessa valtion taloudellisiin vastuisiin ja riskeihin](#) tuotetaan päätöksentekoon tietoa taloudellisten vastuiden tilannekuvasta. Riski on merkittävä.

Rahoitusmarkkinoiden häiriötilanteet

Rahoitusmarkkinoiden infrastruktuurin häiriöt ja kriittisten järjestelmien käytön estyminen voivat vaarantaa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen kuten väestön vähimmäistoimeentulon turvaamisen sekä maksujen tekemisen, välittämisen ja vastaanottamisen jatkuvuuden. Yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisten maksupalvelujen turvaamiseksi Rahoitusvakausvirastolle säädettiin kesällä 2022 uusi tehtävä kansallisen huoltovarmuustilijärjestelmän ylläpitäjänä. Rahoitusvakausviraston tarkoituksena on lisäksi suojella veronmaksajia ja yhteiskuntaa pankkikriisien kustannuksilta ja vaikutuksilta ja siten turvata kestävä julkista taloutta. Virasto on edelleen tavoitteidensa mukaisesti kehittänyt ja syventänyt toimintakykyään kriisitilanteiden hallinnassa. Riski on merkittävä.

Digitaalisen toimintaympäristön uhkien monimutkaistuminen

Valtiovarainministeriön hallinnonalalla on suuri määrä valtion ja koko yhteiskunnan toiminnan kannalta kriittisiä tietojärjestelmiä. Valtori varmistaa normaali- ja poikkeusoloissa valtion ylimmän johdon ja yhteiskunnan turvallisuuden kannalta tärkeiden viranomais-ten yhteistoiminnan edellyttämän viestinnän häiriöttömyyden ja jatkuvuuden. Riski on merkittävä.

6.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö

Taulukko 16. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

	Talousarvion luku	2020	2021	2022
28.01	Hallinto	196	466	266
28.10	Verotus ja tulli	667	665	680
28.20	Palvelut valtioyhteisölle	40	46	53
28.30	Tilastotoimi, taloudellinen tutkimus ja rekisterihallinto	120	111	116
28.40	Valtion alue- ja paikallishallinto	71	68	67
28.50	Eläkkeet ja korvaukset	5 142	5 187	5 299
28.60	Valtionhallinnon yhteiset henkilöstömenot	15	12	9
28.70	Valtionhallinnon kehittäminen	152	92	285
28.80	Siirrot Ahvenanmaan maakunnalle	239	300	320
28.89	Hyvinvointialueiden ja HUS-yhtymän rahoitus		15	2 063
28.90	Kuntien tukeminen	11 288	10 217	10 747
28.91	Työllisyyden ja elinkeinoelämän tukeminen	261	232	144
28.92	EU ja kansainväliset järjestöt	2 319	2 609	2 409
28.99	Erikseen budjetoidut valtionhallinnon menot	67	37	19
28	VM:n hallinnonala yhteensä	20 577	20 057	22 479
36.01	Valtionvelan korko	891	776	823
36.09	Muut menot valtionvelasta	12	12	18
36	Valtionvelan korot yhteensä	903	788	840

Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistuksen valmisteluun maksettiin avustuksina vuonna 2022 noin 203 miljoonaa euroa ja ICT-valmistelukustannuksiin 25 miljoonaa euroa. Kaikkiaan hyvinvointialueille, Helsingin kaupungille ja HUS-yhtymälle myönnettiin valtionavustuksia Sote- ja pelastustoimen uudistuksen valmisteluun vuosina 2021 ja 2022 yhteensä noin 558 miljoonaa euroa. Hyvinvointialueiden vuoden 2023 rahoituksen ensimmäinen erä 1,86 miljardia euroa maksettiin joulukuussa 2022. Hyvinvointialuetaloudesta raportoidaan tarkemmin kertomusosan luvussa 3.4.

Valtionosuutta kunnille peruspalvelujen järjestämiseen maksettiin noin 8 miljardia euroa. Kuntataloudesta raportoidaan tarkemmin kertomusosan luvussa 3.5.

Valtiovarainministeriön ja hallinnonalan virastojen toimintamenot olivat vuonna 2022 yhteensä 910 miljoonaa euroa.

Valtionvelan korkomenoihin budjetoitiin vuoden 2022 varsinaisessa talousarviossa 507 miljoonaa euroa. Korkotason jyrkän nousun vuoksi toteuma oli 823 miljoonaa euroa. Luvussa 28.50 olevat valtion eläketurvan piirissä olevien eläkemenot ovat kehittyneet eläkkeiden volyymi- ja indeksimuutosten mukaisesti. Luvun 28.92 määrärahoista valtaosa on EU-jäsenmaksuja. EU:n ja Suomen välisiä rahavirtoja käsitellään kertomusosan luvussa 3.2.5.

Hallinnonalan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite: Taloudellisesti kestävä julkinen talous

Toteutuminen: Tyydyttävä

Indikaattorit

- Kestävyysvaje pienenee
- Valtionhallinnon nettorahoitusvarat/BKT-suhde nousee
- Julkisen talouden nimellinen alijäämä on alle 3 % suhteessa BKT:hen
- Verovaje on alhainen

Suomen julkisen talouden rahoitus on pitkällä aikavälillä epätasapainossa. Julkisessa taloudessa on mittava kestävyysvaje, jonka arvioidaan olevan noin 3 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Valtiovarainministeriön kestävyysvajearvio on hieman kasvanut syksystä 2021 syksyyn 2022. Hallitus on pyrkinyt kohentamaan julkisen talouden tilaa jatkamalla [kestävyystiekartan](#) toimeenpanoa. Kestävyystiekartan tavoitteiden toteutuksen seurantaa ja toimien riittävyyttä on selvitetty syksyllä 2022 julkaistussa [tiekartan seurantareportissa](#).

Vuonna 2022 valmisteltiin lakia valtion tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoituksesta vuosina 2024–2030 (1092/2022). Laki tuli voimaan 1.1.2023 ja sen tavoitteena on lisätä Suomen tutkimus- ja kehittämispanostuksia, joilla pyritään parantamaan tuottavuutta ja kilpailukykyä sekä sitä kautta tuetaan pitkän aikavälin talouskasvua ja vahvistetaan hyvinvointiyhteiskunnan rahoitus pohjaa.

Valtionhallinnon nettorahoitusvarallisuus suhteessa bruttokansantuotteeseen pysyi lähes ennallaan supistuen vain 0,2 prosenttiyksikköä vuoteen 2021 verrattuna. Nettorahoitusvarallisuus oli -25,8 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen. Sekä varat että velat suhteessa bruttokansantuotteeseen supistuivat. Nimellisesti nettovarallisuus supistui 4,8 miljardia euroa.

Julkisen talouden alijäämä oli 0,8 prosenttia suhteessa bruttokansantuotteeseen vuonna 2022. Vahva talous- ja työllisyyskehitys sekä koronaan liittyvien kustannusten pieneminen supistivat julkisen talouden alijäämää vuonna 2022. Alijäämä kasvaa tulevina vuosina, kun talouskasvu ja siten verotulojen kasvu hiipuvat, ja puolustukseen ja varautumiseen liittyvät toimet kasvattavat menoja. Hyvinvointialueet aloittivat toimintansa alijäämäisinä suurten investointien takia, ja alijäämän ennakoidaan vähitellen kasvavan erityisesti kasvavien henkilöstömenojen vuoksi.

Verohallinnon laskelman mukaan arvonlisäverovajeen vuosikohtainen arvio on ollut noin 500–600 miljoonaa euroa vuosina 2019–2021, mikä vastaa noin kolmea prosenttia lainmukaisesta verokertymästä. Kansainvälisesti vertaillen arvonlisäverovaje on Suomessa pieni, esimerkiksi EU:n komission viimeksi julkaisemassa tutkimuksessa vuodelta 2020 Suomen arvonlisäverovaje arvioitiin jäsenvaltioiden pienimmäksi eli 1,3 prosentiksi, kun EU-maiden keskiarvo oli 9 prosenttia. EU:n komission ja Verohallinnon arviot on tehty eri menetelmillä. Verohallinnon nettomenot vuonna 2022 olivat 427 miljoonaa euroa, suhde bruttoverotuloihin oli 0,42 prosenttia.

Julkista taloutta, valtiontaloutta ja verotusta käsitellään laajemmin hallituksen vuosikertomuksen kertomusosan luvuissa 2.1 sekä 3.

Vaikuttavuustavoite: Sosiaalisesti kestävä talouskasvu

Toteutuminen: Tyydyttävä

Indikaattorit

- Työllisyysaste nousee
- Tuloerot pienenevät

Tilastokeskuksen työvoimatutkimuksen mukaan työllisiä oli vuoden 2022 joulukuussa 10 000 henkilöä enemmän kuin vuotta aiemmin. Työttömien määrä pysyi muuttumattomana. Vuoden 2022 työllisyysaste nousi 73,8 prosenttiin (72,3 prosenttia vuonna 2021). Nopea työllisyyden koheneminen käänsi työttömyyden laskuun ja vuoden 2022 työttömyysaste laski 6,8 prosenttiin (7,7 prosenttia vuonna 2021).

Työllisyyttä ja elinkeinoelämää tuettiin valtiovarainministeriön hallinnonalan energiaveroetuella 144 miljoonalla eurolla. Työllisyyden edistäminen on pääosin työ- ja elinkeinoministeriön ja työttömyysturva sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan menoja.

Tilastokeskuksen tulonjakotilaston perusteella tuloerot kasvoivat vuonna 2021 edellisvuoteen verrattuna. Alimman tulokymmenyksen reaalitytulot pysyivät muuttumattomina vuonna 2021 edellisvuoteen verrattuna. Väestön suurituloisimman kymmenesosan reaalitytulot kasvoivat 8,1 prosenttia vuodesta 2020 vuoteen 2021. Keskituloisten (tulokymmenykset V-IX) tulot kasvoivat 1,5 prosenttia vuodesta 2020 vuoteen 2021. Suhteellisia tuloeroja kuvaava Gini-kerroin sai vuonna 2021 arvon 29,1 prosenttia, mikä on 1,4 prosenttiyksikköä suurempi kuin vuonna 2020. Gini-kerroin on vaihdellut 26,8 ja 29,5 prosentin välillä 2000-luvulla.

Vaikuttavuustavoite: Ekologisesti kestävä kasvu

Toteutuminen: Tyydyttävä

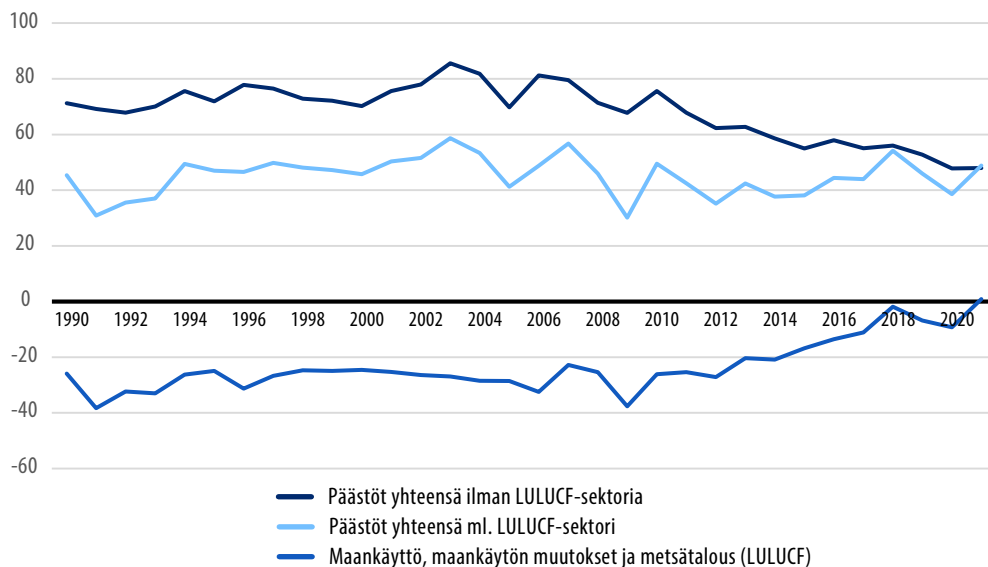
Indikaattori

- Suomen kasvihuonekaasupäästöt vähenevät

Kasvihuonekaasupäästöjen trendi on ollut laskeva viime vuosina. Suurimmillaan päästöt ovat olleet vuonna 2003, jolloin niitä oli lähes 86 miljoonaa hiilidioksidiekvivalenttitonnia. Vuonna 2021 päästöt olivat 48 miljoonaa tonnia. Päästöjen vähenemistä selittää ennen kaikkea niiden väheneminen energiasektorilla. Kasvihuonekaasupäästöt Suomessa kasvoivat 0,3 prosenttia vuonna 2021 vuoteen 2020 verrattuna.

Vuonna 2022 voimaan tulleen ilmastolain (423/2022) tavoitteena oleva hiilineutraalius vaatii kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisen lisäksi nieluja. 2000-luvun suurin vuosittainen nielu oli vuonna 2009, yli 37 miljoonaa tonnia. Maankäyttösektori (LULUCF) oli vuonna 2021 ensimmäistä kertaa kasvihuonekaasujen päästölähde. Päästöjä kertyi 0,9 miljoonaa tonnia.

Kuvio 2. Suomen kasvihuonekaasupäästöt 1990–2021, miljoonaa hiilidioksidiekvivalenttonnia

* Vuosi 2021 ennakkotieto
Lähde: Tilastokeskus

Vaikuttavuustavoite: Valtionhallinto toimii hyvän hallinnon periaatteiden mukaisesti

Toteutuminen: Hyvä

Indikaattorit

- Valtionhallinto toimii kansalaislähtöisesti
- Julkisen hallinnon digitalisaatiokehitys ja hyvä tiedonhallinta tehostavat ja parantavat julkisia palveluita.

Vuonna 2022 toteutetun [valtionhallinnon virkamiesetiikan ja -moraalin kansalaiskyse-
lyn](#) mukaan suomalaisista 62 prosenttia luottaa valtionhallintoon ja sen virkamiesten toi-
mintaan. Kasvua on viisi prosenttiyksikköä vuoden 2016 kyselystä. [World Justice Projectin](#)
[oikeusvaltiovertailussa](#) Suomi sijoittui vuonna 2022 kolmanneksi, [Euroopan komission](#)
[vuotuisessa digitaalitalouden ja -yhteiskunnan indeksissä \(DESI\)](#) ensimmäiseksi ja [YK:n](#)
[sähköisen hallinnon vertailussa](#) toiseksi.

Vuonna 2022 valmisteltiin automaattisen päätöksenteon yleislainsäädäntö yhdessä oikeusministeriön kanssa. Lisäksi valmisteltiin sitä täydentävä erillissääntely automaattisesta päätöksenteosta verotus- ja tulliasioissa. Esitykset henkilötunnuksen uudistamisesta (HE 132/2022 vp) ja digitaalisesta henkilöllisyydestä (HE 133/2022 vp) raukesivat eduskunnassa keväällä 2023.

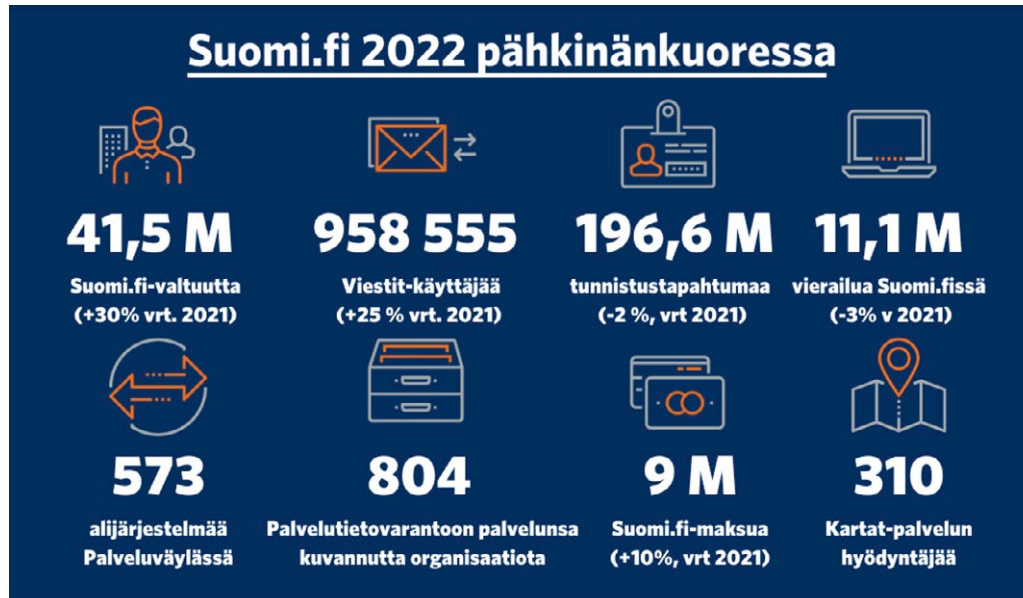
[Kansallinen digikompassi](#) annettiin eduskunnalle selontekona ja siinä on digitalisaatiolle ja datataloudelle tavoitteet vuoteen 2030 asti.

[Valtioneuvoston periaatepäätös tiedon hyödyntämiseksi ja avaamiseksi](#) annettiin maaliskuussa 2022. Se kuvaa tietopolitiikan strategiset tavoitteet ja antaa ohjeita ja suuntaviivoja tiedon hyödyntämisen ja avaamisen viranomaistoimien valmisteluun valtionhallinnossa. Tiedon hyödyntämisen ja avaamisen hankkeen vuosien 2020-2022 toteutunut budjetti oli 1,2 miljoonaa euroa. Esimerkkejä tiedon avaamisesta ovat Maanmittauslaitoksen rajapintapalvelujen kautta saatavat ajantasaiset paikkatiedot ja kartat sekä pääkaupunkiseudun kaupunkien päätös-, tilasto-, talous- ja palvelutietojen avoimen datan palvelu.

Verohallinnon sähköisten palveluiden käyttöaste on pysynyt korkeana, ja lisäksi verotusta varten tarvittavia tietoja saadaan automaatiolla yhä enemmän suoraan järjestelmiin. Esimerkkejä näistä ovat yhteydet Verohallinnon järjestelmien ja yritysten taloushallinto-ohjelmistojen välillä. Vuonna 2022 valmistui kotitalousvähennystietojen saanti työn tehneeltä yritykseltä Verohallintoon.

Digi- ja väestötietoviraston ruuhkautuneiden henkilöasiakaspalvelujen käsittelyajat saatiin vuoden 2022 lopulla liki kokonaan tavoitteiden mukaisiksi eduskunnan päättämällä 1,6 miljoonan euron lisämäärärahalla (noin 25 henkilötyövuotta).

Kuvio 3. Suomi.fi-palveluiden tunnuslukuja

Digi- ja väestötietoviraston Suomi.fi-palveluiden kokonaiskustannukset olivat noin 34 miljoonaa euroa vuonna 2022. [Suomi.fi-palvelujen tilanteesta ja kehityksestä tehdyn valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuksen](#) mukaan Suomi.fi-palvelut ovat edistäneet julkisen hallinnon digitalisaatiota, mutta jatkossa tulee varmistaa palvelukehitys asiakkaiden kannalta oleellisiin tarpeisiin sekä selkeyttää ja sujuvoittaa Suomi.fi-palvelujen käyttöönottoja.

Käyttäjien digitaidot ja laadukkaat digipalvelut ovat edellytys julkisten palveluiden tehostamiselle digitalisoinnilla. Tätä varten on luotu toimintamalli, jossa Digi- ja väestötietovirasto tukee julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin digituen antajia.

Vuoden 2022 talousarviossa ja lisätalousarvioissa siirrettiin 27,8 miljoonaa euroa valtion tuottavuuden edistämisen määrärahasta ministeriöiden, virastojen ja laitosten keskeisten tietojärjestelmähankkeiden ja muiden tuottavuutta edistävien hankkeiden rahoittamiseen.

Vaikuttavuustavoitteisiin liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- [Finanssipolitiikan valvonnan ja tarkastuksen vaalikausiraportti 2019–2022](#), valtiontalouden tarkastusvirasto
- [Katsaus talouspolitiikasta 2022](#), Talouspolitiikan arviointineuvosto
- Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ilmasto- ja energiapoliittisten toimien vaikutusarviot, [Hiilineutraali Suomi 2035 \(HIISI\) – jatkoselvitys](#), VTT Technology
- [Ilmastovuosikertomus 2022](#)

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

SDG-tavoite 8.1 Ylläpitää kaikkia koskevaa talouskasvua kansallisten olosuhteiden mukaisesti

Vahva talous- ja työllisyyskehitys pienensi julkisen talouden alijäämää vuonna 2022. Verotulojen kasvu oli voimakasta ja koronavirusepidemian hoidosta aiheutuvat menot olivat edellisvuosia pienemmät. Julkinen velka suhteessa bruttokansantuotteeseen on alentunut parina viime vuonna vahvan nimellisen BKT:n kasvun siivittämänä.

Venäjän Ukrainassa aloittamaan hyökkäyssotaan liittyvät kehityksen poikkeuslausekkeeseen luettavat menot ovat vuosina 2022–2026 yhteensä noin 8 miljardia euroa. Tästä arviolta reilut 0,2 miljardia euroa jää lopulta pysyväksi menotasoksi ja muu on määräaikaista.

Energian hintojen nousu ja yleinen inflaatio ovat myös vaikuttaneet huomattavasti finanssipoliittiseen valmisteluun ja valtiontalouteen. Valmistautuminen sosiaali- ja terveyspalveluiden uudistukseen vuonna 2023 aiheutti useita menopaineita vuoden 2022 aikana.

SDG-tavoite 13.2 Integroida ilmastonmuutosta koskevat toimenpiteet kansalliseen politiikkaan, strategioihin ja suunnitteluun

Valtiovarainministeriön ensimmäinen [ilmasto- ja luontostrategia](#) valmistui loppuvuodesta 2022. Strategian näkökulmana on etsiä ja ehdottaa ratkaisuja, joilla ylitetään sektoreiden rajat käyttämällä monia talouden ja hallinnon ohjausvälineitä. Verotuksen ja rahoitusmarkkinoiden sääntelyn avulla on mahdollista ohjata kansalaisten ja yritysten valintoja ilmasto- ja luontopolitiikan tavoitteiden mukaisiksi.

Useiden veromuotojen voidaan katsoa edistävän hiilineutraaliuden tavoitetta. Näitä ovat erityisesti energiaverot, ajoneuvovero, autovero, eräiden juomapakkausten valmistevero sekä jätevero. Vaikka niitä voidaan kokonaisuutena pitää hiilineutraaliustavoitteiden mukaisina veroina, niihin voi sisältyä tavoitteen vastaisia yksittäisiä verotusrakenteita.

Verotuksessa parafiinisen dieselin verotuen ja energiaintensiivisten yritysten veronpalautuksen pienentämistä jatkettiin. Lisäksi eräät lämpöpumput ja sähkökattilat siirrettiin alennetun sähköverokannan piiriin päästöttömän lämmöntuotannon edistämiseksi. Kotitalousvähennystä korotettiin öljylämmityksen luopumisen osalta määräaikaaisesti lämmitystapamuutosten tukemiseksi.

Valtion palveluiden ja työskentelytapojen digitalisoinnilla vähennetään ihmisten tarvetta matkustaa palveluiden ja työn vuoksi ja vähennetään toimitilatarpeita. Nämä pienentävät hiilijalanjälkeä. Toiminnan digitalisointi vähentää tarvetta paperin käytölle.

SDG-tavoite 16.4 Vähentää merkittävästi rahan sekä aseiden laittomia siirtoja

Mahdollisuudet rahanpesun torjumiseen ja terrorismin rahoittamisen estämiseen tehostuivat, kun pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmän lainsäädäntö uudistui syyskuussa 2022. Samalla lain käyttötarkoitus laajeni. Uudistuksen ansiosta pankki- ja maksutilien valvontajärjestelmää voivat jatkossa hyödyntää yhä useammat viranomaiset entistä tehokkaammin. Valtiovarainministeriö valmisteli uuden ohjeistuksen, joka parantaa tietoisuutta korruptiosta käsitteenä sekä tunnistaa korruption riskialueita ja ilmenemismuotoja valtion virastoissa ja laitoksissa.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Progressiivinen henkilöverotus tasaa merkittävästi tuloeroja ja alentaa pienituloisten osuutta väestössä. Ansiotuloverotus tasaa sukupuolten välisiä tuloja verotuksen jälkeen siten, että naisten tulojen osuus miesten tuloista on vuonna 2022 valmistuneen vuoden 2021 verotuksen jälkeen keskimäärin 4,6 prosenttiyksikköä korkeampi kuin ennen verotusta. Valtion työmarkkinalaitoksen laskelmien mukaan naisten ansiot valtiolla olivat keskimäärin 98,5 prosenttia miesten ansioista, kun työtehtävän vaativuus ja alojen erilainen palkkataso otetaan huomioon.

Valtiotyönantajan työskentelytapojen digitalisointi ja mahdollisuus monipaikkaisen työn tekemiseen tukevat esimerkiksi kotoa tehtävää työtä. Joustavat työn tekemisen muodot tukevat etenkin pienten lasten vanhempien työllistymistä vähentämällä tarvetta perhevapaisiin. Koronavuosina lisääntynyt etätyö on jatkunut edelleen vuonna 2022.

Peruspalvelujen valtionosuuksilla osarahoitettiin kuntien järjestämiä sosiaali- ja terveydenhuollon sekä varhaiskasvatuksen ja perusopetuksen palveluita. Aluehallintovirastot edistävät perusoikeuksien toteutumista julkisten palveluiden valvonnalla, jolla turvataan ihmisten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoisuutta. Digi- ja väestötietovirasto tuottaa digitaalisen yhteiskunnan edellyttämiä palveluita ja tukee kansalaisten yhdenvertaista toimimista digitalisoituvassa yhteiskunnassa. Valtion taloudellinen tutkimuskeskus tekee koulutukseen, sosiaaliturvaan, tulonjakoon, verotukseen ja ympäristöön liittyvää tutkimusta ja tukee siten päätöksentekijöiden mahdollisuuksia edistää kestävän kehityksen tavoitteiden ja sukupuolten tasa-arvon toteutumista tehokkailla ja hyvin kohdistetuilla politiikkatoimilla.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Valtiovarainministeriön tilinpäätös 2022](#)

[Verohallinnon tilinpäätös 2022](#)

[Tullin tilinpäätös 2022](#)

[Valtiokonttorin tilinpäätös 2022](#)

[Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Palkeiden tilinpäätös 2022](#)

[Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorin tilinpäätös 2022](#)

[Tilastokeskuksen tilinpäätös 2022](#)

[Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen VATT:n tilinpäätös 2022](#)

[Digi- ja väestötietoviraston tilinpäätös 2022](#)

[Rahoitusvakausviraston tilinpäätös 2022](#)

[Aluehallintovirastojen tilinpäätös 2022](#)

[Ahvenanmaan valtionviraston tilinpäätös 2022](#)

7 Opetus- ja kulttuuriministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **87 800 milj. €**

- Opetus- ja kulttuuriministeriön osuus **8 080 milj. €**

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 647 milj. €
- Siirtomenot 6 923 milj. €
- Sijoitusmenot 75 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

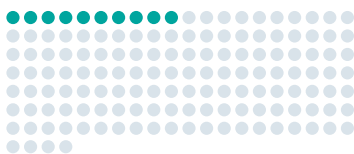
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **77 450 henkilötyövuotta**

- Opetus- ja kulttuuriministeriössä **2 635 henkilötyövuotta**

Virastot 10 KPL

- Museovirasto
- Kansallisarkisto
- Taiteen edistämiskeskus
- Kansallinen audiovisuaalinen instituutti KAVI
- Suomen Akatemia
- Kotimaisten kielten keskus KOTUS
- Suomenlinnan hoitokunta
- Näkövammaisten kirjasto Celia
- Varastokirjasto
- Opetushallitus

Rahastot 0 KPL

- Ei rahastoja

Liikelaitokset 0 KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt 2 KPL

- CSC Tieteen tietotekniikan keskus Oy
- Hevosopisto Oy

7.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Suomi on ollut pitkään sivistyksen vahvistamisen menestystarina – osaamiseen, koulutukseen ja kulttuuriin panostamalla on luotu perusta taloudelliselle menestykselle ja henkiseen yhteenkuuluvuudelle.

Myönteinen kehitys on kuitenkin monilta osin kääntynyt kielteiseksi. Inhimillisen pääoman heikko kehitys muodostaa vakavan uhan talouden elinvoimalle ja yhteiskunnan kehitykselle. Koulutuspanostusten pitkää, voimakasta kasvua on seurannut usean vuosikymmenen laskeva ura. Väestörakenteen muutos, syntyvyyden lasku ja muuttoliike vaikuttavat ministeriön toimialan toimintaedellytyksiin ja kehitysnäkyymiin merkittävästi. Lasten ja nuorten hyvinvointi on heikentynyt monilla mittareilla, oppimistulokset ovat laskeneet ja eriarvoistuneet ja koulutustason nousu on kääntynyt nuorilla pitkäksi taantumaksi. Nuoret kokevat stressiä muita ikäluokkia enemmän. Fyysinen toimintakyky on huolestuttavalla tasolla sekä nuorempien että iäkkäämpien väestöryhmien kohdalla. Huono-osaisuus kasaantuu. Taide- ja kulttuurielämä on Suomessa edelleen rikasta, mutta sen kykyä uudistaa yhteiskuntaa ja vahvistaa taloutta ei ole hyödynnetty riittävästi. Koronaepidemian jäljet heijastuvat hallinnonalalle edelleen.

Suomalaisen yhteiskunnan on huolehdittava sivistyksen perustasta. Suomessa on kyettävä tuottamaan riittävällä tasolla kaikki yhteiskunnan toimivuuden sekä tieteen ja tutkimuksen kehityksen kannalta välttämätön osaaminen.

Opetus- ja kulttuuriministeriön yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen arvioidaan hyväksi perustuen hallituskaudella toteutettuihin uudistuksiin, joiden avulla kehityksen arvioidaan kääntyvän nousuun.

7.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Toimialan ydintoiminnoissa tavoitteiden saavuttaminen epäonnistuu

Osaamis pohja rapautuu, koulutustaso laskee ja oppimistulokset heikkenevät edelleen. Tieteen taso voi laskea. Riskinä on myös, että toimintaympäristön muutoksiin ei reagoida riittävästi. Koulutusjärjestelmä ei onnistu riittävästi vastaamaan työvoimatarpeisiin. Lasten ja nuorten hyvinvointia ei saada vahvistettua. Koronavirusepidemian pitkäaikaisvaikutukset voivat vaurioittaa opetus- ja kulttuuriministeriön toimialojen toimintaa ja sivistyspalveluita. Riskit ovat merkittäviä. Riskeihin on varauduttu edistämällä hallitusohjelmassa panostuksia osaamiseen ja koulutukseen, osoittamalla lisärahoitusta lasten ja nuorten hyvinvointiin sekä kulttuurin, taiteen ja liikunnan toimialoille. Lisäksi on vahvistettu tietoperustaa ja analyysikapasiteettia, jotta toimintaympäristön muutoksia voidaan paremmin ennakoida ja varmistaa, että myös ohjauselementit kohdistuvat oikein.

Digitaalinen toimintaympäristö ei hallita kokonaisuutena

Digitalisaation sekä tietojärjestelmien ja -palveluiden kokonaisuuden hallinta jää riittämättömälle tasolle. Panostukset eivät välttämättä kohdistu oikein, eivätkä tuota toivottuja tuloksia. Toimintaa ei välttämättä pystytä riittävästi uudistamaan tai uudistaminen jää sektorikohtaiseksi. Hankkeet voivat olla päällekkäisiä. Tietomurrot tai palvelunestohyökkäykset voivat estää järjestelmien, tietovarantojen ja niihin perustuvien palvelujen hoitamisen. Riski on kohtalainen. Riskiin on varauduttu arvioimalla tietoturvallisuuden tilaa hallinnonalalla ja toimialoilla ja toimimalla ennakollisesti, varmistamalla hankehallinnan menetelmien tehokkuus sekä valmistelemalla asioita yhteistyössä hallinnonalan ja sidosryhmien kanssa.

7.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö

Taulukko 17. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

OKM	Talousarvion luku	2020	2021	2022
29.01	Hallinto, kirkollisasiat ja toimialan yhteiset menot	290	289	308
29.10	Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus	1 148		
29.10	Varhaiskasvatus, esi- ja perusopetus ja vapaa sivistystyö		840	968
29.20	Ammatillinen koulutus	999	1 227	1 333
29.40	Korkeakouluopetus ja tutkimus	3 442	3 359	3 402
29.70	Opintotuki	604	630	686
29.80	Taide ja kulttuuri	569	718	690
29.90	Liikuntatoimi	177	214	170
29.91	Nuorisotyö	91	82	88
29	OKM:n hallinnonala yhteensä	7 320	7 360	7 646

Korkeakouluopetus ja tutkimus -määrärahoista valtionrahoitus yliopistojen toimintaan muodostaa 1 875 miljoonaa euroa ja valtionrahoitus ammattikorkeakoulujen toimintaan 920 miljoonaa euroa sekä korkeakoululaitoksen ja tieteen yhteisten menojen osuus 29 miljoonaa euroa. Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat ovat 371 ja sen toimintamenot 12 miljoonaa euroa. Strategisen tutkimusrahoituksen määräraha on 56 miljoonaa euroa ja rahapelitoiminnan tuotot tieteen edistämiseen 70 miljoonaa euroa.

Rahoituksesta noin 710 miljoonaa muodostuu esi- ja perusopetuksen järjestäjien, vapaan sivistystyön järjestäjien sekä järjestöjen valtionosuuksista ja avustuksista. Varhaiskasvatukseen sekä esi- ja perusopetuksen laatuun ja tasa-arvoon on tällä hallituskaudella panostettu Oikeus oppia -ohjelmalla 395 miljoonalla eurolla. Vuonna 2022 Oikeus Oppia -hankkeen mukaisia kehittämistoimenpiteitä on edistetty noin 155 miljoonalla eurolla. Lisäksi on jaettu 58 miljoonaa euroa koronaepidemian aiheuttaman oppimisvajeen vaikutusten tasoittamiseen sekä noin 70 miljoonaa euroa Ukrainan sodasta aiheutuvien opetukseen ja varhaiskasvatukseen kohdistuvien lisämenojen kattamiseen.

Taiteen ja kulttuurin määrärahat luvussa 29.80 kasvoivat vuonna 2022 talousarviossa edelliseen vuoteen nähden. Merkittävimmät lisäykset vuoteen 2021 verrattuna olivat Suomen kestävän kasvun ohjelmaan kuuluva kulttuuri- ja luovien alojen uudistumisen rakenne-tuki, jota ministeriö myönsi valtionavustuksina alan toimijoille 13,7 miljoonaa euroa, 7,5 miljoonan euron valtionrahoitus luovia aloja ja kulttuuritoimintaa tukevan rahaston pää-omaan sekä 8,5 miljoonan euron lisäys esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmän uudis-tamiseen. Koronatukea myönnettiin lisäbudjeteissa opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan kautta vielä vuonna 2022 yhteensä 152,6 miljoonaa euroa.

Valtionosuus ja -avustus lukiokoulutuksen käyttökustannuksiin oli 240,4 miljoonaa euroa. Valtionosuus ja -avustus ammatillisen koulutukseen oli 1 008,7 miljoonaa euroa. Kertomusvuonna ammatillisen koulutuksen opettajien ja ohjaajien määrän lisäämiseen kohdennettiin 70 miljoonaa euroa valtion rahoitusta. Uuteen Tutkintokoulutukseen valmentavaan koulutukseen (TUVA) kohdennettiin 57,4 miljoonaa euroa. Lukiokoulutukseen pitkittyneen koronavirustilanteen johdosta tarvittaviin tukitoimiin opiskelijoiden osaamis-vajeiden paikkaamiseksi ja hyvinvoinnin vahvistamiseksi kohdennettiin kertomusvuonna 17 miljoonaa euroa valtionavustuksia. Sosiaalisesti kestävää ammatillista koulutusta, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opintojen ohjauksen saavutettavuutta sekä lukiokoulutuksen laatustrategian toimeenpanoa tuettiin noin 23 miljoonan euron valtionavustuksella.

Opintotukimenot olivat vuonna 2022 686 miljoonaa euroa, kasvua edelliseen vuoteen oli 56,7 miljoonaa euroa. Menojen kasvusta 17,5 miljoonaa euroa johtuu opintolainan val-tiontakauksesta aiheutuvien menojen kasvusta. Opintotuen lainapainotteisuuden myötä kasvussa ovat olleet valtion takaajana maksettavaksi tulevien lainojen määrä, takaus-vastuuvelan maksuvapautukset sekä opintolainahyvitysmenot. Opintorahamenojen osuus opintotukimenoista oli 468 miljoonaa euroa (68 prosenttia), jossa on kasvua edelliseen vuoteen verrattuna 11,8 miljoonaa euroa.

Liikuntatoimen menot vuonna 2022 olivat 170 miljoonaa euroa. Liikunnan kansalaistoi-mintaan (liikuntajärjestöjen yleisavustukset ja seuratuki) kohdentui 27 prosenttia, kuntien liikuntatoimen ja liikunnan koulutuskeskusten valtionosuuksiin 22 prosenttia, liikuntapaik-karakentamiseen 19 prosenttia, huippu-urheiluun 7 prosenttia ja liikunnallisen elämänta-van edistämiseen 7 prosenttia. Liikuntapoliittisen selonteon toimeenpanoon kohdennettu erillismääräraha kattoi menoista 3 prosenttia. Koronapandemiaan liittyviä avustuksia mak-settiin hakijoille vajaat 12 miljoonaa euroa.

Nuorisotyön menot vuonna 2022 olivat 88 miljoonaa euroa. Valtakunnallisille nuorisoalan järjestöille, nuorisoalan osaamiskeskuksille ja nuorisokeskuksille kohdentui määrärahasta kolmannes. Valtionosuuteen kuntien nuorisotyöhön kohdentui 9 prosenttia, etsivään nuo-risotyöhön 18 prosenttia ja työpajatoimintaan 19 prosenttia. Koronapandemiaan liittyen kohdennettiin 7 miljoonaa euroa kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävään nuorisotyöhön. Lasten ja nuorten harrastustoimintaa rahoitettiin vajaalla 14 miljoonalla eurolla.

Hallinnonalan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite: Varhaiskasvatus, koulutus, tiede, taide ja kulttuuri, liikunta ja nuorisotyö uudistavat yhteiskuntaa ja vahvistavat sen sivistysperustaa

Toteutuminen: Hyvä

Varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen Oikeus oppia -ohjelman tutkimus- ja selvitystyö on vahvistanut yhteiskunnallista ymmärrystä koulujen eriarvoistumiskehityksen ja yhteiskunnan laajemman segregaatiokehityksen tiiviistä yhteydestä. Ohjelman myötä opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslakiin vakiinnutettiin tasa-arvoraha. OECD laati Oikeus oppia -kehittämishanketta koskevan [arvioinnin](#). Perusopetuksen oppimistulosarviointien digitaalisen järjestelmän kehittämishanke (DigiOTA) käynnistettiin. Oppilas- ja opiskelijahuoltolakiin lisättiin psykologien ja kuraattoreiden vähimmäismitoitusta koskevat säännökset. Varmistettiin varhaiskasvatuksen ja opetuksen järjestäjien riittävät resurssit Venäjän hyökkäyssotaa Ukrainasta pakenevien lasten ja nuorten palveluiden järjestämiseksi.

Oppivelvollisuuslakia tarkennettiin havaittujen kehitystarpeiden pohjalta. [Uuden tutkinto-koulutukseen valmentavan koulutuksen \(TUVA\)](#) lisärahoituksella varmistetaan TUVA:n kattava järjestäminen ja tuetaan työvoimatarpeisiin vastaamista erityisesti hoiva-alalla. Rahoituksesta noin puolet kohdistuu koronaepidemian tukitoimiin. Toisen asteen koulutuksen kehittämistyöryhmä laati toimenpide-ehdotukset lukio- ja ammatillisen koulutuksen saatavuuden ja laadun varmistamiseksi tulevaisuudessa.

Osana [lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelmaa](#) valmisteltiin [lukiokoulutuksen laatustrategia](#). Laatu- ja saavutettavuusohjelman toimeenpanoon on varattu 15 miljoonaa euroa. Lukiokoulutuksen opinto-ohjauksen kehittämiseen kohdennettiin 3,8 miljoonaa euroa ja lukiokoulutuksen laatustrategian toimeenpanoon 8,4 miljoonaa euroa. Osana Oikeus osata -ohjelman toimeenpanoa vahvistettiin sosiaalisesti kestäväää ammatillista koulutusta noin 5,4 miljoonan euron valtionavustuksella. Ammatillisen koulutuksen laadun vahvistamista on jatkettu lisäämällä opettajien ja ohjaajien määrää, mitä varten myönnettiin 70 miljoonaa euroa.

Korkeakoulujen [kestävän kasvun ohjelman linjausten mukaisilla toimenpiteillä](#) uudistettiin koulutusvastuujärjestelmää ja pyrittiin kasvattamaan kansainvälisten osaajien sekä korkeakoulussa aloittavien määrää. Jatkuvan oppimisen kehittämiseksi laadittiin [Korkeakoulujen jatkuvan oppimisen strategia](#). Suomen T&K intensiteetin (T&K-menojen osuus suhteessa BKT:hen) kasvua tuettiin toteuttamalla [TKI-tiekartan](#) toimenpiteitä. Kertomusvuonna valmistui [Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen kansainvälisyyden visio 2035](#). Kansainvälisten opiskelijoiden maahantuloa ja Suomeen jäämistä edistettiin yhteistyössä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa [lakimuutoksilla](#).

Kulttuuriala alkoi toipua koronapandemiasta vuonna 2022. Yksittäisillä henkilöillä, erityisesti freelancereilla, tilanne oli edelleen vaikea. [Taidealojen työttömien määrä](#) oli vuoden 2022 kolmannella neljänneksellä edelleen korkeampi kuin ennen koronapandemiaa. Kulttuurialan tulevaisuustyöryhmä tunnisti [raportissaan](#) keskeisimmät kulttuurialan jälleenrakennus- ja kehittämistarpeet: kulttuurin arvostuksen ja aseman parantamisen päätöksenteossa, kulttuurin rahoitustason nostamisen ja rahoituspohjan laajentamisen sekä taiteellisen työn tekijöiden aseman ja työskentelyolosuhteiden parantamisen.

Huippu-urheilumenestys oli vuonna 2022 hyvä. Huippu-urheilun ulkoinen arviointi ([Huippu-urheilu Suomessa](#)) julkaistiin ja käynnistettiin toimenpide-ehdotusten toimeenpano. Koronapandemian jälkeen liikunnan koulutuskeskusten opiskelijamäärät ovat palautuneet ennalleen vuoden 2019 tasolle. Urheiluakatemioiden ja valmennuskeskusten tai niiden yhdistelmien toimintaa tuettiin neljällä miljoonalla eurolla. Harjoittelu- ja valmennusapurahoja myönnettiin 242 kesä- ja talvilajin urheilijalle 2,3 miljoonaa euroa.

Liikuntalain muutosesityksessä 2022 ehdotettiin lakiin erityisesti huippu-urheilun määritelmän selventämistä, tiettyjen huippu-urheilun tavoitteiden kirjaamista ja lisättäväksi uusi valtionapuviranomainen: Suomen Akatemia liikuntatieteellisten avustusten myöntämisessä.

Poikkihallinnollisen, valtioneuvoston hyväksymän lakisääteisen valtakunnallisen nuorisotyön ja -politiikan ohjelman ([VANUPO](#)), 2020–2023 toimeenpanossa huomioidaan nuorten erilaiset lähtökohdat laajasti sekä edistetään kaikkien nuorten yhdenvertaisten mahdollisuuksien toteutumista. Toimenpiteiden toteuttamisella on osaltaan voitu vaikuttaa nuorten ja nuorille tarkoitettujen palveluiden toipumiseen koronapandemian seurauksista. Ohjelma sisältää hallituksen nuorisopoliittisten tavoitteiden lisäksi painopisteet [nuorisolan osaamiskeskuksille](#). Keväällä 2022 tehdyn puolivälitarkastelun perusteella valtaosa keskusten toiminnasta on edennyt suunnitelmien mukaisesti. Haasteita ovat korona-ajan lisäksi aika ajoin aiheuttaneet yhteenliittymämuotoisten osaamiskeskusorganisaatioiden sisäinen ja ulkoinen viestintä.

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Loppuraportti: Laadukas toisen asteen koulutus kaikille
- Lukiokoulutuksen laatustrategia
- Ohjelmoinnin opetuksen arviointi lukiokoulutuksessa
- Osallisuus tehdään yhdessä – Opiskelijoiden kasvu aktiiviseiksi ja kriittisiksi kansalaisiksi toisella asteella
- Luovien alojen koronatuettujen vuosina 2020–2021

Vaikuttavuustavoite: Yhteiskunnallinen tasa-arvo, yhdenvertaisuus, luottamus, avoimuus ja vakaus lisääntyvät

Toteutuminen: Hyvä

Varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen Oikeus oppia -ohjelmaan ja koronaepidemian vaikutusten tasoittamiseen kohdennetuilla avustuksilla tuetaan heikommassa asemassa olevien lasten ja oppilaiden oppimista ja kehitystä sekä syrjäytymisriskissä olevia ja ennaltaehkäistään koulupoissaoloja ja koulupudokkuutta. Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviin toimenpiteisiin suunnattu avustus vakiinnutettiin opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslakiin vuonna 2022. Yhteisöllisen opiskeluhyönteisen kehittämistä tuettiin 11,6 miljoonalla eurolla esi- ja perusopetuksessa, lukiokoulutuksessa, ammatillisessa koulutuksessa sekä oppivelvollisten koulutusta järjestävissä vapaan sivistystyön oppilaitoksissa.

Oppivelvollisuusudistuksen myötä vuonna 2022 yhteishaussa perusopetuksen jälkeiset haut yhdistettiin niin, että kaikkiin perusopetuksen jälkeisiin koulutuksiin haetaan samassa yhteishaussa, joka on suunnattu oppivelvollisille ja ilman tutkintoa oleville hakijoille. Lisäksi oppilaitokset voivat ottaa uusia opiskelijoita jatkuvan haun kautta.

Oppivelvollisuusudistuksen myötä koulutuksen ulkopuolella olevien määrät ovat pysyneet kokonaisuudessaan pieninä. Kertomusvuonna perusopetuksen suorittaneista ilman opiskelupaikkaa oli 0,6 prosenttia (342 henkilöä). Haasteena on se, että koulutuksen ulkopuolelle jääneiden joukossa ovat selkeästi yliedustettuina nuoret, joiden äidinkieli on muu kuin suomi tai ruotsi. Oppivelvollisuuden toimeenpanoa on seurattu systemaattisesti. Seurannan pohjalta oppivelvollisuuslain säännöksiä on tarkennettu. Ammatillisen koulutuksen laatua parannettiin vahvistamalla opiskelijan oikeutta saada lähiopetusta. Vaativan erityisen tuen järjestämiseen tarkoitettuja koulutuspaikkoja oppivelvollisille kasvatettiin yhteensä noin 337 opiskelijavuoteen.

[Korkeakoulutuksen saavutettavuussuunnitelma](#) julkaistiin kesäkuussa 2021, ja sen toimenpiteitä on toteutettu vuonna 2022. Korkeakoulujen keskinäistä saavutettavuusasioihin liittyvää yhteistyötä tuetaan olemassa olevissa verkostoissa ja foorumeissa. Opetus- ja kulttuuriministeriö ohjeisti korkeakouluja laatimaan omat saavutettavuussuunnitelmansa vuoden 2022 aikana.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisestä tutkimus- ja kehittämistoiminnassa toteutettiin 2021–2022 laajempi [selvityshanke KOTAMO](#). Selvityksessä nousi esiin uutta tietoa ja havaintoja muun muassa etniseen taustaan perustuvan syrjinnän kokemuksista korkeakouluissa. Etniset vähemmistöt kokevat syrjintää lähes kaksi kertaa useammin kuin etniset suomalaiset. Selvityksestä ilmenee myös, että naisten johtamat tutkimusryhmät olivat sukupuolijakaumaltaan tasapainoisempia tai naispainotteisempia kuin miesten johtamat ryhmät kaikilla tieteenaloilla. Naiset myös havaitsivat korkeakouluissa syrjintää hieman useammin kuin miehet.

Koronapandemia pysäytti kulttuuritilaisuuksien kävijämäärän myönteisen kehityksen. Rajoitusten poistuttua vuoden 2022 alun jälkeen tilanne parani, mutta yleisön varovaisuus vaikutti edelleen palveluiden käyttöön pitkin vuotta.

Valtion ja neljän säätiön perustama uusi luovien alojen rahasto jakoi ensimmäiset avustuksensa 31 yhteisölle. Rahasto pyrkii kasvattamaan teosten ja tuotantojen elinkaarta, levinneisyyttä, tunnettavuutta ja näiden kautta yleisömääriä.

Kuntien kulttuuritoimintalain toimeenpanoa tukeviin valtakunnallisiin ja alueellisiin kehittämistehtäviin myönnettiin rahoitusta yhteensä 1,3 miljoonaa euroa. Kulttuuria kaikille -palvelun kehittämistehtävässä vahvistetaan kuntien kulttuuritoimijoiden osaamista kulttuuriseen moninaisuuteen liittyvissä asioissa. Kulttuuriosallistuminen lisättiin indikaattoreihin, joilla määritellään hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen lisäosaa kunnan peruspalvelujen valtionosuudessa. Kulttuuri on myös mukana uudessa elintapaohjauksen tarkistuslistassa, joka on tarkoitettu hyvinvointialueiden käyttöön.

Valtakunnallisille ja alueellisille liikuntaa edistäville järjestöille myönnettiin yleisavustuksia 42 miljoonaa euroa. Määrän harkinnassa 15 prosentin osuus määräytyy järjestöjen vastuullisuustoimien arvioinnilla. Ministeriö julkaisi [Liikunnan ja urheilun tasa-arvo Suomessa -raportin](#), jonka mukaan liikuntapoliittiseen päätöksentekoon ja liikunnan edellytysten luomiseen tarvitaan säännöllisesti ja systemaattisesti sukupuolittain eriteltyä tietoa. Opetus- ja kulttuuriministeriön Urheilun eettisten asioiden neuvottelukunta jatkoi työtään eri toimijoiden välisenä yhteistyöelimenä ajankohtaisissa urheilun eettisissä asioissa.

Seuratoiminnan kehittämistuen avulla on lisätty lasten ja nuorten osallistumisen ja matalan kynnyksen harrastamisen mahdollisuuksia liikunta- ja urheiluseuroilla. Vuonna 2022 jaettiin avustusta 4,6 miljoonaa euroa 376 hankkeelle.

Nuorista noin 80 prosenttia suhtautuu optimistisesti omaan tulevaisuuteensa sekä Suomen tulevaisuuteen asuinmaana ([Nuorisobarometri 2021](#)). Koronapandemian ajan rajoitustoimien myötä nuorten kokemus yksinäisyys tosin lisääntyi. Osallisuus ja psyykkinen hyvinvointi heikentyivät erityisesti niillä nuorilla, jotka kokivat taloudellisen tilanteensa tai terveytensä heikoksi sekä niillä nuorilla, jotka kuuluivat sukupuolivähemmistöön. Korona-aika supisti nuorten osallistumisen, elämän hallittavuuden, merkityksellisyyden ja yhteenkuuluvuuden kokemuksia ([Poikkeuksellinen nuoruus korona-aikaan. Nuorten elinolot-vuosikirja 2022](#); [Nuorisobarometri 2021](#)). Kouluissa ja oppilaitoksissa tehtävään nuorisotyöhön kohdennettiin lisätalousarviossa määrärahaa tavoitteena nuorten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin vahvistaminen ja syrjäytymisen ehkäisy.

Harrastamisen Suomen malli on lukuvuonna 2022–2023 laajentunut 267 kunnan alueelle. Harrastamisen Suomen mallia koskeva kirjaus sisällytettiin nuorisolakiin.

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Oppivelvollisuuden laajentamisen seuranta. Tulosityhteen veto toisen asteen oppivelvollisten verkkokuulemisesta.
- Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opinto-ohjauksen määrällinen saatavuus ja riittävyys: keskeiset tulokset.

Vaikuttavuustavoite: Koko väestön koulutus- ja osaamistaso nousee edistään talouden uudistumista, työllisyyttä ja hyvinvointia

Toteutuminen: Hyvä

Oppivelvollisuuden laajenemisen yhteydessä uudistettiin erilaiset nivelvaiheen koulutukset uudeksi tutkintokoulutukseen valmentavaksi koulutukseksi (TUVA), jonka tavoitteena on antaa valmiuksia tutkintotavoitteiseen koulutukseen hakeutumiseen ja tutkinnon suorittamiseen. Oppivelvollisella on perusopetuksen päättymisen jälkeen hakeutumisvelvollisuus toisen asteen koulutukseen. Toisen asteen tutkinnon suorittaminen edistää henkilön työllistymistä ja yhteiskuntaan osallistumista. Jatkuvan oppimisen digitaalisen palvelukonaisuuden suunnitelmaa päivitettiin, ja valmistelu on edennyt toteutusvaiheeseen.

Hoitajamitoituksen muutoksesta johtuen tavoitteeksi on asetettu 5000 uuden lähihoitajan kouluttaminen vuoteen 2025 mennessä. Tähän tarkoitukseen on vuosille 2020–2024 varattu 133 miljoonaa euroa lisämäärärahoja. Lisäksi tavoitteena on vuosien 2022–2025 aikana kouluttaa 2 500 uutta hoiva-avustajaa, joista 1000 työvoimakoulutuksena.

Ammatillisen koulutuksen Oikeus osata -ohjelman sekä lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelman toimenpidekokonaisuuksilla on tuettu koulutuksen järjestäjiä laadukaana koulutuksen järjestämisessä.

Vuonna 2022 korkeakoulujen aloituspaikkoja on erillisrahoituksella lisätty yhteensä noin 4 600 paikkaa. Korkeakoulujen tutkintotavoitteita on nostettu merkittävästi sopimuskaudeksi 2021–2024 ja korkeakoulut ovat nostaneet aloituspaikkojen määrää huomattavasti myös omalla perusrahoituksellaan. [Korkeakouluille myönnettiin uusia koulutusvastuita vuonna 2022](#). Koulutusvastuita myöntämällä vastataan moniin yhteiskunnallisiin tarpeisiin ja vahvistetaan nuorten koulutusmahdollisuuksia. Koulutusvastuita laajennettiin kuudessa yliopistossa ja yhdeksässä ammattikorkeakoulussa.

[Kansallinen korkeakoulujen jatkuvan oppimisen strategia](#) julkistettiin joulukuussa 2022. Strategiaan sisältyy avoimen korkeakoulutuksen kehittämisvisio. Strategian toimeenpano kehittää korkeakoulujen jatkuvan oppimisen tarjontaa systemaattisemmaksi, ja se on tulevaisuudessa tarkoitus koota digitaaliseen palveluympäristöön.

Korkeakoulutuksen digitaalisia palveluita ja digipedagogista osaamista kehitetään osana korkeakoulujen [Digivisio 2030](#) -hanketta. Tavoitteena on avata oppimisen kansalliset tietovarannot yksilön ja yhteiskunnan käyttöön. Opetus- ja kulttuuriministeriö rahoittaa hanketta 20 miljoonan euron erityisavustuksella ja ohjaa korkeakoulujen strategiaperusteisesta ohjelmärahoituksesta digivision toimeenpanoon 4,4 miljoonaa euroa vuodessa sopimuskaudella 2021–2024. EU:n elpymis- ja palautumistukivälineellä (RRP) tuetaan lisäksi korkeakoulutuksen digitalisaation ja joustavan oppimisen vahvistamisohjelmaa vuosina 2021–2024.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asettama Opettajankoulutusfoorumi uudisti Opettajan-koulutuksen kehittämisohjelman vastaamaan 2020-luvun tarpeita. Yhteistyössä laadittu [kehittämisohjelma](#) julkaistiin toukokuussa 2022, ja sen toimeenpanosuunnitelmaa on valmisteltu. Suunnitelma kuvaa, millä tavalla opettajankoulutusta kehitetään 2020-luvulla koulutuksen eri tasoilla havaittujen opettajankoulutuksen, opetuksen ja oppimisen haasteiden voittamiseksi. Kehittämisohjelma kattaa opettajien perus- ja perehdyttämiskoulutuksen sekä uranaikaisen ja jatkuvan oppimisen.

Opettajarekisterin valmistelusta toteutettiin lausuntokierros keväällä 2022. Lisäksi on valmisteltu opettajarekisterille asetettavien tavoitteiden tarkempaa määrittelyä ja sen mukaista arkkitehtuuriarviointia yhteistyössä Opetushallituksen kanssa.

Opintotuessa opiskelijan omia tulorajoja korotettiin 25 prosentilla vuodeksi 2022. Opiskelijan omia tulorajoja korotettiin edelleen 1.1.2023 pysyvästi 50 prosentilla vuoden 2021 tasoon verrattuna (laki 941/2022). Toimenpiteiden työllisyysvaikutukset ovat arviolta 3 500 henkilöä. Opintolainahyvityksen ehtoja joustavoitettiin opintolainahyvityksen suorittamisajan osalta huomioimaan opiskelumaassa vallinnut sotatila tai siihen vakavuudeltaan rinnastettavat poikkeukselliset olosuhteet (laki 941/2022). Opiskelija-aterioiden enimmäishintaa korotettiin kustannuskehityksen perusteella laadukkaan ruokapalvelun takamiseksi. Opintorahoihin on tehty opintotukilain mukaiset indeksikorotukset sekä 1.8.2022 voimaan tullut ylimääräinen määräajan voimassa oleva indeksikorotus (3,5 prosenttia). Vuonna 2022 laadittiin selvitykset opintolainahyvityksen vaikuttavuudesta ([Selvitys opintolainahyvityksestä/Kela](#)) ja alueellisen opintolainahyvityksen edellytyksistä ([SPATIA:n raportti 1/2022](#)). Opintolainahyvityksellä on Kelan selvityksen mukaan yhteys lisääntyneeseen opintolainan käyttöön, lainamäärien kasvuun sekä korkeakoulutuksen läpäisyn tehostumiseen. Spatian esiselvitys puolsi alueellisen opintolainahyvityksen kokeilua muun muassa, koska se on ainoa tapa saada selville toimenpiteen teho ja ohjausvaikutus.

Vaikuttavuustavoite: Tieteen taso ja vaikuttavuus paranevat ja tutkimus-, innovaatio- ja kehittämistoiminnan edellytykset vahvistuvat

Toteutuminen: Hyvä

Suomen tutkimus- ja kehittämistoiminnan menot nousivat 3,0 prosenttiin bruttokansantuotosta vuonna 2021, ja menojen arvioidaan olevan vuonna 2022 2,9 prosenttia. Kansallista tutkimuksen, kehittämisen ja innovaatioiden tiekarttaa toimeenpantiin. Hallitusohjelmaan kirjatus tutkimus- ja kehittämismenojen BKT-osuuden nostamiseksi 4 prosenttiin vuoteen 2030 mennessä valmisteltiin vuoden 2022 aikana valtion T&K-rahoituksen lisäyksiä vuosina 2024–2030 koskeva laki sekä T&K-verovähennyksen laajennus, jotka tulivat voimaan vuoden 2023 alusta. Parlamentaarisen TKI-työryhmän puitteissa valmisteltiin T&K-rahoituslain mukaista pitkäjänteisen T&K-rahoituksen suunnitelmaa. [Parlamentaarisen TKI-työryhmän raportti](#) julkistettiin 1.3.2023.

Suomen Akatemian tutkimusinfrastruktuurikomitea (TIK) toteutti paikallisten ja alueellisten tutkimusinfrastruktuurien rahoitushaun ja myönsi 25 miljoonan euron rahoituksen 19 tutkimusinfrastruktuurille. Rahoitus on lähtöisin EU:n elpymis- ja palautumisvälineestä (RRP). CSC Tieteen tietotekniikan keskus Oy:n isännöimä yhteiseurooppalainen (EuroHPC) supertietokone LUMI saatiin kotimaisten ja eurooppalaisten tutkijoiden käyttöön loppuvuodesta.

Rahapelitoiminnan tuottoja osoitettiin tieteen edunsaajille vuonna 2022 yhteensä 92,9 miljoonaa euroa rahapelitoiminnan tuottojen vähentymistä kompensoiva valtion kompensatio mukaan lukien.

Vaikuttavuustavoite: Taidetta ja kulttuuria tehdään, tuotetaan ja hyödynnetään monipuolisesti sekä huolehditaan monimuotoisesta kulttuuriperinnöstä

Toteutuminen: Hyvä

Kulttuurisisältöjen kysyntä on lisääntynyt voimakkaasti, erityisesti audiovisuaalisella alalla. Kertomusvuonna toteutettiin selvitys [Euroopan unionin AVMS-direktiivin mahdollistaman av-tuotantoon kohdistuvan rahoitusvelvoitteen eri toteuttamismalleista ja vaikutuksista](#) (suora investointivelvoite tai maksuvelvoite tilausohjelmalveluille, kahden edellisen yhdistelmämalli tai nykytilan säilyttäminen).

Valtioneuvosto hyväksyi keväällä yhdessä työ- ja elinkeinoministeriön kanssa valmistellun periaatepäätöksen [Kansallisen aineettomien oikeuksien strategiaksi 2030](#) ja antoi esityksen muutokseksi tekijänoikeuslakiin sekä sähköisen viestinnän palveluista annettuun lakiin, joka tulee voimaan huhtikuussa 2023. Lainmuutoksilla EU:n tekijänoikeusdirektiivin ja verkkolähetysdirektiivin säännökset sisällytetään Suomen lainsäädäntöön. Direktiivien toimeenpano on merkittävin tekijänoikeuslainsäädännön uudistus 20 vuoteen.

Kuntien yhteisen e-kirjaston toimeenpanoa edistettiin myöntämällä Helsingin kaupungin-kirjastolle jatkorahoitus palvelun toteutukseen.

Vuoteen 2030 ulottuvasta kulttuuriperintöstrategiasta valmistui ehdotus [valtioneuvoston periaatepäätökseksi](#), jonka valtioneuvosto hyväksyi helmikuussa 2023.

Suomen arkkitehtuuripoliittisen ohjelman 2022–2035 toimeenpano käynnistettiin ja uusi arkkitehtuuri- ja designmuseosäätiö perustettiin. [Kulttuurimatkailun kansallisen kehittämisen tiekartta](#) valmistui. Kansallisten taidelaitosten toimintaan myönnettävästä valtion rahoituksesta säädettiin laki (942/2022). Muutos parantaa kansallisten taidelaitosten rahoituksen ennakoitavuutta ja vakautta.

Vaikuttavuustavoite: Aktiivinen kansalaisuus ja liikkuva elämäntapa vahvistuvat

Toteutuminen: Hyvä

Liikunta- ja urheiluseurojen kesätoimintaan kohdennetulla 2,2 miljoonan euron avustuksella työllistettiin yli 1000 seuran kesätoimintaan lähes 3000 nuorta, mikä edisti seurojen elinvoimaa ja yksittäisten nuorten hyvinvointia koronapandemian jälkeisenä aikana. Liikuntapaikkarakentamista tuettiin yhteensä 32 miljoonalla eurolla.

Kertomusvuonna jatkettiin Liikkuvat-kokonaisuuden toteuttamista liikunnallisen elämäntavan ja fyysisen aktiivisuuden lisäämiseksi eri ikä- ja väestöryhmissä ([Liikunnallinen elämäntapa](#)). Liikunnallisen elämäntavan edistämiseen kohdennettiin vuonna 2022 yhdeksän miljoonaa euroa. Valtioneuvoston ja liikuntaa edistävien organisaatioiden yhteisen Liikuntapolitiikan koordinaatioelimen (LIPOKO) alatyöryhmä ”[Liikuntaneuvonta osana elintapa-ohjausta uusissa sote-rakenteissa](#)” julkaisi kunnille ohjeistuksen yhdyspintaan sijoittuvan liikuntaneuvonnan palveluketjun toteuttamiseksi. Liikkumisvaikutusten arvioinnin kehittämistyöryhmä julkaisi liikunta- ja liikkumisvaikutusten arvioinnin ([LIVA](#)) raportin.

Fyysisen toimintakyvyn valtakunnalliset [Move!-mittaukset](#) kattoivat peruskoulujen 5.-luokkalaisista 87 ja 8.-luokkalaisista 88 prosenttia. Noin 40 prosentilla oppilaista fyysisen toimintakyky on tasolla, joka voi vaikeuttaa arkea. Tuloksissa on merkittävää vaihtelua sekä kuntien että hyvinvointialueiden välillä. Tutkimustulosten mukaan liikkumissuosituksen täyttää ikäryhmästä riippuen 17–38 prosenttia ([LIITU 2018:7-15v](#), [LIITU 2020:lukio](#), [KunnonKartta 2021–2022:aikuiset ja ikääntyneet](#)). Nuorten aktiivisuutta ja osallisuutta edistetään valtionavustustoiminnassa sekä nuorisotalon osaamiskeskustoiminnassa kaudella 2020–2023. Toimenpiteinä ovat muun muassa prosessikoulutukset viranhaltijoille (toistaiseksi 2296 osallistujaa) sekä laatukriteeristön ja digitaalisten järjestelmien kehittäminen.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Hallitusohjelman kestävyystavoitteita toteutettiin muun muassa Oikeus oppia ja Oikeus osata -kehittämishojelmilla. Ministeriö jatkoi hallinnonalan kestävä kehityksen linjausten (2019) toteuttamista, ja huomiota kiinnitettiin muun muassa hallinnonalan yhteistyön kehittämiseen. Kertomusvuonna laadittiin ministeriön ensimmäinen [Vastuullisuusraportti](#) (koskien vuotta 2021). Ministeriö jatkoi valtionavustustoiminnan- ja -kriteerien kehittämistä kestävä kehityksen näkökulmasta.

Valtion liikuntaneuvosto julkaisi arvioinnin kestävästä kehityksestä valtion liikuntaa ja urheilua edistävissä toimenpiteissä. Liikuntasektorin toimijoiden lähtökohdat vaihtelevat, mutta kestävä kehitys edistyy monen eri tekijän yhteisvaikutuksesta. Valtion nuorisoneuvosto ja Nuorisotutkimusseura julkaisivat nuorten asenteita kestävään kehitykseen tutkineen ”[Nuorisobarometri 2021](#)”:n. Nuorten huoli ympäristön tilasta korostui, mutta luottamus tieteisiin oli vahva. Optimistisesti tulevaisuuteensa suhtautui 80 prosenttia vastaajista.

Ammatillisen koulutuksen kestävä kehityksen ja vihreän siirtymän kehittämishojelma käynnistettiin. Lukiokoulutuksessa uudistetut opetussuunnitelmien perusteet huomioivat kestävä kehityksen teemat ja yhdeksi laaja-alaiseksi osaamisalueeksi on lisätty eettisyys ja ympäristöosaaminen -kokonaisuus.

Vuonna 2022 vaikutettiin poikkeuksellisen monissa YK:n kestävä kehityksen kokouksissa ja foorumeissa, joissa tuotiin esiin muun muassa koulutuksen merkitys tulevaisuusinvestointina kehityshaasteisiin vastaamisessa, sekä opettajankoulutuksen, koulutuksen digitalisaation sekä sukupuolten tasa-arvon merkitys laadukkaan koulutuksen turvaamisessa. Kulttuuripolitiikan ja kestävä kehityksen maailmankonferenssissa korostettiin kulttuurin systemaattista huomioimista kestävä kehityksen toimissa.

Ministeriön työn tukena 2020–2022 toiminut sisäinen kestävä kehityksen työryhmä arvioi työnsä tuloksellisuutta. Ministeriö päätti vahvistaa kestävyystyön vaikuttavuutta ministeriön työjärjestykseen kirjattavalla ja sen mukaisesti vuoden 2023 alussa asetettavalla horisontaalisella yhteistyöryhmällä.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Sukupuolten välisiä osaamiseroja pyritään kaventamaan [koulutuspoliittisen selonteon](#) tavoitekirjausten mukaisesti. Hallitusohjelman mukaisesti yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmien laatimisvelvoite ulotetaan myös varhaiskasvatukseen. Sekä oikeusministeriön valmisteleva yhdenvertaisuuslain (1325/2014) muutos (HE 148/2022 vp, 1192/2022) yhdenvertaisuussuunnittelun ja edistämisen osalta varhaiskasvatuksessa että sosiaali- ja terveysministeriön valmisteleva naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) muuttaminen varhaiskasvatuksen tasa-arvosuunnitelmien osalta on hyväksytty eduskuntakäsittelyssä, ja ne tulevat voimaan 1.8.2023.

Vuonna 2022 on myös kiinnitetty huomiota sukupuolinäkökulmaan ministeriön tulosohjaus- ja valtionapukäytännöissä. Tulosohtavien virastojen kanssa arvioitiin toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien laatua, seuranta ja toteutumista. Ministeriössä on valmisteltu projektisuunnitelma toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman päivittämiseksi vuosiksi 2024–2027

Oikeus oppia -ohjelman hankkeilla valmistellaan lainsäädäntöä, pysyviä rahoitusjärjestelyitä sekä yhdenvertaisuutta vahvistavia käytänteitä ja toimintatapoja. [Ohjelmassa](#) on tuotettu selvityksiä koulutuksen eriarvoistumisesta ja yhdenvertaisuuskysymyksistä ottaen huomioon sukupuolten tasa-arvokysymykset. Ohjelman työryhmän ehdotuksen mukaisesti koulutuksen tasa-arvorahoitus vakiinnutettiin osaksi varhaiskasvatuksen ja esi- ja perusopetuksen lainsäädäntöä 1.1.2023 alkaen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö laati [Lukiokoulutuksen laatu- ja saavutettavuusohjelman](#), jonka toteutukseen varattiin yhteensä 15 miljoonaa euroa vuosiksi 2021–2022. Ohjelman tavoitteena oli muun muassa lukiolaisten hyvinvoinnin edistäminen sekä koulutuksen tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja saavutettavuuden vahvistaminen.

[KOTAMO-hankkeen](#) tuloksena on aktivoitu korkeakoulujen henkilöstöä toteuttamaan korkeakoulujen omien tasa-arvo-ohjelmien kirjauksia.

Ministeriön tavoitteena on purkaa kulttuuri- ja taidemaailman sukupuolittuneita sisäisiä rakenteita ja ilmiöitä ohjauksen ja seurannan avulla. Kulttuurin toimialan avustuksen saajien tulee toiminnassaan edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Kertomusvuonna taide- ja kulttuurialaa edustava järjestö (Forum Artis) laati opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta [kulttuurialan eettisen ohjeiston](#) yhteistyössä toimialan toimijoiden kanssa.

[Kestävä kehitys valtion liikuntaa ja urheilua edistävissä toimenpiteissä -arvioinnin](#) mukaan ministeriön ohjauksessa ovat painottuneet sosiaalinen kestävyys, tasa-arvo ja yhdenvertaisuus. Esimerkiksi lähes kaikilla lajiliitoilla ja nuorisovalan järjestöillä sekä nuorisokeskuksilla on käytössään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat.

Lisätietoa tuloksellisuudesta:

[Opetus- ja kulttuuriministeriön tilinpäätös 2022](#)

[Museoviraston tilinpäätös 2022](#)

[Kansallisarkiston tilinpäätös 2022](#)

[Opetushallituksen tilinpäätös 2022](#)

[Suomen Akatemian tilinpäätös 2022](#)

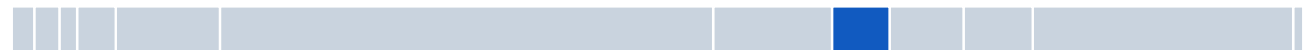
[Suomenlinnan hoitokunnan tilinpäätös 2022](#)

8 Maa- ja metsätalousministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **87 800 milj. €**

- Maa- ja metsätalousministeriön osuus **3 914 milj. €**

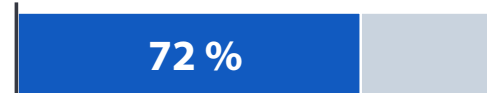

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 352 milj. €
- Siirtomenot 2 445 milj. €
- Sijoitusmenot 0 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

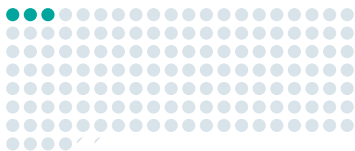
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **77 450 henkilötyövuotta**

- Maa- ja metsätalousministeriössä **4 397 henkilötyövuotta**

Virastot 3 KPL

- Luonnonvarakeskus
- Maanmittauslaitos
- Ruokavirasto

Rahastot 2 KPL

- Maatilatalouden kehittämisrahasto Makera
- Maatalouden interventiorahasto Mira

Liikelaitokset 1 KPL

- Metsähallitus

Yhtiöt 0 KPL

- Ei yhtiöitä

Hallinnonalaan liittyviä tunnuslukuja

Biotalouden osuus kansantaloudesta

Tuotos 17 %

Lähde: Luonnonvarakeskus

Investoinnit 11 %

Työlliset 11 %

Maatalouden yrittäjätulo/FWU (euroa/vuosi)

2020 toteuma
25 900

2021 toteuma
29 900

2022 ennuste
23 100

Lähde: Luonnonvarakeskus

8.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Venäjän hyökkäyssodan suorat vaikutukset Suomen maataloustuotemarkkinoilla ovat varsin vähäiset. Vaikutukset näkyivät konkreettisesti maatalouden tuotantopanosten ja maataloustuotteiden hintakehityksessä sekä tuotantopanosten saatavuudessa. Venäjän hyökkäyssodan seurauksena Suomeen tuli paljon Ukrainan pakolaisia, ja heidän mukanaan tuomien lemmikkiensä maahantuontivaatimuksissa joustettiin muiden EU-maiden tavoin.

Ruuan alkutuotannon vaikeutuneen tilanteen taustalla ovat maataloustuotannon pitkään jatkunut heikko kannattavuus, vuoden 2021 kasvukauden heikko sato sekä globaalien ruoka- ja tuotantopanosten markkinoiden muutos. Tuottajahinnat eivät ole vastaavassa määrin reagoineet kasvaneisiin tuotantokustannuksiin, mikä on heikentänyt tuotannon kannattavuutta ja maatilojen maksuvalmiutta. Rajusti noussut energian hinta on kärjistänyt alkutuotannon kustannusahdinkoa. Erityisesti sähkön kohonnut hinta on aiheuttanut vaikeuksia paljon energiaa käyttävillä tuotannonaloilla, kuten kotieläin- ja kasvihuonetuotannossa. Peltolannoitteiden kohonneiden hintojen vaikutus viljelyn kannattavuuteen, tuotantoalaan ja sadon määrään huolettaa. Rahoitusmarkkinoiden kohoavat korot ja euron arvon heikkeneminen näkyivät tuotteiden hinnoittelussa. Kuluttajien ostovoimaa heikentävä yleinen inflaatio muutti elintarvikkeiden kysyntärakennetta ja osaltaan aiheutti painetta alentaa maataloustuotteiden markkinahintoja. Epävakaa markkinatilanne vaikeuttaa kannattavuuden lisäksi merkittävästi tuotanto- ja investointipäätösten tekemistä tiloilla.

Euroopan komission vuonna 2021 julkaisema 55-valmiuspaketti (Fit for 55) saatiin lähes kokonaan neuvoteltua vuonna 2022. Neuvottelujen yhteisenä tuloksena EU:n ilmastokunnianhimo kasvoi, ja vuodelle 2030 tavoitellaan 57 prosentin nettopäästövähennyksiä. Maa- ja metsätalousministeriön valmisteluvastuulla oleva maankäyttöä, maankäytön muutosta ja metsätalouseläinsektoria (LULUCF) koskeva asetus (EU) 2018/841 hyväksyttiin marraskuussa, ja se asettaa Suomelle erittäin haastavat ilmastotavoitteet kaudelle 2021–2025. Taakanjakosektorin kunnianhimoisen päästövähennystavoite asettaa odotuksia maatalouden päästöjen vähentämiseksi.

Metsätaloudessa raakapuun kysyntä on säilynyt vahvana. Venäjän hyökkäyssota on aiheuttanut raakapuun saatavuuden katkeamisen Venäjältä ja lisännyt painetta kotimaisen puun kysynnälle. Yhdessä ilmastotavoitteiden ja ilmastomuutoksesta aiheutuvien riskien kanssa tämä on lisännyt tarvetta selvittää ja toteuttaa toimenpiteitä metsien kasvun lisäämiseksi sekä metsien terveydestä huolehtimiseksi.

Nato -jäsenyyssprosessin johdosta maa- ja metsätalousministeriö osallistuu Naton resilienssikomitean ruoka- ja maatalouseläinsektorin suunnitteluryhmän työskentelyyn sekä kansalliseen poikkihallinnolliseen Nato-yhteistyöhön. Naton aiempi siviilivalmiussuunnittelukomitea korvattiin resilienssikomitealla keväällä 2022. Ruoka- ja vesihuollon kysymyksiä käsitellään myös Naton puolustus suunnittelussa.

8.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Ilmastonmuutokseen ja monimuotoisuuden heikkenemiseen liittyvät riskit.

Luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen uhkaa ekosysteemipalveluiden tuotantoa. Kansallisesti riskit liittyvät elinympäristöjen ja lajien uhanalaistumiseen. Myös geneettisen monimuotoisuuden heikkeneminen voi ajan myötä aiheuttaa riskin menettää muuttuvaan ilmastoon sopeutunutta perimää. Tietoisuutta sään ääriolojen ja sähkönjakeluhäiriöiden vaikutuksista on lisätty. Tulvista ja kuivuustilanteista varoittamista sekä tulvariskeihin ja vesihuollon häiriöihin varautumista kehitetään edelleen viranomaisten, kuntien ja muiden toimijoiden yhteistyönä. Ilmastonmuutoksen aiheuttamien riskien hallintaa ja ilmasto-kestävyyttä yhteiskunnan eri osa-alueilla edistetään kansallisilla ilmastonmuutoksen sopeutumis suunnitelmissa.

Huoltovarmuutta, vastuullisuutta ja kilpailukykyä varmistavan ruokajärjestelmän toimintaedellytyksiä uhkaavat riskit.

Alkutuotannon kannattavuusongelmat, viljelijöiden jaksaminen, häiriöt elintarviketeollisuudessa ja logistiikan eri vaiheissa sekä riippuvuus työvoiman saatavuudesta muodostavat riskejä kestäväälle elintarviketuotannolle ja toimivalle ruokaketjulle. Ruokaturva ja huoltovarmuus vaarantuvat, jos tuotantopanosten saatavuus ja markkinat häiriintyvät. Sään ääri-ilmiöt ovat jo useana kasvukautena vaikeuttaneet erityisesti kasvinviljelyä ja heikentäneet sen kannattavuutta. Ennakkoon varautumista ja alkutuotannon eri riskien kestävyys parannetaan muun muassa koulutuksen ja tiedonvälityksen avulla. Eläintautien ja kasvintuhoojien torjunnalla sekä siemenhuollon turvaamisella luodaan edellytyksiä elintarvikehuollolle ja kestäväälle ja kilpailukykyiselle ruokajärjestelmälle.

Kestävää kehitystä uhkaavat politiikkariskit.

Näkemykset uusiutuvien luonnonvarojen kestävästä käytöstä ja hoidosta ovat eriytyneet. Elinkeinojen ja intressiryhmien näkökulmasta kokonaisuuksien yhteensovittaminen on muuttunut osaoptimoinniksi. Päätöksiä tehdään ilman yhteiskunnan kokonaisedun tarkastelua, joka rapauttaa alue- ja kansantaloutta sekä julkistaloutta. Päätöksenteon tueksi tarvitaan läpinäkyvää vaikutusten arviointia, jossa otetaan huomioon esitettyjen politiikkamuutosten vaikutukset. Luonnonvarojen käytön ja hoidon rooli taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävässä hyvinvoinnin perustana on tuotava vahvemmin esille. Lisäksi on tehostettava tutkimustiedon käyttöä kestävyyskriteereiden määrittelyssä sekä luonnonvarojen käytön ja hoidon suunnittelussa.

Tietovarantojen ja digitaalisten palveluiden käytettävyyteen liittyvät riskit.

Kyberympäristön uhkataso on ollut koko vuoden kohonneella tasolla, minkä vuoksi yhteiskunnan elintärkeitä tehtäviä hoitavien organisaatioiden varautumisen merkitys on korostunut. Kiristyshaittaohjelmat, kohdennetut tietojenkalasteluviestit ja murtautumisyritykset ovat lisääntyneet. Riskejä pyritään minimoimaan yleisellä tarkkaavaisuudella (muun muassa kalasteluviestit), koulutuksella ja viestinnällä, hyvillä salasanaikäytännöillä ja tietoturvakulttuurilla sekä varmistamalla Valtorin ja palvelutoimittajien kanssa tehokkaat menettelyt ohjelmistojen, palveluiden ja ongelmatilanteiden hallinnassa.

8.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö

Taulukko 18. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

MMM	Talousarvion luku	2020	2021	2022
30.01	Hallinto ja tutkimus	127	134	151
30.10	Maaseudun kehittäminen	401	370	376
30.20	Maa- ja elintarviketalous	1 944	1 790	1 981
30.40	Luonnonvaratalous	195	205	223
30.64	Metsähallitus	14	8	8
30.70	Maanmittaus- ja tietovarannot	50	46	
30.70	Maanmittaus ja asunto-osakkeiden kirjaaminen			58
30	MMM:n hallinnonala yhteensä	2 730	2 552	2 796

Maaseudun kehittämisen (valtion talousarvion luku 30.10) osalta määrärahoja käytettiin muun muassa Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014–2020 (maaseutu-ohjelma) yritys- ja hankerahoitukseen, maatalouden aloittamis- ja investointiavustuksiin sekä eläintenhyvinvointikorvauksiin. Lisäksi rahoitusta käytettiin esimerkiksi kokonaan kansallisiin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin sekä maatalouden neuvontaan. Maa- ja elintarviketalouteen (luku 30.20) liittyen määrärahoja käytettiin muun muassa maa- ja puutarhatalouden kansallisiin tukiin, EU:n rahoittamiin suoriin tukiin, ympäristökorvauksiin, luonnonmukaiseen tuotantoon, neuvontaan ja ei-tuotannollisiin investointeihin sekä luonnonhaittakorvauksiin. EU:n osuus tukirahoituksesta huomioitiin talousarviossa tulona luvussa 12.30. Vuoden 2022 toisessa lisätalousarviossa lisättiin määrärahoja maatalouden huoltovarmuuspakettiin ja vihreän siirtymän kokonaisuuteen.

Luonnonvaratalouden (luku 30.40) määrärahoja käytettiin luonnonvaratalouden toimialaan kuuluvien tehtävien hoitamiseen. Toimialaan kuuluvat metsätalous, kalatalous ja riistatalous sekä vesitalous ja yleiset luonnonvara-asiat. Vastaavat tulorahoitusosuudet on huomioitu talousarviossa tulona. Määrärahan käyttö kasvoi lähinnä hallitusohjelman mukaisten toimenpiteiden, kuten maankäyttösektorin ilmastotoimenpiteiden ja vaelluskalakantojen elvyttämistoimenpiteiden johdosta.

Muilta osin määrärahoja käytettiin hallinnonalan tehtävien hoitamiseen maa- ja metsätalousministeriössä, Luonnonvarakeskuksessa, Maanmittauslaitoksessa ja Ruokavirastossa. Lisäksi valtionapua saavat organisaatiot Suomen metsäkeskus ja Suomen riistakeskus vastaavat eräistä julkisoikeudellisista tehtävistä. Tehtävien hoitamisessa on huomioitava myös merkittävä nettobudjetoitu tulorahoituksen osuus.

Hallinnonalan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite: Vastuullisen ja uudistuvan ruokajärjestelmän kilpailukyky paranee

Toteutuminen: Hyvä

Huoltovarmuuden turvaamiseksi varautumisen ministerityöryhmä päätti keväällä tukikokonaisuudesta, johon sisältyi nopeavaikutteisia keinoja sekä pidemmän aikavälin vihreän siirtymän toimenpiteitä, joilla pyritään vähentämään maatalouden riippuvuutta fossiilisista tuontipanoksista, kuten energiasta ja lannoitteista. Tilojen kannattavuutta ja maksuvalmiutta parantaville toimenpiteille osoitettiin rahoitusta noin 225 miljoonaa euroa. Pidemmän aikavälin toimiin osoitettiin lisäksi 63 miljoonaa euroa. Pidemmällä aikavälillä edistetään muun muassa biokaasutuotantoa, ravinteiden kierrätystä ja omavaraisuutta, lannankäsittelyinvestointeja sekä hiilensidontainvestointeja.

Maatilojen tuetut investoinnit uusiutuvan energian tuotantoon kolminkertaistuivat aiemmista vuosista. Etenkin aurinkoenergia kasvatti suosiotaan ja kiinnostus myös biokaasun tuotantoon kasvoi. Tehdyt investoinnit vähentävät riippuvuutta fossiilisesta tuontienergiasta ja parantavat osaltaan tilojen kannattavuutta. Ravinteiden kierrätystä edistettiin ravinteiden kierrätyksen kokeiluohjelman ja siihen tiiviisti liittyvien biokaasu- ja lannankäsittelyinvestointien avulla. Toimilla on tarkoitus edistää biomassojen prosessointia, kierrätysravinnevalmisteiden tuotantoa ja tuotekehitystä sekä ravinnekierrätyksen logistiikan ja palveluratkaisujen kehittämistä. Peltorakenteen kehittämisohjelmalla ("Isolohko on voimaa") luotiin työvälineitä tilusjärjestelyjen toimeenpanoon, tukipolitiikan, neuvonnan sekä omistus- ja hallintaratkaisujen kehittämiseen ja viestittiin monipuolisesti peltorakenteen parantamisen hyödyistä ja mahdollisuuksista.

Euroopan komissio hyväksyi Suomen CAP-suunnitelman (2023–2027) elokuussa 2022, ja tarvittavat lainsäädäntöehdotukset annettiin eduskunnalle budjettilakeina. CAP-suunnitelman keskeiset välineet ovat maatalouden suorat tuet, maaseudun kehittämistoimet ja osa maatalouden markkinatoimista. Suomen näkökulmasta korostuvat erityisesti aktiivisen ruuantuotannon edistäminen, huoltovarmuuden turvaaminen, ilmasto- ja ympäristötoimien vahvistaminen sekä uusien viljelijöiden saaminen alalle.

Ahvenanmaalla todettiin kalojen IHN-tautitapaus. Tauti hävitettiin laitoksesta, minkä lisäksi valmistauduttiin kahden vuoden hävittämisohjelman aloittamiseen tautivapaan aseman osoittamiseksi alueella. Korkeapatogeeninen lintuinfluenssaepidemia jatkui. Suomessa ei kuitenkaan ollut tapauksia siipikarjassa, ja luonnonvaraisissa linnuissa oli vähemmän tapauksia kuin vuonna 2021. Afrikkalaisen sikaruton ja raivotaudin ehkäisytoimia sekä eläintautivalmiuden kehittämistä jatkettiin. Uuden kattavan EU:n eläinterveyssäännösten toimeenpano painottui vuosiin 2021–2022.

Elintarvikeviennin kasvu jatkui hintojen nousun myötä, ja viennin arvo oli 2,3 miljardia euroa (1,8 miljardia euroa vuonna 2021). Food from Finland -ohjelman puitteissa julkaistiin elintarvikealan kansainvälistymisstrategia, joka linjaa tulevien vuosien vientiä ja kohdemaita. Uusia vientilupia saatiin kolmeen Aasian maahan, lisäksi kahden Aasian maan kanssa saatiin sovittua eläintautien regionalisaatioehdoista.

Yhteinen ruokapöytä -keskustelufoorumissa keskityttiin ruokajärjestelmän kansainvälistämiseen ja esiteltiin elintarvikeviennin toimenpideohjelma. Lisäksi aloitettiin työ ruokakulttuurin edistämiseksi. Joulukuussa julkaistun [kouluruokaohjelman](#) tavoitteena on muun muassa lisätä kouluruokailuun osallistumista ja saada välipala osaksi kouluruokaa joka kouluun. Maa- ja metsätalousministeriö on osallistunut Suomen ja Ranskan vetämän kansainvälisen YK:n kouluruokakoalition toimintaan.

Luomu 2.0 [toimeenpanosuunnitelma](#) valmistui loppuvuodesta. Jo kertomusvuonna käynnistettiin muun muassa selvitys luomuun liittyvän koulutuksen nykytilasta ja hanke luomun lisäämisestä julkisissa ruokapalveluissa. Maatalouden kannattavuuden ja kestävyiden edistäjien verkoston, Agri-Hubin, sekä Maaseutuverkoston yhteinen verkostoalusta luo mahdollisuuden kohtaamisille ja esimerkiksi datalähteiden ja -varantojen tehokkaammalle käytölle.

Vaikuttavuustavoite: Uudistuva ja kestävä luonnonvaratalous lisää hyvinvointia ja korvaa uusiutumattomien raaka-aineiden ja energian käyttöä

Toteutuminen: Hyvä

Kertomusvuonna valmistui useita luonnonvarojen kestävästä käytöstä ja hoitoa ohjaavia strategioita. Strategiat valmisteltiin laajasti osallistavissa prosesseissa ja yhteistyössä sidosryhmien kanssa.

Metsien kasvukyvystä, terveydestä eri käyttömuotojen yhteensovittamisesta huolehditaan pitkäjänteisesti ja kestävästi [Kansallisella metsästrategialla](#). Uusi strategia ulottuu vuoteen 2035, ja se ottaa ajanmukaisesti huomioon kokonaisvaltaisen kestävä kehityksen sekä metsien merkityksen ilmastomuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa. Ennakko-tietojen mukaan Suomen metsistä hakattiin vuonna 2022 runkopuuta 75 miljoonaa kuutiometriä. Määrä on kaksi prosenttia vähemmän kuin vuotta aikaisemmin. Metsänomistajia kannustettiin nuoren metsän hoitoon kestävä metsätalouden rahoituslain (Kemera) tukitasojen korotuksella ja tukiehtojen kevennyksellä. Muutoksilla pyritään lisäämään nuoren metsän hoitoa sekä sen yhteydessä tehtävää pienpuun keruuta.

Metsätalouden ilmastokestävyttä ja monimuotoisuutta edistettiin osana Suomen kestävä kasvun ohjelmaa. Vuonna 2022 tehtiin rahoituspäätökset ensimmäisen rahoitushaun perusteella. Lisäksi toteutettiin toinen rahoitushaku, jonka perusteella rahoituspäätökset tehdään vuonna 2023. Kehittämisen- ja koulutushankkeisiin on käytettävissä rahoitusta yhteensä 8,5 miljoonaa euroa.

Evon retkeilyalueen kehittämistä selvittänyt työryhmä sai työnsä valmiiksi. Työryhmä esittää, että Evoa kehitettäisiin valtion malliretkeilyalueena, jolla edistetään luonnon monimuotoisuutta sekä virkistyskäyttö- ja maisema-arvoja. Työryhmän ehdotuksia tullaan hyödyntämään nykyisten ja mahdollisesti myös uusien retkeilyalueiden kehittämistyössä.

Luonnonvarakeskus teki [selvityksen](#) metsien kasvun aleneman syistä ja siitä, miten uusimmat kasvihuonekaasuinventaarion tulokset vaikuttavat Suomen metsien vertailutason saavuttamiseen kaudella 2021–2025. Sen mukaan metsien nettonielun väheneminen johtui suurelta osin metsien kasvun hidastumisesta, hakkuumäärästä ja uudesta maaperäpäästöjen arviointitavasta. Maaperäpäästöjen vähentämiseen ja niiden todentamiseen on kiinnitettävä aiempaa enemmän huomioita samalla kun metsien kasvukyvystä ja elinvoimaisuudesta pidetään huolta.

Maankäyttösektorin ilmastotoimenpidekokonaisuuden toteutusta jatkettiin. Heinäkuussa 2022 annettiin maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma (MISU) valtioneuvoston selon-tekona (VNS 7/2022 vp) eduskunnalle. Vuoden aikana käynnistettiin useita selvityshankkeita toimeenpanon tukemiseksi ja kehittämishankekokonaisuuden vaikuttavuusarviointi.

Lisäksi perustettiin virkamiestyöryhmä maankäytönmuutosmaksun valmistelemiseksi. Tutkimus- ja innovaatiohankkeiden sekä kehittämishankkeiden hankehauissa rahoitusta myönnettiin 24 hankkeelle. Hankkeet tuottavat uutta tietoa hiilipäästöjen vähentämiseksi sekä hiilinielujen ja -varastojen lisäämiseksi. Kehittämishankkeiden tavoitteena on tukea toimijoita uusien ilmastokestävien toimintatapojen käyttöönotossa.

Valtioneuvosto hyväksyi ja antoi eduskunnalle selonteon kansallisesta ilmastonmuutokseen sopeutumis suunnitelmasta 2030 (VNS 15/2022 vp). Suunnitelma edistää osaltaan Suomen varautumista ja sopeutumista ilmastonmuutoksen vaikutuksiin ja seurauksiin ilmastolain mukaisesti. Ilmastonmuutokseen sopeutumisen, riskien ehkäisemisen ja katastrofivalmiuden ja -palautuvuuden edistämisen tavoite saatiin osaksi Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) Hiilineutraali Suomi -teemaa. Tavoitteelle osoitettu rahoitus on noin 38 miljoonaa euroa.

Hallitusohjelman mukaisia vesiensuojelun tehostamisohjelmaa sekä tulvasuojelua ja peltojen vesienhallintaa edistettiin kehittämishankkeilla. Tulva- ja kuivuusriskien hallinnan edistämiseksi asetettiin kansallinen työryhmä. Vesivastuusitoumuksen toimeenpanoa edistettiin veteen liittyvien riskien hallinnan, yritysvastuullisuuden ja kilpailukyvyn parantamiseksi.

Maa- ja metsätalousministeriö julkaisi uuden [vesitalousstrategian](#), joka ohjaa ministeriön toimialan vesitaloustehtävien tulosohjausta, toimintaa ja talouden suunnittelua vuoteen 2030 saakka. Kansallisessa vesihuoltouudistuksessa hyväksyttiin uudistusohjelman toteutuksen toimeenpanosuunnitelma. Tunnistetuista muutostarpeista teetettiin esiselvityksiä, kuten Vesi on Meidän -kansalaisaloitteen toimeenpano. Vesiosaamisen kasvu- ja kansainvälistymisohjelman ensimmäisellä hakukierroksella rahoitusta myönnettiin kymmenelle hankkeelle. Rahoituksella tuetaan hankkeita, jotka edistävät vesiosaamisen kumppanuuk-sia, kansainvälistymistä ja liiketoimintaa. Ohjelman toimenpiteet ovat osa Suomen kestä-vän kasvun ohjelmaa.

Tenojoen lohikantojen tila ei ole kohentunut, eikä lohen nousumäärien kasvusta ole vielä lupaavia merkkejä. Tenojoen vesistöissä lohen kalastuskieltoa jouduttiin näin ollen jatka-maan vuoden 2022 kalastuskaudella. Lisäksi annettiin hallituksen esitys lohen kalastuksen kieltämiseksi myös kalastuskaudella 2023. Laki lohenkalastuksen määräaikaisesta kieltämi-sestä Tenojoen vesistöissä tulee voimaan 1.5.2023.

Vaelluskalojen elinympäristöjä parantavan Nousu-ohjelman toimeenpanoa jatkettiin, ja sen avulla purettiin virtavesien nousuesteitä ja kunnostettiin lisääntymisalueita useilla kohteilla.

Luonnonvarakeskus julkaisi vapaa-ajan kalastajien [Omakala -palvelun](#), jonne kalastaja voi ilmoittaa saaliinsa. Palvelun tarkoitus on sekä helpottaa vapaa-ajan kalastajan saaliin-ilmoitusta että saada parempaa tietoa kalastuksesta ja kalakantojen tilasta.

Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahaston Suomen ohjelman 2021–2027 toimeenpano käynnistyi. Kotimaisen kalan käyttöä lisäävän edistämishojelman täytäntöönpanoa jatkettiin muun muassa käynnistämällä Kalakumous-vaikuttajaverkoston työ.

Erityisesti taantuvien vesilintukantojen elinympäristöjen parantamista edistäviä [Helmi-](#) ja [Sotka](#) -ohjelmien toimenpiteitä jatkettiin yhteistyössä maanomistajien ja sidosryhmien kanssa. Laajapohjaisessa työryhmässä valmisteltiin esitystä Vastuullisen vesilintujen metsästyksen ja riistalintutarhauksen strategiaksi.

Riistaeläinten kannanhoitosuunnitelmista päivitettiin karhukannan hoitosuunnitelma. Suurpetojen kannanhoidolliseen metsästyksen myönnettyjen poikkeuslupien valitusprosessit estivät kaikkien susien lupien käytön ja suurimman osan karhujen lupien käytöstä. Keskustelu suurpetokantojen koon säätelystä, vahinkokehityksestä ja rinnakkaiselosta ihmisen kanssa jatkui vilkkaana.

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Kansallinen metsästrategia 2025 arviointi
- Suomen LULUCF-sektorin 2021–2025 velvoitteen toteutuminen

Vaikuttavuustavoite: Monipuolinen yritystoiminta ja menestyvä maaseutu, monipaikkaisuus ja verkostot vahvistavat yhteiskuntaa

Toteutuminen: Hyvä

Maaseutuohjelman viimeiset rahoituspäätökset tehtiin vuonna 2022. Ohjelman rahoituksesta oli vuoden loppuun mennessä sidottu 99,5 prosenttia. Maaseutuohjelman toimeenpano jatkuu vuoden 2025 loppuun asti. Vuoden 2023 alussa vaikuttaa jo siltä, että maaseutuohjelmalle asetetut määrälliset tavoitteet tullaan saavuttamaan melko hyvin. [Maaseutuohjelmalla](#) on ollut myönteinen vaikutus työllisyyteen ja aluetalouteen.

Euroopan komission elokuussa 2022 hyväksymän Suomen CAP-suunnitelman (2023–2027) maaseudun kehittämisen toimenpiteiden tavoitteena on monipuolistaa maaseudun elinkeinorakennetta, rakentaa nopeita laajakaistayhteyksiä sekä parantaa maaseudun asukkaiden hyvinvointia. Keinoina näihin ovat maaseudun yritysrahoitus, investoinnit, osaamisen vahvistaminen, yhteistyön lisääminen ja Leader-toiminta. CAP-suunnitelmaan liittyneet lainsäädäntöehdotukset annettiin syksyllä eduskunnalle budjettilakeina.

Ruokavirasto myönsi kyläkauppataukea 174 kyläkaupalle ja neljälle myymäläautolle kaudeksi 1.1.2022–30.6.2023. Tuen tavoitteena on turvata ja edistää päivittäistavara-kauppapalveluiden saatavuutta maaseudulla ylläpitämällä ja lisäämällä palveluiden monipuolisuutta. Kyläkaupat tarjoavat lisäksi esimerkiksi käteisnosto-, posti-, polttoaine_jakelu- ja apteekkipalveluita.

Valtioneuvoston asettama [harvaan asuttujen alueiden \(HAMA\) parlamentaarinen työryhmä](#) toteutti toimintasuunnitelmaansa pohjautuvia toimenpiteitä. Työryhmän rahoittamat harvaan asuttujen alueiden [ruoka-, luonto-, kalastus- ja metsästysmatkailun](#) sekä [kulttuurin kehittämishankkeiden](#) hakukierrokset järjestettiin vuoden 2022 aikana.

[Saaristoasiain neuvottelukunnan](#) toiminta pohjautui valtakunnallisen saaristo-ohjelman, Ihmisten Saaristo, linjauksiin. Keskiössä olivat erityisesti lapset ja nuoret, saaristokulttuuri sekä saaristoliikenteen kehittäminen. Valmistuneessa ensimmäisessä [saaristoaluetyypittelyssä](#) Suomen meri- ja järviolueiden saaristoalueet on jaettu neljään eri luokkaan: ulko-, väli- ja sisäsaaristo sekä saaristomaiset manneralueet. Saaristolain uudistamistarpeista laadittiin selvitys osallistaen laajasti saariston toimijoita. Selvityksen ja siitä annettujen lausuntojen perusteella saaristolakiin kohdistuu sekä lakitekniisiä että lain sisältöön liittyviä päivittämistarpeita. [Maaseutupolitiikan neuvoston](#) toiminta perustuu asettamispäätöksen tavoitteiden lisäksi [Ajassa uudistuva maaseutu – maaseutupoliittisen kokonaisuohjelman 2021–2027](#) kirjauksiin. Vuonna 2022 keskityttiin hyvä elämä -painopisteeseen.

Vuonna 2022 valmistuneista kahdesta maaseutuvaikutusten arviointiohjeesta yleisempi on osa oikeusministeriön johdolla laadittua [lainvalmistelun arviointiohjetta](#). Yksityiskohtaisempi maa- ja metsätalousministeriön [ohje](#) syventää arvioinnin ohjeistusta ja antaa työkaluja laajempaan arviointiin. Maaseutuvaikutusten arviointi parantaa päätöksenteon laatua ja auttaa tunnistamaan yhteiskunnallisia vaikutuksia, jotka syntyvät maaseutualueilla.

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Suomen CAP-strategiasuunnitelman ennakkoarviointi: MMM julkaisu 2022:4

Vaikuttavuustavoite: Luotettavat ja laaja-käyttöiset paikka-, kiinteistö- ja huoneistotiedot mahdollistavat uutta liiketoimintaa ja turvaavat omistusta

Toteutuminen: Hyvä

Vuonna 2022 maanmittaussektorin palvelujen kysyntä väheni verrattuna edellisten vuosien kysynnän tasoon. Esimerkiksi erilaisten tietopalveluiden käyttö vähentyi. Noin 800 uutta yritystä otti kuitenkin kiinteistötietoihin liittyviä tietopalveluita käyttöön. Turvallisuusympäristön muutos alkuvuodesta 2022 pakotti kiinnittämään yhä enemmän huomiota turvallisuuskäyttöön, ja tähän myös panostettiin lisää. Kiinteistötietojärjestelmän tietojen laatua parannettiin kiinteistötietojärjestelmän perusparannusohjelman mukaisesti.

Valtakunnallisen osoitetietojärjestelmän toteuttamisen valmistelua jatkettiin Valtioneuvoston paikkatietopoliittisen selonteon (VNS 2/2018 vp – EK 30/2018 vp) toimenpiteenä. Poikkihallinnollisen ohjausryhmän linjausten mukaisesti valmisteltiin myös muutoksen vaatimaa uutta lainsäädäntöä. Kunnat saivat Maanmittauslaitoksen tarjoamaa tukea osoitetiedon laatuvaatimusten korjaamiseen. Peruspaikkatietojen osalta maastotiedon tuotantojärjestelmän, karttatuotteiden ja palveluiden uudistustyö eteni.

Asunto-osakeyhtiöiden siirtyminen huoneistotietojärjestelmään on käynnissä. Huoneistotietojärjestelmän jatkokehittämistä on tehty EU:n elpymisvälinesuunnitelman mukaisesti.

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Paikkatietokeskuksen (FGI) kansainvälinen arviointi

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Kestävän kehityksen Agenda2030-toimintaohjelman toimeenpanossa maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala edistää ruokaturvaa, uusiutuvien luonnonvarojen kestävää käyttöä sekä vastuullista ja kokonaiskestävä bio- ja kiertotaloutta. Kestävän kehityksen tavoitteet sisältävässä [hallinnonalan strategiassa](#) vuoteen 2030 mennessä vastuullinen bio- ja kiertotalous on keskeinen osa Suomen kilpailukyvyyn ja hyvinvoinnin perustaa. Ministeriö huolehtii myös ilmastomuutoksen hillinnästä ja sopeutumisesta sekä luonnon monimuotoisuuden vähenemisen pysäyttämisestä omalla sektorillaan.

Suomalaisten maaseutu- ja saaristoalueiden potentiaalin hyödyntäminen kestävä kehityksen edistämisessä edellyttää toimivaa infraa (tiestö, vesihuolto ja tietoliikenneyhteydet) ja saavutettavia palveluita. Maaseudulla ja saaristossa on runsaasti maailmanlaajuisesti niukkoja resursseja: uusiutuvia luonnonvaroja, vettä, tuottavaa maata sekä ympäristöjä, jotka tukevat terveyttä ja hyvinvointia. Ne tarjoavat mahdollisuuden hyvälle elämälle, innovatiivisuudelle, yrittäjyydelle ja kestävälle kehitykselle.

Suomalaisen maatalouden kestävyysparantamiseksi EU:n yhteisen maatalouspolitiikan toimenpiteillä on pyritty vähentämään ravinnepäästöjä ympäristöön, ylläpitämään biologista monimuotoisuutta, parantamaan ilmanlaatua, lieventämään ja edistämään ilmastomuutokseen sopeutumista, ja ylläpitämään hyvää maaperän kuntoa. Maatalouden kestävyysliittynä suuri haaste on alhainen kannattavuus. Pysyvämpi ratkaisu voidaan löytää vain maatalouden tuottavuuden parantamisen, markkinahintojen nousun ja maltillisen kustannuskehityksen avulla.

Vuonna 2021 julkaistiin [Ruokahävikkitiekartta](#) ruokahävikin puolittamiseksi vuoteen 2030 mennessä. Kestävän ravitsemuksen edistämiseksi on tehty selvitys ja pilotti elintarviketurvallisuusvalvonnan ja -neuvonnan laajentamisesta koskemaan ruuan ravitsemussisältöä ja elintarviketehtaan seurantaan tarjoilupaikoissa. Ruokapalveluissa on toteutettu vastuulliset ruokapalvelut kehitysohjelmalla. Lisäksi ["Ruokahankinnat ja luonnon monimuotoisuus"-selvitys](#) valmistui. Käynnissä on hanke elintarvikkeiden ja ruokajärjestelmän elinkaariarviointimetodologian harmonisoinnista ja kehittämisestä luotettavampien ja vertailukelpoisempien laskentatulosten saamiseksi esimerkiksi hiilijalanjälkilaskentaan. Maa- ja metsätalousministeriö rahoittaa myös hanketta, jossa luodaan ravintolatoimialalle työkalu, jolla voi laskea arvion ilmastovaikutuksesta toiminnan kaikilla tasoilla: ravintola-, ruokalista-, resepti-, ateriala- ja annoskohtaisesti.

Maa- ja metsätalousministeriö osallistui biotalousstrategian päivitykseen, jossa uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntämisen lähtökohta on arvonalisän kasvattaminen, innovatiivisten ratkaisujen luominen maailmanlaajuisiin ongelmiin ja hyvinvoinnin tuominen koko Suomelle. Päivitetyt strategian tavoitteet on varmistaa ekologisesti kestävyys, sosiaalinen oikeudenmukaisuus ja uusiutuvien luonnonvarojen uusiutumiskyky sekä vahvistaa biotalouden laajapohjaista osaamista. Metsien kasvukyvystä, terveydestä ja eri käyttömuotojen yhteensovittamisesta huolehditaan pitkäjänteisesti ja kestävästi uudistetulla Kansallisella metsästrategialla. Uusi strategia ottaa huomioon kokonaisvaltaisen kestävä kehitys ja metsien merkityksen ilmastomuutoksen hillinnässä ja siihen sopeutumisessa.

Maa- ja metsätalousministeriön johdolla valmisteltiin Vesitalousstrategia 2030. Strategia listaa neljä päämäärää: 1. Vesien käytön, hyvän tilan ja luonnon monimuotoisuuden tavoitteet sovitetaan yhteen valuma- ja vesistöalueilla, 2. Yhteiskunta sopeutuu muuttuviin ilmasto- ja vesioloihin, ja vesitalouden keinoin edistetään ilmastomuutoksen hillintää, 3. Vesitalouspalvelut luovat hyvinvointia ja monipuolista taloudellista toimintaa ja 4. Suomi edistää kestävä ja vesiturvallista maailmaa.

Talousmetsien monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämiseksi jatkettiin Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman 2014–2025 (METSO) toimeenpanoa. Sen tavoitteena on pysäyttää metsäisten luontotyyppien ja metsälajien taantuminen ja vakiinnuttaa luonnon monimuotoisuuden suotuisa kehitys. Ohjelmaa toteutetaan vapaaehtoisilla, ekologisesti tehokkailla keinoilla.

Kalaston, kalakantojen ja vesiluonnon monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämiseksi Nousu- ja Sotka -ohjelmien toteutusta jatkettiin. Kotimaisen kalan tuotannon ja jalostamisen lisäämistä edistettiin strategisella investointirahoituksella.

Edellä mainitut Kansallinen ilmastomuutokseen sopeutumissuunnitelma 2030 ja maankäyttösektorin ilmastosuunnitelma edistävät myös osaltaan kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Maa- ja metsätalousministeriö on ottanut toimissaan huomioon yhdenvertaisuuden edistämisen sekä hallituksen sukupuolinäkökulman valtavirtaistamisen ja sen sisällyttämisen lainvalmisteluun, toiminnan ja talouden ohjaukseen sekä muihin tasa-arvon kannalta merkittäviin toimintoihin. Maa- ja metsätalousministeriön pääluokan menoista noin 90 prosenttia on siirtomenoja. Pääsääntöisesti tukien myöntämisperusteena ei ole niiden vaikutus sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Yhteisen maatalouspolitiikan, maaseudun kehittämisen ja luonnonvaratalouden toimeenpanossa on kuitenkin tavoitteena huomioida eri väestöryhmien tarpeet. Maaseudun kehittämishankkeissa seurataan muun muassa sukupuoli- ja ikäjaottelulla esimerkiksi aktivointitilaisuuksiin osallistuneita, koulutukseen osallistuneita sekä hankkeen tuloksena syntyneiden työpaikkojen ja hankkeen aikana työllistyneiden määrää.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Maa- ja metsätalousministeriö tilinpäätös 2022](#)

[Luonnonvarakeskus tilinpäätös 2022](#)

[Maanmittauslaitos tilinpäätös 2022](#)

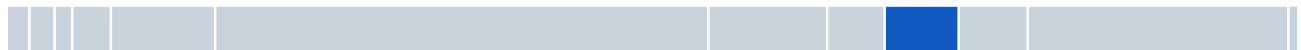
[Ruokavirasto tilinpäätös 2022](#)

9 Liikenne- ja viestintäministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **87 800 milj. €**

- Liikenne- ja viestintäministeriön osuus **5 030 milj. €**

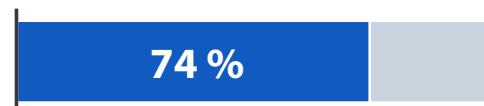

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 2 197 milj. €
- Siirtomenot 919 milj. €
- Sijoitusmenot 585 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

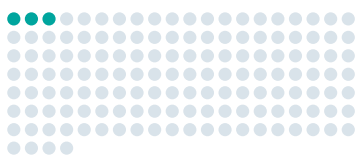
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **77 450 henkilötyövuotta**

- Liikenne- ja viestintäministeriössä **2 291 henkilötyövuotta**

Virastot 3 KPL

- Ilmatieteen laitos
- Liikenne- ja viestintävirasto
- Väylävirasto

Rahastot 1 KPL

- Valtion televisio- ja radiorahasto

Liikelaitokset 0 KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt 6 KPL

- Cinia Oy
- Itäraata Oy
- Liikenteenohjausyhtiö Fintraffic Oy
- Suomi-rata Oy
- Turun Tunnin Juna Oy
- Yleisradio Oy

Keskeiset hallinnolliset muutokset

Itäraata Oy perustettiin huhtikuussa 2022 ja rekisteröitiin kaupparekisteriin 20.4.2022. | **Pohjolan Rautatiet Oy** asetettiin selvitystilaan omistajan päätöksellä 1.1.2022 alkaen ja yhtiön purkautuminen rekisteröitiin 8.8.2022

Hallinnonalaan liittyviä tunnuslukuja

Selvitystä ja avunantoa
vaatineita tietoturvatapauksia

18 410 kpl

Automaattisesti käsitellyt
tietoturvatapaukset

188 561 kpl

Ajoneuvojen
rekisteröintitapahtumat

5 573 141 kpl

Valtion vastuulla olevat
maantiet

77 935 km

Ilmatieteen laitoksen
säähavaintoasemien lukumäärä

506 kpl

9.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Suurimman murroksen liikenteen ja viestinnän toimialalle aiheuttavat vihreä siirtymä ja digitalisoituminen. Fossiilittomaan liikenteeseen siirtyminen on vaatinut ja vaatii merkittäviä toimia. Kehitys on ollut oikean suuntaista, mutta siirtymässä on vielä tehostamisen varaa. Digitaalisten ratkaisujen tarjoamat mahdollisuudet ilmastotavoitteiden saavuttamisessa ovat merkittävät. Digitalisaation vauhti on kiihtynyt, mikä on korostanut tietoturvallisuuden merkitystä yhteiskunnan palvelujen tarjonnassa. Tiedonhallinta sekä kansalaisten, yhteisöjen ja yritysten palveleminen entistä paremmin on ollut digitalisaation kehittämisen keskiössä.

Venäjän hyökkäys Ukrainaan on merkinnyt Suomen kansainvälisen saavutettavuuden ja logistisen aseman huomattavaa heikentymistä. Suomen tavoite asemoitua Euroopan ja Aasian väliseksi solmukohdaksi ei ole enää kestävällä pohjalla. EU:n pakotetoimet ja vastapakotteet ovat Venäjän ilmatilan käytön loputtua heikentäneet suomalaisten lentoyhtiöiden ja lennonvarmistuspalveluiden toimintaedellytyksiä. Vaikutukset näkyivät myös meriliikenteessä. Saimaan kanavan liikenne on keskeytynyt lähes kokonaan kanavan aukiolosta huolimatta.

Huoltovarmuuden ja varautumisen merkitys digitaalisten yhteyksien, liikenteen ja viestinnän kehittämisessä on korostunut. Kyberturvallisuuden uhkataso on noussut korkeammalle kuin koskaan aiemmin. Liikenne- ja viestintäjärjestelmän toimivuus ja resilienssi edellyttävät kaikissa olosuhteissa markkinoiden toimivuutta ja kriittisen infran turvaamista. Yhteistyöhön ja eri sektoreiden keskinäisriippuvuuksien tunnistamiseen on yhä enemmän kiinnitetty huomiota.

Erityisenä haasteena olivat voimakas inflaatio ja kustannustason nousu, jotka heikensivät väylärahoituksen ostovoimaa. Verkkojen liikennöitävyys erityisesti pääväylillä säilyi kuitenkin hyvänä.

9.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Liikenteen vihreän siirtymän onnistumiseen liittyvät riskit

Liikenteen vihreän siirtymän onnistumiseen liittyy riskejä, joiden toteutuessa kasvihuonekaasupäästöt eivät alene tavoitteiden mukaisesti. Ilmastomuutos rapauttaa väyläinfrastruktuuria, lisää väylien kunnossapitotarvetta ja liikennöintikustannuksia sekä heikentää saavutettavuutta. Riskeihin varaudutaan muun muassa toteuttamalla [fossiilittoman liikenteen tiekartassa](#) ja 12-vuotisessa valtakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnitelmassa ([Liikenne 12, VNS 2/2021](#)) määritellyjä toimenpiteitä sekä parantamalla ilmastomuutokseen sopeutumista. Hallinnonalan ennakointityössä käsitellään laajempia yhdyskuntarakenteeseen ja ihmisten käyttäytymiseen liittyviä muutoksia.

Liikenne- ja viestintäyhteyksien toimintavarmuuden ja saatavuuden turvaamiseen erityisesti häiriötilanteissa liittyvät riskit

Yhteiskunta edellyttää toimivia ja kyberturvallisia liikenne- ja viestintäyhteyksiä. Niiden toimintavarmuus ja saatavuus on turvattava myös häiriötilanteissa. Riskien hallitsemiseksi hallinnonala kehittää säädöksiä ja uusia toimintamalleja, pitää ajan tasalla hallinnonalan valmius- ja varautumissuunnitelmat sekä ylläpitää kriisi- ja poikkeusolojen valmiutta. Sääennustetuotannolla varaudutaan poikkeuksellisiin sää- ja luonnonilmiöihin, minimoidaan niiden aiheuttamia haittoja ja nopeutetaan häiriötilanteista toipumista.

Teknologisen murroksen mahdollisuuksiin liittyvät riskit

Digitaalisen siirtymän mahdollisuuksiin liittyy riskejä, joiden toteutuessa liikenteen ja viestinnän digitalisaatiota hyödyntävä palvelutuotanto jää kehityksestä jälkeen ja kilpailukyky heikkenee. Tämä heikentää samalla turvallisuutta ja kriisinkestävyyttä. Arvioimalla ja kehittämällä säädösympäristöä sekä tuottamalla tietopohjaa varmistetaan yhteiskunnan tarpeet huomioiva ja uudet ratkaisut mahdollistava toimintaympäristö.

9.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö

Taulukko 19. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

LVM	Talousarvion luku	2020	2021	2022
31.01	Hallinto ja toimialan yhteiset menot	642	670	731
31.10	Liikenne- ja viestintäverkot	2 050	1 996	2 144
31.20	Liikenteen ja viestinnän palvelut	826	919	825
31.30	Liikenteen tukeminen ja ostopalvelut	45	3	
31.40	Viestintäpalvelut ja -verkot sekä viestinnän tukeminen	1		
31.50	Sää- meri- ja ilmastopalvelut	5		
31	LVM:n hallinnonala yhteensä	3 571	3 587	3 700

Hallinnonalan yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita toimeenpantiin erityisesti toteuttamalla fossiilittoman liikenteen tiekarttaa, Liikenne 12 -suunnitelmaa ja vauhdittamalla digitalisaatiota. Hallinnonalan toimet on suunniteltu siten, että niillä saavutetaan mahdollisimman suuri kokonaisvaikuttavuus ja niin, että toimenpiteet toteuttavat kattavasti hallinnonalan tavoitteita.

Liikenteen päästöjen vähentämiseksi tehtiin toimia, jotka edesauttavat siirtymää kokonaisuutena kestävämpään tapaan liikkua ja vapautua fossiilisista polttoaineista. Väylien kehittämisessä painotus oli raidehankkeiden edistämässä, joihin osoitettiin lisätalousarviot huomioiden 306 miljoonaa euroa. Lisäksi kaupunkien raideliikennehankkeisiin varattiin noin 40 miljoonaa euroa.

Julkisen henkilöliikenteen tukiin osoitettiin 201 miljoonaa euroa, josta 20 miljoonaa euroa oli ilmastoperusteista rahoitusta. Tuista (tässä yhteydessä ei arvioitu juna- ja lento-liikenteen ostoja eikä liikkumisen ohjauksen tukia) tehdyssä [selvityksessä](#) todettiin valtionrahoituksen tukevan Liikenne 12 -suunnitelman tavoitteita ja joukkoliikenteen peruspalvelutason turvaamista kaupunkiseutujen ulkopuolella. Valtionrahoitus tuki myös kestävien kulkutapojen kulkutapaosuuden kasvattamista etenkin suurimmilla kaupunki-seuduilla, joiden kanssa valtio solmii maankäytön, asumisen ja liikenteen MAL-sopimukset.

Koronapandemiasta johtuen joukkoliikenteeseen kohdennettiin Liikenne 12 -suunnitelmaa enemmän rahoitusta. Ilmastoperusteisella rahoituksella varmistettiin ja nopeutettiin puhtaan kaluston ja käyttövoimien käyttöönottoa viranomaisten hankkimassa linja-autoliikenteessä ja tuettiin nykyisen joukkoliikennekapasiteetin käytön tehostamista. Määrärahaa sähköisten ja vähäpäästöisten ajoneuvojen hankintaan sekä ajoneuvojen muuntamiseen vaihtoehtoisella käyttövoimalla toimiviksi varattiin 23 miljoonaa euroa. Määrärahaa kävelyn ja pyöräilyn edistämiseen ja kuntien joukkoliikennehankkeisiin varattiin 33,8 miljoonaa euroa. Kävelyä ja pyöräilyä lisäämällä tavoitellaan päästöjen vähentämisen ohella liikkumattomuudesta aiheutuvien terveyshaittojen vähentämistä.

Liikenne 12 -suunnitelman mukainen toiminta on vakiintunut ja suunnitelman tavoitteet ohjaavat toimintaa hallinnonalalla. Liikennejärjestelmän kehittämiseen kohdistettava valtion rahoitus vaikuttaa keskeisesti suunnitelman toteutumiseen. Väyläverkon kehittämiseen ei ole osoitettu tavoitteiden saavuttamisen edellyttämää rahoitusta. Voimakkaasti muuttunut maailmantilanne ja kohonneet kustannukset vaikuttavat myös merkittävästi Liikenne 12 -suunnitelman toimeenpanoon. Perusväylänpidon rahoitus on suunnitelman mukaisella tasolla, mutta ostovoiman heikentyessä muun muassa parantamisesta on jouduttu tinkimään ja rahoitusta on ohjattu päivittäiseen hoitoon ja käyttöön. Niukan korjausrahoituksen takia maanteiden ja ratojen korjausvelka lisääntyi noin 60 miljoonaa euroa ja oli vuoden lopussa noin 2,9 miljardia euroa (vuoden 2015 kustannustasossa).

Digirata-hankkeella korvataan vanhenevaa junien kulunvalvontajärjestelmää ja otetaan digitalisaation mahdollisuudet laajemmin käyttöön koko raideliikennejärjestelmän tehokkuuden ja turvallisuuden edistämiseksi. Hankkeen kehitys- ja verifiointivaiheen valtuus on yhteensä 130 miljoonaa euroa, josta 85 miljoonaa euroa rahoitetaan elpymis- ja palautusmuunnelmasta ja loppuosuus kansallisesti. Vuonna 2022 kehitys- ja verifiointivaihetta rahoitettiin kahdeksalla miljoonalla eurolla, josta puolet tuli elpymisvälineestä. Osana suunnitelmaa myönnettiin määrärahaa myös viestintäverkkojen laadun ja saavutettavuuden kehittämiseen. Kyberturvallisuuteen osoitettiin 18 miljoonaa euroa lisärahoitusta.

Hallinnonalan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite: Suomi on edelläkävijä kohti hiiletöntä liikennettä ja viestintää

Toteutuminen: Hyvä

Kotimaan liikenteen kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisestä tehdyn valtioneuvoston periaatepäätöksen eli fossiilittoman liikenteen tiekartan toteuttamista jatkettiin. Tiekartan tavoitteena on puolittaa liikenteen kasvihuonekaasupäästöt vuonna 2030 vuoteen 2005 verrattuna ja poistaa päästöt kokonaan vuoteen 2045 mennessä. Ilmastolaikiin kirjatun tavoitteen mukaan Suomen tulee olla hiilineutraali vuonna 2035. Liikenteen

päästövähennystavoitteiden tulee vastata tähän tavoitteeseen. Tavoite on EU-maiden tiukimpia. Liikenteen päästöt ovat viimeisen 10 vuoden aikana Suomessa myös vähentyneet toisin kuin monessa muussa EU-maassa. Suunta on oikea, joskin vauhtia tarvitaan vielä lisää.

[Tilastokeskuksen](#) tuoreimman tiedon mukaan kotimaan liikenteen kasvihuonekaasupäästöt ilman lentoliikennettä olivat vuonna 2021 noin 10 miljoonaa tonnia hiilidioksidiekvivalenttipäästöjä. Päästöt vähenivät 4,5 prosenttia eli 0,46 miljoonaa tonnia verrattuna vuoteen 2020. Vuoden 2030 tavoite on mahdollista saavuttaa, jos päästöt vähenevät keskimäärin 0,42 miljoonaa tonnia vuodessa.

Koronapandemiaan liittyneiden liikennerajoitusten poistuttua on oletettavaa, että liikenteen suoritteet ovat kasvaneet, mutta kasvua on todennäköisesti hillinnyt Ukrainan sodasta johtuva energiakriisi ja liikennepolttoaineiden hintojen merkittävä nousu. [Tieliikenteessä liikennemäärä](#) ja Verohallinnon [valmisteverotilaston](#) mukaan polttoaineiden kulutukseen luovutus on pienentynyt.

[Liikenne- ja viestintäviraston](#) mukaan vaihtoehtoisia käyttövoimia, eli sähköä, vetyä tai kaasua, hyödyntävien henkilöautojen osuus ensirekisteröinneistä nousi 38 prosenttiin (32 prosenttia vuonna 2021). Erityisesti sähköautojen osuus on kasvanut jopa ennakoitua nopeammin. Eduskunta hyväksyi helmikuussa 2023 liikenteen päästöjen vähentämiseksi ajoneuvolain muutospaketin (HE 291/2022 vp), jolla sallitaan ajoneuvojen käyttövoimien muuttaminen nykyistä joustavammin ja selkeytetään päästömanipulaation kieltoa.

Kasvihuonekaasupäästöjen vähentämiskeinot ovat edenneet kansainvälisessä merenkulkujärjestö IMO:ssa ja kansainvälisessä siviili-ilmailujärjestössä ICAO:ssa. Merenkulun osalta tarkennettiin lyhyen aikavälin päästövähennyskeinoa ja lentoliikenteessä päätettiin pitkän aikavälin tavoitteeksi hiilineutraalisuus vuoteen 2050 mennessä. EU:n ilmasto-pakettiin sisältyvistä tieliikenteen ja rakennusten, meriliikenteen ja lentoliikenteen päästökaupasta sekä henkilö- ja pakettiautojen hiilidioksidipäästörajoista saavutettiin alustava sopu.

Joukkoliikenteen rahoituksella turvattiin keskeisiä yhteyksiä koronaepidemian ja kustannusten nousun kurittamalla alalla. Junaliikenteen ostoliikennesopimuksella ylläpidettiin työmatkaliikenteelle ja matkailulle tärkeää palvelutasoa.

Vaikuttavuustavoite: Verkot ja palvelut helpottavat arkea ja edistävät elinkeinonharjoittamista

Toteutuminen: Hyvä

Liikenne 12 -suunnitelman toteuttamista jatkettiin, ja sen tavoitteiden toteutumista seurataan osana Liikenne- ja viestintäviraston [liikennejärjestelmäänalyysiä](#). Liikenneverkon kehittämisessä on huomioitu suurimpien kaupunkiseutujen ja valtion väliset maankäyttöä, asumista ja liikennettä koskevat MAL-sopimukset sekä elinkeinoelämän muuttuneet kuljetustarpeet ja investointisuunnitelmat. [Liikennepalvelulain jälkiarvioinnin](#) mukaan laki vastasi hyvin liikenteen murroksen muutostarpeisiin, mutta kaikkia vaikutuksia ei ole vielä mahdollista arvioida. Taksimarkkinoita koskeneita muutoksia seurattiin selvityksillä ja valvontatoimilla.

Verkkojen Eurooppa (Connecting Europe Facility, CEF) -ohjelman tukea liikenteelle saatiin yli 100 miljoonaa euroa sotilaallisen liikkuvuuden ja rataverkon hankkeisiin, satamien kehittämiseen sekä sähkölatausinfrastruktuurin rakentamiseen. Lisäksi tukea saatiin noin 20 miljoonaa euroa Euroopan ja sen strategiset kumppanit yhdistävien digitaalisten runkoverkkojen suunnitteluun sekä 5G-yhteyksien parantamiseen Pohjois-Euroopan liikenneväylille CEF-rahoitusvälineen digitaalisesta osasta.

Perinteisten kirjelähetysten jatkuvasti vähentyessä eduskunnalle annettiin postilain uudistamista ja sanomalehtien jakelutukea koskeva hallituksen esitys (HE 58/2022 vp). Loka-kuussa 2023 voimaan tulevalla muutoksella turvataan postipalvelujen oikeudenmukainen saatavuus ja edellytykset viisipäiväisen sanomalehtijakelun toteuttamiselle koko maassa. Verkossa käyttäjien perusoikeudet varmistetaan ja käyttäjiä suojataan laittomalta sisällöltä [EU:n digipalvelusäädöksellä](#) (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2022/2065). Säädöksessä otettiin huomioon myös Suomelle tärkeät käyttäjien valinnanvapaus ja teknologia- ja palveluneutraalius.

Luotettavan tiedonvälityksen turvaamiseksi ministeriö julkaisi mediatukimalleja ja niiden vaikuttavuutta koskevan [selvityksen](#). Monipuolisen mediasisällön tarjontaa sekä taajuuksien tehokasta käyttöä edistettiin myöntämällä toimiluvat 43 taajuudelle eri puolille Suomea radio-ohjelmistolupien täydennyshaussa. Taajuuksia myönnettiin myös täysin uusille paikallisradiotoimijoille.

Hallinnonalan vaikuttavuutta on arvioitu liikenne- ja viestintäverkon kattavuuden ja peiton sekä palveluiden hintakehityksen avulla. [Liikenneverkkojen peittävyystilastossa](#) tarkastellaan, kuinka suuri osa väestöstä saavuttaa liikennemuodot tietyillä kriteereillä. Vuonna 2021 peittävyys pysyi ennallaan, ja vuoden 2022 tiedot julkaistaan keväällä 2023.

Liikenne- ja viestintäviraston tuoreimpien vuoden 2021 [tilastojen](#) mukaan vähintään 100 megabittiä sekunnissa latausnopeudella varustettu kiinteä laajakaistayhteys oli saatavilla 71 prosenttiin kotitalouksista (65 prosenttia vuonna 2020), ja mahdollisuus kiinteään valokuituverkkoon oli 49 prosentilla (40 prosenttia vuonna 2020). Kiinteän laajakaistan tukiohjelma on tehdyin [jälkiarvioinnin](#) mukaan vaikuttanut myönteisesti verkkojen rakentumiseen harvaan asutuilla alueilla. Nopea 5G 100 megabitin mobiililaajakaista oli [Liikenne- ja viestintäviraston tilastojen](#) mukaan syyskuussa 2022 saatavilla 86 prosentilla kotitalouksista.

[Tilastokeskuksen](#) mukaan sekä viestintäpalveluiden että liikenteen reaaliset hinnat ovat kasvaneet vuonna 2022. Viestintäpalveluiden reaaliset hinnat ovat kuitenkin noin 10 prosenttia halvempia kuin vuonna 2010. Joukkoliikenteen hinta on kokonaisuudessaan nousut 16 prosentilla ja oman auton käytön hinta noin 25 prosentilla reaalisesti vuodesta 2010. Vuonna 2022 oman auton käytön hinta nousi 14,2 prosentilla edelliseen vuoteen verrattuna muun muassa polttoaineiden hintakehityksen myötä.

Vaikuttavuustavoite: Uudet toimintamallit ja innovaatiot vauhdittavat hyvinvointia ja kilpailukykyä

Toteutuminen: Hyvä

Suomen digitaalinen kompassi (VNS 10/2022 vp) on vuoteen 2030 ulottuva kansallinen strateginen etenemissuunnitelma. Tavoitteena on, että digitalisaatio ja datatalous saadaan palvelemaan entistä paremmin kansalaisia, yhteisöjä ja yrityksiä. Suomi laati digikompassin ensimmäisenä EU-jäsenvaltiona ja tuki siten EU:n digitalisaatiotavoitteiden toteutumista. EU:n datastrategian lainsäädäntöaloitteilla pyritään puolestaan edistämään datan hyödyntämistä ja henkilöiden kykyä hallita omien tietojensa käyttöä sekä parantamaan reilun kilpailun edellytyksiä. Aloitteiden neuvottelut etenivät Suomen kantojen suuntaan. Datan vaihdantaa yritysten kilpailukyvyn lisäämiseksi pyritään parantamaan data-avaruuksien kehittämistyöllä. Suomessa siihen liittyen toteutettiin muun muassa [Liikenteen data-ekosysteemin sääntökirjatyö](#).

Liikennepalvelulaista tehdyn jälkiarvioinnin mukaan digitaaliset palvelut ja datan hyödyntäminen ovat edenneet merkittävästi koko liikennesektorilla. Liikennejärjestelmätasolla laki on avannut dataa ja rajapintoja ja mahdollistanut uusien toimijoiden tuloa markkinoille. Logistiikan digitalisaatiossa keskeistä oli rahtitiedon sähköistämistä koskevan eFTI (electronic freight transport information) -sääntelyn ja meriliikenteen ilmoituspalvelua koskevan EMSW (European Maritime Single Window) -sääntelyn toimeenpano. EU-sääntelyn ja liikenteen dataekosysteemin kehitystyön myötä saatiin muun muassa uusia palveluita satamien liikenteen ennakointiin. Viron kanssa solmittiin yhteistyösopimus Baltian käytävän logistiikan digitalisaatiokehittämisen yhteistyöstä.

Liikenteen automaatiokehitystä viedään eteenpäin kestävästi, turvallisesti ja tehokkaasti. Ajoneuvolain muutospaketissa helpotetaan muun muassa tieliikenteen automaatiokokeiluiden tekemistä. [Digirata-hankkeen](#) kehitys- ja verifiointivaiheessa rakennettiin testilaboratorio, käynnistettiin testiradan rakentaminen ja testattiin julkisten 4G- ja 5G-radioverkkojen toimivuutta junakulunvalvonnassa koko rataverkon alueella. Ensimmäisen kaupallisen rataosan valmistelu käynnistettiin.

Viranomaisten toimintaedellytysten parantamiseksi vakavissa tietoturvaloukkaustilanteissa annettiin kyberturvallisuuden lainsäädäntöä täydentävä hallituksen esitys (HE 243/2022 vp). Lakimuutoksella tehostettaisiin viranomaisten tiedonvaihtoa yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen kannalta merkittävässä tietoturvaloukkaustilanteissa ja niiden uhkissa. Esityksen käsittely jäi eduskunnassa kesken vaalikauden päättyessä, ja se raukesi.

Yhteiskunnan kysyntään sääriippuvaisesta sähkön tuotannosta ja -kulutuksesta vastattiin uusilla energiasääpalveluilla. Niihin sisältyy myös avaruussää, jonka vaikutusten huomioiminen parantaa sähkönjakelijoiden ennakointivalmiutta.

Suomi sijoittui jälleen toiseksi Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA:n [Digibarometrissa](#). Euroopan komission [European Innovation Scoreboard 2022](#) -mittauksessa Suomi sijoittui myös toiseksi ja palasi kärkisijalle Euroopan digitaalista kyvykkyyttä mittaavassa [DESI-indeksissä](#).

Henkilöliikennepalveluiden uusina toimintamalleina tilastoidaan yhteiskäyttöautojen, kaupunkipyörien ja sähköpotkulautojen määrää. Viimeisimpien vuoden 2021 tietojen mukaan [yhteiskäyttöautojen](#) määrä nousi 45 prosenttia ja [kaupunkipyörien](#) määrä 37 prosenttia. [Sähköpotkulautojen](#) määrä kolminkertaistui.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan toiminnassa kestävän kehityksen Agenda2030 -tavoitteiden edistäminen ja vastuullisuus läpileikkaavat ministeriön tavoitteet ja toiminnan. Ekologisen kestävyysparantamisessa ja ilmastonmuutoksen hidastamisessa liikenteen, etenkin tieliikenteen, päästöjen vähentäminen on keskeisessä roolissa. Toimenpiteet liittyvät fossiilisten polttoaineiden korvaamiseen, autokannan uudistamiseen ja liikennejärjestelmän tehostamiseen, mikä tarkoittaa muun muassa kestävien liikkumismuotojen osuuden lisäämistä ja tiedon parempaa hyödyntämistä esimerkiksi logistiikan tehostamiseksi. Taloudellisen kestävyysnäkökulmasta liikenne- ja viestintäjärjestelmällä on keskeinen merkitys elinkeinoelämän kilpailukyvyille ja uudistumiselle ja sitä kautta koko Suomen elinvoimalle ja hyvinvoinnille. Näihin liittyvää tuloksellisuutta ja tilastoihin pohjautuvaa kehitystä on kuvattu edellä hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden raportoinnin yhteydessä.

Sosiaalisen kestävyyskannalta liikenne- ja viestintäjärjestelmällä on tärkeä tehtävä ihmisten perustarpeiden toteutumisessa. Tähän liittyy myös liikenneturvallisuuden sekä liikenne- ja digitaalisten palveluiden esteettömyyden edistäminen. Matkaketjujen ja niihin liittyvien digitaalisten sovellusten esteettömyydestä ja saavutettavuudesta tehdyn [selvityksen](#) tuloksena saatiin kuva palveluiden käytännön esteettömyydestä sekä tunnistettiin kehittämistoimet. Selvityksessä liikuntarajoitteiset sekä näkö- ja kuulovammaiset testihenkilöt testasivat esteettömyyttä käytännön tilanteissa.

Kaikkia liikennemuotoja koskeva [Liikenneturvallisuusstrategia](#) (2022–2026) annettiin 24.3.2022 valtioneuvoston periaatepäätöksellä. Strategian tarkoituksena on ohjata kokonaisvaltaisesti liikenneturvallisuustyötä nollavision hengessä. Tieliikenteen turvallisuus kehittyi onnettomuustilastojen perusteella hyvään suuntaan vuonna 2022 kuolleiden määrän ollessa ennakkotietojen mukaan pienin vuosikymmeniin. Rautatieturvallisuus on hyvällä tasolla, ja se on parantunut pitkällä aikavälillä selvästi. Vesiliikenteessä onnettomuusmäärät pysyivät keskimääräisesti samalla tasolla verrattuna aiempiin vuosiin. Kaupallisessa ilmakuljetuksessa vuosi 2022 sujui turvallisesti, eikä onnettomuuksia tapahtunut. Yleis- ja harrasteilmailussa onnettomuuksia tapahtui alle puolet vuosien 2013–2021 keskiarvosta. Nuorten liikenneturvallisuuden parantamiseksi ja itsenäisen liikkumisen mahdollistamiseksi annettiin ajokorttilain muuttamista koskeva hallituksen esitys (HE 70/2022 vp). Esityksen käsittely jäi eduskunnassa kesken vaalikauden päättyessä, ja se raukesi.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyössä pääpainona ministeriössä ja sen hallinnonalalla oli uuden toiminnallisen yhdenvertaisuuden ja tasa-arvosuunnitelman laadinta vuosiksi 2023–2025. Suunnitelman laadinnan tavoitteena on yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon jatkuva parantaminen ja toiminnallisen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotyön jatkuvuuden varmistaminen. Ministeriössä järjestettiin toiminnallista yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa tukevaa koulutusta (perus- ja ihmisoikeusvaikutusten arviointi säädöshankkeissa ja nuorten kuuleminen säädösvalmistelussa). Ministeriön säädösvalmistelussa arvioitiin säännönmukaisesti säädösten vaikutuksia yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon kannalta.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Liikenne- ja viestintäministeriön tilinpäätös vuodelta 2022](#)

[Liikenne- ja viestintäviraston tilinpäätös vuodelta 2022](#)

[Väyläviraston tilinpäätös vuodelta 2022](#)

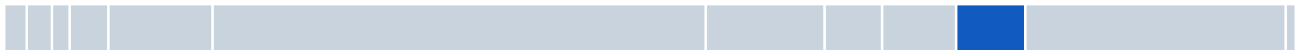
[Ilmatieteen laitoksen tilinpäätös vuodelta 2022](#)

10 Työ- ja elinkeinoministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **87 800 milj. €**

• Työ- ja elinkeinoministeriön osuus **4 702 milj. €**

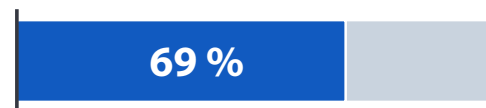

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 802 milj. €
- Siirtomenot 1 875 milj. €
- Sijoitusmenot 553 milj. €
- Muut menot 6 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

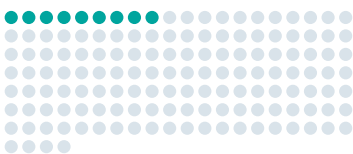
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **77 450 henkilötyövuotta**

• Työ- ja elinkeinoministeriössä **9 866 henkilötyövuotta**

Virastot 9 KPL

- Geologian tutkimuskeskus
- Patentti- ja rekisterihallitus
- Turvallisuus- ja kemikaalivirasto
- Huoltovarmuuskeskus
- Innovaatiorahoituskeskus Business Finland
- Energiavirasto
- Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskus
- ELY-keskukset 15 kpl sekä niiden alaiset TE-toimistot

Rahastot 3 KPL

- Valtiontakuurahasto
- Huoltovarmuusrahasto
- Ydinjätehuoltorahasto

Liikelaitokset 0 KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt 6 KPL

- Finnvera Oyj
- Suomen teollisuussijoitus Oy
- Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy
- Business Finland Oy
- Työkanava Oy
- Ilmatorahasto Oy

10.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Valtioneuvoston ensimmäinen parlamentaarinen huoltovarmuuselonteko annettiin eduskunnalle 15.9.2022. Selonteon kehittämislinjaukset liittyvät huoltovarmuuden taloudellisten resurssien varmistamiseen, ajantasaiseen sääntelyyn, sektorikohtaiseen varautumiseen, osaamisen varmistamiseen, yhteistyön ja verkostomallin kehittämiseen sekä yhteiskunnallisen vuoropuhelun kehittämiseen.

Siirtymä ilmastoneutraaliin yhteiskuntaan on johtava teema energia- ja elinkeinopolitiikassa. Vuoden 2022 kansallinen ilmasto- ja energias strategia sisältää toimet, joilla Suomi saavuttaa hiilineutraaliuden vuonna 2035. Puhtaat investoinnit avaavat markkinoita myös suomalaiselle osaamiselle. Työ- ja elinkeinoministeriö on avainasemassa hiilineutraalitavoitteen edellyttämän vihreän siirtymän toteuttajana vastatessaan keskeisesti energias siirtymästä ja teollisuuden vähähiilistämisen edellytyksistä. Ministeriö on sekä tukien että sääntelyn avulla edistänyt voimakkaasti puhtaan energian käyttöönottoa. Vuonna 2022 käynnistyi ennätysmäärä uutta voimalaitoskapasiteettia. Suomessa kulutettu sähkö on jo 90 prosenttisesti päästötöntä ja myös lämmöntuotannossa siirrytään johdonmukaisesti pois fossiilisista polttoaineista.

Venäjän hyökkäyssodan seurauksena toteutettiin ennennäkemätön ja nopea siirtymä pois venäläisestä energiasta. Energiakriisi on edellyttänyt useita toimia energian toimitus- ja huoltovarmuuden turvaamiseksi sekä hintavaikutusten lieventämiseksi. Energiamarkkinoiden häiriötön toiminta ja energiansaanti on kyetty turvaamaan haastavissa olosuhteissa.

Työmarkkinat ovat vuoden 2022 aikana kehittyneet positiivisesti toimialakohtaisesta työvoimapulasta, yritysten kokemista rekrytointiongelmista sekä Venäjän hyökkäyssodan aiheuttamasta talouden epävarmuudesta huolimatta. Työllisyysaste kasvoi vuoden 2021 tasoa korkeammalle (73,8 prosenttia) ja työttömyysaste laski 6,8 prosenttiin. TE-toimistoihin ilmoitettujen työpaikkojen määrä oli ennätyksellisen korkealla ja ylitti vuoden 2021 ennätyksen (+16 prosenttia). Työttömien työnhakijoiden määrä laski 250 000 henkilöön (2021: 299 000 henkilöä). Lasku aiheutui sekä työttömien että lomautettujen määrän vähenemisestä. Pitkäaikaistyöttömien määrä laski ollen keskimäärin noin 94 700 vuonna 2022 (2021: 107 100). Työttömyys laski kaikissa ikäluokissa.

Työnantajien kokemien rekrytointiongelmiin määrä lisääntyi vuonna 2022. Vuoden 2022 kolmella ensimmäisellä neljänneksellä kaikista työvoimaa hakeneista toimipaikoista rekrytointiongelmia koki 53 prosenttia (46 prosenttia vuoden 2021 kolmella ensimmäisellä neljänneksellä).

Osatyökykyisten työllisyyttä on lisätty julkisten hankintojen avulla, tukemalla yhteiskunnallisten yritysten osaamiskeskusverkoston toimintaa ja käynnistämällä Työkanava Oy:n toiminta.

10.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Tarkastelujaksolla työ- ja elinkeinoministeriön ulkoisen toimintaympäristön muutos on jatkunut ja epävarmuus tulevasta kehityksestä kasvanut. Venäjän helmikuussa aloittama hyökkäyssota aiheutti kansainvälisen turvallisuustilanteen heikkenemisen lisäksi epävarmuuksia Suomen talous-, energia- ja huoltovarmuustilanteeseen. Osa näistä vaikutuksista on heijastunut riskitason kasvuna joko suoraan tai välillisesti myös ministeriön vastuualueiden osalta. Venäjän hyökkäyssodan riskivaikutukset ovat vuoden 2022 aikana ilmenneet energiajärjestelmään (hintavakaus, saatavuus, hybridiuhat), maahanmuuttoon, yritysrahoitukseen, alueelliseen yhteistyöhön, kansainväliseen vaikuttamiseen, tietoturvaan ja henkilöstöön liittyvissä riskeissä. Ajankohtaisen turvallisuusympäristön muutosten vaikutukset keskeisiin yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaisiin strategisiin tehtäviin on arvioitu.

Hallituskauden ajan seuratuista, keskeisistä ministeriön tavoitteisiin ja toimintaan liittyvistä strategista riskialueista voidaan vuoden 2022 osalta nostaa seuraavat neljä relevanttia kokonaisuutta:

Työvoimapolitikan reformeihin liittyvät riskit

Näitä on arvioitu olevan kansallisen työvoimapolitiikan tavoitteiden toteutuksessa, kansallisen tietovarannon suhteen ja kuntien edellytyksissä toimia työvoimapolitikan tuottajan roolissa.

Markkinoiden toimivuuteen liittyvät riskit

Tässä kokonaisuudessa korkeiksi arvioidut riskit käsittävät EU:n kilpailupolitiikkaan, sen valmisteluun ja vaikuttamiseen, Venäjän aloittaman hyökkäyssodan markkinavaikutuksiin ja huoltovarmuuteen liittyvät riskit.

Vihreään siirtymään ja vähähiilisyyteen liittyvät riskit

Nämä koskevat hallintoprosessuaalisia tekijöitä ja yritysten investointinäkömien epävarmuuksia.

Viennin rahoitukseen liittyvät riskit

Viennin rahoituksen riskitaso on laskenut vain hienoisesti tilanteen pysyessä haastavana ja vaikeasti ennakoitavana.

10.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö

Taulukko 20. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

TEM	Talousarvion luku	2020	2021	2022
32.01	Hallinto	746	837	928
32.20	Uudistuminen ja vähähiilisyys	1 657	890	806
32.30	Työllisyys ja yrittäjyys	1 256	799	777
32.40	Yritysten erityisrahoitus	376	1 336	578
32.50	Kotouttaminen*	170		
32.50	Kotoutuminen ja kansainvälinen osaaminen		153	147
32.60	Energiapolitiikka	5	1	
32.70	Kotouttaminen	1		
32	TEM:n hallinnonala yhteensä	4 212	4 015	3 236

* Kotouttaminen esiintyy taulukossa kahdella rivillä vuoden 2021 talousarvion rakenteen uudistuksesta johtuen

Merkittävimmät vaikuttavuustavoitteisiin liittyvät määrärahat ovat luvuissa työllisyys ja yrittäjyys sekä uudistuminen ja vähähiilisyys.

Työllisyys ja yrittäjyys

Julkisiin työvoima- ja yrityspalveluihin käytettiin yhteensä noin 287,8 miljoonaa euroa. Vuoden 2022 ajan momentilta rahoitettavien palvelujen piirissä oli keskimäärin 42 300 henkilöä, mikä on noin 4 500 henkilöä enemmän kuin vuonna 2021. Lisäksi palkkatukea ja starttirahaa rahoitettiin sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan työttömyysetuusmomenteilta noin 171,2 miljoonalla eurolla.

Ohjelmakauden 2014–2020 ”Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 Suomen rakennerahasto-ohjelman” julkinen rahoitus on noin 2,8 miljardia euroa, josta EU:n osuus on puolet. Ohjelman toimeenpanossa on edetty suunnitelman mukaisesti. Käytettävissä olleesta EU- ja valtion rahoituksesta oli sidottu vuoden 2022 lopussa 98 prosenttia. Ohjelmakauden aikana on käynnistynyt runsaat 11 000 hanketta. Hankkeille oli vuoden 2022 loppuun mennessä tehty maksatuksia 2,4 miljardilla eurolla (julkinen rahoitus yhteensä).

Euroopan sosiaalirahaston osarahoittamat hankkeet ovat liittyneet muun muassa nuorisotakuuseen, pitkäaikaistyöttömyyden hoitoon, ikääntyvien työllisyyteen ja maahanmuuttajien kotoutumiseen. Euroopan aluekehitysrahaston osarahoittamien hankkeiden pääalaa ovat olleet pienten ja keskisuurten yritysten kasvun ja kansainvälistymisen tukeminen sekä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoiminta. Ohjelman tavoitteena on muun muassa 10 500 uuden työpaikan ja 600 uuden yrityksen syntyminen. Vuoden 2022 loppuun mennessä oli uusia työpaikkoja syntynyt 12 610 ja uusia yrityksiä 584.

Ohjelmakauden 2021–2027 Euroopan sosiaalirahaston, aluekehitysrahaston ja oikeudenmukaisen siirtymän rahaston toimet on koottu Suomen alue- ja rakennepolitiikan ohjelmaan ”Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027”. Ohjelman julkinen kokonaisrahoitus on noin 3,1 miljardia euroa, josta EU-rahoitus on noin 1,9 miljardia euroa ja kansallinen julkinen vastinrahoitus noin 1,2 miljardia euroa. Ohjelmakausi käynnistyi keväällä 2022.

EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) kehityksessä tehtävien investointien ja uudistusten toimeenpanoa on jatkettu vuonna 2022. RRF-panostuksilla edistetään erityisesti vihreää ja digitaalista siirtymää samoin kuin työllisyyttä ja osaamisen vahvistamista. Kesäkuussa 2022 varmistuneen Suomen enimmäissaannon mukaiset RRF-kokonaispanostukset Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelmassa ovat 1,8 miljardia euroa vuosina 2021–2026, josta 1,0 miljardia euroa työ- ja elinkeinoministeriön talousarviomomentin puitteissa toteutettaviin toimenpiteisiin.

Uudistuminen ja vähähiilisyys

Vuonna 2022 energiatukea myönnettiin 95,3 miljoonaa euroa. Myönnetystä valtuudesta 51,7 miljoonaa euroa käytettiin suuriin demonstraatiohankkeisiin (sisältäen vetyhankkeet).

Uusiutuvan energian investointeihin myönnettiin yhteensä 72,1 miljoonaa euroa. Kappalemääräisesti suurin osa uusiutuvan energian hankkeista liittyi aurinkosähköhankkeisiin. Energiatehokkuusinvestoinneille myönnettiin yhteensä noin 21,8 miljoonaa euroa tukea. Selvityksille ja katselmuksille myönnettiin yhteensä 1,4 miljoonaa euroa.

Vuonna 2022 otettiin käyttöön uusi, EU:n elpymis- ja palautumissuunnitelmaan liittyvä, RRF-energiainvestointituki. Energiatukimomentille varattiin tähän tarkoitukseen yhteensä 453,2 miljoonaa euroa. Vuoden loppuun mennessä tukea oli myönnetty yhteensä 288,2 miljoonaa euroa 24 hankkeelle. Näistä kaksi liittyi vetyyn, seitsemän uuteen energia-tekniikkaan, kuusi teollisuuden sähköistämiseen ja seitsemän energiainfrastruktuuriin.

Vuonna 2022 Business Finland myönsi avustuksia tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio-toiminnan tukemiseen yhteensä noin 557 miljoonaa euroa. Tästä 190 miljoonaa euroa oli avustuksia yrityksille ja 156 miljoonaa euroa soveltavan julkisen tutkimuksen rahoitusta. Euroopan unionin elpymis- ja palautumistukivälineestä Business Finlandin kautta välitettäviä avustuksia Suomen Kestävän kasvun ohjelman mukaisesti myönnettiin yhteensä 211 miljoonaa euroa.

Hallinnonalan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite: Innovaatiotoiminta vahvistuu

Toteutuminen: Tyydyttävä

Tutkimus- ja kehitystoiminnan menot olivat vuonna 2021 Tilastokeskuksen mukaan 7,5 miljardia euroa. Menot nousivat lähes 560 miljoonaa euroa, mikä tarkoittaa peräti 8,1 prosentin kasvua. Tätä nopeammin tutkimus- ja kehitysmenot ovat kasvaneet tällä vuosituhanella vain kolmesti. Kasvu perustui yrityksiin, joiden tutkimus- ja kehitysmenot nousivat 11 prosenttia. Kasvu oli huomattavasti vaatimattomampaa julkisella sektorilla (+ 3,7 prosenttia) ja korkeakouluissa (+1,7 prosenttia). Tutkimus- ja kehityksintensiteetti saavutti 3,0 prosentin tason vuonna 2021 (sitä edellisellä vuonna 2,9 prosenttia). Edellisen kerran intensiteetti oli vähintään 3 prosentissa vuonna 2014, ja matalimmillaan se oli 2,7 prosentissa vuosina 2016–2017.

Business Finlandin TKI-rahoitusasiakkaana olevien yritysten tutkimus- ja kehittämismenot kasvoivat 17 prosenttia vuonna 2021 edellisvuoteen verrattuna. Kasvu oli voimakkaampaa kuin yritysten keskimääräinen tutkimus- ja kehittämismenojen 11 prosentin nousu. Vuoden 2022 aikana käynnistyi 10 uutta Business Finlandin rahoittamaa ekosysteemialoitetta, joissa tavoitteena on yli yhden miljardin euron liiketoiminta (5 aloitetta vuonna 2021). Arvio Business Finlandin TKI-rahoituksen työllisyysvaikutuksista kasvoi edellisvuoteen nähden enemmän (30 prosenttia) kuin TKI-rahoituksen määrä kasvoi (25 prosenttia). Kasvuun vaikutti osaltaan veturihankkeiden keskimääräistä suuremmat odotukset työllisyysvaikutuksista. Myös TKI-rahoitusasiakkaiden vientiodotukset kasvoivat. Keskimäärin Business Finlandin asiakasyritysten vientiodotukset olivat 41 miljoonaa euroa yhden miljoonan euron TKI-rahoitusta kohden (36 miljoonaa vuonna 2020).

Taulukko 21. Innovaatiotoiminnan vahvistumisen numeeristen tavoitteiden toteutuminen

Innovaatiotoiminta vahvistuu	Toteuma 2020	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Tavoite 2022
Tutkimus- ja kehitysmenot/BKT	2,91	2,98	2,93	> 3,1

Business Finlandin pienten ja keskisuurten asiakasyritysten vienti kasvoi alustavien tietojen mukaan 730 miljoonaa euroa vuonna 2022 vuoteen 2021 verrattuna (14 prosenttia). Kasvua kansainvälistymällä hakevien Business Finlandin pienten ja keskisuurten asiakkaiden lukumäärä laski vuonna 2022 viisi prosenttia vuoteen 2021 verrattuna.

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Innovaatioista kilpailukykyä ja kestävä kasvua -raportti 2/2022.
- Business Finland and Sustainable Growth Programme for Finland – Design Evaluation
- Yritystukien tutkimusjaoston raportti 2/2022
- Innovaatiosetelin arviointi – vaikuttavuuskatsaus

Vaikuttavuustavoite: Työllisyysaste nousee**Toteutuminen: Erinomainen**

Vuonna 2022 työttömyysaste laski 6,8 prosenttiin tavoitteen ollessa 7,2 prosenttia ja työllisyysaste nousi 73,8 prosenttiin tavoitteen ollessa 72,6 prosenttia. Työttömien työnhakijoiden määrä laski vuoden 2021 keskimäärin 298 600 henkilöstä vuoden 2022 keskimäärin 249 700 henkilöön. Työttömien määrä laski huomattavasti saavuttaen lähes koronapandemiaa edeltäneen vuoden 2019 tason. Avointen työpaikkojen määrän kasvu jatkui vuonna 2022, ja pula osaavasta työvoimasta kasvoi edelleen.

Taulukko 22. Työllisyysasteen nousun numeeristen tavoitteiden toteutuminen

Työllisyysaste nousee	Toteuma 2020	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Tavoite 2022
Työttömyysaste (%)	7,8	7,7	6,8	7,2
Työllisyysaste (%)	71,6	72,3	73,8	72,6

Aktivointiasteeseen laskettavissa palveluissa olleiden määrä pysyi vuonna 2022 lähes edellisen vuoden tasolla. Aktivointiasteella tarkoitetaan työvoimapolitiittisten palveluiden piirissä olevien prosenttiosuutta työttömien työnhakijoiden ja palveluiden piirissä olevien summasta. Aktivointiasteeseen laskettavia palveluita ovat esimerkiksi palkkatuettu työ, työvoimakoulutus, omaehtoinen opiskelu ja työ- ja koulutuskokeilut. Työttömien määrä väheni nopeasti ja aktivointiaste nousi 27,0 prosentista 30,6 prosenttiin. Palveluiden jälkeinen työttömyys laski ollen kaikkien työ- ja elinkeinoministeriön seuraamien palveluiden kohdalla alhaisinta viimeisten kymmenen vuoden aikana.

Kohtaanto-ongelmat työmarkkinoilla ovat lisääntyneet, kun avointen työpaikkojen määrä on kasvanut voimakkaasti, mutta samaan aikaan työttömien työnhakijoiden keskimääräinen työttömyysjakson kesto on pidentynyt. Tavoitteet jatkuvien työttömyysjaksojen keskimääräisestä kestosta ja enintään kolme kuukautta jatkuneiden työttömyysjaksojen osuudesta eivät täyttyneet. Taustalla on työttömyysjaksojen pitkittyminen niiden osalta, jotka eivät onnistu työllistymään. Työmarkkinat ovat siis jakautuneet toisaalta hyvin työllistyviin ja niihin, jotka jäävät pitkäksi ajaksi työttömäksi.

Työllisyysasteen nostamiseksi hallitus on linjannut useita toimia, joita koskevia hallituksen esityksiä annettiin vuonna 2022 55 vuotta täyttäneiden työllisyysasteen nostamista koskevaksi lainsäädännöksi (HE 62/2022 vp), palkkatukisääntelyn uudistamiseksi (HE 175/2022 vp), työttömien opiskelua ja työttömyysturvaa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 176/2022 vp) ja julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden uudelleen järjestämistä koskevaksi lainsäädännöksi (HE 207/2022 vp). Esityksissä ehdotetuilla toimenpiteillä on arvioitu olevan yhteensä noin 18 900–22 400 henkilön positiivinen työllisyysvaikutus. Lisäksi työllisyyttä on edistetty ohjelmaluontoisesti ainakin julkisten hankintojen vauhditusohjelmalla, työkykyohjelmalla sekä työelämän ja hyvän mielenterveyden toimenpideohjelmalla.

Vaikuttavuustavoitteeseen liittyvät valtion toiminnan ja rahoituksen arvioinnit

- Työllisyyden kuntakokeilujen arviointi: I väliraportti
- Ammatillisen työvoimakoulutuksen toimivuuden ja vaikutusten arviointi
- Äkillisten rakennemuutosten toimikausi 2022
- Syrjäytymisen ehkäisemistä ja tukea työllistymiseen: Työllisyyspoliittisia avustuksia koskeva tutkimus

Vaikuttavuustavoite: Ilmastotavoitteet toteutuvat

Toteutuminen: Hyvä

Suomelle EU:ssa asetetun tavoitteen mukaan uusiutuvan energian käyttöä oli lisättävä 38 prosenttiin energian loppukulutuksesta vuoteen 2020 mennessä. Kaikkien jäsenmaiden oli nostettava myös uusiutuvan energian osuus liikenteessä vähintään 10 prosenttiin samalla ajanjaksolla. Suomi saavutti 38 prosentin tavoitteen etupainotteisesti. Vuonna 2020 uusiutuvan energian osuus energian loppukulutuksesta oli noin 44 prosenttia. Vuonna 2021 alustavien tilastojen perusteella uusiutuvan energian osuus energian loppukulutuksesta oli noin 43 prosenttia. Todellisuudessa uusiutuvan energian osuus kuitenkin kasvoi edellisvuodesta ja on noin neljä prosenttiyksikköä korkeampi. Erotus johtuu osin uusista laskentasaännöistä sekä erityisesti tiettyjen biomassapolttoaineiden kestävyys osoittamiseen liittyvistä epävarmuuksista.

Taulukko 23. Ilmastotavoitteiden toteutumisen numeeristen tavoitteiden toteutuminen

Ilmastotavoitteet toteutuvat	Toteuma 2020	Toteuma 2021	Toteuma 2022	Tavoite 2022
Uusiutuvan energian käytön osuus loppukulutuksesta (%)	44	47	Saatavilla 2023 loppupuoolella	46

Politiikkatoimien valmistelu on siirtynyt vuoden 2035 hiilineutraalisuustavoitteen sekä vuoden 2030 tavoitteiden saavuttamiseen. Tavoitteena on lisätä uusiutuvan energian käyttöä niin, että sen osuus nousee 51 prosenttiin vuonna 2030.

Liikenteen biopolttoaineiden jakeluvolvoite nousi portaittain kuudesta prosentista vuonna 2011 20 prosenttiin vuonna 2020. Vuonna 2021 biopolttoaineiden osuus oli alustavien tilastojen perusteella noin 20,5 prosenttia kaikkien liikennepolttoaineiden energiasisällöstä. Hallitus päätti alentaa vuosien 2021 ja 2022 jakeluvolvoitetasoa 7,5 prosenttiyksiköllä pyrkimyksenä alentaa polttoainehintoja. Siten liikenteen biopolttoaineiden jakeluvolvoite vuodelle 2022 on 13,5 prosenttia. Jakeluvolvoite nousee vuoteen 2030 mennessä 34 prosenttiin. Vuoden 2022 toteumatiedot eivät ole vielä käytettävissä.

Suomen toimet energiatehokkuuden edistämiseksi ovat kustannustehokkaita ja tuloksellisia. Korkea energiatehokkuuden taso perustuu pitkäaikaiseen ja suunnitelmalliseen työhön, jota on tehty yhteistoiminnassa valtion, toimialaliittojen, yritysten ja kuntien kanssa. Suomi on saavuttanut kaikki EU:n energiatehokkuusdirektiivin tavoitteet vuodelle 2020.

Keskeisin kansallisista politiikkatoimista on laaja markkinaehtoisesti toimiva ja kustannustehokas, vuonna 1997 käynnistynyt energiatehokkuussopimusten järjestelmä yrityksille ja kunnille. Se kattaa lähes 60 prosenttia Suomen energiankäytöstä ja tuottaa pääosan energiatehokkuusdirektiivin sitovasta energiansäästötavoitteesta. Energiatehokkuussopimuksista vuosina 2017–2021 raportoidun energiansäästön perusteella tehostui energiankäyttö Suomessa yli 10 TWh vuodessa. Yritykset ja kunnat toteuttivat yhteensä lähes 19000 energiatehokkuustoimea. Työ- ja elinkeinoministeriö on tukenut vuosina 2017–2020 elinkeinoelämän, kunta-alan ja kiinteistöalan sopimuksiin liittyneiden yritysten ja yhteisöjen energiatehokkuusinvestointeja yhteensä 77,6 miljoonalla eurolla. Nykyinen sopimuskausi päättyy 2025 ja neuvottelu uudesta sopimuskaudesta 2026–2035 aloitetaan toimialaliittojen ja kuntien kanssa syksyllä 2023.

Energiatehokkuutta edistää myös kattava energianeuvonnan verkosto, joka oli ratkaisevassa asemassa, että vuoden 2022 Astetta alemmas energiansäästökampanja pystyttiin toteuttamaan onnistuneesti.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Työ- ja elinkeinoministeriö raportoi [vastuullisuusraportissaan](#) Agenda 2030 –tavoitteista (SDG-tavoitteet) uusiutuva energia (SDG7), ihmisarvoinen työ ja kestävä kasvu (SDG8), innovaatiot ja kestävä teollistuminen (SDG9) sekä ilmastonmuutoksen torjunta (SDG13). Ministeriö on laatinut [kestävän kehityksen linjauksen](#), jossa erityiset kestävän kehityksen painopisteet ovat ilmastokestävään talouteen siirtyminen, luonnonvarojen kestävä käyttö, ihmisarvoisen työn ja reilujen työmarkkinoiden edistäminen, innovaatioista kestävää kasvua, sekä alueiden kehittäminen ja ihmisten osallisuus. Ministeriön eri rahoitusinstrumentit edistävät näiden painopisteiden toteuttamista.

Ministeriö on edistänyt SDG7:n tavoitetta ”edullista ja puhdasta energiaa kaikille” hyvin toimivilla energiamarkkinoilla ja kuluttajien aseman varmistavan sääntelyn avulla. Valtioneuvosto on valmistellut vuonna 2022 useita ehdotuksia, joilla pyritään tukemaan kuluttajia poikkeuksellisen korkeiden sähkön hintojen aiheuttamassa haastavassa taloudellisessa tilanteessa sekä tukemaan kuluttajien ja sähkön vähittäismyyjien muiden asiakkaiden kykyä maksaa sähköenergiat. Uusiutuvan energian uuden teknologian investointeja on edistetty energiatukitoimin. Energian säästötoimiin on kannustettu aktiivisesti, mikä on näkynyt sähkön säästönä ja kulutusjoustoina.

Ministeriö edistää Suomen tavoitetta olla hiilineutraali vuonna 2035 ja hiilinegatiivinen pian tämän jälkeen ja täten SDG-tavoitteen 13 ”ilmastotekoja” toteutumista. [Ilmasto- ja energiastrategia](#) valmistui ministeriön johdolla vuonna 2022. Se kattaa yhteiskunnan kaikki kasvihuonekaasupäästöt ja nielujen aikaansaamat poistot. Strategia muodostaa kokonaisvaltaisen toimintaohjelman, jolla edetään hiilineutraaliin ja myöhemmin hiil negatiiviseen yhteiskuntaan.

Sosiaalinen ja alueellinen oikeudenmukaisuus otetaan huomioon politiikan toteutuksessa (SDG8). Ministeriö suojaa osaavaa työvoimaa muuttuvilla työmarkkinoilla, edistää työelämän monimuotoisuutta ja syrjimättömyyttä, ehkäisee rekrytointisyrjintää sekä vahvistaa harmaan talouden torjuntaa.

Harmaan talouden ja talousrikollisuuden strategian mukaisen toimintaohjelman puitteissa on vuonna 2022 toteutettu lukuisia, laajasti eri hallinnonaloja koskevia kehittämissankkeita kuten telakoiden veronumeromenettelyn käyttöönottoaminen, identiteettien väärinkäytösten torjunta, viranomaisten resurssiseurantamalli, moniviranomaistoiminnan kehittäminen, työperäisen hyväksikäytön ja ihmiskaupan torjuntaa edistävät sankkeet sekä muut tietojenvaihtohankkeet (velvoitteidenhoitoselvitykset), joilla edistetään viranomaisten valvontatyötä. Toimenpideohjelman aikana on myös toteutettu useita lakimuutoksia, jotka parantavat viranomaisten tiedonvaihtoa sekä hallituksen esitys, jonka mukaan työsuojeluviranomaisen toimivaltuuksia alipalkkauksen valvonnassa laajennettaisiin (HE 303/2022 vp).

Globaalia vastuuta ihmisarvoisen työn edistämisessä on toteutettu vaikuttamalla Kansainvälisen työjärjestö ILO:n kautta. Vuoden 2022 työkonferenssi päätti tunnustaa turvallisen ja terveellisen työympäristön viidenneksi työelämän perusperiaatteeksi ja -oikeudeksi. Päätös vaikuttanee muun muassa tulevien kauppasopimusten ja muiden yhteistyösopimusten sisältöön, jos sopimusosapuolet päättävät edellyttää solmittavien sopimusten kestävän kehityksen lausekkeissa ILO:n perustavaa laatua olevien periaatteiden noudattamista.

Maahanmuuttajien työllisyyttä ja kotoutumista tukevia palveluita uudistava hallituksen esitys kotoutumislain kokonaisuudistukseksi annettiin eduskunnalle lokakuussa 2022. Vuonna 2022 annettiin eduskunnalle hallituksen esitys ulkomaalaislain 5 luvun (työn ja yrittäjyyden perusteella myönnettävät luvat) uudistamisesta. Hallituksen esityksen avulla viranomaiset voivat pidättäytyä myöntämästä oleskelulupia työnantajille, joiden toiminnassa on ilmennyt vakavia puutteita. Lisäksi työnantajakohtaisista oleskeluluvista luovutaan. Vuonna 2022 ministeriö laati yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön ja Euroopan kriminaalipolitiikan instituutin kanssa vastuullisen kansainvälisen rekrytoinnin suositukset sosiaali- ja terveysalalle. Vuoden 2022 aikana valmisteltu valtioneuvoston strategia työperäisen hyväksikäytön ehkäisemiseksi ja torjumiseksi hyväksyttiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä maaliskuussa 2023.

Kestävän teollistumisen ja innovaatioiden (SDG 9) osalta ministeriö edistää ympäristöä ja hyvinvointia palvelevia kestävän kehityksen innovaatioita sekä uusia ja kansainvälisesti kiinnostavia kierto- ja biotalous- sekä vähähiilisyysratkaisuja ja tukee vihreää siirtymää ja kestävä teollistumista eri toimialoilla. Ministeriö laati vuonna 2022 yhdessä hallinnonalan yritysrahoittajien (Business Finland, Finnvera, Teollisuussijoitus ja Ilmastorahasto) kanssa muistion [Vihreän siirtymän rahoitus kasvupolitiikan osana](#). Se arvioi vihreän siirtymän kansainvälisen ja kansallisen rahoituksen kehitystä sekä jäsentää vihreän rahoituksen merkitystä suomalaisen elinkeinoelämän uudistamisessa. Ministeriö toteuttaa meriliikenteen ilmastovaikutusten vähentämiseen tähtäävää kestävän meriteollisuuden kehittämisohjelmaa 2022–2023. [Biotalousstrategia](#) valmistui vuonna 2022. Se tähtää toimialan arvonlisän kaksinkertaistamiseen sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestäväällä tavalla.

Ministeriö tavoittelee julkisten ja yksityisten tutkimus- ja kehityspanostusten lisäämistä siten, että vuonna 2030 niiden osuus bruttokansantuotteesta (tutkimus- ja kehitysintensiteetti) nousisi 4 prosenttiin. Vuonna 2021 tutkimus- ja kehitysintensiteetti oli 2,98 prosenttia. Kestävän kehityksen innovaatioita tuetaan innovaatio-ohjelmilla (Business Finland ja VTT), tutkimuksella (GTK) sekä investoinneilla ja rahoituksella (Finnvera, Tesi ja Ilmastorahasto). Näillä edistetään digivihreää siirtymää ja luodaan edellytyksiä kestäville investoinneille Suomeen. Vuonna 2022 ohjelmien teemoja ovat olleet esimerkiksi kestävä teollistuminen ja vähähiilisyys, kestävä digiteknologia, hiilineutraalit kaupungit sekä terveys ja hyvinvointi. Edellä mainittujen ratkaisujen skaalautumista kansainvälisesti edistetään ja näin tuetaan positiivisen hiilikädenjäljen syntymistä globaalisti.

Vuoden 2023 alussa annettiin [vetyä koskeva periaatepäätös](#). Vedyn odotetaan tukevan teollisuuden uudistumista ja korkean jalostusarvon vientiliiketoiminnan kasvua sekä lisäävän investointeja Suomeen. Ministeriö tukee yrityksiä, jotka osallistuvat yhteiseurooppalaisin vihreän vedyn tuotannon ja teollisen käytön hankkeisiin.

Vuoden 2022 loppuun mennessä Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 -Suomen rakennerahasto-ohjelmassa oli sekä EAKR- että ESR-hankkeista useammassa kuin joka neljännessä kestävä kehitys katsottu hankkeen keskeiseksi kehittämissisällöksi. Valtioneuvosto asetti EAKR-hankkeille kansalliseksi tavoitteeksi, että 25 prosenttia rahoituksesta tulee kohdistua vähähiilisyttä edistäviin toimenpiteisiin, kun EU:n yleinen minimivaatimus oli 20 prosenttia. Uudessa EU:n alue- ja rakennepolitiikan ohjelmassa ”Uudistuva ja osaava Suomi 2021–2027” kohdistuu 30 prosenttia EAKR-rahoituksesta EU:n toimintapoliittiseen tavoitteeseen ”Vihreämpi ja vähähiilisempi Eurooppa”. Lisäksi kaikesta ohjelman EAKR-rahoituksesta tulee 35 prosenttia kohdistua ilmastotoimenpiteisiin, mikä on siten viisi prosenttiyksikköä EU:n minimitasoa kunnianhimoisempi tavoite. Tämän lisäksi kaikki oikeudenmukaisen siirtymän rahastosta (JTF) rahoitettavat hankkeet katsotaan komission linjauksen mukaisesti täysimääräisesti ilmastotoimenpiteiksi.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Vuonna 2022 työttömistä työnhakijoista noin 57 prosenttia oli miehiä ja 43 prosenttia naisia. Miesten osuus säilyi samana kuin edellisenä vuotena ollen hieman aiempaa korkeampi (57 prosenttia vuonna 2021 ja 55 prosenttia vuonna 2020). Aktivointiasteeseen laskettavissa palveluissa naisia oli noin 52 prosenttia ja miehiä 48 prosenttia. Jakauma on pysynyt samana vuodesta 2014 alkaen. Palveluista palkkatuetussa työssä on enemmän miehiä kuin naisia, mutta naisten osuus starttirahalla tai koulutuksissa on miehiä suurempi. Erot ovat pysyneet samankaltaisina, mutta miesten osuus kasvoi palkkatuetussa työssä ja naisten osuus koulutuksissa vuonna 2022, joten erot sukupuolten välillä kasvoivat palveluiden sisällä. Työttömistä ja palveluissa olleista yhteensä noin 54 prosenttia oli miehiä ja noin 46 prosenttia naisia. Jakauma on pysynyt samana vuodesta 2019 alkaen. Vuonna 2022 ei toteutettu tai tullut voimaan sellaisia työvoimapalveluiden uudistuksia, joilla olisi arvioitu olevan merkittäviä vaikutuksia sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

Vuoden 2022 loppuun mennessä Kestävää kasvua ja työtä 2014–2020 -Suomen rakennerahasto-ohjelmassa käynnistyneistä EAKR- ja ESR-hankkeista useamman kuin joka neljännen toteutuksessa oli valtavirtaistettu sukupuolinäkökulma. Lisäksi noin viisi prosenttia molempien rahastojen hankkeista on toteuttajien oman arvion perusteella katsottu sellaisiksi, että ne parantavat erityisesti naisten tai miesten asemaa tai muutoin edistävät sukupuolten tasa-arvoa. Näihin hankkeisiin on kohdistunut julkista rahoitusta keskimäärin noin 14,3 miljoonaa euroa vuodessa.

Ohjelmassa seurataan erikseen hankkeiden synnyttämien uusien työpaikkojen, uusien TKI-työpaikkojen ja uusien yritysten lukumäärää ja niiden sukupuolijakaumaa. Vuoden 2022 loppuun mennessä ohjelman toimenpitein oli syntynyt 584 uutta yritystä, joista naisten perustamia 202 (35 prosenttia), luotu 12 610 uutta työpaikkaa, joista naisten osuus 4 124 (33 prosenttia) ja luotu 1 091 uutta TKI-työpaikkaa, joista naisten osuus 378 (35 prosenttia).

Hallituksen [ilmasto- ja energiastrategian](#) (VNS 6/2022 vp) valmistelun yhteydessä on teetetty hallituksen tasa-arvo -ohjelman mukainen [sukupuolivaikutusten arviointi](#). Työ- ja elinkeinoministeriön osalta ilmasto- ja energiastrategia oli sukupuolivaikutusten arvioinnin osalta tasa-arvo-ohjelman pilottihanke. Arviointiraportissa tarkasteltiin ilmasto- ja energiastrategiaan ehdotettuja politiikkatoimenpiteitä niiden ihmisvaikutuksien ja sukupuolittuneisuuden kannalta. Strategiaan sisällytettiin arvioinnin tuloksena syntyneitä johdopäätöksiä ja suosituksia. Strategiaan sisällytettiin myös luku perus- ja ihmisoikeuksista. Ilmasto- ja energiastrategian sukupuolivaikutusten arviointi osoittaa, että sukupuolivaikutusten huomioon ottaminen toimenpiteiden suunnittelussa on merkityksellistä sekä tasa-arvon että ilmastotoimien hyväksyttävyyden ja tehokkuuden kannalta. Ilmastopoliitiikan ajatellaan usein olevan sukupuolineutraalia. Päästöjen vähentämiseen tähtäävillä politiikkatoimilla on kuitenkin laaja-alaisia vaikutuksia eri sektoreiden taloudelliseen toimeliaisuuteen ja työllisyyteen.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Työ- ja elinkeinoministeriön tilinpäätös 2022](#)

[Innovaatorahoituskeskus Business Finlandin tilinpäätös 2022](#)

[Kilpailu- ja kuluttajaviraston tilinpäätös 2022](#)

[Geologian tutkimuskeskuksen tilinpäätös 2022](#)

[Turvallisuus- ja kemikaaliviraston tilinpäätös 2022](#)

[Energiaviraston tilinpäätös 2022](#)

[Patentti- ja rekisterihallituksen tilinpäätös 2022](#)

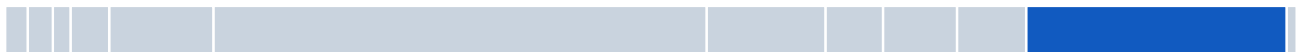
[ELY-keskusten sekä TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskuksen tilinpäätös 2022](#)

11 Sosiaali- ja terveysministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **87 800 milj. €**

• Sosiaali- ja terveysministeriön osuus **17 705 milj. €**

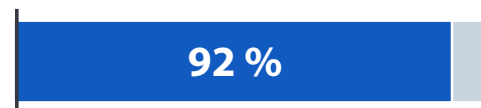

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 541 milj. €
- Siirtomenot 15 784 milj. €
- Sijoitusmenot 7 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

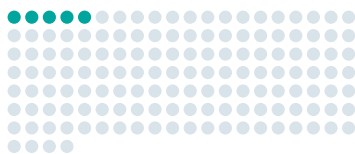
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **77 450 henkilötyövuotta**

• Sosiaali- ja terveysministeriössä **4 064 henkilötyövuotta**

Virastot **5** KPL

- Säteilyturvakeskus STUK
- Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea
- Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valvira
- Sosiaaliturva-asioiden muutoksenhakulautakunta SAMU
- Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos

Rahastot **0** KPL

- Ei rahastoja

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **4** KPL

- Alko Oy
- FinnHEMS Oy
- Rokotetutkimuskeskus Finvac Oy
- STUK International Oy

11.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Sosiaali- ja terveysministeriön toimintaympäristön keskeisimmät riskit vuonna 2022 liittyivät väestön sosio-ekonomiseen eriarvoistumiskehitykseen, pitkittyneeseen koronapandemiaan, elinkustannusten yleiseen nousuun, sote-henkilöstön saatavuuteen sekä turvallisuusympäristön muutoksiin. Kustannusten nousulla on suora vaikutus niin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottamisen kustannuksiin kuin myös asiakkaiden ja potilaiden henkilökohtaiseen taloudelliseen tilanteeseen ja tuen tarpeisiin.

Pandemian epäsuorat haitalliset vaikutukset terveyteen, hyvinvointiin ja toimintakykyyn ovat muodostuneet toisaalta hoidon saatavuusongelmista, toisaalta rajoitustoimien negatiivisista vaikutuksista. Koronavirustartunnat ovat lisänneet sosiaali- ja terveyspalvelujen tarvetta ja toisaalta sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön sairaspotilaat ovat vähentäneet palveluntuotantoa, mistä on seurannut mittavaa hoito-, palvelu- ja kuntoutusvelkaa.

Suurin osa kansalaisista voi hyvin, mutta kaikki eivät ole päässeet mukaan myönteiseen kehitykseen. Suomalaisen yhteiskunnan eriarvoisuus näkyy terveyden, hyvinvoinnin, tulojen, varallisuuden, osaamisen, työllisyyden ja asuinalueiden kehityksen epätasaisena jakautumisena, eroina eri väestöryhmien yhteiskunnallisessa osallistumisessa sekä eriytyvissä ja polarisoituneissa arvoissa ja asenteissa. Kulttuuriset ja kielelliset erot kasvavat maan sisällä. Köyhyyteen ja syrjäytymiseen liittyy vahvasti moniongelmaisuus ja ylisukupolvisuus. Korkea inflaatio ja energian hinnan nousu heikentävät erityisesti pienituloisten asemaa. Pienituloisuuden myötä erityisesti nuorilla aikuisilla, yksin asuvilla sekä yli 75-vuotiailla on Suomessa köyhyys- tai syrjäytymisriski. Lapsiperheköyhyys erityisesti yksinhuoltajatalouksissa ja maahanmuuttajatalouksissa on kääntynyt kasvuun.

Tilastokeskuksen väestöennusteen perusteella 85 vuotta täyttäneiden määrä kaksinkertaistuu nykyisestä vuoteen 2035 mennessä. Tämä lisää sote-palveluiden tarvetta, ja samalla niiden parissa työskentelevän henkilöstön tarve kasvaa. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelutarpeen on arvioitu kasvavan noin yhden prosenttiyksikön joka vuosi 2020-luvun aikana. Tämä on julkisen talouden kokonaisuutta ajatellen iso lisämenoerä, kun huomioidaan, että sosiaali- ja terveydenhuollon menot ovat yli 20 miljardia euroa vuodessa. Samaan aikaan menojen kasvupaineen kanssa työikäisen väestön määrä pienee, mikä tarkoittaa huoltosuhteen heikkenemistä ja haasteita sosiaaliturvajärjestelmän rahoittamiselle.

11.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Ihmisten eriarvoistumiseen ja syrjäytymiseen johtavat riskitekijät

Palvelujen saatavuudessa ja laadussa on merkittäviä sosioekonomisia eroja. Keskeisimpänä tavoitteena on siirtää toiminnan painotus ehkäisevään ja ennakoivaan työhön ja varmistaa palveluiden monialaisuus ja yhteentoimivuus. Työelämäohjelmat tuottavat konkreettisia ratkaisuja työelämään ja palvelujärjestelmään lisäten työllisyyttä, tuottavuutta ja hyvinvointia. Riskin arvioidaan olevan merkittävä.

Nykyistä palvelujen ja etuuksien tasoa ei pystytä ylläpitämään työn ja väestön rakennemuutoksessa

Yhteiskunnan sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys edellyttävät korkeaa työllisyyttä, ihmisten hyvinvointia ja työ- ja toimintakykyä sekä yritysten kilpailukykyä. Sosiaaliturvauudistuksen tavoitteena on sosiaaliturvan rakenteellinen ja toiminnallinen kehittäminen pitkällä aikavälillä. Sosiaaliturvakomitea valmisteli välimietintöään vuonna 2022 ja välimietintö valmistui alkuvuodesta 2023. Sosiaaliturvan uudistustyön tulee jatkua seuraavalla hallituskaudella. Riskin arvioidaan olevan kriittinen.

Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisvastuun siirtymiseen liittyvä alkuvuosien muutosriski

Riskinä on toiminnan uudistamisen hitaus, jolloin uudistukselle asetetut tavoitteet eivät toteudu tai toteutuvat pitkällä viiveellä. Riskiä korostaa tiukka resurssitilanne, joka voi pakottaa tekemään lyhytjänteisiä säästöpäätöksiä, jotka eivät tue toiminnan pitkäjänteistä kehittämistä. Riskien arvioidaan olevan merkittäviä.

Sosiaali- ja terveysministeriö ei onnistu osaltaan turvaamaan turvallista ja hyvinvointia yhteiskuntaa

Kokonaisturvallisuuden kannalta on olennaista, että palvelujärjestelmän toiminta turvataan kaikissa olosuhteissa ja että sen kyky varautua yhteiskuntaan kohdistuviin kriiseihin on riittävällä tasolla, jotta jatkossa pystytään entistä paremmin vastaamaan väestön terveyteen, hyvinvointiin ja toimeentuloon liittyviin uhkiin. Koronapandemian keskeisten oppien keräämisellä ja tarvittavien kehittämistoimenpiteiden toteuttamisella voidaan varmistaa myös parempi valtakunnallinen kyky vastata tuleviin kriiseihin. Riskin arvioidaan olevan kriittinen.

11.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö

Taulukko 24. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

STM	Talousarvion luku	2020	2021	2022
33.01	Hallinto	111	124	155
33.02	Valvonta	69	73	83
33.03	Tutkimus- ja kehittämistoiminta	108	117	148
33.10	Perhe- ja asumiskustannusten tasaus, perustoimeentulotuki ja eräät palvelut	4 462	4 406	4 481
33.20	Työttömyysturva	3 036	2 544	2 093
33.30	Sairausvakuutus	1 981	2 128	2 165
33.40	Eläkkeet	4 912	4 871	4 914
33.50	Veteraanien tukeminen	324	240	199
33.60	Kuntien järjestämä sosiaali- ja terveydenhuolto	301	1 054	1 363
33.70	Terveyden ja toimintakyvyn edistäminen	242	342	237
33.80	Maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomitustoiminta	134	132	131
33.90	Avustukset terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen	385	362	362
33	STM:n hallinnonala yhteensä	16 065	16 394	16 331

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla määrärahojen käyttö pieneni 65 miljoonaa euroa vuodesta 2021 eli noin 0,4 prosenttia. Täten käyttö kokonaisuudessaan pysyi lähes vuoden 2021 tasolla. Merkittävimmät muutokset koskivat työttömyysturvaa, jossa määrärahojen käyttö pieneni 450 miljoonaa euroa eli 17,7 prosenttia, ja kuntien järjestämää sosiaali- ja terveydenhuoltoa, jossa käyttö lisääntyi 309 miljoonaa euroa eli 29 prosenttia. Työttömyysturvan osalta etuudensaajien määrä pieneni vuonna 2022 selvästi nopeammin kuin työvoimatutkimuksen mukainen työttömyysaste. Sosiaali- ja terveyspalveluissa määrärahan käytön kasvu aiheutui Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelman toteutuksesta, hallitusohjelmahankkeiden toteutuksen painottumisesta hallituskauden loppuun sekä lisäyksistä sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisen valmiuden kustannuksiin.

Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan tasolla ei pystytä mekaanisesti mittaamaan kustannustehokkuutta, koska yli 90 prosenttia määrärahoista kohdentuu lakisääteisiin sosiaaliturvaetuuksiin.

Hallinnonalan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite: Hyvinvointi- ja terveyserot ovat kaventuneet

Toteutuminen: VÄLTÄVÄ

Yleisesti ottaen väestön hyvinvointi ja terveys ovat kehittyneet hyvään suuntaan viimeisten vuosikymmenten aikana. Kansanterveyden positiivisesta kehityksestä huolimatta erot eri väestöryhmien terveydentilassa, hyvinvoinnissa ja kuolleisuudessa ja näihin vaikuttavissa tekijöissä eivät ole viime vuosina kaventuneet. Sairastavuusindeksin tarkastelu paljastaa merkittäviä alueellisia eroja kokonaissairastavuudessa, ja edelleen pohjoisessa ja idässä sairastavuus on suurempaa verrattuna läntiseen ja eteläiseen Suomeen. Yleinen ongelma on, että terveys- ja hyvinvointiongelmat kasautuvat monesti samoihin väestöryhmiin, mikä osaltaan pahentaa negatiivista kierrettä ja heikentää entisestään alempiin sosioekonomisiin taustoihin kuuluvien ihmisten asemaa yhteiskunnassa.

Väestön terveydentilan positiivinen kehitys näkyy seurantaindikaattorien osalta erityisesti menetetyissä elinvuosissa. Menetetyt elinvuodet ikävälillä 0–80 vuotiaat ovat laskeneet tasaisesti vuodesta 2012 alkaen. Indikaattorin hyvä kehitys korona-aikanakin selittyy osittain sillä, että alle 80-vuotiaiden koronakuolleisuus on ollut vähäistä. Myönteisestä kehityksestä huolimatta sukupuolten välinen ero ei ole vuosien saatossa pienentynyt; miehillä esiintyy edelleen lähes kaksinkertainen määrä menetettyjä elinvuosia naisiin verrattuna. Yleisen hyvinvoinnin ja terveyden tason jakautuminen väestön keskuudessa on yhä eriarvoisempaa. Se näkyy väestön keskuudessa esimerkiksi tuloeroissa, terveydentilassa ja riskissä syrjäytyä.

Erityisen huolestuttavaa on kehitys nuorissa, joista yhä useampi kokee terveytensä keskinkertaiseksi tai huonoksi. Negatiivinen kehitys on jatkunut jo pitkään, mutta selkeästi muutos huonompaan tapahtui vuonna 2021, jolloin peräti yli 25 prosenttia nuorista koki terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi. Huomionarvoista on negatiivinen kehitys myös viiteryhmän sisällä, eli peräti 34 prosenttia työistä ei tunne oloaan hyväksi. Tulos on yli kaksinkertainen, kun verrataan saman viiteryhmän poikiin.

Taulukko 25. Hyvinvointi- ja terveyserot ovat kaventuneet -tavoitteen seuraintindikaattorit.

	Toteuma 2012	Toteuma 2017	Toteuma 2019	Toteuma 2021	Toteuma 2022
Menetetyt elinvuodet (PYLL) ikävälillä 0–80 vuotta / 100 000 asukasta					
Yhteensä	6 923	5 903	5 771	5 685	5 750*
Miehet	9 265	7 769	7 496	7 420	7 500*
Naiset	4 543	3 981	3 983	3 880	3 900*
Terveytensä keskitasoiseksi tai sitä huonommaksi kokevien osuus (%), 20–64-vuotiaat					
Yhteensä	32,2	28,2	27,0*	32,2	..**
Miehet	32,6	29,0	27,0*	33,3	..**
Naiset	31,9	27,4	26,0*	32,2	..**
Kokee terveydentilansa kesinkertaiseksi tai huonoksi, (%) 8. ja 9. luokan oppilaista					
Yhteensä	16,4	18,8	20,9	25,7	26,0*
Pojat	13,3	13,9	14,7	16,5	17,0*
Tytöt	19,5	23,4	26,8	34,3	34,0*
Elämänlaatunsa (EuroHIS-8) hyväksi tuntevien osuus (%), 20–64-vuotiaat					
Yhteensä	..**	57,4	64,0	56,5*	..**
Miehet	..**	54,5	62,0	56,7*	..**
Naiset	..**	60,5	67,0	56,6*	..**

Lähde: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos/Sotkanet

* Arvio.

** Ei dataa saatavilla. Indikaattori julkaistaan touko-kesäkuun 2023 aikana THL:n Sotkanet verkkopalvelussa. Tietolähteenä on aiemmista vuosista poiketen Terve Suomi-kysely, joka korvaa aikaisemman FinSote-kyselyn.

Vaikuttavuustavoite: Toiminta- ja työkyky on parantunut**Toteutuminen: Tydyttävä**

Väestön eläkkeelle siirtyminen on siirtynyt myöhemmäksi viimeisen kymmenen vuoden aikana. Myönteisestä kehityksestä huolimatta Suomessa työnteko lopetetaan nuorempana kuin muissa Pohjoismaissa. Pitkään jatkunut trendi työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrässä jatkaa laskuaan ja kymmenessä vuodessa työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden määrä on vähentynyt yli kolmanneksen.

Kertomusvuonna yleisimmät **syyt** siirtyä työkyvyttömyyseläkkeelle olivat tuki- ja liikunta-elinten sairaudet (34 prosenttia) sekä mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt (32 prosenttia). Taulukossa nähtävät työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneiden vuoden 2022 lukumäärät ovat tässä kohdin ennakkolukuja työeläkejärjestelmän työkyvyttömyyseläkkeistä, joista puuttuvat vielä Kelan kautta myönnettyt työkyvyttömyyseläkkeet. Lopullinen toteuma työkyvyttömyyseläkkeille siirtyneiden määrästä varmistuu myöhemmin kevään aikana.

Taulukko 26. Toiminta- ja työkyky on parantunut -tavoitteen seuraintindikaattorit.

	Toteuma 2012	Toteuma 2017	Toteuma 2019	Toteuma 2021	Toteuma 2022
Työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet, lkm					
Yhteensä	22 863	22 672	22 603	19 531	18 303
Kokoaikaiselle	16 156	15 145	14 665	12 076	12 320
Osa-aikaiselle	4 824	5 594	5 683	5 317	5 430
Alle 25-v.	1 883	1 933	2 255	2 135	..**
Niiden osuus, jotka uskovat, etteivät todennäköisesti jaksaa työskennellä vanhuuseläkeikään saakka (%), 20–64-v.					
Yhteensä	..**	24,8	23,2	24,6	..**
Miehet	..**	26,2	24,5	23,8	..**
Naiset	..**	23,4	21,9	25,4	..**
Itsestä huolehtimisessa vähintään suuria vaikeuksia kokevien osuus (%), 75 vuotta täyttäneet					
Yhteensä	..**	12,2	11,1	10,4	..**
Miehet	..**	12,3	10,5	10,4	..**
Naiset	..**	12,2	11,5	10,4	..**

Lähteet: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos/Sotkanet, Eläketurvakeskus, Kela.

* Arvio.

** Ei dataa saatavilla. Indikaattori julkaistaan touko-kesäkuun 2023 aikana THL:n Sotkanet verkkopalvelussa. Tietolähteenä on aiemmista vuosista poiketen Terve Suomi-kyselyosuus, joka korvaa aikaisemman FinSote-kyselyn.

Vaikuttavuustavoite: Elin- ja työympäristön terveellisyys ja turvallisuus on lisääntynyt

Toteutuminen: Tyydyttävä

Tavoitteen seurantaindikaattoreissa ei ole tapahtunut viimeisen viiden vuoden aikana merkittävää paranemista. Vesiepidemiat ja tapaturmakuolleisuus ovat kuitenkin pitkällä aikavälillä huomattavasti vähentyneet. [Tapaturmat](#) ovat suomalaisten neljänneksi yleisin kuolinsyy ja näistä yleisin tapaturmatyyppi kaikissa ikäryhmissä ovat kaatumiset ja putoamiset. Suomessa perhe- ja lähisuhdeväkivalta ovat edelleen eurooppalaisittain tarkasteltuna korkealla tasolla, ja poliisin tietoon tulleissa perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapauksissa naisten osuus uhreista on erittäin korkea, peräti yli 70 prosenttia. Kertomusvuonna julkaistu [tutkimus](#) osoittaa, että 16–74-vuotiaiden naisten kohdalla vuosittain fyysistä parisuhdeväkivaltaa kokee peräti noin 42 000 naista. Muutosta parempaan ei tässä indikaattorissa ole tapahtunut.

Taulukko 27. Elin- ja työympäristön terveellisyys ja turvallisuus -tavoitteen seurantaindikaattorit.

	Toteuma 2017	Toteuma 2019	Toteuma 2021	Toteuma 2022
Koti- ja vapaa-ajan tapaturmakuolleisuus / 100 000 asukasta	42	39,9	39,4	39,0
Poliisin tietoon tulleet perhe- ja lähisuhdeväkivaltatapaukset				
Yhteensä, lkm	9 546	10 926	10 800	.. **
Uhrina mies, %	30	30	30	.. **
Uhrina nainen, %	70	70	70	.. **
Työpaikkatapaturmataajuus	29,0	28,7	25,8	26,0
Vesiepidemioiden lkm	1	4	2	0

Lähteet: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos/Sotkanet, Tilastokeskus/Rikos- ja pakkokeinotilasto ja Tapaturmavakuutuskeskus.

* Arvio.

** Ei dataa saatavilla. Indikaattoria pari- ja lähisuhteen määritelmästä ja rekistereistä poimittavien tietojen ajankohdasta on muutettu.

Vaikuttavuustavoite: Sosiaaliturva kannustaa työhön

Toteutuminen: Tyydyttävä

Kertomusvuonna työllisyysasteen trendi oli 74,5 prosenttia, mikä on 1,2 prosenttiyksikköä korkeampi kuin edellisen vuoden joulukuussa. Työllisyysaste oli Suomessa korkeampi kuin koskaan ja koronakriisin vaikutukset kokonaistyöllisyyteen jäivät lopulta suhteellisen vähäisiksi ja lyhytkestoisiksi. Vaikka työllisyys on palannut pandemiaa edeltävälle kasvu-uralle, työllisyys on kehittynyt epätasaisesti eri väestöryhmissä. Vuonna 2022 työllisyysasteen kehitys oli myönteistä lähes kaikissa ikäluokissa ja 15–64-vuotiaiden naisten [työllisyysaste](#) oli peräti 72,7 ja miesten 71,9 prosenttia, mikä on kansainvälisestikin tarkasteltuna hyvin poikkeuksellinen osuus.

Eräänlainen perustavanlaatuinen ongelma kuitenkin on, kun sosiaaliturvan kannustavuutta työntekoon yritetään selvittää, että työnteon kannustimia koskevissa laskelmissa tarkastellaan useimmiten tilannetta, joissa vaihtoehtoina on koko vuoden kokopäivätyöllisyys ja kokopäivätyöttömyys. Lyhytkestoisten määräaikaisten työsuhteiden tapauksissa ansiotulojen ja sosiaaliturvan yhteensovittamiseen liittyy edelleen tilanteita, joissa byrokratia- ja informaatioloukut työttömyysturvajärjestelmässä vähentävät halukkuutta ottaa vastaan osa-aikaista tai tilapäistä työtä työnhaun aikana erityisesti niissä tilanteissa, joissa henkilö on oikeutettu useampaan eri etuuteen.

On myös huomioitava yleisen talouskehityksen osalta, että vuonna 2022 korkeaksi kohonnut inflaatio voi vaikuttaa työnteon kannustimiin, sillä indeksisidonnaisten etuuksien ostovoiman kasvu saattaa ylittää palkkatulojen ostovoiman kasvun. [Yhteenvetona](#) voidaan todeta, että ansiotulojen ja sosiaaliturvan yhteensovittamiseen liittyvät työnteon kannustimet ovat keskimääräistä heikompia lapsiperheillä ja kotitalouksilla, jotka saavat ansiosidonnaista työttömyysturvaa, asumistukea tai toimeentulotukea.

Taulukko 28. Sosiaaliturva kannustaa työhön -tavoitteen seurantaindikaattorit.

	Toteuma 2017	Toteuma 2019	Toteuma 2021	Toteuma 2022
Työllisyysaste				
20–29-v.	66,0	68,5	67,0*	67,0*
20–69-v.	67,6	70,6	70,4	72,4*
55–64-v.	62,5	66,8	68,3	71,8*
Pitkäaikaistyöttömät, % työvoimasta	4,0	2,4	4,1	3,6
Eläkkeelle siirtymisien odote 25-vuotiaalle	61,2	61,5	62,4	62,2

Lähteet: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos/Sotkanet, Tilastokeskus (Työvoimatutkimus), Työ- ja elinkeinoministeriön työnvälitystilasto ja Eläketurvakeskus.

* Arvio.

Tilastokeskuksen toteuttamaa työvoima-tutkimusta on uudistettu vuoden 2021 alusta uuden EU-lainsäädännön mukaiseksi ja samalla tiedonkeruuseen toteutettiin kansallisia uudistuksia. Tästä syystä vuoden 2022 raportoidut työllisyysasteen luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia aiemman aikasarjatarkastelun osalta.

Vaikuttavuustavoite: Köyhyyden ja syrjäytyneiden määrä on vähentynyt**Toteutuminen: Tyydyttävä**

Kertomusvuonna pienituloisten määrässä ei näytä tapahtuneen merkittäviä muutoksia verrattuna edeltävään vuoteen, jolloin **pienituloisia** oli Suomessa noin 720 000 henkilöä eli noin 13,2 prosenttia asuntoväestöstä. Kansainvälisesti vertaillen pienituloisten määrä on Suomessa pieni sekä suhteellisilla että absoluuttisilla mittareilla mitattuna ja jää alle EU27-maiden keskiarvon. Pienituloisuuden kehitystä koskevassa tarkastelussa on huomioitava, että sen euromääräinen raja vaihtelee vuosittain, sillä pienituloisten määrään vaikuttavat pienituloisten asuntokuntien oma tulokehitys, väestön mediaanitulon kehitys sekä Eurostatin suositukset. Tästä johtuen tilastovuoden 2022 osalta ei ole vielä saatavilla pienituloisten osuutta väestöstä, mutta vuoden 2021 osalta nähdään, että osuus on hieman kasvanut viime vuosien aikana. Pienituloisista noin 422 000 henkilöä oli pitkittyneesti pienituloisia vuonna 2021.

Suurimmalla osalla saajista toimeentulotuki täydentää muita etuuksia, kuten työttömyysturvaa ja asumistukea, jotka eivät riitä kattamaan kotitalouden välttämättömiä menoja. Vaikka toimeentulotuki on tarkoitettu väliaikaiseksi etuudeksi, osalle väestöstä perustoimeentulotuki on pitkäaikainen toimeentulon turva. Toimeentulotuen saannin pitkittyminen on ongelmallista sekä järjestelmän toimivuuden että yksilön kannalta. Kun tarkastellaan syrjäytymisriskissä olevien määrää ja tulottomia kotitalouksia, voidaan sanoa, että kyseisissä indikaattoreissa ei ole tapahtunut merkittävää kehitystä viime vuosien aikana. Ulkomaalaistaustaisten heikko työllisyys ja maahanmuuttajanaisten alhainen työllisyysaste on Suomessa edelleen muita Pohjoismaita heikommalla tasolla.

Taulukko 29. Köyhyyden ja syrjäytyneiden määrä on vähentynyt -tavoitteen seuraintindikaattorit.

	Toteuma 2017	Toteuma 2019	Toteuma 2021	Toteuma 2022
Pienituloisten osuus, %				
Koko väestö	12,1	12,3	13,2	.. **
Alle 18-v.	11,1	11,6	11,9	.. **
Palkansaajat	1,7	2,0	.. **	.. **
65+	7,3	10,2	.. **	.. **
Syrjäytymisriskissä olevat 18–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä	16,9	16,1	16,0	16,0*
Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25–64-vuotiaat, % vastaavan ikäisistä	2,8	2,7	2,7	2,7*
Tulottomat kotitaloudet, lkm	36 358	34 951	35 341	35 826
Ulkomaalaiset työttömät työnhakijat, % ulkomaalaisten työvoimasta	22,7	18,9	21,2	22,6

Lähteet: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos/Sotkanet, Kela ja Tilastokeskus.

* Arvio.

** Ei dataa saatavilla. Tilastovuoden 2022 osalta tietoja julkaistaan 12/2023, kun tuloja kuvaavat aineistot ovat valmiina.

Syrjäytymisriskillä tarkoitetaan tilannetta, jossa henkilö ei ole työssä, ei opiskele, eikä ole varusmiespalvelussa. Tulottomilla kotitalouksilla tarkoitetaan tässä yhteydessä tilannetta, jossa lukuun on laskettu mukaan kokonaan tulottomat sekä vain verottomia tuloja saavat kotitaloudet (toimeentulotuen lisäksi mahdollisesti asumistuki, lapsilisä, elatusapu tai -tuki).

Vaikuttavuustavoite: Vaikuttavat palvelut ja toimeentuloturva muodostavat yhteen toimivan kokonaisuuden

Toteutuminen: Tyydyttävä

Palvelujen ja toimeentuloturvan yhteen toimivuus on jossain määrin parantunut viime vuosina: yhä harvempi nuori jää koulutuksen ulkopuolelle ja yhä harvempi iäkäs joutuu tinkimään ruoasta tai hoidosta rahan puutteen vuoksi. Koulutuksen ulkopuolelle jäävien osuutta osaltaan pienentää vuonna 2021 voimaanastunut laajennettu oppivelvollisuus, jonka mukaan oppivelvollisuus päättyy vasta kun nuori täyttää 18 vuotta tai kun hän tätä ennen suorittaa toisen asteen tutkinnon (ylioppilastutkinto tai ammatillinen tutkinto).

Yleisesti sosiaali- ja terveyspalveluita sekä etuuksia on kehitetty paljolti toisistaan erillään, minkä takia ne eivät aina vastaa ihmisten tarpeita, eivätkä ihmiset aina pääse tai osaa hakeutua tarvitsemansa palvelun tai etuuden piiriin. Järjestelmä on myös paikoitellen monimutkainen, mikä toisaalta on seurausta siitä, että erilaisiin ongelmiin pyritään vastaamaan monilla tavoin.

Taulukko 30. Vaikuttavat palvelut ja toimeentuloturva -tavoitteen seurantaindikaattorit.

	Toteuma 2017	Toteuma 2019	Toteuma 2021	Toteuma 2022
Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0–17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä	1,5	1,6	1,6	1,6*
Lapsiperhepalveluita riittämättömästi saaneiden osuus, (%) tarvinneista	..**	36,5*	35,0*	..**
Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17–24-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä				
Miehet	9,4	8,8	9,0*	9,0*
Naiset	6,7	6,2	6,5*	6,5*
Osasairauspäivärahan saajat, % kaikista sairauspäivärahan saajista				
Miehet	4,2	4,9	6,1	6,3
Naiset	8,2	9,4	13,3	13,0
Rahanpuutteen vuoksi ruoasta, lääkkeistä tai lääkärikäynneistä tinkimään joutuneiden osuus (%), 65 v. täytt.				
Miehet	7,9	9,0*	8,2*	..**
Naiset	10,7	12,0*	9,5*	..**
Elämänlaatunsa (EuroHIS-8) hyväksi tuntevien osuus (%), 65 vuotta täyttäneet				
Miehet	57,3	52,0*	54,8*	..**
Naiset	54,9	53,0*	56,0*	..**
Kotona asuvat 75 vuotta täyttäneet, % vastaavan ikäisestä väestöstä				
Miehet	93,6	94,1	94,0*	..**
Naiset	89,5	90,2	90,0*	..**

Lähteet: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos/Sotkanet, Kela.

* Arvio.

** Ei dataa saatavilla. Indikaattori julkaistaan touko-kesäkuun 2023 aikana THL:n Sotkanet verkkopalvelussa.

Tietolähteenä on aiemmista vuosista poiketen Terve Suomi-kyselyosuus, joka korvaa aikaisemman FinSo-te-kyselyn.

Vaikuttavuustavoite: Oikea-aikaiset ja luotettavat palvelut vastaavat asiakkaiden tarpeisiin

Toteutuminen: Välttävä

Tässä yhteydessä perusterveydenhuollon hoitoonpääsyä tarkastellaan hoidon tarpeen arvioinnista käyntiin terveydenhuoltolain mukaisesti. Viime vuosien aikana hoitoon pääsyn odotusajat ovat pidentyneet ja tätä negatiivista kehitystä koronapandemia pahensi entisestään. Kertomusvuoden lopussa 56 prosenttia asiakkaista pääsi viikon sisällä hoidon tarpeen arvioinnista kiireettömälle lääkärin avosairaanhoidon käynnille. Erikoissairaanhoidon osalta tilanne huononi jonkin verran vuoden takaisesta ja elokuun lopussa 2022 yli puoli vuotta jonottaneita potilaita oli noin 11 300 enemmän kuin vuotta aikaisemmin.

Työterveyshuollon piirissä olevien henkilöiden määrä on kasvanut viime vuosikymmenten aikana. Vuonna 2020 työterveyshuollon piiriin kuului 1,9 miljoonaa henkilöä, joista 94 prosentilla oli käytettävissään työterveyshuollon sairaanhoitopalveluja. Työterveyshuollon palvelujen kattavuutta, saatavuutta ja jakaantumista ohjaavat sopimukset työnantajan ja työterveyshuollon palvelun tuottajan välillä sekä Kelan korvauskäytännöt. Sopimusten mukaiset sairaanhoitopalvelut vaihtelevat selvästi eri sopimusten välillä.

On myös huomioitava, että koronaepidemia sotki useiden terveyttä, hyvinvointia ja hoitoonpääsyä koskevien indikaattoreiden pitkän aikavälin lineaarisia trendejä ja vielä ei tarkkaan tiedetä onko tilanne vuoden 2022 osalta palautunut koronaepidemiaa edeltäneelle tasolle vai ei. Tulkintoja terveydenhuollon tilasta vaikeuttavat erityisesti tilanteet, joissa kiireetöntä hoitoa on siirretty etäpalveluihin ja väestön keskuudessa oletettavasti vallitsevaa piilokysyntää ei pystytty suoraviivaisesti todentamaan. Myös sote-puolen vakava resurssipula vaikeuttaa eri alueilla hoitoonpääsyä ja hoidon järjestämistä.

Taulukko 31. Oikea-aikaiset ja luotettavat palvelut -tavoitteen seurantaindikaattorit.

	Toteuma 2017	Toteuma 2019	Toteuma 2021	Toteuma 2022
Perusterveydenhuollon avosairaanhoidon lääkärin kiireettömän käynnin odotusaika yli 7 pv yhteydenotosta, % toteutuneista käynneistä				
Yhteensä	51,8	57,8	36,6	42,4
Miehet	50,9	57,1	34,9	42,6
Naiset	52,5	58,2	37,8	42,3

	Toteuma 2017	Toteuma 2019	Toteuma 2021	Toteuma 2022
Lääkärin vastaanottopalveluita riittämättömästi saaneiden osuus, (%) tarvinneista				
Yhteensä	..**	15,0*	20,0*	..**
Miehet	..**	14,0*	19,0*	..**
Naiset	..**	17,0*	21,0*	..**
Erikoissairaanhoidon yli 6 kk odottaneet 31.12. / 10 000 asukasta	2,4	5,1	9,0	13,7*
1.10.–31.3. aikana lakisääteisen 3 kk:n kuluessa valmistuneet lastensuojelun palvelutarpeen arvioinnit, %	93,6	94,3	95,5	91,7

Lähteet: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos/Sotkanet.

* Arvio.

** Ei dataa saatavilla. Indikaattori julkaistaan touko-kesäkuun 2023 aikana THL:n Sotkanet verkkopalvelussa. Tietolähteenä on aiemmista vuosista poiketen Terve Suomi-kyselyosuus, joka korvaa aikaisemman FinSo-te-kyselyn.

Vaikuttavuustavoite: Hyvinvointiala luo liiketoimintamahdollisuuksia ja vientiä

Toteutuminen: Hyvä

Terveysteknologia on voimakkaasti kasvava korkean teknologian vientiala, mikä hyödyntää aktiivisesti uusia teknologioita, kuten digitaalisia palveluja, teollista internetiä (IoT), tekoälyä ja robotiikkaa. Alan uusi aluevaltaus liittyy genomitiedon hyödyntämiseen.

Toimiala on reilun 20 vuoden aikana tuonut Suomen ulkomaankauppaan lähes 15 miljardin euron ylijäämän, millä on luotu hyvinvointia, työpaikkoja ja investointeja Suomeen. Terveysteknologia-alalla toimii Suomessa noin 300–400 yritystä ja ne työllistävät jo yli 15 000 ihmistä. Myös kansainväliset yritykset investoivat Suomessa toimiviin yksikköihin, mikä osaltaan lisää alan kansallista kasvua.

Yli hallituskausien vaikuttanut terveysalan **kasvustrategia** on tiivistänyt terveysalan yhteistyötä ja edistänyt alan kasvua. Strategian toimeenpanon seurauksena Suomeen on kerätynyt uutta osaamista ja innovaatioita niin terveydenhuollon kuin tutkimustoiminnankin tarpeisiin. Terveysteknologian tuoteviennin vuosittainen kasvu on ollut noin 3–10 prosenttia. Kaiken kaikkiaan Suomi pysyy terveysteknologiassa hyvin maailmanmarkkinoiden kasvuennusteen vauhdissa.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Sosiaali- ja terveysministeriön strategian ”Eheä yhteiskunta ja kestävä hyvinvointi” mukaisesti ministeriön tavoitteena on turvata ihmisten toimintakykyä, toimeentuloa ja palveluja, jotta voimme elää yhdenvertaisessa, kestävässä ja vakaassa yhteiskunnassa. Tavoitteet ovat yhtenevät kestävän kehityksen tavoitteiden kanssa. Ministeriön vaikuttavuustavoitteiden 2020–2023 seurannassa mitataan saavutettuja tuloksia ja toimenpiteiden vaikuttavuutta myös kestävän kehityksen kannalta.

Vuonna 2022 ministeriön johdolla laadittiin [poikkihallinnollinen toimintasuunnitelma köyhyiden ja syrjäytymisen vähentämiseksi vuoteen 2030 mennessä](#). Ministeriössä käynnistettiin terveydensuojelulain uudistuksen strateginen suunnittelu sekä kansallisen ja alueellisen valmiuden ja varautumisen kehittäminen uudet sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteet huomioon ottaen. Riittävien sosiaali- ja terveyspalveluiden turvaamiseksi laadittiin sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön riittävyys- ja saatavuusohjelma. Hyvinvointitalouden edistämiseksi valmisteltiin kansallista toimintaohjelmaa vuosille 2023–2025 ja lähestymistapaa integroitiin osaksi valtioneuvoston kestävyystyötä vahvistamaan sosiaalisen kestävyysuuden ulottuvuutta kestävyysajattelussa.

Vuonna 2022 jatkettiin [hyvinvoinnin, terveyden ja turvallisuuden edistämistä valtioneuvoston vuoteen 2030 ulottuvan periaatepäätöksen](#) mukaisesti. Sosiaaliturvauudistuksen valmistelu ja [kansallisen lapsistrategian](#) toimeenpano jatkuivat. Työkykyohjelmassa sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan toimilla kehitettiin osatyökykyisten työkyvyn tuen palveluja. [Mielenterveysstrategian](#) toimeenpanon tueksi valmisteltiin mielenterveysstrategiasta tehtävää valtioneuvoston periaatepäätöstä. Toteutettiin hallituksen poikkihallinnollista kansallista ikäohjelmaa, työelämän mielenterveysohjelmaa sekä yhteistyöohjelmaa asunnottomuuden puolittamiseksi. Näihin kaikkiin ohjelmiin sisältyy kestävän kehityksen tavoitteet huomioivia läpileikkaavia toimenpiteitä, joilla vahvistetaan osallisuutta ja yhdenvertaisuutta, väestön terveyden ja hyvinvoinnin edellytyksiä sekä ehkäistään väkivaltaa, syrjäytymistä ja köyhyyttä.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Sosiaali- ja terveysministeriön strategiassa on yhtenä vaikuttavuustavoitteena sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi suunnitelmallisesti hallituksen tasa-arvopolitiikkaa, edistää sukupuolten tasa-arvoa ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista kaikessa valtioneuvoston valmistelussa ja päätöksenteossa. Näitä tavoitteita edistettiin tasa-arvo-ohjelmassa ja samapalkkaisuustoimenpiteissä sekä hallitusohjelman mukaisissa uudistuksissa. Sukupuolten tasa-arvoa vahvistava perhevapaauudistus tuli voimaan 1.8.2022. Istanbulin sopimuksen uusi toimeenpanosuunnitelma (vuosille 2022–2025) julkaistiin maaliskuussa 2022.

Toimeenpanosuunnitelman toimenpiteitä laadittaessa ja muutoinkin Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan toimikunnan (NAPE) toiminnassa vuonna 2022 panostettiin erityisesti poikkihallinnollisen yhteistyön vahvistamiseen. Lisäksi NAPE jatkoi tukeaan työlle, jonka tavoitteena on vahvistaa väkivallan ehkäisyn ja palvelujen rakenteiden kehittämistä ja jalkauttamista hyvinvointialueilla ja kunnissa. Vuonna 2022 turvakoteihin avattiin useita uusia paikkoja ja lisäksi jatkettiin työtä turvakotien esteettömyyden parantamiseksi. Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen estämisen toimintaohjelmaa edistettiin muun muassa ammattilaisten koulutusta ja ohjeistuksia lisäämällä. Päihteitä käyttävien äitien palveluita on tuettu kansallisesti kehittämistyön avulla sekä valtionavustuksin palveluntuottajille ja yhteistoiminta-alueille (YTA). Kaikilla viidellä yliopistollisen keskussairaalan alueella käynnistyi kehittämishanke, joissa käydään läpi alueelliset palvelupolut ja tuetaan palvelujen järjestämistä soteuudistuksen myötä.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Sosiaali- ja terveysministeriön tilinpäätös- ja toimintakertomus vuodelta 2022](#)

[Säteilyturvakeskus STUK tilinpäätös ja toimintakertomus 2022](#)

[Terveystieteiden tutkimuskeskus THL tilinpäätös 2022](#)

[Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen tilinpäätös ja toimintakertomus 2022](#)

[Valviran tilinpäätös ja toimintakertomus 2022](#)

[Sosiaaliturva-asioden muutoksenhakulauta tilinpäätös ja toimintakertomus 2022](#)

[Työterveyslaitoksen tilinpäätös 2022](#)

12 Ympäristöministeriö

Osuus valtion talousarviosta

Kaikkien hallinnonalojen käytössä ollut yhteensä **87 800 milj. €**

- Ympäristöministeriön osuus **687 milj. €**

Määrärahojen käyttö

- Kulutusmenot 130 milj. €
- Siirtomenot 228 milj. €
- Sijoitusmenot 0 milj. €
- Muut menot 0 milj. €

Määrärahojen käyttöprosentti

52 %

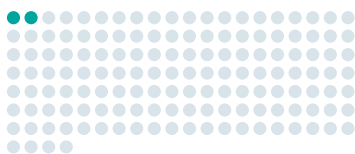
Henkilötyövuodet

Kaikkien hallinnonalojen virastoissa yhteensä **77 450 henkilötyövuotta**

- Ympäristöministeriössä **1 026 henkilötyövuotta**

Virastot **2** KPL

- Suomen ympäristökeskus
- Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus

Rahastot **2** KPL

- Valtion asuntorahasto
- Öljysuojarahasto

Liikelaitokset **0** KPL

- Ei liikelaitoksia

Yhtiöt **1** KPL

- A-kruunu Oy

12.1 Katsaus toimintaympäristön ja toimialan muutoksiin

Venäjän hyökkäys Ukrainaan ja siihen liittyvä Euroopan energiansaannin kiristyminen johti asumisen ja rakentamisen merkittävään kallistumiseen ja arvioiden mukaan inflaatio nousi yli seitsemän prosentin. Hintojen nousu oli korkeinta 40 vuoteen, ja sen seurauksena kotitalouksien reaalitulot laskivat voimakkaasti. Monet kotitaloudet ajautuivat ahdinkoon lämmitysenergian, korkojen nousun ja ruuan kallistumisen johdosta. Energian korkea hinta nosti rakennusten energiatehokkuuden ja energiansäästön merkitystä. Kuluttajan oman energialaskun kannalta rakennuksen kyky mukauttaa energiankulutustaan vaihtelevan uusiutuvan energian tuotannon mukaan nousi merkitykselliseksi ominaisuudeksi. Rakennuskannassa laajasti toteutettuna sillä on merkitystä myös sähkön markkinahinnan kannalta. Fossiilisesta energiasta irtautumisen tärkeys rakennusten lämmityksessä ja rakennusten energiatehokkuuden parantamisen pyrkimykset näkyivät näitä koskevien avustusten suurena kysyntänä.

Venäjän hyökkäyssodan seurauksena myös monen raaka-aineen saatavuus muuttui kriittiseksi, ja kiertotalouden merkitys omavaraisuuden lisääjänä tuli ilmeiseksi. Erityisesti tämä nosti yhdyskuntien jäte- ja sivuvirtojen sisältämien ravinteiden talteenoton ja kierrätyksen merkitystä huoltovarmuuskysymyksinä. Venäjän tuonnista riippuvaisten raaka-aineiden saatavuus aiheutti epävarmuutta muun muassa lannoitemarkkinoilla nostaen mineraalilannoitteiden hintoja. Tämä paransi orgaanisten kierrätysravinteiden suhteellista kilpailukykyä ja kysyntää. Huoltovarmuuden kannalta merkittäväksi nousi myös jätevesien ja muiden yhdyskuntien hukkalämpövirtojen energiapotentiaalin hyödyntäminen ja energiatehokkuuden parantaminen.

Koronaepidemian vauhdittama digiloikka on voimistanut paikkariippumattomuutta ja lisännyt ihmisten monipaikkaisuutta. Osa-aikaisen etätyön voimistuessa kaupunkiseutujen vaikutusalueet ovat laajentuneet, ja vuorovaikutus kaupunkien ja maaseudun välillä on voimistunut. Monipaikkaisuus lisää osaavan työvoiman tarjontaa, vähentää liikennejärjestelmän ruuhkahuippuja ja lieventää aluerakenteen pitkään jatkunutta eriytymiskehitystä väestöltään kasvaviin ja supistuviin alueisiin. Monipaikkaisuus edistää olemassa olevan yhdyskuntarakenteen hyödyntämistä, mutta edellyttää eri toimien sopeutumista uuteen tilanteeseen.

Vuonna 2022 suomalaisten lisääntynyt tietoisuus ja kasvava huoli luontokadosta ja ekologisesta kriisistä nousi julkisessa keskustelussa vahvasti ilmastonmuutoksen rinnalle.

12.2 Hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja tuloksellisuuden toteutumiseen liittyvät riskit

Asumisen eriarvoistuminen

Aluerakenteen eriytymiskehityksen arvioidaan jatkuvan seuraavat 20 vuotta. Koko maan väestökasvun arvioidaan hidastuvan merkittävästi, ja 94 prosenttia siitä sijoittuu kuu-delle suurimmalle kaupunkiseudulle trendikehityksen jatkuessa. Kaupungistumiskehi-tys, väestön ikääntyminen ja segregatio lisäävät alueiden ja asuinalueiden eriytymistä sekä asumisen eriarvoistumista. On merkittävä riski, että väestöltään vähenevillä alu-eilla palvelut heikkenevät, ja kaupungeissa taloudellisten resurssien erot uhkaavat tule-vaaisuudessa asuinalueiden sosiaalista tasa-painoa. Kasvavien kaupunkiseutujen kasvun kestäväään hallintaan ja väestöltään supistuvien alueiden sopeutumiseen tulee vas-tata elinvoiman ylläpitämiseksi. Näihin on varauduttu ja varaudutaan kehittämällä aluei-denkäytön suunnittelujärjestelmää ja erityisesti poikkihallinnollisia ohjauskeinoja, sekä informaatio-ohjauksella tuottamalla tietoa ja ratkaisumalleja laajalti eri sidosryhmien hyödynnettäväksi.

Hintojen nousu vaikeuttaa rakennusalan hankkeiden toteuttamista ja korjausrakentamista

Hintojen ja korkotason nousu vaikeuttaa rakennusallalla hankkeiden toteuttamista ja uusien investointien rahoitusta. Rakentamisen määrä kasvoi noin kolme prosenttia vuonna 2022 alkuvuoden hyvän kehityksen seurauksena, mutta erityisesti asuntoraken-tamisen määrä on kääntynyt laskuun. Kuluttajahintojen voimakas nousu ja erityisesti energian, sähkön ja polttoaineiden hintojen nousu vähentää myös kotitalouksien mahdol-lisuuksia tehdä välttämättömiä tai tarpeellisia rakennusten ylläpidon ja peruskorjauksen kunnostuksia valtion tarjoamista avustuksista huolimatta. Energiaomavaraisuutta tulee parantaa, jotta vaihtelut sähkön tuotannossa ja energian hinnassa eivät rasittaisi jatkossa kuluttajien ostovoimaa. Polttoaineiden hintojen nousu on tehnyt liikkumisesta aikaisem-paa kalliimpaa ja vähentänyt liikennesuoritteiden määrää. Tämä näkyy alhaisempana työ-voiman liikkuvuutena.

Luonnonvarojen ylikulutus kiihdyttää luontokatoa ja ilmastonmuutosta

Ilmastokriisin torjuminen ja luontokadon pysäyttäminen ovat aikamme suurimpia maa-ilmanlaajuisia haasteita. Ilmastonmuutos ja luontokato lisäksi korostavat toistensa vai-kutusta. Yhteiskunnan erilaiset intressit törmäävät esimerkiksi energiantuotannon, luonnonvarojen käytön ja maankäytön sekä kulutuksen kysymyksissä. Suomessa suu-rimmat syyt luonnon monimuotoisuuden heikkenemiselle ovat metsien käyttö ja maa-talouden tehostuminen. Tavoitteiden vastakkainasettelu luo paineita päätöksenteolle ja merkittävänä riskinä on, että poliittisia päätöksiä ei saada tehtyä. Jos luonnonvarojen yli-kulutusta ei saada hallintaan, se kiihdyttää luonnon monimuotoisuuden vähenemistä ja

ilmastonmuutosta sekä vaarantaa tärkeiden luonnonvarojen saatavuuden. Riski on merkittävä ja tarkoittaisi muun muassa materiaalien hallintaan liittyvien hiilidioksidipäästöjen tuntuvaa kasvua ja toisaalta esimerkiksi korkeaan teknologiaan tarvittavien raaka-aineiden niukkenemista. Luontokadon pysäyttämiseksi ja ilmastonmuutoksen hillitsemiseksi pyritään lisäämään sitoutumista ilmasto- ja luontotyöhön laajasti koko yhteiskunnassa ja ilmasto- ja luontovaikutusten huomioimista kaikessa päätöksenteossa. Lisäksi riskin välttämiseksi vahvistetaan työtä kestävän ja turvallisen kiertotalouden edistämiseksi kansallisesti, EU:ssa ja kansainvälisesti. Kiertotalouden edistämisohjelmassa asetetaan kiertotaloudelle kansalliset tavoitteet ja otetaan käyttöön niiden saavuttamiseksi tarvittavia ohjauskeinoja.

12.3 Hallinnonalan tuloksellisuuden kehitys

Hallinnonalan määrärahojen käyttö

Taulukko 32. Hallinnonalan määrärahojen käyttö, miljoonaa euroa

YM	Talousarvion luku	2020	2021	2022
35.01	Ympäristöhallinnon toimintamenot	63	70	73
35.10	Ympäristön- ja luonnonsuojelu	174	189	210
35.20	Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen	20	48	75
35	YM:n hallinnonala yhteensä	258	307	358

Ympäristöministeriön hallinnonalan menot vuonna 2022 olivat 357,6 miljoonaa euroa. Tästä 72,5 miljoonaa euroa kohdistui ympäristöhallinnon toimintamenoihin, 209,7 miljoonaa euroa ympäristön ja luonnonsuojeluun ja 75,4 miljoonaa euroa yhdyskuntiin, asumiseen ja rakentamiseen. Ympäristöministeriön hallinnonalaan kuuluu valtion budjettitalouden määrärahojen ohella valtion asuntorahasto ja öljysuojarahasto.

Lähes 60 prosenttia pääluokan menoista kohdistui ympäristön ja luonnonsuojeluun. Luonnonsuojelun määrärahoja suunnattiin etenkin METSO- ja Helmi-ohjelmien toteutukseen. Yhdyskuntiin, asumiseen ja rakentamiseen kohdistuvat menot kasvoivat lähes 30 miljoonalla eurolla edellisvuodesta, mikä johtuu erityisesti öljylämmityksestä luopumiseen sekä asuinrakennusten energiatehokkuutta parantaviin korjauksiin myönnettävistä avustuksista kotitalouksille.

Hallinnonalan vaikuttavuustavoitteiden toteutuminen

Vaikuttavuustavoite: Hyvä ympäristö ja monimuotoinen luonto

Toteutuminen: Hyvä

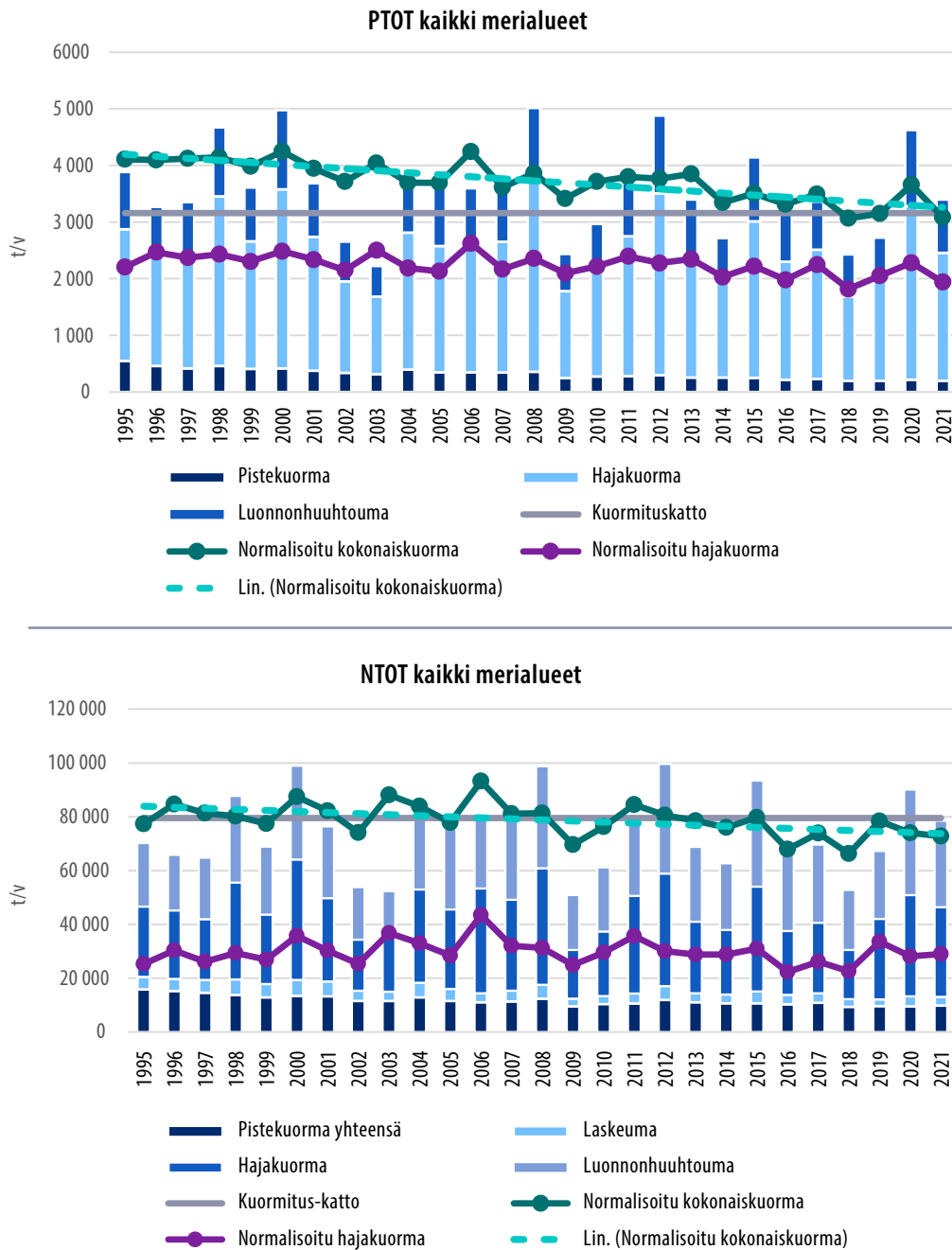
Vaikuttavuustavoitteen toteutumisen arvosana perustuu siihen, että ympäristöministeriön toimet vaikuttavuustavoitteeseen pääsemiseksi ovat kokonaisuudessaan edenneet hyvin ja suunnitellusti kertomusvuoden aikana. Tavoitetta ei kokonaisuudessaan ole kuitenkaan saavutettu.

Valtioneuvoston 16.12.2021 hyväksymien päivitettyjen vesien- ja merenhoitosuunnitelmien toimeenpano aloitettiin. Tavoitteena on vesi- ja meriympäristön hyvän tilan saavuttaminen vuoteen 2027 mennessä.

Vesiensuojelun tehostamisohjelman (vuosina 2019–2023) lisäpanostuksella onnistuttiin aktivoimaan alueelliset toimijat vesiensuojelutyöhön. Yli 600 toimijaa osallistui vesistöissä ja niiden valuma-alueilla tehtäviin toimiin. Samalla testattiin uusia vesiensuojelumenetelmiä ja panostettiin alueellisten toimijoiden yhteistyön edellytyksiin ja toimintatapoihin. Vuonna 2020 aloitettu kipsinlevitys Saaristomeren valuma-alueella voitiin EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen lisärahoituksella laajentaa kaikille soveltuville rannikkoalueille. Syksyllä 2022 kipsiä levitettiin yhteensä 21 500 peltohehtaarille, kun edellisen vuoden levityksessä ylettiin 8 000 hehtaariin Saaristomeren valuma-alueella.

Saaristomeri-ohjelmassa laadittu tiekartta ([Maatalouden tiekartta - Saaristomeren hot spot -tiekarttahanke - ELY-keskus](#)) maatalouden ravinnekuormituksen vähentämiseksi ohjaa toimia alueen poistamiseksi Itämeren suojelukomission (HELCOM) pahimpien kuormittajien listalta (hot spot -lista) viimeistään vuonna 2027. Tiekartan toteutuksen vuosittaisten kustannusten arvioidaan olevan vähintään 18 miljoonaa euroa.

Vesiensuojelun tehostamisohjelman ja Kuntaliiton teettämä selvitys osoitti kaupunkien hulevesien olevan arvioitua likaantuneempia, ja niiden määrä kasvaa ilmastonmuutoksen aiheuttaman sateisuuden lisääntyessä. Vuonna 2022 käynnistetyllä avustushaulla kehitetään vesihuollon ja kunnan muiden toimialojen yhteistyön toimintamalleja siihen, kuinka jätevesien ja hulevesien hallinta otetaan huomioon jo kaupunkien alueiden käytön suunnittelussa ja kaavoituksessa.

Kuvio 4. Suomesta Itämereen päätyvä kokonaisfosfori- ja -typpikuorman kehitys (t) 1995–2021.

Ravinnekuormitus Suomesta Itämereen fosforin (PTOT) ja typen (NTOT) osalta aikajaksolla 1995–2021 laskee edelleen tilastollisesti merkitsevästi erityisesti pistekuormituksen vähenemisen ansiota. Sen sijaan hajakuormitusta, erityisesti maataloudesta, ei ole saatu laskuun kummankaan ravinteiden osalta, ja Suomenlahden ravinnekuormitus on kaukana tavoitteista.

Itämeren suojelukomissio HELCOM:n yhteistyö on ollut virallisesti tauolla Venäjän hyökkäyssodan seurauksena helmikuusta 2022 lähtien. Käytännössä komission muut osapuolet ovat jatkaneet yhteistyötä keskenään epävirallisessa muodossa täysimääräisesti ja käynnistäneet lokakuussa 2021 hyväksytyn Itämeren suojelun toimintaohjelman toimeenpanon.

Maankäyttö- ja rakennuslakiin lisättiin merialuesuunnittelua koskevat säännökset vuonna 2016 ja ensimmäinen merialuesuunnitelma valmistui vuoden 2020 lopussa. Merialuesuunnitelmaa on hyödynnetty maakuntakaavoituksen taustatietona ja merialuesuunnitelma nimettiin Metsähallituksen aluevesien kilpailutusmallin lähtökohdaksi maakuntakaavan ohella. Merituulivoimatoimijat ovat hyödyntäneet merialuesuunnitelmaa hakiessaan tutkimuslupia merituulivoiman kehittämiseksi talousvyöhykkeellä. Merialuesuunnitelman ja sen avulla käynnistetyn koko merialuetta koskevan yhteistyön ja toimintojen yhteensovittamisen arvioidaan lisäävän meren käytön kestävyyttä sekä edistävän luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä ja meriympäristön hyvän tilan saavuttamista.

Ympäristöministeriön ja Suomen ympäristökeskuksen Ryhti-hanke edistää rakennetun ympäristön digitalisaatiota kokoamalla yhteiskunnan kannalta tärkeät alueidenkäytön ja rakentamisen ajantasaiset tiedot saataville yhtenäisessä muodossa rakennetun ympäristön tietojärjestelmään. Tietojärjestelmä on tarkoitus ottaa käyttöön vaiheittain 2024 alkaen. Muutoksen ja toteutuksen suunnittelu jatkui yhteistyössä keskeisten sidosryhmien kanssa, millä vahvistettiin keskeisten toimijoiden valmiuksia ottaa tietojärjestelmä käyttöön sen valmistuttua. Muutoksen toteuttaminen kunnissa ja maakuntien liitoissa käynnistettiin. Kunnille laadittiin omat toimenpideohjelmat, joita hyödyntäen kunnat voivat valmistautua uusiin digitaalisiin yhdenmukaisiin toimintatapoihin ja tietojärjestelmän käyttöönottoon.

Maankäyttö- ja rakennuslain (MRL) kokonaisuudistuksen toteutus eteni antamalla eduskunnalle hallituksen esitys rakentamislaki (HE 139/2022 vp), joka edistää rakentamisen laadun parantamista, rakentamisen kehittymistä vähähiiliseksi ja rakennuskannan sopeutumista ilmastonmuutokseen. Eduskunta hyväksyi esityksen muutettuna alkuvuodesta 2023.

Terveet tilat 2028 -ohjelman pitkäjänteisiä toimia jatkettiin vuonna 2022. Ohjelmassa kehitettiin toimintamalleja, tuotettiin koulutusta sekä laadittiin oppaita, muun muassa opas tilaajille rakennusten ilmatiiveyden parantamisesta. Suojeltujen rakennusten ominaisuuksien ja käytettävyyden arviointi osoitti, että suojeltuihin rakennuksiin liittyvät korjaus- ja rakentamisen prosessit toimivat pääosin hyvin. Hankkeella myös tuetaan rakennuskannan sopeutumista ilmastonmuutokseen.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden toimivuuden arviointi totesi tavoitteet tarpeelliseksi ja pääosin toimiviksi välineiksi sekä antoi suosituksia tavoitteiden kehittämiseksi tulevana vuosina. Arvioinnin mukaan tavoitteet ovat vaikuttaneet merkittävästi maakunta-kaavoitukseen ja kuntien laaja-alaisiin yleiskaavoihin ohjaten kaavoitusta keskeisiin asioihin ja kestävään suuntaan sekä toimien kaavoituksen ennakoivan viranomaisyhteistyön välineenä. Selvityksen mukaan tavoitteiden tarkistamistarpeet liittyvät toimintaympäristön muutoksiin sekä tavoitteiden konkretisointiin ja yhteen sovittamiseen toimivuuden sujuvoittamiseksi.

Kulttuuriympäristön kestävää hoitoa ja käyttöä on edistetty rakennusperinnön hoidon avustuksilla, hankkeilla ja viestinnällä. Rakennussuojelun valtakunnallisen koordinaatio-tehtävän kautta viranomaistyö ja päätösten laatu on kehittynyt koulutuksissa, työpajoissa, asiantuntijaverkostoissa ja digitalisaatiota edistävissä yhteentoimivuuden hankkeissa. Kulttuuriympäristöstrategian kokemuksia ja [tuloksia](#) on hyödynnetty opetus- ja kulttuuri-ministeriön johdolla valmistellussa kulttuuriperintöstrategiassa ja maisemapoliittisen ohjelman laatimiseen tähtäävissä esitöissä.

[Ympäristönsuojelulain toimivuus- ja vaikuttavuusarviointi](#) valmistui vuoden 2022 huhtikuussa. Arviointiin sisältyi kehittämisehdotuksia vaikkakin yleistoteamus oli, että laissa ei ole merkittäviä ongelmia ja lakiuudistusten tavoitteet on lähtökohtaisesti saavutettu. Ympäristövahinkorahastoa koskeva lakiehdotus (HE 183/2022 vp) hyväksyttiin eduskunnassa joulukuussa 2022 ja laki tulee voimaan vuoden 2025 alussa. Kyseessä on merkittävä uudistus, jonka tavoitteena on hoitaa toiminnanharjoittajien ympäristövelvoitteita jatkossa ilman valtion väliintuloa. Lisäksi käytöstä poistettujen ja hylättyjen vakavaa ympäristön pilaantumista tai ympäristölle tai terveydelle mahdollista vaaraa aiheuttavien kaivannaisjätealueiden tarkempia kohdetutkimuksia ja kunnostuksia jatkettiin kiireellisyysjärjestyksen mukaisesti.

[Kansallista ilmansuojeluohjelmaa](#) toimeenpantiin, ja sen päivitys aloitettiin. Vaikka Suomessa ilmanlaatu on pääsääntöisesti hyvä, uudistuva EU-sääntely edellyttää, että edelleen vähennetään pienhiukkaspäästöjä ja mustaa hiiltä, joita syntyy erityisesti pienpoltosta.

Uusi [kansallinen kemikaaliohjelma](#) valmistui. Tavoitteena on ympäristö, jossa kemikaalit eivät haittaa ihmisten terveyttä, eivätkä heikennä ympäristön hyvää tilaa. Uusia painotuksia ovat kiertotalouden kemikaalien riskienhallinta ja kemikaaliturvallisuus, uudet huolta aiheuttavat kemikaalit sekä kemikaalien yhteisvaikutukset.

Vuonna 2022 kansainväliset, EU:n ja kansalliset toimet luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen pysäyttämiseksi olivat mittavia. YK:n biodiversiteettisopimuksen 15. osapuolikokouksessa sovittiin kunnianhimoisesta uudesta maailmanlaajuisesta luonnon monimuotoisuuskehyksestä. EU-komissio antoi kesäkuussa 2022 asetusehdotuksen luonnontilan parantamisesta (ennallistamisasetus), jonka valmisteluun Suomi ympäristöministeriön johdolla vaikutti johdonmukaisesti käsittelyn eri vaiheissa

Asetuksessa edellytetyt kansalliset sitoumukset EU:n biodiversiteettistrategian tavoitteiden saavuttamiseksi vuoteen 2030 mennessä työstettiin kertomusvuonna. Sitoumusten valmistelua jatketaan vielä EU:n antaman alkuperäisen määräajan (31.12.2022) umpeuduttua.

Eduskunta hyväksyi 13.12.2022 uuden luonnonsuojelulain (9/2023), joka on tärkeä edistysaskel Suomen luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi. Uutta luonnonsuojelulaissa on esimerkiksi tiukasti suojeltujen luontotyyppien suojelun vahvistaminen, vapaaehtoinen ekologinen kompensatio ja Suomen luontopaneelin rooli. Myös ilmastonmuutokseen sopeutuminen on kirjattu lain tavoitteisiin.

Helmi-elinympäristöohjelmassa sekä soiden suojelussa ja ennallistamisessa tulokset ylittivät odotukset. Arvokkaita soita suojeltiin yhteensä hieman yli 5 500 hehtaaria, soiden ennallistamistöitä tehtiin lähes 5 200 hehtaarella, lehtoja, jalopuumetsiköitä ja valkoselkätikkametsiä hoidettiin yhteensä 120 luonnonsuojelualueen kohteessa, perinnebiotooppeja hoidettiin lähes 1 000 hehtaarin alueella, pienvesiä ja rantoja kunnostettiin yli 60 kohteessa sekä käynnistettiin lintuvesikohteiden kunnostustyöt 26 kohteessa. Lisäksi tehtiin vieraspetojen tehopyyntiä 73 kohteessa.

Metsiä suojeltiin METSO-ohjelman kautta yhteensä yli 46 000 hehtaaria ja 20 vuoden määräaikaisin rauhoituksin vajaan 100 hehtaaria. Lakisääteisten suojeluohjelmien suojelua toteutettiin yli 2 100 hehtaaria sekä Pohjois-Suomen metsien vapaaehtoista suojelua noin 3 150 hehtaaria. Suojelualueverkostoa täydennettiin vuoden aikana maa-alueilla, joiden yhteenlaskettu pinta-ala on yli 17 000 hehtaaria. Suojelun piiriin tuli myös noin 5 000 hehtaaria vesialueita. Vuoden 2022 lopussa päättyneen Luontolahja -kampanjan tuloksena suojelun piiriin tuli 3 375 hehtaaria alueita, ja tuon pinta-alan valtio tuplaa suojelemalla saman verran omistamiaan alueita.

Luonnonsuojelulain mukaisten maisemanhoitoalueiden verkosto kasvoi vuonna 2022 kahdella uudella alueella, jotka perustettiin Tenonlaaksoon Utsjoelle ja Yläkemijoen kylämaisemiin Rovaniemelle.

Vaikuttavuustavoite: Hiilineutraali kiertotalousyhteiskunta

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoitteen toteutumisen arvosana perustuu siihen, että ympäristöministeriön toimet vaikuttavuustavoitteeseen pääsemiseksi ovat kokonaisuudessaan edenneet hyvin ja suunnitellusti kertomusvuoden aikana. Tavoitetta ei kokonaisuudessaan ole kuitenkaan saavutettu.

Suomi on vähentänyt kasvihuonekaasupäästöjään merkittävästi 1990-luvun alun tasoon verrattuna. Vuoden 2021 kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt ilman maankäyttösektoria ovat [Tilastokeskuksen ennakkotietojen](#) mukaan 48,0 miljoonaa hiilidioksiditonnia vastaava määrä (CO₂-ekv.) ja siten 23,2 miljoonaa tonnia eli kolmanneksen vähemmän kuin vertailuvuonna 1990. Suomen kasvihuonekaasujen kokonaispäästöt ilman maankäyttösektoria pysyivät lähes samalla tasolla vuonna 2021 edellisvuoteen verrattuna. Taakanjakosektorin päästöt hieman laskivat (vähennys 2 prosenttia) ja päästökaupasektorin nousivat (lisäys 4 prosenttia) vuonna 2021 edelliseen vuoteen verrattuna. Maankäyttösektori (LULUCF) oli vuonna 2021 ensimmäisen kerran nettopäästölähde (0,9 miljoonaa tonnia CO₂-ekv).

Ilmastolain mukaisessa [Ilmastovuosikertomuksessa 2022](#) (K 24/2022 vp) arvioidaan ilmastotoimien riittävyttä 15 vuoden aikajänteellä. Sen mukaan päästökaupan ja taakanjakosektorin suunnitellut toimet ovat riittäviä päästövähennystavoitteiden saavuttamiseksi, joskin epävarmuuksiakin on. Sen sijaan maankäyttösektorin päästö- ja nielukehitys on huolestuttava ja vaatii uusimpien tietojen valossa lisätoimenpiteitä. Nielun muuttumisen päästölähteeksi arvioidaan johtuvan hidastuneesta puuston kasvusta sekä korkeista hakkuumääristä.

Pitkäjänteistä ilmastopolitiikkaa vahvistava uusi ilmastolaki (423/2022) tuli voimaan 1.7.2022. Lain tavoitteena on vahvistaa sääntelyn ohjausvaikutusta ja varmistaa, että Suomi saavuttaa hiilineutraaliuden vuoteen 2035 mennessä. Ilmastolain toisen vaiheen uudistus hyväksyttiin eduskunnassa, ja se on tullut voimaan 1.3.2023. Uudistus koskee kunnan ilmastosuunnitelman laatimisvelvoitetta ja ilmastolain mukaista muutoksenhakua. Vuoden 2022 aikana valmisteltiin taakanjakosektoria käsittelevä, ilmastolain edellyttämä keskipitkän aikavälin ilmastosuunnitelma (KAISU) (VNS 4/2022 vp). Samaan aikaan EU:n ilmastosääntelyä on kehitetty voimakkaasti niin sanotun 55-valmiuspaketin myötä. Ilmastopolitiikan toimeenpanoa on edistetty myös muun muassa avustamalla kuntien ja alueiden hankkeita.

Tuulivoimatuotanto on kasvanut voimakkaasti. Vuonna 2022 sähkönkulutuksesta katettiin 14,1 prosenttia tuulivoimalla. Tuulivoimakapasiteetti kasvoi edellisvuodesta 75 prosenttia ja tuulivoimatuotanto puolestaan 41 prosenttia. Tuulivoiman kasvulla on tärkeä rooli Suomen ilmastotavoitteiden saavuttamisessa.

Asuinkiinteistöjen sähköisen liikenteen latausinfra-avustusta myönnettiin vuonna 2022 yhteensä yhdeksän miljoonaa euroa. Myönnetyllä avustussummalla avustettiin noin 13 400 latausvalmiuden tai -pisteen toteuttamista asuinkiinteistöillä. Vuonna 2022 otettiin käyttöön sähköisen liikenteen latausinfra-avustus työpaikkakiinteistöille. Avustusta myönnettiin hieman alle 700 latauspisteen toteuttamiseen, yhteensä 506 000 euroa. Avustuksen kysyntä on jatkunut suurena. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus (ARA) joutui suunnitamaan vuonna 2022 käsittelyresurssejaan energia-avustusten myöntämiseen, minkä vuoksi latausinfra-avustuksien myöntäminen siirtyi osin vuoden 2023 puolelle.

Puun käyttöä rakentamisessa edistettiin tukemalla kysyntäosaamisen kehittymistä erityisesti julkisessa rakentamisessa sekä tukemalla teollisten ratkaisujen yritys- ja kuntalaisten kehitystä vastaamaan kasvavaan kysyntään. Ohjelma keskittyi avustettujen hankkeiden tulosten hyödyntämisen varmistamiseen viestintätoimin.

Energiatodistus on ohjannut kuluttajia kiinnittämään huomiota rakennusten energiatehokkuuteen. ARA:n energiatodistusrekisterissä on noin 200 000 todistusta (173 700 todistusta vuonna 2021), joista 68 prosenttia on laadittu vuonna 2018 voimaan tulleiden uusien energiatodistussäädösten mukaisesti.

Asuinrakennusten energia-avustuksia on myönnetty 2020–2022 aikana yhteensä 145 miljoonaa euroa. Hakemuksia on tullut yli 4 200 kappaletta. Valtaosa avustuksista on myönnetty asuntoyhtiöille ja ARA-yhteisöille. Asuinrakennusten energia-avustuksen vaikuttavuutta on arvioitu heinäkuun 2021 loppuun mennessä tehdyistä korjauksista. Vaikutusarvioinnin mukaan 60 prosentissa korjauksista vähennettiin rakennusten primäärienergiankulutusta 30–60 prosenttia ja 40 prosentissa yli 60 prosenttia. Hankkeissa, joissa luovuttiin kiinteistökohtaisesta öljylämmityksestä rakenteellisten parannusten lisäksi, päästöt vähenivät pientaloissa 90 prosenttia ja kerrostaloissa 85 prosenttia. Avustusten vipuvaikutus on ollut 4,8 miljoonaa euroa eli yhden miljoonan euron avustuksella on saatu aikaan 4,8 miljoonan euron energiaremontit ja työtä 56 henkilötyövuotta. Lisäksi saavutetaan 25 vuoden aikana yhteensä 235 gigawattitunnin säästö lämmitysenergian kulutuksessa ja 80 kilotonnin leikkaus ilmastopäästöissä. Vuonna 2022 avustusta laajennettiin tukemaan asuinrakennusten kaukolämpölaitteistojen uusimista matalalämpötilaiseen kaukolämpöön.

Syyskuussa 2020 käynnistettyä, pientalojen omistajille suunnattua avustusjärjestelmää fossiilisesta öljylämmityksestä luopumiseksi jatkettiin vuonna 2022 ja avustusjärjestelmä laajennettiin koskemaan myös maakaasulämmitteisiä pientaloja. Käytössä olevia öljylämmitteisiä pientaloja oli ennen avustusjärjestelmän käyttöönottoa noin 133 000 kappaletta ja maakaasulämmitteisiä pientaloja noin 4 000 kappaletta. Vuoden 2022 aikana 48 miljoonan euron avustuksilla 12 000 pientalossa luovuttiin fossiilisesta öljy- tai maakaasulämmityksestä. Hiilidioksidipäästöt vähenevät taakanjakosektorilla investointien

toteuduttua noin 69 kilotonnia vuodessa. Vuonna 2022 jatkettiin myös avustusjärjestelmää fossiilisesta öljylämmityksestä luopumiseksi kuntien omistamissa rakennuksissa ja laajennettiin avustus koskemaan maakaasulämmityksestä luopumista. Lisäksi avustusjärjestelmä laajennettiin koskemaan myös seurakuntien ja yhdistysten omistamia rakennuksia. Myönteisiä avustuspäätöksiä tehtiin vuonna 2022 noin 7,2 miljoonalla eurolla, jolla tuettiin fossiilisesta öljy- tai maakaasulämmityksestä luopumista 114 rakennuksessa.

Vähähiilisen rakentamisen tiekarttaa on edistetty vuonna 2022 osana rakentamislain uudistusta. Säädosohjausta on kehitetty. Työ purkumateriaali- ja rakennusjäteselvityksen saamiseksi käyttöön jatkui. Selvitysten raportointiin ja tallentamiseen liittyvä valtakunnallinen tietojärjestelmähankkeen toteutus käynnistyi.

EU:n elpymis- ja palautumistukivälineen (RRF) rahoituksella toteuttavaa Vähähiilisen rakennetun ympäristön -ohjelmaa on toteutettu yhdessä Business Finlandin kanssa. Ympäristöministeriö on vuonna 2022 myöntänyt valtionavustusta noin 30 hankkeelle, joissa vauhditetaan rakennetun ympäristön päästöjen vähentämistä, parannetaan suomalaisten yritysten kestäviin ratkaisuihin perustuvaa kilpailukykyä ja kehitetään keinoja sopeutua ilmastonmuutokseen.

Kiertotaloutta edistetään pitkäjänteisesti kiertotalouden strategisen ohjelman, valtakunnallisen jätesuunnitelman ja kansallisen muovitiekartan toteuttamisella. Viime vuosina on myös laadittu ja täytäntöön pantu merkittävä määrä uutta jätealan EU-lainsäädäntöä (muun muassa laaja jätelakipaketti ja kertakäyttöisiä muovituotteita koskeva lainsäädäntö), tarkistettu jäteveroa sekä kehitetty jäte- ja tuotetietojärjestelmää ja jäterekistereihin liittyvää lainsäädäntöä. Kiertotalousohjelman 18 keskeisen toimenpiteen ja päivitetyn muovitiekartan hankkeiden (muun muassa EU Plast-Life) valmistelu on edennyt tehokkaasti. Vuoden aikana käynnistyivät laajan kiertotalouden strategisen vapaaehtoisen sitovan sopimuksen (Green Dealin) valmistelu, yritysten johdolle ja tuotesuunnittelijoille suunnattu Circular Design valmennusohjelma sekä osaamisen ja tiedon Kiertotalous-Suomi -solmukohta ja verkosto. Myös maailmanlaajuisen muovisopimuksen valmistelu käynnistyi. Vuonna 2022 hyväksytyssä valtakunnallisessa jätesuunnitelmassa on kahdeksan painopistealuetta: jäte- ja tuotetiedon oikeellisuus ja digitaalisuus, jätteen synnyn ehkäisy, yhdyskuntajätteet, pakkausjätteet, kertakäyttömuovien vähentäminen, biohajoavat jätteet, sähkö- ja elektroniikkalaiteromu sekä rakentamisen jätteet. Suunnitelman mukaisesti on muun muassa laadittu jätelainsäädännön ohjeistusta. Jäte- ja tuotetietojärjestelmä -hankkeen ensimmäinen vaihe saatiin toteutettua pääosin hankesuunnitelman mukaisesti. Toimenpiteiden vaikutukset näkyvät tulevina vuosina.

Yhdyskuntajätteen kokonaismäärä on kasvanut useana vuotena peräkkäin. [Tilasto-keskuksen mukaan](#) vuonna 2021 jätemäärä oli noin 3,4 miljoonaa tonnia eli lähes samalla tasolla kuin edellisenä vuotena, kun se oli sitä ennen kasvanut useampana vuotena peräkkäin. Jätteen energiahyödyntäminen on vuodesta 2012 asti ollut merkittävin yhdyskuntajätteen käsittelymuoto. Vuonna 2021 sen osuus kasvoi ja oli 62 prosenttia. Jätteen materiaalihyödynnyksen osuus väheni huomattavasti ja oli 37 prosenttia. Tilastoinnin ja laskentasaäntöjen muutokset vaikuttavat materiaalikierrätyksen lukuarvojen vertailtavuuteen. Kaatopaikkasijoituksen osuus yhdyskuntajätteen käsittelyssä on pieni.

Ravinteiden kierrätysohjelmassa jatkettiin yhdyskuntien jäte- ja sivuvirtojen sisältämien ravinteiden talteenottoa ja kierrätystä ja jätevesien käsittelyn energiatehokkuutta edistävien hankkeiden avustamista. Suomen elpymis- ja palautumissuunnitelma sekä varautumisen ministeriöryhmän päättämä toimenpidepaketti ravinteiden huoltovarmuuden ja energiaomavaraisuuden kasvattamiseksi toivat toimintaan merkittävän lisäpanostuksen. Toimijakentällä oli kuitenkin vielä varovaisuutta käynnistää merkittäviä investointeja johdettua osin epävarmuudesta koskien rahoituksen pitkäjänteisyyttä suhteessa investointien vaatimaan valmistelu- ja luovutusprosessiin.

Vaikuttavuustavoite: Kestävä kaupunkikehitys

Toteutuminen: Hyvä

Vaikuttavuustavoitteen toteutumisarvosana perustuu siihen, että ympäristöministeriön toimet vaikuttavuustavoitteeseen pääsemiseksi ovat kokonaisuudessaan edenneet hyvin ja suunnitellusti kertomusvuoden aikana. Tavoitetta ei kokonaisuudessaan ole kuitenkaan saavutettu.

Helsingin, Tampereen, Turun, Oulun, Jyväskylän, Kuopion ja Lahden kaupunkiseutujen kuntien sekä valtion välisten vuoteen 2031 ulottuvien maankäytön, asumisen ja liikenteen (MAL) sopimusten vuosille 2021–2023 sovittujen konkreettisten toimenpiteiden toteuttaminen on edistynyt suunnitellusti. Kaikilla seuduilla sopimusten mukaisten liikennehankkeiden toteuttaminen edistyi hyvin, ja asuntotuotanto ja kaavoitus kohdentuvat kestävästi liikkumisen kannalta hyville sijainneille. Koko kaupunkiseutua koskevien suunnitelmien laatiminen, kehittäminen ja jalkauttaminen edistyy kaikilla seuduilla.

MAL-sopimusmenettelyn on todettu tiivistävän osapuolten välistä yhteistyötä sekä suuntaavan resursseja yhdyskuntarakenteen ja liikennejärjestelmän toimivuuden ja ekotehokkuuden parantamiseen samoin kuin sosiaalisen ja taloudellisen kestävyysparantamiseen. Menettely vahvistaa alueiden kestävästi kasvua ja pitkäjänteistä otetta hiilineutraalisuustavoitteisiin pääsemiseksi.

[Kestävä kaupunki -ohjelmalla](#) (2019–2023) on vahvistettu valtion ja kaupunkien kumppanuutta sekä tuettu kaupunkien omaa kestävän kehityksen työtä. Kaupunkien kumppanuusryhmissä ratkottiin ajankohtaisia haasteita teemoissa: hyvinvoivat yhteisöt sosiaalisesti kestävässä kaupungissa, kaupunkivihreä tiivistyvissä kaupungeissa sekä kestävyystavoitteet huomioiva kaupunkisuunnittelu. Kokeiluhankkeissa kehitettiin uusia käytännön ratkaisuja kuntien vuorovaikutteiseen ja osallistavaan kestävyystyöhön. Neljän ensimmäisen vuoden aikana ohjelmaan on osallistunut yhteensä noin 90 kuntaa ja 70 muuta toimijaa.

Ympäristöministeriö vastaa yhdessä muiden toimijoiden kanssa kansallisen kaupunkistrategian mukaisten kehitystoimien edistämisestä, joiden avulla parannetaan kaupunkien edellytyksiä tarjota asukkaille ja yhteisöille paras mahdollinen elin- ja toimintaympäristö. Kaupunkipoliittista vuoropuhelua ja kumppanuutta kaupunkien kanssa syvennettiin ja yhteistyötä tiivistettiin kertomusvuonna muun muassa kaupunkien ja kuntien ilmasto- ja kiertotalouskirityksessä, joka vahvistaa Suomen polkua hiilineutraaliksi vuoteen 2035 mennessä. Lisäksi luotiin yhteinen valtion ja kaupunkien asiantuntijaryhmä eli niin kutsuttu segregatiolinkki, joka on syventänyt valtion ja kaupunkien yhteistä ymmärrystä segregatiion torjumisesta ja nostanut esille kehittämistarpeita muun muassa pitkäjänteistä kansallisen tason seurantaa koskien. Myös seutukaupunkiohjelma päivitettiin ja sitä toteutettiin.

Metropolipolitiikalla tiivistetään hallitusohjelman linjausten mukaisesti valtion ja metropolialueen yhteistyötä ja politiikan koordinaatiota. Metropolipolitiikan kolmen keskeisen toimen (työllisyys, maahanmuuttajien syrjäytymisen ehkäisy ja hiilineutraalius) toteuttamista jatkettiin vuonna 2022 sekä työryhmien työnä että osana teemoihin liittyviä isoja rakenteellisia muutosprosesseja. Toimissa on edistetty vuoropuhelua ja yhteiskehittämistä valtiotoimijoiden ja metropolialueen välillä sekä metropolialueen toimijoiden välillä.

Suomen suurimpien kaupunkien lähiöiden kehittämistä jatkettiin hallitusohjelman mukaisesti vuosina 2020-2022 toteutetussa Lähiöohjelmassa. Ohjelman toimenpiteillä on edistetty lähiöiden elinvoimaa ja asukkaiden hyvinvointia muun muassa kehittämällä lähiöiden viihtyisyyttä ja toimivuutta sekä asukasosallisuutta kaupunkien lähiökehittämishankkeissa.

Hallitusohjelmassa ja valtioneuvoston asuntopoliittisessa selonteossa (VNS 12/2021) esitettyjä toimenpiteitä toteutettiin. Energia-avustuksilla tuettiin energiatehokkuuden parantamista ja edistettiin energiatuotannon omavaraisuutta. Vuoden 2022 alussa voimaan tulleella uudella asumisoikeuslailla (393/2021) vahvistetaan asumisoikeusjärjestelmän kohtuuhintaisuutta ja läpinäkyvyyttä, lisätään asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia ja yksinkertaistetaan asukasvalintaa. Pitkän korkotukimallin uudistus jatkui antamalla lakiesitys (HE 248/2022) eduskunnalle. Eduskunta hyväksyi lakiesityksen helmikuussa 2023.

Korkotukimallissa tuen määrää lisätään niin, että lainojen perusomavastuukorko laskee pysyvästi ja perusparantamislainojen tukea lisätään. Uudistus lisää tuen määrää, järjestelmän läpinäkyvyyttä ja parantaa asukkaiden asemaa.

Ikääntyneiden asumisen toimenpideohjelmassa kehitettiin uusia asumisen ratkaisuja, kuten yhteisöllisen asumisen muotoja, ja käynnistettiin yhteisökotien rakentamista. Esteettömyys- ja hissiavustukset ovat lisänneet asuntojen esteettömyyttä, mikä hyödyttää ikääntyneiden lisäksi myös monia muita väestöryhmiä. Asuntosäästö- ja tukijärjestelmää (ASP) uudistettiin vastaamaan nykyisiä tarpeita ja erilaisia elämäntilanteita, esimerkiksi korottamalla lainojen enimmäismääriä kahden asuntosäästäjän yhdessä hankkimalle asunnolle. Yhtenä tärkeimpänä asuntopoliittisena tavoitteena on ollut riittävä asuntorakentamisen määrä. Korkotukivaltuuden taso on ollut ennätystasolla ja asuntorakentaminen on ollut hallituskauden aikana korkealla tasolla. Valtion tukemaa asuntotuotantoa on onnistuttu lisäämään vuoteen 2022 asti, jolloin rakennusmarkkinoiden suhdannetilanne kääntyi. Usean vuoden aika toteutuneet korkeat tuotantomäärät ovat hillinneet asuntojen hintoihin ja vuokratasoon kohdistuvaa nousupainetta. Asunnottomuuden puolittamiseen tähtäävän yhteistyöohjelman puitteissa toteutettavaa asunnottomuustyötä jatkettiin. Asunnottomien määrän lasku on jatkunut ja työtä tilastoinnin kehittämiseksi jatkettiin, jotta jatkossa olisi käytössä kattavampaa tietoa asunnottomuudesta.

Kertomusvuonna tehtiin valmistelemaa työtä useissa tutkimus- ja kehityshankkeissa, jotka tuottavat pohjatietoa ohjauskeinoiksi paikkariippumattoman ja monipaikkaisen asumisen ja työskentelyn edistämiseen. Kestävästä monipaikkaisuudesta valmistui laaja [tutkimusraportti](#). Hankkeen tuloksia hyödynnettiin esimerkiksi valtion alueellisen läsnäolon lakisääteisen suunnitelman laadinnassa ja valtioneuvoston periaatepäätöksen valmistelussa monipaikkaisuuden edistämiseksi. Myös seutukaupunkiohjelman toimeenpano-ohjelman toteuttaminen aloitettiin ja seutukaupunkien tilannekuvaa päivitettiin. Väestöään menettävien alueiden kehittämiseen liittyviä tarpeita selvitettiin [Mitä on älykäs sopeutuminen? -tutkimushankkeessa](#). Hankkeessa selvitettiin kansainvälisellä vertailututkimuksella, miten kunnat Suomessa ovat pyrkineet ja kyenneet sopeutumaan väestön vähenemiseen ja ikääntymiseen, sekä tuotettiin politiikkasuosituksia väestöltään vähenevien alueiden elinvoiman tukemiseksi.

[Kansallinen luonnon virkistyskäytön strategia 2030](#) annettiin valtioneuvoston periaatepäätöksenä 19.5.2022. Ensi kertaa laaditun strategian tavoitteita ovat lähiluonnon saavutettavuus, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen sekä luonnon kestävyys vaaliminen virkistyskäytössä. Säästöjä voidaan saavuttaa terveyden- ja hyvinvoinnin kustannuksissa. Liikkumattomuuden kustannuksien yhteiskunnalle on arvioitu olevan vähintään 3,2 miljardia euroa vuosittain. Samalla tiedetään, että suomalaisten tärkeimmät liikuntapaikat ovat lähiluonto, ulkoilualueet ja kevyenliikenteen väylät. Hyötyinä tavoitellaan myös eriarvoisuuden vähentymistä, luonnon ja kulttuuristen arvojen säilymistä sekä asumisviihtyisyyttä.

Kestävän kehityksen tavoitteiden toteuttaminen

Ympäristöministeriö pyrkii toiminnallaan turvaamaan parempaa elinympäristöä tuleville sukupolville. Ympäristön reunaehdot ja ihminen ovat yhteiskunnallisen päätöksenteon ja ministeriön toiminnan keskiössä talouden rinnalla. Kestävän kehityksen periaatteiden edistäminen ja toteuttaminen läpileikkaa koko toimintaa myös vuonna 2022, mitä kuvataan laajasti toiminnan tuloksellisuuden kehittymisen kuvauksessa edellä.

Yksi keskeisimpiä kestävän kehityksen tavoitteita toteuttavia toimia oli uuden luonnon-suojelulain hyväksyminen eduskunnassa. Luonnonsuojelulaki on yksi tärkeimmistä keinoista turvata Suomen luonnon monimuotoisuutta. Lisäksi Helmi -elinympäristöohjelma eteni tuloksekkaasti vuonna 2022, arvokkaita soita suojeltiin ja ennallistettiin ennätysellisen suuri määrä. Vesiensuojelutyössä kunnostettiin vesi- ja rantaelinympäristöjä, peltojen kipsikäsittelyllä vähennettiin tehokkaasti maatalouden ravinnevalumia, tuettiin pohjavesien suojelun suunnittelua, kehitettiin kaupunkivesien hallintaa sekä yhdyskuntien jäte- ja sivuvirtojen sisältämien ravinteiden kierrätystä. Kansainvälisessä yhteistyössä käynnistettiin Itämeren suojelun toimintaohjelman toimeenpano laatimalla kansallinen toimeenpanosuunnitelma. Luonnon monimuotoisuuden kadon pysäyttämiseksi ja vesien ja Itämeren suojelemiseksi tehtyä työtä on kuvattu tarkemmin kohdassa vaikuttavuustavoite ”Hyvä ympäristö ja monimuotoinen luonto”.

Toinen kestävän kehityksen tavoitteiden kannalta keskeinen ympäristöministeriön vastuulle kuuluva, vuonna 2022 toteutettu toimi on ilmastolain kaksivaiheinen uudistus (tarkemmin kohdassa vaikuttavuustavoite ”Hiilineutraali kiertotalousyhteiskunta”). Uudistuksella on vahvistettu ilmastolain ohjausvaikutusta ja ilmastopolitiikan pitkäjänteisyyttä muun muassa asettamalla lain tasolla selkeät päästövähennys- ja hiilineutraaliustavoitteet.

Kestävän kehityksen periaatteiden ja alkuperäiskansojen oikeuksien kunnioittamisen edistämiseksi toiminnassa arktisella alueella ympäristöministeriö teetti yhteistyössä Saamelaiskäräjien kanssa selvityksen [”Saamelaisten alkuperäiskansaoikeudet ja saamelaiskulttuuria koskevien vaikutusten arviointi YVA-lain mukaisessa menettelyssä”](#). Selvityksessä todetaan, että saamelaiskulttuuriin liittyvien erityispiirteiden, arvojen tai perinteisen tiedon ymmärtämisen puute johtaa siihen, ettei saamelaiskulttuuriin kohdistuvia vaikutuksia nähdä kokonaisvaltaisesti eikä vaikutuksia näin ollen osata riittävästi ottaa huomioon. Korjaavina toimenpiteinä ehdotetaan saamelaisten oikeuksien ja saamelaiskulttuurivaikutusten lisäämistä YVA-lainsäädäntöön, vaikutusten arvioinnin oppaan laatimista sekä koulutusta viranomaisille, hankkeesta vastaaville ja konsulteille.

Pitkäjänteistä työtä sosiaalisen kestävyys edistämiseksi jatkettiin kertomusvuonna tavoitteena taata kaikille mahdollisuus hyvään elämään ja kotiin, joka vastaa kulloistakin asumistarvetta. Valtion tuella rakennettavien asuntojen tukijärjestelmää uudistettiin tavoitteena turvata kohtuulliset asumiskustannukset asukkaille. Tukivaltuus valtion tuella rakennettaviin asuntoihin on pidetty korkealla tasolla, ja viime vuosina on valmistunut suuri määrä uusia asuntoja, mikä on hillinnyt asuntojen vuokriin ja hintoihin kohdistuvaa nousupainetta erityisesti kasvuseuduilla. Avustuksilla tuettiin asuntojen esteettömyyskorjauksia, mikä hyödyttää sekä ikääntyneitä että monia muita väestöryhmiä. Myös työtä asunnottomien määrän vähentämiseksi on tehty pitkäjänteisesti ja asunnottomien määrä väheni edelleen kertomusvuonna.

Ympäristöministeriö raportoi tarkemmin toiminnastaan kestävä kehityksen näkökulmasta vastuullisuusraportissaan, jossa kestävä kehityksen Agenda2030-tavoitteita käytetään raportoinnin viitekehyksenä. Vastuullisuusraportissa ympäristöministeriölle keskeisten Agenda2030-tavoitteiden (6. Puhdas vesi ja sanitaatio, 11. Kestävät kaupungit ja yhteisöt, 12. Kestävää kulutusta ja tuotantoa, 13. Ilmastotekoja, 14. Vedenalainen elämä ja 15. Maanpäällinen elämä) osalta tarkastellaan vuoden aikana tehtyjä toimia ja niiden vaikuttavuutta. Lisäksi raportissa tarkastellaan ympäristöministeriön toiminnan ekologista ja sosiaalista jalanjälkeä. Vuoden 2022 vastuullisuusraportti julkaistaan kevään 2023 aikana.

Sukupuolten tasa-arvon tavoitteiden toteuttaminen

Ympäristövaikutusten huomioimisen lisäksi ministeriössä edistetään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta niin Suomen lainsäädännön asettamat velvollisuudet kuin kestävä kehitys huomioiden. Ministeriössä toimii eri osastojen henkilöistä koostuva toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöryhmä. Ryhmä suunnittelee ja tukee tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden huomioimista ministeriön eri tehtävissä, kuten säädösvalmistelussa, viestinnässä, toiminnan ja talouden suunnittelussa sekä kansainvälisessä toiminnassa. Ympäristöministeriön politiikka-alan keskeiset haasteet liittyvät enemmän yhdenvertaisuuteen laajassa merkityksessä kuin suoraan kysymyksiin koskien sukupuolten välistä tasa-arvoa.

Lisätietoa tuloksellisuudesta

[Ympäristöministeriön tilinpäätös 2022](#)

[Suomen ympäristökeskuksen toimintakertomus ja tilinpäätöslaskelmat vuodelta 2022](#)

[Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen ARAn tilinpäätös 2022](#)

13 Valtion liikelaitokset ja talousarvion ulkopuoliset rahastot

13.1 Valtion liikelaitokset

Metsähallitus

Metsähallitus on valtion liikelaitos, jolla on valtion maa- ja vesialueisiin liittyvää liiketoimintaa ja julkisia hallintotehtäviä.

Hallinnonala

Maa- ja metsätalousministeriö

Tehtävä

Hoitaa, käyttää ja suojella kestävästi hallinnassaan olevia valtion omistamia maa- ja vesialueita siten, että ne hyödyttävät suomalaista yhteiskuntaa mahdollisimman hyvin.

Hallitus 2022

Päivi Huotari (pj), Sanna Paanukoski (vpj), Tanja Joona, Keijo Kallunki, Jussi Saukkonen, Tuija Suur-Hamari, Ismo Tiainen, Roope Uusitalo

Toimitusjohtaja

Juha S. Niemelä

Liikelaitoksen taloudelliset tunnusluvut		2021	2022
Liikevaihto	M€	129,9	166,5
Liikevaihdon muutos	%	2,9	31,9
Liikevoitto/-tappio	M€	112,8	142,4
Tilikauden tulos	M€	115,0	144,6
Tuloutus valtion talousarvioon	M€	120,0	110,0
Sijoitetun pääoman tuotto	%	4,8	6,0
Omavaraisuusaste	%	98	97,8
Taseen loppusumma	M€	4 103,0	4 147,8
Vastuusitoumukset	M€	9,5	12,5
Henkilöstö	htv	854	852

Metsähallituksen vuoden 2022 liikevaihdossa ja tuloksessa on mukana merituulivoimapuistojen ensimmäisiä sopimustuloja.

Metsähallituksen hallinnassa on yli 12 miljoonaa hehtaaria valtion omistamia maa- ja vesialueita. Metsähallitus maksaa liiketoiminnastaan voiton tuloutusta valtiolle käyttöoikeuskorvauksien ja osinkojen perusteella. Vuonna 2022 valtion talousarvioon tuloutettiin 110 miljoonaa euroa. Julkisia hallintotehtäviä rahoitetaan budjet-tivaroin ja lupamyyntituloilla.

Metsähallitus-konserni sisältää liikelaitos Metsähallituksen liiketoiminnan ja julkiset hallintotehtävät sekä näiden tytäryhtiöt, joita ovat Metsähallitus Metsätalous Oy, MH-Kivi Oy, Siemen-Forelia Oy sekä Nuuksiokeskus Oy.

Konsernin taloudelliset tunnusluvut		2021	2022
Liikevaihto	M€	367,4	423,3
Liikevaihdon muutos	%	7,9	15,2
Liikevoitto/-tappio	M€	134,1	165,8
Tilikauden tulos	M€	119,9	150,9
Tuloutus valtion talousarvioon	M€	120,0	110,0
Sijoitetun pääoman tuotto	%	4,8	6,0
Omavaraisuusaste	%	98	96,5
Taseen loppusumma	M€	4 167	4 220,0
Vastuusitoumukset	M€	12,1	16,1
Henkilöstö	htv	1 282	1 166

Vuonna 2022 tilanne Euroopassa muuttui dramaattisesti Venäjän hyökkäyssodan takia. Saatavuusongelmat materiaaleissa ja palveluissa sekä inflaatio vaikuttivat myös Metsähallituksen toimintaan.

Metsähallituksen omistajapoliittisen linjaukset vuosille 2020–2024 perustuvat toimintaympäristön muutoksiin sekä hallitusohjelman keskeisiin tavoitteisiin hiilineutraaliudesta vuoteen 2035 mennessä, uusiutuvan energiantuotannon edistämisestä valtion alueilla ja monimuotoisuuden heikkenemisen pysäyttämistä kestävä metsätalouden harjoittamisen rinnalla. Voimassaolevissa linjauksissa sovitetaan entistä vahvemmin yhteen maankäytön eri muodot sekä kestävä metsätalouden, puun saatavuuden, luonnon monimuotoisuuden, virkistyskäytön ja ilmastopolitiikan tavoitteet.

Liiketoiminta

Metsätaloudessa vuosi alkoi epävarmoissa merkeissä mutta metsäteollisuuden työtaisteluiden vaikutukset toimituksiin jäivät ennakoitua vähäisemmiksi. Vuonna 2022 valtion metsistä korjattiin 5,8 miljoonaa kuutiometriä ainespuuta.

Kiinteistökehityksessä markkinoiden kysyntä jatkui hyvällä tasolla kiinteistö- ja tonttikaupoissa. Merituulivoiman osalta valtioneuvosto myönsi luvat Porin Tahkoluodon merituulipuiston laajennukseen ja Korsnäsin merituulivoimapuiston kehittämiseen.

Julkiset hallintotehtävät

Metsähallituksen julkisia hallintotehtäviä ovat muun muassa luonnonsuojelualueiden (mukaan lukien kansallispuistot) hankinta, hoito ja käyttö, luontotyyppien ja lajien suojeluun liittyvät tehtävät, luonnon virkistyskäyttöön liittyvien luonto- ja retkeilypalveluiden tuottaminen sekä kulttuuriomaisuuden vaaliminen, metsästyksen ja kalastukseen liittyvien lupien myöntäminen ja erävalvonta valtion alueilla.

Vuonna 2022 kotimaan matkailu jatkui vilkkaana. Kävijämäärät kansallispuistoissa ja muilla virkistysalueilla laskivat hie-
man, mutta jäivät kuitenkin korkeammalle tasolle kuin ennen koronapandemiaa. Eräpalveluiden lupamyynti ja eräpäivien määrä säilyivät korkealla tasolla.

Julkisten hallinto- tehtävien bruttomenot tehtävittäin		2021	2022
Yhteiset tehtävät	M€	11,2	14,2
Luonnon ja kulttuuriperinnön suojelu	M€	25,0	27,8
Luonnon matkailu- ja virkistyskäyttö	M€	46,6	48,5
Alueiden hallinta	M€	5,5	5,1
Eräasiat	M€	11,7	12,3
Siemenhuolto	M€	0,6	0,2
Yhteensä	M€	100,6	108,1

Julkisten hallinto- tehtävien keskeisiä tunnuslukuja		2021	2022
Käyntimäärät: kansallispuistot, valtion retkeilyalueet, luontokeskukset, historiakohteet ym.	1000 hlöä	9 460	8 490
Luontokeskusten maastopalveluiden ja lupa-asiakkaiden asiakastytytyväisyys	(1-5)	4,4	4,4
Metsästysluvat	kpl	84 537	86 369
Kalastusluvat	kpl	109 870	266 703
Erävalvontatapahtumia	kpl	10 845	8 532

Senaatti-kiinteistöt

Senaatti-kiinteistöt (Senaatti) on liikelaitos, jonka tehtävänä on toimia valtion työympäristö- ja toimitila-asiantuntijana.

Hallinnonala

Valtiovarainministeriö

Tehtävä

Tuottaa valtionhallinnolle kustannustehokkaasti hallinnon toimintaa tukevat ja tehokkaat työympäristöt huomioiden valtion kokonaiset ja noudattaen kestävä kehityksen toimintaperiaatteita

Hallitus 2022

Hannele Pokka (pj), Jukka Aalto (varapj), Ari Ahonen, Ulla Hiekkänen-Mäkelä, Markus Siltanen, Risse Koponen (henkilöstön edustaja, henkilövarajäsenenään Satu Koskela)

Toimitusjohtaja

Jari Sarjo

Tunnusluvut		2021	2022
Liikevaihto	M€	542	558
Liikevaihdon muutos	%	-14	2,9
Liikevoitto/-tappio	M€	41	73
Tilikauden tulos	M€	38	68
Tuloutus valtion talousarvioon	M€	35	35
Sijoitetun pääoman tuotto	%	1,1	1,7
Omavaraisuusaste	%	63	60
Taseen loppusumma	M€	4 752	5 049
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	34	22
Henkilöstö	htv	490	525

Senaatin omaisuus on Suomen valtion omistuksessa ja osoitettu liikelaitoksen omistajahallintaan. Senaatti-konserni muodostuu emoliikelaitoksesta toimivasta Senaatti-kiinteistöistä ja Puolustuskiinteistöt-tytärliikelaitoksesta, joiden yleinen ohjaus kuuluu valtiovarainministeriölle. Liikelaitos-konserniin kuuluu lisäksi 13 tytärosakeyhtiötä.

Senaatti-konsernin tunnuslukuja, M€		2021	2022
Liikelaitoskonserni yhteensä	liikevaihto	801	861
	tilikauden tulos	46	65
Senaatti-kiinteistöt	liikevaihto	542	558
	tulos	38	68
Puolustuskiinteistöt	liikevaihto	272	316
	tulos	2,7	4,3
Senaatin Asema-alueet Oy	liikevaihto	5,2	4,5
	tulos	-1,6	1,3
Maakuntien tilakeskus Oy	liikevaihto	7,2	3,1
	tulos	0,4	-5,9
Muut yhteensä ja eliminoinnit	liikevaihto	-25	-21
	tulos	5,8	0,2

Kuntien tilatietopalvelut siirtyivät Maakuntien tilakeskus Oy:stä osaksi Senaatti-kiinteistöjä lokakuussa 2022. Maakuntien tilakeskus siirtyi konsernista hyvinvointialueiden ja valtion omistukseen 1.1.2023.

Senaatti-konserni toimii liiketaloudellisten periaatteiden mukaisesti. Liikelaitoksilla ei ole julkisen hallinnon tehtäviä eikä viranomaistehtäviä. Konserni noudattaa toiminnassaan julkisista hankinnoista annettua lakia (1397/2016) ja viranomais-toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999). Senaatti-konsernin liikelaitosten ja niiden liikelaitoslain mukaisen asiakkaiden välisiin palvelusopimuksiin sovelletaan hallintosopimusta

Eduskunta päätti vuoden 2022 talousarvion yhteydessä Senaatti-konsernin investointivaltuudeksi yhteensä 700 miljoonaa euroa. Investointivaltuuteen laskettavien investointien määrä vuonna 2022 oli 483 miljoonaa euroa, josta Senaatti-kiinteistöjen osuus oli 386 miljoonaa euroa.

Senaatti saavutti pääosin valtiovarainministeriön asettamat tulos- ja palvelutavoitteet. Kiinteistömyynnin ja muiden kuin valtioasiakkaiden vuokrauksen tavoitteet ylitettiin. Kiinteistömyynnin tulos oli 46,1 miljoonaa euroa ja se ylitti budjetin 28,6 miljoonalla eurolla. Tulokseen vaikuttivat onnistuneet kiinteistömyynnit vuoden lopulla.

Vuonna 2022 sovittiin yhteensä 261 tilaratkaisuprojektin toteuttamisesta. Näistä 109 projektia tuottivat yhteensä 10,3 miljoonan euron vuotuiset säästöt konsernin asiakkaille, josta Senaatin osuus oli 8,9 miljoonaa euroa. Lisäksi tappiollisten kohteiden myynnistä saavutettiin 1,5 miljoonan euron säästöt. Yhteensä sovittuja säästöjä vuodelle 2022 kertyi 11,8 miljoonaa euroa. Tavoite, seitsemän miljoonaa euroa, ylitettiin selvästi.

Valtion virastojen yhteiskäyttöisen toimistotilaverkoston toteuttaminen käynnistyi sopimalla muun muassa Joensuun, Lahden ja Lappeenrannan yhteisten ympäristöjen toteutuksesta sekä ensimmäisistä toteutusvaiheista Kouvolan, Jyväskylän ja Turun hankkeissa. Hiilineutraalisuusohjelman ja sisäolosuhteiden nollatoleranssiohjelman toteutus etenivät suunnitellusti.

Asiakastyytyväisyyskyselyn mukaan konsernin asiakkaita 76 prosenttia oli erittäin tai melko tyytyväisiä (75 prosenttia vuonna 2021).

Venäjän hyökkäys Ukrainaan nosti valmiuden ja varautumisen tärkeysjärjestyksen kärkeen. Senaatti-konserni nosti turvallisuuden valmiustasoaan ja käynnisti asiakkaiden kanssa tehostetut toimet toimitiloihin liittyvän valmiuden parantamiseksi sekä aloitti laajan energiansäästöohjelman valtion kiinteistöissä. Energian hinnan voimakas nousu näkyi konsernissa erityisesti sähkökustannusten nousuna noin kolmanneksella vuoden 2021 tasoon verrattuna. Sähkökustannukset vuonna 2022 olivat noin 50 miljoonaa euroa.

Valtioneuvosto antoi lokakuussa 2022 eduskunnalle selonteon Senaatti-konsernista ja valtion toimitilahallinnosta (VNS 9/2022 vp). Selonteosta lausuivat puolustusvaliokunta, talousvaliokunta ja tarkastusvaliokunta. Hallintovaliokunta ei ehtinyt antaa selonteosta mietintöään, joten selonteko raukesi.

Puolustuskiinteistöt

Puolustuskiinteistöt-liikelaitos toimii Senaatti-kiinteistöjen tytärliikelaitoksena ja tuottaa kiinteistö- ja tilapalveluita Puolustusvoimille ja sen kumppaneille normaali- ja poikkeusoloissa.

Hallinnonala

Valtiovarainministeriö

Tehtävä

Vastata Puolustusvoimien ja Puolustusvoimien määrittelemien kumppanien kiinteistöistä, niiden ylläpidosta ja palveluiden järjestämisestä kaikissa turvallisuustilanteissa

Hallitus 2022

Teemu Penttilä (pj), Tomi Hytönen (varapj), Janne Jaakkola, Pirjo Pöyhä, Sanna Sianoja, Juha Tiuraniemi, Osmo Huopainen (henkilöstön edustaja)

Toimitusjohtaja

Matias Warsta

Tunnusluvut		2021	2022
Liikevaihto	M€	272,0	316,2
Liikevaihdon muutos *)	%	-	16,2
Liikevoitto/-tappio	M€	6,4	8,0
Tilikauden tulos	M€	2,7	4,3
Tuloutus valtion talousarvioon	M€	0	0
Sijoitetun pääoman tuotto	%	0,6	0,7
Omavaraisuusaste	%	64,4	58,9
Taseen loppusumma	M€	1 057,2	1 365,6
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	-	-
Henkilöstö	htv	657	667

*) Ei vertailuaineistoa ensimmäisenä toimintavuotena

Vuoden 2021 alussa toimintansa aloittanut liikelaitos toimii liiketaloudellisten periaatteiden mukaisesti. Liikelaitoksella ei ole julkisen hallinnon tehtäviä eikä viranomaistehtäviä. Liikelaitos noudattaa

toiminnassaan julkisista hankinnoista annettua lakia (1397/2016) ja viranomaisen toiminnan julkisuudesta annettua lakia (621/1999). Puolustuskiinteistöjen omaisuus on Suomen valtion omistuksessa ja osoitettu liikelaitoksen omistajahallintaan.

Valtiovarainministeriö asettaa vuosittain liikelaitokselle taloudelliset ja puolustusministeriö toiminnalliset tavoitteet. Puolustusministeriö ohjaa liikelaitosta sen tuottaessa palveluita Puolustusvoimille ja Puolustusvoimien määrittelemille kumppaneille. Valtiovarainministeriö päättää Senaatti-konsernin tulostavoitteesta ja tuloutustavoitteesta. Vuonna 2022 liikelaitos saavutti asetetut tulos- ja palvelutavoitteet. Henkilöstön tyytyväisyys on kyselyn perusteella parantunut edellisvuodesta. Myös asiakastyytyväisyys on hiukan parantunut ja on yleisesti ottaen hyvällä tasolla.

Puolustuskiinteistöt on käynnistänyt palvelutuotannon toimintamallin kehittämistyön. Valmiuslähtöisessä ylläpidon palvelumallissa korkeimman turvaluokan tilojen kiinteistönpidon palvelut tuotetaan omalla henkilökunnalla ja turvallisvaatimusten salliessa muut palvelut tuotetaan kumppanuuksia hyödyntäen tai ulkoistettuina. Puolustuskiinteistöt kehittää myös Puolustusvoimien ja Puolustuskiinteistöjen välistä kumppanuuden ohjausjärjestelmää. Lisäksi Puolustuskiinteistöt on kehittänyt ja organisoinut kykyä tuottaa Puolustusvoimien sotilaallisiin kriisinhallintatehtäviin, ulkomaisen avun vastaanottamiseen ja kotimaassa järjestettäviin kansainvälisiin harjoituksiin liittyviä tilapalveluita.

Puolustuskiinteistöjen osuus Senaatti-konsernin investointivaltuuteen laskettavien investointien määrästä vuonna 2022 oli noin 93,9 miljoonaa euroa. Kunnossapitoon käytettiin noin 42,3 miljoonaa euroa, mikä ylitti vuoden 2021 tason yli 9,2 miljoonalla eurolla.

Strategisen kehittämisen painopisteitä olivat Puolustusvoimien suorituskyvyn kehittämishankkeet, huomioiden erikoiskiinteistöjen tehokas käyttö, uudet työnteon tavat ja muuttuvat tilatarpeet sekä sisäilmaolosuhteiden parantaminen. Puolustuskiinteistöjen suurimmat valmistuneet hankkeet olivat Parkanon varastot ja turvarakenteet (19 miljoonaa euroa), Kirkkonummen merivartiokeskuksen toinen vaihe (9 miljoonaa euroa) ja Upinniemen kasarmi 18 (7 miljoonaa euroa).

Investointien määrän kasvaessa merkittävästi vuoteen 2026 asti Puolustuskiinteistöjen henkilöstöresurssia on vahvistettu. Rakennusalan ammattilaisten tarve kasvaa lähivuosien ajan. Toimintaa tehostamalla kokonaishenkilöstömäärän kasvu on pysynyt maltillisena.

Hiilineutraalisuusohjelman mukaisesti Puolustuskiinteistöt käytti vuonna 2022 noin 10 miljoonaa euroa energiatehokkuutta parantaviin toimenpiteisiin. Liikelaitos jatkoi Puolustusvoimien tukemista myös koronaepidemiatilanteen hoitamisessa tuottamalla tilanteen vaatimia lisätilaselvityksiä ja tilapäistilaratkaisuja. Puolustuskiinteistöt asetti yhdessä Puolustusvoimien kanssa tavoitteeksi saavuttaa kahdeksan miljoonan euron säästöt neljän vuoden aikana. Säästökeinoja ovat

palvelutuotannon ja asiakkaan tilankäytön tehostaminen sekä energiatehokkuuden parantaminen. Vuonna 2022 Puolustuskiinteistöt saavutti asiakkaille 1,4 miljoonan euron toimitilasäästöt. Puolustuskiinteistöt kartoitti tarpeettomista tiloista luopumalla saavutettavaa kustannussäästöpotentiaalia ja tunnisti yhteensä noin 1100 kohdetta. Vuonna 2022 Puolustuskiinteistöjen tilakannasta poistettiin ja purettiin noin 260 rakennusta tai rakennelmaa.

Puolustuskiinteistöjen toimitilojen vajaakäyttöaste oli vuoden lopussa 4,0 prosenttia.

Puolustuskiinteistöt-liikelaitoksen tulosehitykseen vaikutti helmikuussa 2022 turvallisuustilanteen muutoksen vuoksi käynnistetty laaja poikkeusoloihin ja normaaliolojen häiriötilanteisiin varautumisen toimenpideohjelma. Myös energian hintakehitys vaikeutti budjetoinnin ennustettavuutta ja aiheutti vuokrankorotuspaineita, mikä osaltaan heikentää säästöohjelmien vaikutusta.

13.2 Valtion talousarvion ulkopuoliset rahastot

Huoltovarmuusrahasto

Huoltovarmuusrahaston tarkoituksena on varmistaa kansallisen huoltovarmuuden rahoitus.

Hallinnonala

Työ- ja elinkeinoministeriö

Säädösperusta

Laki huoltovarmuuden turvaamisesta (1390/1992)

Varojen muodostuminen

Huoltovarmuusmaksut

Varojen käyttö

Huoltovarmuuskeskuksen ja huoltovarmuusneuvoston toiminnasta aiheutuvat menot (muun muassa valtion varmuusvarastointi ja kriittisen infrastruktuurin varmistaminen)

Hallitus 1.7.2020–30.6.2023

Ilona Lundström (pj), Sirpa Ojala (vpj 10.2.2022 asti), Tero Kiviniemi (vpj 10.2.2022 alkaen) Raimo Jyväsjärvi, Minna-Mari Kaila, Pasi Pohjola, Juha Sarkio, Ilkka Tykkyläinen, Antti Viitanen, Laura Vilkkonen, Mervi Alraksinen (10.2.2022 alkaen)

Tunnusluvut		2021	2022
Tuotot	M€	330	323
Kulut	M€	-70	371
Taseen loppusumma	M€	2 327	2 304
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	8,0	9,4
Talousarviosiirrot	M€	0	0

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Huoltovarmuuskeskuksen toiminnassa ohjelmapohjaisella työskentelyllä vastataan toimintaympäristön nopeaan muuttumiseen. Ohjelmakokonaisuuksilla (Energia 2030, Digitaalinen turvallisuus 2030, Alue 2030, Logistiikka 2030) on pantu osaltaan täytäntöön valtioneuvoston päätöstä huoltovarmuuden tavoitteista (1048/2018). Ohjelmiin kohdentuu noin puolet huoltovarmuusrahastoon tuloutuvista tuotoista.

Huoltovarmuusrahaston maksuvalmius oli koetuksella Venäjän aloittamasta hyökkäyssodasta johtuen. Rahaston avulla toteutettiin lukuisia erityishankkeita, kuten nesteytetyn maakaasun (LNG) saatavuuden varajärjestelyitä, turpeen varmuusvarastoinnin aloittaminen ja alkutuotannossa rehuvalkuaisen lisähankinnat. Myös Huoltovarmuuskeskuksen ohjelmatyössä jouduttiin kiihdyttämään erilaisia hankkeita. Sotilaallista huoltovarmuutta turvattiin varmuusvarastointia lisäämällä. Pandemia-toimenpiteiden varastointikustannukset vaikuttivat rahaston maksuvalmiuteen vielä vuonna 2022.

Tilikauden tulos ilman vaihto-omaisuuden arvonalennusta oli 80,5 miljoonaa euroa. Arvojen alentumisten vuoksi varastojen arvo laski ja tuloslaskelman kulut lisääntyivät merkittävästi. Tilinpäätöskirjausten jälkeen kokonaistulos oli 46,8 miljoonaa euroa tappiollinen.

Huoltovarmuusmaksun tuotto oli 40,3 miljoonaa euroa. Maksun määräytymisperuste on pysynyt muuttumattomana vuodesta 1997 ja sen reaaliarvo on alentunut. Fossiilisten polttoaineiden kulutus on vähemmän, mikä pienentää maksun tuottoa. Rahaston muut tulolähteet, joista tärkeimmät ovat osuudet Fingrid Oyj:ssä ja strategisessa öljyläivastossa, ovat välttämättömiä rahaston taloudelle. Huoltovarmuuskeskus on voinut jättää tulouttamatta valtiolle Fingrid Oy:n osingot vuodelta 2021.

Taseen 22,1 miljoonan euron lasku aiheutui pääosin tehtyjen varastojen kirjanpitoarvon alentamisesta. Turvavarastolainojen takausvastuita oli 9,4 miljoonaa euroa ja pitkäaikaisten sopimusten tuottamia vastuita noin 89,3 miljoonaa euroa.

Huoltovarmuusmaksu, jota voidaan pitää kansalaisen vakuutusmaksuna huoltovarmuudesta, on noin 7,25 euroa kansalaista kohden vuodessa. Huoltovarmuusvakuutuksen vaikutukset ovat laajan yritysyhteistyön kautta merkittävä. Hallinnonalat on organisoitu ylläpitämään huoltovarmuutta toimialallaan. Kokonaisuutena järjestelmä voidaan arvioida kansainvälisesti kustannustehokkaaksi. Osana yhteiskunnan kokonaisturvallisuutta huoltovarmuus pitää yllä yhteiskunnan vakautta.

Maatalouden interventiorahasto (Mira)

Maatalouden interventiorahastosta maksetaan EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisesta interventiovarastoinnista, interventio-ostoista ja interventiomyynneistä aiheutuvia menoja.

Hallinnonala

Maa- ja metsätalousministeriö

Säädösperusta

Laki maatalouden interventiorahastosta (1206/1994)

Varojen muodostuminen

Määrärahasiirto valtion talousarviosta, lainat

Varojen käyttö

Interventio-ostot ja -varastointi

Johtokunta 1.1.2022–31.12.2024

Juha Karjalainen (pj), Taina Vesanto, Jyri Inha, Marja Husu, Mika Arola

Maatalouden interventiorahastosta maksetaan EU:n markkinoiden vakautusjärjestelmään kuuluvasta interventiovarastoinnista, -ostoista ja myynneistä aiheutuvat menot. Vastaavasti EU:n maksamat korvaukset näiden toimien aiheuttamista kustannuksista tuloutetaan rahastoon.

Interventiovarastoinnin piiriin kuuluvien maataloustuotteiden interventio-ostoja ei ole tehty vuosina 2020–2022, koska niiden markkinahinnat ovat pysyneet yleisesti interventiohinnan yläpuolella.

Tunnusluvut		2021	2022
Interventio-ostot	M€	0,00	0,00
Interventiomyynnit	M€	0,00	0,00
Interventiovarastoinnin kokonaiskustannukset	M€	0,00	0,00
Interventiovarastoinnin EU-korvaus (-)	M€	0,00	0,00
Tuotot	M€	0,00	0,00
Kulut	M€	0,02	0,01
Rahaston vastattavaksi jääneet kustannukset yhteensä	M€	0,02	0,01
Rahavarat 31.12.	M€	3,53	3,91
Lainapääoma 31.12.	M€	0,00	0,00
Oma pääoma 31.12.	M€	3,53	3,91
Taseen loppusumma	M€	3,53	3,91
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	0,00	0,00
Siirto valtion talousarviosta	M€	0,40	0,40
Keskimääräinen lainapääoma	M€	0,00	0,00
Lainan kesikorko	%	0,00	0,00

Maatilatalouden kehittämisrahasto (Makera)

Maatilatalouden kehittämisrahaston tarkoituksena on parantaa maatilatalouden rakennetta, edistää maaseutuelinkeinoja, parantaa maaseudun elinolosuhteita ja toimeentulomahdollisuuksia.

Hallinnonala

Maa- ja metsätalousministeriö

Säädösperusta

Laki maatilatalouden kehittämisrahastosta (657/1966)

Varojen muodostuminen

Määrärahasiirto valtion talousarviosta, lainojen korot ja lyhennykset

Varojen käyttö

Investointi- ja muut avustukset, valtiontakaukset

Johdokunta 1.1.2020–31.12.2022

Minna-Mari Kaila (pj), Sari Forsman-Hugg (1.6.2021 saakka), Ilkka P. Laurila (1.6.2021 lukien), Jyri Inha, Sanna Koivumäki, Marjatta Koskinen, Juha Lappalainen, Jonas Laxåback, Esko Leinonen, Mika Saari (20.10.2021 saakka)

Tunnusluvut		2021	2022
Tuotot	M€	4,2	2,2
Kulut	M€	69,8	36,7
Varoja käytettävissä	M€	127,5	146,4
- lainojen korot ja lyhennykset	M€	6,4	5,2
- siirto talousarviosta	M€	0,0	43,7
- edelliseltä vuodelta siirtyneet sitomattomat varat	M€	117,1	95,4
- muut tulot	M€	1,4	1,4
Taseen loppusumma	M€	344,1	353,9
- josta pitkäaik. lainsaamiset	M€	14,7	12,6
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	134,4	123,3
Menoja sidottiin	M€	29,7	17,6
- josta avustuksia	M€	18,3	14,9
Investointiavustuspäätöksiä	Kpl	1 115	167

Vuonna 2022 maatilatalouden kehittämisrahastosta on myönnetty kokonaan kansallisesti rahoitetut investoinnit. Suurin osa maatalouden rakennetuista myönnettiin EU:n osittain rahoittamina ja lisäksi investointeja on tuettu EU:n elpymisvälineen turvin momentilta 30.10.40 (Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset). Maatalouden rakennetukia koskevan lain (1476/2007) mukaisia valtion takauksia myönnettiin noin 10,7 miljoonaa euroa. Loppuvuodesta 2021 äkillisesti heikentyneen maatalouden kannattavuus- ja maksuvalmiustilanteen johdosta valmisteltiin maatalojen maksuvalmiuslainoille annetun lain (232/2019) mukaisten maatalouden maksuvalmiuslainojen valtiontakeusten käyttöönottoa. Haku avattiin helmikuussa 2022. Tavoitteena oli turvata maatalouden toimintaedellytykset ja parantaa tilojen maksuvalmiutta tilanteessa, jossa maatalouden toimintaympäristön muutokset tai poikkeukselliset sääolot olivat ajaneet maatalousyrityksiä tilapäisiin taloudellisiin ongelmiin.

Maatilatalouden kehittämisrahaston varoja sidottiin kertomusvuonna yhteensä 17,6 miljoonaa euroa. Rahaston tulonlähteinä olivat lähinnä lainasaamisten lyhennykset ja korot. Rahaston takaustappioihin varautukseen hallitus ohjasi valtion vuoden 2022 ensimmäisessä lisätalousarviossa kahdeksan miljoonaa euroa maksuvalmiuslainojen takausvastuiden kattamiseen. Valtion vuoden 2022 toisessa lisätalousarviossa osoitettiin 35,7 miljoonan euron määräraha rahastoon. Tästä määrarahasta 35,0 miljoonaa euroa liittyy huoltovarmuutta ja vihreää siirtymää tukevaan kokonaisuuteen, josta 28,0 miljoonaa euroa on tarkoitettu

maatilojen energiantuotantoon ja -käyttöön sekä muihin huoltovarmuuteen liittyviin investointeihin ja 7,0 miljoonalla eurolla mahdollistettiin maksuvalmiuslainojen voimassa olevan lainsäädännön mukaisen myöntövaltuuden täysimääräinen käyttö. Lisäyksestä 0,7 miljoonaa euroa on hallinnonalan sisäistä siirtoa momentilta 30.20.48 (Peltorakenteen kehittäminen) peltopankkipilotin toteuttamiseen maatalouden kehittämisrahastosta rahoitettavien tilusjärjestelytoiminnan maanostojen yhteydessä.

Maatilatalouden kehittämisrahaston toiminnan uudistustyötä on jatkettu hallitusohjelman mukaisesti vuonna 2022. Suomen CAP-suunnitelman hyväksymisen yhteydessä joulukuussa 2021 linjattiin, että rakennetukilain mukaiset kokonaan kansallisesti rahastosta rahoitetut avustukset ja peruskuivatustoiminnan tukeminen muuttuvat pääosin valtion talousarviosta rahoitettavaksi EU-osarahoitetuksi tueksi vuodesta 2023 alkaen.

Palosuojelurahasto

Palosuojelurahaston tarkoituksena on tulipalojen ehkäisy ja pelastustoiminnan edistäminen.

Hallinnonala

Sisäministeriö

Säädösperusta

Palosuojelurahastolaki (306/2003)

Varojen muodostuminen

Palosuojelumaksu, joka peritään Suomessa olevasta palovakuutetusta kiinteästä ja irtaimesta omaisuudesta

Varojen käyttö

Yleis- ja erityisavustukset pelastusalan järjestöille ja muille vastaaville yhteisöille, erityisavustukset kunnille, pelastustoimen alueille ja sopimuspalokunnille, erityisavustukset muille tahoille palosuojelurahastolain 14 §:n 3 momentissa säädettyihin tarkoituksiin

Hallitus 1.1.2021–31.12.2022

Päivi Nerg (pj.), Mika Kättö, Vesa-Pekka Tervo, Petri Mero, Paula Werning, Mari Rantanen, Jaakko Pukkinen, Brita Somerkoski

Tunnusluvut		2021	2022
Tuotot	M€	11,7	12,4
Kulut	M€	11,2	11,1
Taseen loppusumma	M€	23,0	24,9
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€		
Talousarviosiirrot	M€	0	0

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Keskeisimpiä Palosuojelurahaston avustuskohhteita ovat pelastusalan järjestöjen koulutus- ja valistustoiminta, alaa tukevat tutkimushankkeet sekä kaluston hankinta ja paloasemien rakentaminen. Rahasto tavoittelee parasta mahdollista vaikuttavuutta jokaiselle myönnetylle avustuseurolle. Avustuksia kohdennettaessa otetaan huomioon pelastustoimen palvelujen sekä henkilöstön saatavuus ja työkyvyn turvaaminen koko maassa. Tutkimus- ja kehittämishankkeiden avustuksella rahasto voi vaikuttaa sekä vahvistaa pelastustoimea koskevan tutkimustiedon lisääntymiseen, onnettomuuksien ehkäisemiseen sekä hyvien käytänteiden omaksumiseen pelastustoimessa. Sopimuspalokuntajärjestelmän toimintaedellytysten sekä elinvoimaisuuden vahvistaminen on ollut jo vuosia Palosuojelurahaston erityisen tuen kohteena. Sopimuspalokuntien pienavustuksilla tuetaan hälytysvalmiuden tehostamista sekä työturvallisuutta parantavia kalustohankkeita. Avustukset tukevat osaltaan sopimuspalokuntatoiminnan jatkuvuutta ja toimintaedellytyksiä valtakunnallisesti.

Palosuojelurahastosta myönnettiin vuonna 2022 pienavustuksia 0,5 miljoonaa euroa, yleisavustuksia 3,9 miljoonaa euroa, erityisavustuksia rakennushankkeisiin 2,0 miljoonaa euroa ja kalustohankintoihin 2,3 miljoonaa euroa. Pelastusalan tutkimus- ja kehittämishankkeisiin rahastosta myönnettiin avustuksia 3,5 miljoonaa euroa.

Rahoitusvakausrahasto

Rahoitusvakausrahasto muodostuu talletussuojarahastosta ja kriisinratkaisurahastosta. Talletussuojarahaston tehtävänä on turvata talletuspankkien tallettajien saamia. Kriisinratkaisurahaston tarkoituksena on kattaa kotimaisten sijoituspalveluyritysten ja ETA-alueen ulkopuolisten luottolaitosten Suomessa sijaitsevien sivuliikkeiden mahdollisten kriisinratkaisutoimien kustannuksia.

Hallinnonala

Valtiovarainministeriö

Säädösperusta

Laki rahoitusvakausviranomaisesta (1195/2014)

Varojen muodostuminen

Talletussuojamaksut (talletussuojarahasto) ja vakaumaksut (kriisinratkaisurahasto)

Varojen käyttö

Talletussuojarahasto: korvausten maksaminen tallettajille, talletuspankin kriisinratkaisun rahoittaminen, talletuksien siirtoon liittyvän järjestelyn rahoittaminen

Kriisinratkaisurahasto: kotimaisten sijoituspalveluyritysten ja ETA-alueen ulkopuolisten luottolaitosten Suomessa sijaitsevien sivuliikkeiden kriisinratkaisutoimien kustannusten kattaminen

Hallitus 2022

Mikko Spolander (pj), Sami Napari, Satu Vartiainen, Markku Pehkonen, Kati Jussila

Tunnusluvut		2021	2022
Tuotot	M€	397	460
Kulut	M€	270	320
Taseen loppusumma	M€	779	920
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	0	0
Talousarviosiirrot	M€	0	0

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Talletussuojarahastoon talletuspankeilta kerättävät talletussuojamaksut määräytyvät kunkin pankin korvattavien talletusten määrän ja riskitason perusteella. Kotimaista kriisinratkaisurahastoa kartutetaan kotimaisten sijoituspalveluyritysten ja ETA-alueen ulkopuolisten luottolaitosten Suomessa sijaitsevien sivuliikkeiden maksamilla vakaumaksuilla. Kotimaisilta luottolaitoksilta kerättävät vakaumaksut puolestaan siirretään vuosittain pankkiunionin alueen yhteiseen kriisinratkaisurahastoon.

Rahoitusvakausrahasto vaikuttaa yhteiskunnallisesti ennaltaehkäisemällä pankkikriisejä, minimoimalla mahdollisten pankkikriisien kustannuksia ja turvaamalla talletuspankkien tallettajien saamia.

Vuonna 2022 molempia rahastoja kartutettiin ennalta säädettyjen prosessien mukaisesti. Kumpaakaan rahastoa ei ollut tarve käyttää kriisinhoitoon tai tallettajien suojaamiseen, eikä rahastoille ollut tarpeen hankkia lisärahoitusta. Rahoitusvakausrahaston hallitus teki joulukuussa 2022 päätöksen aloittaa vuoden 2023 aikana rahaston varojen sijoitustoiminta sijoitussuunnitelman mukaisesti.

Talletussuojarahaston tavoitetaso on laissa säädetysti sidottu Suomessa toimivien pankkien korvattavien talletusten yhteismäärään. Rahasto tulee kerryttää heinäkuuhun 2024 mennessä tasolle, joka vastaa 0,8 prosenttia sen piiriin kuuluvien korvattavien talletusten määrästä. Tämä tavoitetaso on vuoden 2022 maksujen laskennan tiedoilla noin 1,2 miljardia euroa. Vuoden 2022 lopussa rahaston koko oli noin 920 miljoonaa euroa.

Kriisiratkaisurahaston tavoitetaso laske-
taan osuutena sijoituspalveluyrityksille
ja luottolaitoksille yhteensä määritetystä
tavoitetasosta, joka on yksi prosentti kor-
vattavista talletuksista. Rahaston tulee saa-
vuttaa tavoitetaso viimeistään 31.12.2024.
Tämä tavoitetaso oli vuoden 2022 maksu-
jen laskennan tiedoilla noin 143 000 euroa.
Vuoden 2022 lopussa rahaston koko oli
noin 118 000 euroa.

Valtion asuntorahasto

Valtion asuntorahaston tarkoituksena on tukea asuntotuotantoa ja korjausrakentamista sekä parantaa asuntotuotannon edellytyksiä.

Hallinnonala

Ympäristöministeriö

Säädösperusta

Laki valtion asuntorahastosta (1144/1989)

Varojen muodostuminen

Rahaston varoista myönnettyjen lainojen lyhennykset ja korkotulot

Varojen käyttö

Lainojen myöntäminen, korkotuet ja muu asuntorahoituksen tukeminen, siirto valtion talousarvioon

Johtokunta 1.11.2022–31.10.2026

Sanna Pälsi (pj), Mira Riipinen, Markku Hedman, Eveliina Pöyhönen, Timo Aro, Seppo Junnila, Lauri Lehtoruusu, Anni Kyröläinen, Anne Viita

Tunnusluvut		2021	2022
Rahoitustuotot	M€	24,7	14,6
Rahoituskulut	M€	4,6	5,8
Taseen loppusumma	M€	5 788	5 606
Takaukset yhteensä	M€	17 532	18 432
Talousarviosiirrot	M€	-2,5	-1,0

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Vuonna 2022 valtion asuntorahasto oli velaton. Rahaston yhdystilisaatava oli vuoden 2022 lopussa 3 178 miljoonaa euroa. Rahaston tulovirta muodostuu pääosin vanhoista aravalainasaatavista. Tämä tulovirta laskee tasaisesti ja päättyy lainojen tullessa maksetuksi 15–20 vuoden aikajännteellä. Samaan aikaan ovat valtion vastuut yhteisölainoihin liittyvien täytetakausten muodossa kasvaneet, kun asuntotuotannon tukemisessa on siirrytty suoran lainoituksen sijaan korkotukeen.

Valtion asuntorahastosta tuetaan asuntotuotantoa ja korjausrakentamista sekä parannetaan asuntotuotannon edellytyksiä myöntämällä kunnallistekniikka-avustuksia. Vuonna 2022 maksettiin rahaston varoista erilaisia avustuksia ja korkotukia yhteensä 181,3 miljoonaa euroa (158 miljoonaa euroa vuonna 2021). Rahastosta siirrettiin varoja valtion talousarvioon 1,0 miljoonaa euroa (2,5 miljoonaa euroa vuonna 2021).

Valtion eläkerahasto

Valtion eläkerahastolla varaudutaan julkisten alojen eläkelain (81/2016) piiriin kuuluvaan valtion palvelukseen ja muuhun valtion eläketurvan rahoituksen piiriin kuuluvaan palvelukseen perustuvien tulevien eläkkeiden ja niihin verrattavissa olevien muiden etujen maksamiseen ja tasataan näistä valtiolle aiheutuvia menoja ajallisesti.

Hallinnonala

Valtiovarainministeriö

Säädösperusta

Laki valtion eläkerahastosta (1297/2006)

Varojen muodostuminen

Valtion virastojen ja laitosten, liikelaitosten ja muiden yhteisöjen eläkemaksut, työntekijäin eläkemaksut ja rahaston varoille saadut tuotot

Varojen käyttö

Siirto valtion talousarvion yleiskatteeksi kasvaa asteittain 40 prosentista 45 prosenttiin vuotuisesta eläkemenosta vuoteen 2028 mennessä

Hallitus 2022

Vesa Vihriälä (pj), Anu Sammallahdi, Keijo Karhumaa, Annika Klimentko, Jonne Rinne, Markku Puumalainen, Jani Salenius

Tunnusluvut		2021	2022
Tuotot	M€	3 262	2 597
Kulut	M€	303	513
Taseen loppusumma	M€	16 869	17 093
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	1 877	1 928
Talousarviosiirrot	M€	-1 941	-1 982

+ siirrot talousarviosta rahastoon

– siirrot rahastosta talousarvioon

Eläkemaksuja maksavat valtion eläkejärjestelmään kuuluvat työnantajat ja työntekijät. Vastuu eläkkeistä on valtiolla, ja ne maksetaan valtion talousarvioon otetuista määrärahoista. Valtion eläkerahastolla ei ole eläketurvan toimeenpanoon liittyviä

tehtäviä. Koska rahastolla ei ole eläkevas-
tuuta, sillä ei myöskään ole vakavaraisuutta
koskevia määräyksiä. Rahaston pääasial-
lisena tehtävänä on sijoittaa haltuunsa
uskotut varat tuottavasti ja turvaavasti.
Rahastosta siirretään valtion talousarvion
yleiskatteeksi vuosittain määrä, joka on
suuruudeltaan 40 prosenttia valtion vuotui-
sesta eläkemenosta. Talousarviosiirto tulee
kasvamaan asteittain 45 prosenttiin vuo-
teen 2028 mennessä.

Valtion eläkerahastosta annetun lain
(2006/1297) mukaan Valtion eläkerahasto
on karttunut täyteen määräänsä, kun
rahastoidut varat ovat 25 prosenttia val-
tion eläkevastuusta. Vuoden 2022 lopussa
rahastointiaste oli 22,4 prosenttia. Huhti-
kuussa 2022 tuli voimaan uusi laki Valtion
eläkerahastosta, jossa säädetään talous-
arviosiirron kasvattamisesta, kun laissa
säädetty 25 prosentin rahastointiaste on
täytynyt.

Rahaston sijoitusten tuotto vuonna 2022
käyvin arvoin oli -6,8 prosenttia. Heikko
tuotto selittyy sijoitusmarkkinoiden ylei-
sellä tilanteella, jossa tuottoja painoi
vuonna 2022 niin geopolitiittinen tilanne
kuin inflaatiokehitys ja sen aikaansaa-
mat muutokset keskuspankkipolitiikassa.
Rahaston keskimääräinen tuotto viimeksi
kuluneiden kymmenen vuoden ajalta on
ollut 5,3 prosenttia. Rahaston sijoitusomai-
suuden markkina-arvo oli vuoden 2022
lopus 21,6 miljardia euroa. Sijoituksista
oli korkosijoituksia 39,5 prosenttia, osake-
sijoituksia 47,3 prosenttia ja muita sijoituk-
sia johdannaistoiminta mukaan lukien 13,1
prosenttia.

Valtiovarainministeriön asettaman tuototavoitteen mukaan rahaston sijoitusten tulee pitkällä aikavälillä tuottaa enemmän kuin valtion näkökulmasta riskittömän sijoitusvaihtoehdon eli valtion velan vähentämisen. Viimeksi kuluneiden kymmenen vuoden aikana rahaston sijoitusten markkina-arvoinen tuotto on ollut keskimäärin 4,1 prosenttiyksikköä suurempi kuin valtionvelan keskikustannus.

Avainluvut		2021	2022
Sijoitukset yhteensä	M€	23 595	21 604
Sijoitusten tuotto	%	14,6	-6,8
Toiminnan kulut	%	0,03	0,04
Eläkevastuu	M€	93 300	97 000
Rahastointiaste	%	25,4	22,4

Valtion televisio- ja radiorahasto

Valtion televisio- ja radiorahaston tarkoituksena on järjestää Yleisradio Oy:n toiminnan rahoitus ja edistää televisio- ja radiotoimintaa.

Hallinnonala

Liikenne- ja viestintäministeriö

Säädösperusta

Laki valtion televisio- ja radiorahastosta (745/1998)

Varojen muodostuminen

Määrärahasiirto valtion talousarviosta

Varojen käyttö

Yleisradio Oy:stä annetun lain (1380/1993) 7 §:ssä säädetyn julkisen palvelun kustannusten kattaminen, lain 6 §:n mukaisten ennakkoarvioiden kustannusten kattaminen sekä muu televisio- ja radiotoiminnan edistäminen

Johtokunta tai hallitus

Ei johtokuntaa tai hallitusta

Tunnusluvut		2021	2022
Tuotot	M€	0,0	0,0
Kulut	M€	544	557,3
Taseen loppusumma	M€	7,7	7,3
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	0,0	0,0
Talousarviosiirrot	M€	+543,3	+556,9

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Valtion televisio- ja radiorahaston kautta järjestetään Yleisradio Oy:n julkisen palvelun rahoitus. Rahastolla ei ole omaa organisaatiota, vaan sen hallinnoinnista vastaa Liikenne- ja viestintävirasto.

Valtion televisio- ja radiorahastoon siirrettiin valtion talousarviosta Yleisradio Oy:n julkisen palvelun kustannusten kattamiseen noin 556,9 miljoonaa euroa, mikä tuloutettiin kokonaisuudessaan Yleisradio Oy:lle vuoden 2022 aikana. Rahaston käytösuunnitelman mukaisia muita kuluja oli noin 0,4 miljoonaa euroa. Rahaston yhdyks-tilin saldo vuoden lopussa oli noin 7,3 miljoonaa euroa.

Liikenne- ja viestintäministeriö ei ole asettanut valtion televisio- ja radiorahastolle toiminnallisia tulostavoitteita. Rahaston euromääräiset tavoitteet sisältyvät valtioneuvoston vahvistamaan rahaston käyttösuunnitelmaan, jota ei ylitetty.

Valtiontakuurahasto

Valtiontakuurahaston tarkoituksena on turvata Finnvera Oyj:n antamien vientitakuiden, erityistakausten ja muiden valtiontakuurahastolain (444/1998) mukaisten sitoumusten täyttäminen.

Hallinnonala

Työ- ja elinkeinoministeriö

Säädösperusta

Laki valtiontakuurahastosta (444/1998)

Varojen muodostuminen

Määrärahasiirto valtion talousarviosta, erityisrahoitusyhtiön rahastoon siirtämät varat ja rahastolainasta suoritettavat maksut sekä vastuusitoumuksiin liittyvät takuumaksut ja takaisinperintäsaavat

Varojen käyttö

Vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan erillistuloksen ollessa tappiollinen käytetään ensisijaisesti Finnvera Oyj:n vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan puskurirahastoa, tämän jälkeen Valtiontakuurahaston varoja ja viime kädessä momenttia 32.40.60.

Johtokunta 1.1.2022–31.12.2022

Elise Pekkala (pj), Paula Kirppu, Juha Savolainen, Kari Virtanen

Tunnusluvut		2021	2022
Tuotot	M€	3,7	5,7
Kulut	M€	349	0,1
Taseen loppusumma	M€	1 114,2	1 117,9
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	0	0
Talousarviosiirrot	M€	400	0

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Valtiontakuurahasto vastaa valtiontakuurahastolain 5 §:n mukaisesti Finnvera Oyj:n vientitakuu- ja erityistakaustoiminnasta Finnveralle syntyvästä tappiosta (rahastomaksu). Rahasto on yhtiön vastuukannan puskurina siltä varalta, että yhtiön myöntämien vientitakuiden ja muiden rahastolaissa tarkoitettujen erityistakausten erillistulos yhtiössä muodostuu tappiolliseksi.

Valtiontakuurahastossa oli vuoden 2022 lopussa kassavaroja noin 1 100 miljoonaa euroa (1 096 miljoonaa euroa 31.12.2021). Lisäys aiheutui rahaston takaisinperintäsaamisissa olevista vakautetuista saamisista kertyneistä suorituksista (pääoma ja korot).

Finnvera Oyj:lle aiheutui vuonna 2020 vientitakuu- ja erityistakaustoiminnasta 1,17 miljardin euron tappio, ja siitä 349 miljoonaa euroa katettiin valtiontakuurahaston johtokunnan päätöksellä rahastosta. Rahastosta ei ole maksettu 31.12.2022 mennessä yhtiölle edellä mainittua 349 miljoonan euron rahastomaksua, vaan se on rahaston tilinpäätöksessä velkana yhtiölle ja velka maksetaan, mikäli yhtiön vuoden 2020 tilinpäätöksen mukaiset tappiovaraukset realisoituvat maksettaviksi korvauksiksi. Tämä rahastomaksuvelka huomioiden rahaston likvidit varat 31.12.2022 olivat 751 miljoonaa euroa.

Finnvera Oyj:n vuoden 2022 vientitakuu- ja erityistakaustoiminnan tulos oli 56 miljoonaa euroa positiivinen.

Valtiontakuurahaston saamiset muodostuvat Finnvera Oyj:n edeltäjän Valtiontakuu-keskuksen maksamien takuukorvausten perusteella syntyneistä takaisinperintäsaamisista. Näiden osalta vakautettujen saamisten maksusopimukset ulottuvat pisimmillään vuoteen 2038. Muut saamiset ovat pääsääntöisesti järjestämättömiä.

Rahaston takaisinperintä- saamisten* kehitys		2021	2022
Takaisinperintäsaamiset	M€	188	191
- vakautetut saamiset	M€	138	141
- muut poliittisen riskin saamiset	M€	49	49
- kaupallisen riskin saamiset	M€	0,6	0,6

*Rahastoon 1.1.1999 Finnvera Oyj:n perustamisen yhteydessä siirretyt Valtiontakuu-keskuksen takaisinperintäsaamiset.

Ydinjätehuoltorahasto

Ydinjätehuoltorahaston tehtävänä on säilyttää ja turvaavasti sijoittaa ne jätehuoltovelvollisilta keräämänsä varat, jotka tulevaisuudessa tarvittaisiin ydinjätteistä huolehtimiseksi, mikäli jätehuoltovelvolliset eivät täyttäisi ydinjätehuoltoon liittyviä velvollisuuksiaan.

Hallinnonala

Työ- ja elinkeinoministeriö

Säädösperusta

Ydinenergialaki (990/1987)

Varojen muodostuminen

Maksut ydinjätehuoltovelvollisilta ja rahaston tuotot

Varojen käyttö

Ydinjätteistä huolehtimisen kustannusten kattaminen, jos jätehuoltovelvolliset eivät täyttäisi ydinjätehuollon velvollisuuksiaan

Hallitus 1.2.2022–31.12.2022

Eva Liljeblom (pj), Sami Yläoutinen, Anu Sammallahhti, Mika Niemelä ja Jaana Avolahti (1.9.2021 alkaen)

Tunnusluvut		2021	2022
Tuotot	M€	47	19
Kulut	M€	10	8
Taseen loppusumma	M€	2 679	2570
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	0	0
Talousarviosiirrot	M€	0	0

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Ydinjätehuollon taloudelliseen varautumiseen käytettävän päärahaston lisäksi ydinjätehuoltorahastoon kuuluu erillisvarallisuuksina kaksi niin sanottua tutkimusrahastoa. Niiden tehtävänä on kerätä vuosittain varoja ydinlaitosten haltijoilta jaettavaksi ydinturvallisuuden ja ydinjätehuollon tutkimustoimintaan.

Jätehuoltovelvollisilla on ydinenergialain nojalla oikeus lainata vakuuksia vastaan 60 prosenttia ydinjäterahastossa olevasta varallisuudesta. Vähintään 20 prosenttia voidaan sijoittaa Suomen valtion liikkeelle laskemiin sitoumuksiin. Tämän lisäksi vähintään 20 prosenttia rahaston varallisuudesta voidaan sijoittaa muuhun sijoitustoimintaan korko- ja osakemarkkinoille. Tällöin on huolehdittava sijoitusten turvaavuudesta, tuotosta ja rahaksi muutettavuudesta sekä niiden asianmukaisesta hajauttamisesta. Rahaston luonteen vuoksi sen ensisijaisena päämääränä ei ole tuottaa taloudellista voittoa, vaan varmistaa varallisuuden säilyminen.

Ydinjäterahaston laskennallinen tappio oli 97,0 miljoonaa euroa (vuonna 2021 47,0 miljoonaa euroa) ja tase vuoden lopussa noin 2,570 miljardia euroa (vuonna 2021 noin 2,7 miljardia euroa). Rahasto jakoi tutkimusvaroja yhteensä noin 8,0 miljoonaa euroa. Rahaston varat kattavat arvioidut ydinjätehuollon kustannukset. Rahaston riskit liittyvät edellä mainittuun lainananto-toimintaan kuuluvien vakuuksien arviointiin ja sijoitustoimintaan. Suoria vaikutuksia valtion ja rahaston talouteen ei ole.

Öljysuojarahasto

Öljysuojarahaston tehtävänä on toimia öljypäästöjen aiheuttamien vahinkojen ja torjuntakustannusten viimesijaisena korvaajana sekä tukea öljyvahinkojen torjuntavalmiuden ylläpitoa.

Hallinnonala

Ympäristöministeriö

Säädösperusta

Laki öljysuojarahastosta (1406/2004)

Varojen muodostuminen

Öljynsuojamaksut ja määrärahasiirto valtion talousarviosta

Varojen käyttö

Öljyvahinkojen ja niiden torjuntakustannusten korvaaminen, öljyntorjunnan ja torjuntavalmiuden ylläpitämisen kustannusten korvaaminen

Hallitus 1.11.2021–31.10.2024

Frey Nybergh (pj), Pasi Ryyänen, Johanna Korpi, Minna Mättö (4.4.2022 asti), Marko Nurmikolu (5.4.2022 alkaen), Hannu Klemola, Satu Mattila, Lauri Taro

Tunnusluvut		2021	2022
Tuotot	M€	0,0	0,0
Kulut	M€	11,6	8,8
Taseen loppusumma	M€	14,1	9,2
Taseen ulkopuoliset vastuut	M€	10,2	5,6
Talousarvosiirrot	M€	4,0	4,0

+ siirrot talousarviosta rahastoon
– siirrot rahastosta talousarvioon

Öljysuojarahasto huolehtii eräissä tapauksissa maa- ja vesialueilla tapahtuvien öljyvahinkojen ja niiden torjuntakustannusten korvaamisesta. Rahasto korvaa alueiden pelastustoimelle ja valtiolle erilaisia öljyntorjuntaan ja torjuntavalmiuden ylläpitämiseen liittyviä kustannuksia. Lisäksi rahastosta voidaan myöntää korvauksia öljyn pilaaman maa-alueen ja pohjaveden puhdistamiskustannuksiin.

Varat öljysuojarahastoon on saatu pääosin öljysuojamaksun tuotosta. Vuosina 2010–2015 öljysuojamaksu kannettiin kolminkertaisesti korotettuna öljyntorjuntavalmiuden parantamiseksi erityisesti Suomenlahden alueella. Rahaston pääomarahoja korotettiin vuoden 2019 loppuun saakka. Vuoden 2022 aikana rahastoon siirrettiin talousarviosta 4,0 miljoonaa euroa kattamaan alueellisten pelastuslaitosten jälkikäteisen korvattavia kuluja.

Valtion viranomaisten ja pelastuslaitosten yhteisiksi suunnitellut venehankkeet eivät edenneet suunnitellusti. Myös alueellisen pelastustoimen öljyntorjuntavalmiuden parantamiseen liittyvät hankinnat toteutuvat ennakoitua hitaammin. Näistä syistä rahaston oma pääoma on edelleen poikkeuksellisen suuri eli 9,2 miljoonaa euroa. Öljysuojamaksun kantaminen lopetettiin 1.3.2020, jolloin öljysuojarahaston varat ylittivät ylemmän 10 miljoonan euron pääomarajan. Öljysuojamaksun kantamista koskevat säännökset kumottiin ja maksusta luovuttiin kokonaan 1.1.2023 alkaen valtion talousarvion ulkopuolista ympäristövahinkorahastoa koskevan lain (1262/2022) vahvistamisen myötä.

Vuonna 2022 öljysuojarahastosta maksettiin korvauksia yhteensä 7,75 miljoonaa euroa. Alueen pelastustoimelle öljyvahinkojen torjunnasta aiheutuneita kustannuksia korvattiin 0,2 miljoonaa euroa. Vahingot olivat pieniä ja niiden aiheuttajat olivat jääneet tuntemattomiksi. Alueellisen pelastustoimen öljyntorjunnan hankinta- ja ylläpitokustannuksista korvattiin yhteensä 6,56 miljoonaa euroa, valtion harkinnanvaraiset korvaukset olivat 0,08 miljoonaa euroa.

Öljyn pilaamien maa- ja pohjavesialueiden tutkimus- ja kunnostamiskustannuksiin käytettiin 1,11 miljoonaa euroa.

Öljysuojarahaston antamien ennakkopäästösten mukaiset sitoumukset ovat yhteensä 5,62 miljoonaa euroa. Suurin osa päästöistä koskee pelastustoimen öljyntorjuntaveneiden ja muun keräyskaluston hankintaa tai peruskorjausta. Öljypilaantuneiden kohteiden kunnostamiskustannuksiin on päätöksillä sidottu 1,05 miljoonaa euroa.

SNELLMANINKATU 1, HELSINKI
PL 23, 00023 VALTIONEUVOSTO
valtioneuvosto.fi
julkaisut.valtioneuvosto.fi

ISBN: 978-952-383-664-8 PDF
ISBN: 978-952-383-648-8 nid.
ISSN: 2490-0966 PDF
ISSN: 2490-0613 nid.